

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ERGİN GÜNÇE’NİN HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Durmuş ONGUN

Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜRKMEZ

NİSAN-2018

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ERGİN GÜNÇE’NİN HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Durmuş ONGUN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Enstitü Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

“Bu tez 16/06/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği /Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Yılmaz Dascioğlu	Basarılı	
Doc. Dr. Soner Akpınar	Basarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Hülya Ürkmez	Basarılı	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Durmuş ONGUN
Öğrenci Numarası	:	1360Y11015
Enstitü Anabilim Dalı	:	Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı	:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Ergin Günçe'nin Hayatı, Sanatı ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma
Benzerlik Oranı	:	% 12

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

20.04/2018
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

20.04/2018
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜRKMEZ

Tarih: 20.04.2018

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

İlk şiiri “Cebrik Şiir”i 1954’te ilk kitabı *Gencölmek*’i 1964’te yayımlayan Ergin Günçe, Türk şiir tarihi içinde İkinci Yeni ve toplumcu şiirin etkisinin görüldüğü yıllarda eserler vermiştir. Kırk beş yıllık yaşamı boyunca gerek dönemin edebi etkilerinin gerek siyasi ve sosyal etkilerin izlerini taşıma bakımından çağdaşlarıyla bazı ortak özellikleri görülse de kendine özgü bir şiir dünyası kurmayı başarmıştır. Dönem dönem “unutulan” ya da “göz ardı edilen” Günçe, özellikle 2000’li yıllardan itibaren daha çok okunmaya, kitapları basılmaya, şiiri ve hayatı hakkında özel dosyalar hazırlanmaya başlanmıştır. “Şiirlerimi ben öldükten 25 yıl sonra falan okumaya, sevmeye başlarlar.” diyen şairin bu öngörüsü bir anlamda doğru çıkmıştır.

Şairi ve şiirlerini ele alan deneme, inceleme, makale ve değini yazıları olmasına rağmen, hayatı hakkında tutarlı bilgilerin az, şiiri hakkında yapılan çalışmaların kapsamının dar olduğu görülüyor. Bu sebeplerden Günçe’nin hayatına dair daha geniş ve tutarlı bilgilere ulaşmak, şiirlerinin içeriğine ve diline akademik bir bakış ile yaklaşmak ve bu yönüyle şiir okuyucusuna faydalı olmak amacıyla bu çalışmayı hazırlama gayretine girildi.

Öncelikle bana şiir ve çalışma disiplini edinme konusunda duruşuyla örnek olan Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU’na ve çalışmamı sabırla takip eden danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜRKMEZ’e teşekkür ederim. Özellikle Ergin Günçe ile ilgili anılarını, bilgi ve belgelerini benimle paylaşma inceliği gösteren oğlu Dadal GÜNÇE Beyefendi’ye gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bana gerekli çalışma ortamını sağlayarak desteğini esirgemeyen ablam Şehriban ÖTKÜN ve kıymetli eşi Ali Rıza ÖTKÜN’e ve varlıklarından kuvvet aldığım anne ve babama sonsuz teşekkür ederim.

Durmuş ONGUN

16. 04. 2018

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY.....	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ERGİN GÜNÇE’NİN HAYATI VE ESERLERİ	6
1.1.Doğumu ve Çocukluğu	6
1.2. Eğitim Hayatı	7
1.3. Yazın Hayatı.....	8
1.4. İş Hayatı	9
1.5. Ölümü.....	12
1.6. Eserleri	13
1.6.1. Süreli Yayınlarda Yayımlanan Şiirlerin Kronolojik Listesi	13
1.6.2. Kitaplar	14
1.6.2.1. Gencölmek	14
1.6.2.2. Türkiye Kadar Bir Çiçek	15
1.6.2.3. İstatistik Sözlüğü	17
1.6.3. Yazılar	17
1.6.4. Çeviriler.....	18
1.6.4.1. Gerilla Savaşı ve Marksizm	18
1.6.4.2. Büyümenin Ekonomi Politikası	19
1.6.4.3. Kalkınma Yöntemleri	19
1.6.4.4. Çeviri Yazı ve Şiirler	19
BÖLÜM 2: ERGİN GÜNÇE’NİN ŞİİRLERİNDE İÇERİK.....	20
2.1. Ölüm.....	20
2.2. İnsan ve İnsana İlişkin Tematik Unsurlar	32
2.2.1. Çocukluk	32
2.2.2. Çerkeslik.....	44
2.2.3. Toplumsal-Sınıfsal İnsan Tipi.....	49
2.3. Tabiata İlişkin Unsurlar	52

2.3.1. Mevsimler	53
2.3.2. Fauna (Hayvan Adları)	58
2.3.3. Flora (Bitki Adları)	61
2.4. Toplumsal ve Siyasi Konular	63
2.4.1. Ölümler: Cinayetler ve İdamlar	65
2.4.2. Tutukluluk ve Hapishane	71
2.4.3. Kavga, Şiddet ve Savaş.....	78
2.4.4. Gelir Eşitsizliği, Sınıfsal Ayrım.....	81
BÖLÜM 3: ERGİN GÜNÇE’NİN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP	84
3.1. Anlatım Teknikleri	84
3.1.1. Konuşma Dilinden Yararlanma	84
3.1.1.1. Rahat ve İçten Söyleyiş	84
3.1.1.2. Argo	88
3.1.1.3. Deyimler ve Kalıplaşmış Sözler	89
3.1.1.4. Kısa ve Eksilteli Anlatım	90
3.1.2. Öyküleme	92
3.1.3. Betimleme	97
3.2. Sapmalar	99
3.2.1. Sözcüksel Sapmalar	99
3.2.2. Yazımsal Sapmalar	100
3.2.3. Sessel Sapmalar	105
3.2.4. Anlamsal Sapmalar (Alışılmamış Bağdaştırmalar)	107
3.2.5. Sözdizimsel Sapmalar	110
3.2.6. Kesimsel Sapmalar	111
3.3. Yinelemeler	113
3.3.1. Ses Yinelemeleri	113
3.3.1.1. Ünlü Yinelemeleri (Asonans).....	114
3.3.1.2. Ünsüz Yinelemeleri (Aliterasyon).....	115
3.3.2. Biçimbirimsel Yinelemeler	117
3.3.2.1. Bağlaç Yinelemeleri	117
3.3.2.2. Ek Yinelemeleri	119
3.3.2.3. Önyineleme.....	121

3.3.2.4. Ardyineleme	122
3.3.2.5. Kıvrımlı Yineleme	124
3.3.2.6. Zıt Koşut Yineleme	126
3.3.2.7. İkizleme	127
3.3.3. Anlamsal Yinelemeler: Sıralama	128
3.3.4. Metinsel Yinelemeler	131
3.4. Koşut Yapılar	133
3.4.1. Sözdizimsel Koşutluk	133
3.4.2. Soru Yinelemeleri	137
3.5. Özel Adlardan Yararlanma	138
3.6. Eşadlı ve Çokanlamlı Öğelerden Yararlanma	142
3.7. İroni	143
3.8. Şiir Dilinde Halk Edebiyatı Unsurları: Masal ve Türkü	149
3.9. İkinci Yeni ve Toplumcu Şiir Arasında Şiir Dili	155
SONUÇ	163
KAYNAKÇA	166
EKLER	175
ÖZGEÇMİŞ	209

KISALTMALAR

Ed. : Editör

hzl. : Hazırlayan

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

s. : Sayfa

S : Sayı

THY : Türk Hava Yolları

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

Y : Yıl

YKY :Yapı Kredi Yayınları

yy. :Yüzyıl

YÖK :Yükseköğretim Kurumu.

Tezin Başlığı: Ergin Günçe'nin Hayatı, Sanatı ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma

Tezin Yazarı: Durmuş ONGUN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hülya Ürkmez

Kabul Tarihi: 16.04.2018

Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 209 (tez)

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Modern Türk şiirinin dikkate değer isimlerinden biri olan Ergin Günçe (1938-1983), ilk kitabını 1964'te yayımlar. Şairin eser verdiği dönem İkinci Yeni ve toplumcu şiirin baskın olduğu yıllardır. İlk şiirlerinde şiir dili bakımından İkinci Yeni ile benzerlik kurmak mümkünse de, şair kendine özgü bir şiir dünyası kurmayı başarmıştır.

Bu çalışmada amacımız Günçe'nin hayatı ile ilgili verileri sunmak ve şiirlerini içerik, dil ve üslup açısından incelemektir. Şairin hayatını ve şiirlerini ele almak; okuyuculara tanıtmak ve Türk şiirinin tarihi gelişimini takip etmek açısından faydalı olacak ve alana katkı sağlayacaktır.

Tezin giriş bölümünde şairin eser verdiği edebiyat ortamının kısa bir özeti yapılmış ve çalışmamızın amacı, önemi ve yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde şairin hayatı ve eserleri ele alınmıştır. Tezin ikinci bölümünde Ergin Günçe'nin şiirleri içerik bakımından irdelenmiştir. Üçüncü bölüm ise şiirleri dil ve üslup açısından incelemeye yöneliktir. Sonuç bölümünde ise şairin hayatı ve şiirleri üzerine elde edilen verilerin kısa bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca tutarlı bilgilere erişmek ve teze zenginlik katmak amacıyla şairin oğlu Dadal Günçe ile tarafımızca yapılan bir görüşme, fotoğraflar ve belgeler ek olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergin Günçe, modern Türk şiiri, Gencölmek, tema, üslup.

Title of the Thesis: A Research on Ergin Günçe's Life, Art and Poems.	
Author: Durmuş ONGUN	Supervisor: Assist. Prof. Hülya Ürkmez
Date: 16.04.2018	Nu. of pages: vi (pretext) + 209 (main body)
Department: Turkish Lang. and Liter.	
<p>One of the remarkable names of modern Turkish poetry, Ergin Günçe (1938-1983) published his first book in 1964. The period in which the poets give work is the years when Second New and socialist poetry was dominant. In his first poems, even if it is possible to establish similarity with the Second New in terms of the poetry language, he has achieved to establish his own poetry world.</p> <p>In this study, our aim is to present information about Günçe's life and look over the poems in terms of content, language and style. To deal with the poet's life and poems will be useful in terms of introducing to readers and following historical development of Turkish poetry, which will contribute to the field.</p> <p>In the introduction section of the thesis, a brief summary of literature environment in which the poet write has been made and the aim, importance and the method of our work are informed. In the first part, the life of the poet and works are deal with. In the second part of the thesis, Ergin Günçe's poems are analyzed in terms of content. In the third part is intended for going over poems in terms of language and style. In the last part, a brief evaluation of the information obtained on the life and poems of the poet has been made. In addition personal meeting with the poet's son Dadal Günçe, photos and documents are presented as attachment in order to access consistent information and to add wealth to the thesis.</p>	
Keywords: Ergin Günçe, modern Turkish poetry, Gencölmek, theme, style.	

GİRİŞ

Türk şiirini Tanzimat'tan itibaren Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti, Meşrutiyet, Milli Edebiyat, Beş Hececiler, Yedi Meşaleciler, Garip, İkinci Yeni, 1980 Kuşağı gibi dönemler ya da akımlar üzerinden okumak mümkündür. Bu adlandırmaların birçoğu dikkate alındığında eserlerin ortaya konulduğu dönemin siyasi, sosyal ve edebi ortamının edebi oluşumlar üzerindeki etkisi açıkça görülür. Ergin Günçe'yi doğrudan bir akıma dâhil etmek olanaksızdır. Fakat Türk şiir tarihinde İkinci Yeni ve İkinci Yeni sonrası toplumcu şiirin baskın olduğu yıllarda eser vermiştir. Ayrıca Ergin Günçe 1969'da özel sayı olarak hazırlanan *Papirüs* dergisinin 41. sayısı "*İkinci Yeni Antolojisi*"ne "Mandolin" ve "Kıyıda Ölüm" şiirleriyle alınır. Bu bakımdan bu iki oluşuma değinmek, Ergin Günçe'nin şiir yazdığı edebi dönemi anlamak ve şiirlerini değerlendirmek açısından faydalı olacaktır.

İlk şiiri "Cebrik Şiir"ini 1954'te *Onüç* adlı dergide, ilk kitabı *Gencölmek*'i 1964'te yayımlayan Ergin Günçe'nin şiir yazmaya başladığı dönem İkinci Yeni şiirinin ortaya çıkmaya başladığı ve bu anlayışa mensup isimlerin İkinci Yeni çizgisindeki ilk kitaplarını yayımladığı dönemdir. Şüphesiz bir akımın -özellikle ortak bir bildiri ya da manifestoyla doğmamış bir akımın- ortaya çıkış sürecini açıkça ortaya koymak zordur. Edebiyat tarihlerinde İkinci Yeni'nin bir akım olup olmadığı, başlangıç tarihi gibi birçok konu farklı değerlendirmelere tabi tutulmaktadır. Her ne kadar edebiyat tarihi açısından Muzaffer Erdost'un 1956'daki "İkinci Yeni" başlıklı yazısı ile başlatılabilirse de bu, akımın doğuş evresini göz ardı etmeye sebep olabileceğinden böyle bir yaklaşımdan kaçınılması gerekir (Karaca, 2013: 89). 1950'li yıllardan itibaren çeşitli dergilerde biçim, içerik ve dil bakımından öncekilerden farklı bir şiir yazılmaya başlanır. Bu "farklı şiir" kısa zamanda üzerinde konuşulup tartışılacak kadar yankı uyandırır. En önemli temsilcilerinin Turgut Uyar (1927-1985), Edip Cansever (1928-1986), Cemal Süreya (1928-1986), Ece Ayhan (1931-2002), İlhan Berk (1918-2008), Ülkü Tamer (1937-2018) ve Sezai Karakoç'un (1933-) kabul edildiği ve *Pazar Postası* etrafında toplanan bu şiir anlayışı, şiirin toplumsal işlevi ve şiirde anlamın açık ve kapalılığı gibi konular etrafında gelişen tartışmaların odak noktasını oluşturur (Taşçıoğlu, 2006: 26-27). Çalışmamıza konu olan Ergin Günçe de bu tartışmalara *Pazar*

Postası dergisinde yer alan “Yanlış Bir Anlayış” yazısıyla dâhil olur. Yazı Muzaffer Erdost’un 23 Aralık 1956’da kaleme alarak “Bu řiir bir řey söylese söylediği rastlansaldır. Yani ozan bir dūřunceyi bir duyguyu, bir olayı anlatmak için mısra kurmaya gitmez.” (Erdost, 1956: 6) diye ifade ettiği “Birřey Söylemiyen řiir” yazısına bir cevap niteliği taşımaktadır. Erdost’un İkinci Yeni şiirinde anlamı rastlansal olarak görmesine ve kelimelerin bir araya getirilmesiyle her zaman bir anlam kurulabileceğine karşı çıkan Günçe, Erdost’a önce şiiri tanımlamaya dair bir soru yöneltir ve sonuç bağlamında şunları söyler:

“Öncüler “söz ebeliği yaptılar, mutlu azınlığa konuştular, ülke insanını unuttular, ülke gerçeğini bir yana koydular” diye kınandı. şimdi Erdost’un savunduğu şiirde aynı şey yapılıyor. Üstelik bir anlam üzerinde de kurulmuyor. M. Erdost tarzanlık oyunu oynıyan çocuklar gibi mısraları olanlara yenilik diye sarılıyor. “Ben gidiyor deniz kenarı bu akşam karanlık diyen çocukların sözlerine benzeyen “Halklar olmak istemişti Cumhuriyette üç aylar salılara” sözüne yenilik diyor.” (Günçe, 1957: 11).

Bu yıllar řiir alanında farklı ve yeni seslerin ortaya çıkmaya başladığı bir dönem olduğu kadar, sosyal ve siyasi dinamizm açısından birçok dönüşümün yaşandığı yıllardır. 1960’ta 27 Mayıs Darbesi, 1968’de öğrenci hareketleri, 1971’de askeri muhtıra, 1980’de ikinci bir askeri müdahale yaşayan ülkede 1960 ve 1970’li yıllar řiir anlayışının çeşitlenmesinde ve farklı kanallardan akmasında etkili olmuştur. 1961 Anayasası’nın getirmiş olduğu göreceli özgürlük ile birlikte sol dūřünce örgütlerinin gelişme alanı kazanması, Nazım Hikmet’in kitaplarının tekrar basılması gibi sebeplerin de etkisiyle İkinci Yeni sonrası ortaya çıkan toplumcu şiirin temsilcileri olarak değerlendirilen İsmet Özel, Ataol Behramođlu, Süreyya Berfe ve Özkan Mert gibi isimler eser vermeye başlarlar. Bir taraftan İkinci Yeni şiirinin egemenliği devam ederken diğer taraftan *Ant*, *Militan*, *Yeni Gerçek* ve *Halkın Dostları* gibi dergilerde Marksist felsefeyi benimseyen, iřçi sınıfının acılarına, sorunlarına eğilen toplumcu şiirin örnekleri görölür. İmgeci, kapalı ve soyut şiire karşı açık, anlaşılır ve somut bir řiir yazmayı önceleyen toplumcu şairler duygudan çok dūřünsel zemine oturan ve ideolojinin beslediği bir řiir ortaya koyar. 1969’da *Ant* dergisinde yayımlanan “Devrimci Genç şairler Savař Açıyor” başlıklı oturumda Süreyya Berfe şunları söyler:

“Bugünün genç kuşakları iyi, dürüst, sağlam bir edebiyata kavuşmanın özlemi içindedirler. Bizler de böyle bir edebiyatın kurulmasında gücümüzün yettiği ölçüde katkıda bulunmak istiyoruz. Bu konuda bizim için en tükenmez, en bereketli kaynak halkın kendisi olacaktır. Halkın devrimci geleneklerini, yeteneklerini iyi anlamak, onlara yönelmek ve onları yeni bir canlılıkla ifade etmek gerekir.

Bugüne kadar bunun tersi yapıldı. Halkın değerlerine sırt çevrildi. Masa başı edebiyatıyla yetinildi. Biz bu anlayışa karşı çıkıyoruz.”(Arolat, 1969: 15).

“Masa başı edebiyatı”na karşı çıkan bu şiir anlayışı 1970’lerde de devamlılığını sürdürür. 1970’li yıllar 60’larda başlayan poetik ve politik çeşitliliğin fazlalaştığı bir dönemdir. İdeolojik söylemin şiire hâkimiyetinin artması, toplumcu şiirin giderek yalnızca politik fikirleri yansıtan slogan düzeyine düşmesine sebep olur. Dolayısıyla “şiir dilinin genel siyasal beklentilere ayarlanması” bu yıllarda “bağımsız bir şiir hareketinden söz etmeyi” zorunlu kılmaz (Eroğlu, 2011: 63).

Genel itibarıyla 1960-1980 döneminde şiir çizgisinin bir akım ya da oluşumdan çok bireysel temayüller üzerinden geliştiği göz önünde bulundurulduğunda dünya görüşleri, politik fikirler ve şiir anlayışlarının sınıflandırılmasında farklı isimlendirmeler görülmektedir. Bu bakımdan bu dönemde değindiğimiz isimlerin dışında birçok şairin de eser verdiğini belirtmek lazımdır.

Yaşamış olduğu dönemde *Dost, Yelken, Yeni A, Papirüs, Pazar Postası* gibi önemli dergilerde eserleri yayımlanan Ergin Günçe’nin hayatı, şiirlerinin içeriği, dili ve üslubu çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda akademisyen kimliğe de sahip olan Günçe’nin şiir dışında vermiş olduğu eserlerin (ekonomi, siyasal ve sosyal içerikli yazılar vb.) künyeleri ve kısa tanıtımları sunulmuştur.

1. Çalışmanın Amacı

İkinci Yeni ve toplumcu şiir anlayışının egemen olduğu yıllarda eser veren Ergin Günçe’nin özellikle ilk şiirlerinde İkinci Yeni ile bir akrabalığı bulunsa da şair, kendine özgü bir imge dünyası ve şiir dili kurmayı başarmıştır. Bu yönüyle günümüze dek uzanan bazı şairleri etkilemiş ve son zamanlarda adından çokça bahsedilmeye

başlanmıştır. Bu bakımdan dikkate değer bir isim olarak gördüğümüz Ergin Günçe'nin hayatı hakkında geniş ve tutarlı bilgilere ulaşmak, şiirlerini anlam, dil ve üslup açısından incelemek ve şairin yaşamış olduğu dönemin sosyal ve siyasi olaylarının şiirlerindeki görünümünün izini sürmek çalışmamızın ana amaçları olarak belirmektedir.

2. Çalışmanın Önemi

Ergin Günçe, kırk beş yıllık yaşamı boyunca birçok şiir ve yazı kaleme almıştır. Şiirleri *Gencölmek* ve *Türkiye Kadar Bir Çiçek* adlı kitaplarında toplanan Günçe, 1970'lerin sonunda ve ölümünden sonra bir müddet "unutulmuş" ya da "göz ardı edilmiş" bir şairdir. Hüseyin Ferhad'a göre entelijansiya bile "Türkiye Kadar Bir Çiçek'e gömüldükten sonra" fark edebilmiştir Günçe'yi (Ferhad, 2016: 318). Fakat 2000'lerden sonra tekrar hatırlanmaya, okunmaya başlanmış ve genç kuşaktan bazı şairleri önemli ölçüde etkilemiştir. Günçe hakkında gerek biyografik bilgilerin azlığı ve bunların tutarsızlığı, gerekse şiiri hakkında ayrıntılı çalışmaların olmaması şiir -özellikle Ergin Günçe- okuyucusu açısından bir kuraklık teşkil etmektedir. Yapmış olduğumuz çalışma Günçe hakkında tutarlı bilgilere erişerek ve şiirine eğilerek bu kuraklığın giderilme noktasında önem arz etmektedir. Ayrıca şiirlerin içerik, dil ve üslup yönünden incelenmesi hem döneminin şiir anlayışına yaklaşım çeşitliliğini genişletecek hem de dönemin siyasi ve toplumsal durumuna şiir penceresinden bakışı zenginleştirecektir.

3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma hazırlanırken ilk olarak konuyla ilgili doğrudan ya da dolaylı ilişkili olabilecek kitap, dergi, tez gibi kaynaklar temin edildi. Ulaşılan eserlerden elde edilen veriler çalışmanın içeriği dikkate alınarak içerik analizi yöntemiyle tasnif edildi. Çalışmaya konu olan şiirler, kaynaklar yardımıyla içerik, dil ve üslup açısından tespit edilerek fişleme yöntemiyle gruplandırıldı. Şairin hayatına ilişkin olan birinci bölümde elde edilen veriler kronolojik yöntemle göre değerlendirildi. İkinci bölümde içerik bakımından sınıflandırılan konular metin merkezli şiir inceleme yöntemleriyle tahlil edildi. Üçüncü bölümde ise şiirler dil ve üslup açısından değerlendirildi. Tezde geçen şiir alıntıları yapılırken şiir adları metnin bütününde yer almadığı takdirde parantez içinde verildi. Sonuç bölümünde ise ilk üç bölümün kısa bir değerlendirmesi yapıldı.

Ayrıca alan araştırması kapsamında çalışmaya konu olan şair hakkında en doğru bilgilere ulaşmak amacıyla Ergin Günçe'nin oğlu Dadal Günçe ile bir görüşme yapılarak görüşme notları eklerde sunuldu.

BÖLÜM 1: ERGİN GÜNÇE’NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1.Doğumu ve Çocukluğu

Ergin Günçe 12 Şubat 1938’de Giresun’da beş çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelir. Nüfus kayıtlarına doğum yeri Edirne olarak geçse de asıl doğduğu yer Giresun’dur. Fakat 6 ya da 8 ay nüfusa geç kaydedilir. Babası Bahtiyar Günçe felsefe öğretmeni; annesi Melahat Hanım da ilkokul öğretmenidir. Anne tarafından Bulgar göçmenliği ve Araplık, baba tarafından Lazlık ve Çerkeslik vardır (Özkarcı, 2017: 168). Günçe’nin şiir dünyasında Çerkeslik büyük yer kaplayacaktır. Şairin hayatına dair bilgiler azdır. Fakat şiirlerinde hayatına ve çocukluğuna dair birçok iz görülür. Bu konuya şairin şiirlerinin işlendiği bölümde “Çocukluk” başlığı altında daha geniş olarak yer verilecektir.

Günçe, dar gelirli bir ailenin çocuğudur. Öğretmen olan babası okuyup araştırmaya meraklı bir adamdır fakat çocuklarının solcu olmasını ya da haklarını aramasını isteyen biri değildir. Hatta onların haklarını gasp eden bir baba olduğu söylenebilir. Babasıyla fikri olarak çatışmalı olan şair, babasıyla küs ölür (Özkarcı, 2017: 171-173). “Baba” imgesinin şairin zihninde ve şiirlerinde bir “zorba” olarak görülmesinin bu çatışmalardan doğan bir sonuç olduğu da söylenebilir.

Günçe ailesi babanın görevinden dolayı çok şehir değiştirir. Şair, ilkokul ve ortaokulu Anadolu’nun çeşitli kentlerinde okur. Bazı şiirlerinde geçen Merzifon ve Gelibolu bu kentlerdendir. Çocuk yaşlardayken Hasan dedesi bir yaz Günçe’ye Kur’an öğretir. Fakat küçük Ergin dedesine sürekli sorular sorar ve dedesinin anlattıklarını anlamakta zorluk çeker (Özkarcı, 2017: 168).

Ergin Günçe çok küçük yaşta çalışmaya başlar. Su ve lastik satarak, işportacılık yaparak ev geçindirmeye çalışır. İşportacılık yaparken yakalanarak karakola götürülür ve “devlet”le tanışması ilk olarak böyle olur. On üç on dört yaşlarında İbrahim Ethem’in fabrikasında çalışmaya başladığında sigortası da başlamıştır (Özkarcı, 2017: 170). Yaşamış olduğu bu zorlu çocukluk yılları şairin “çocuksu bir bakış” kazanmasında ve “çocukluk”un Günçe’nin şiirinde önemli bir yer tutmasında etkili olacaktır.

1.2. Eğitim Hayatı

İlkokul ve ortaokulu Gelibolu, Merzifon gibi Anadolu'nun farklı kentlerinde okuyan Günçe, İstanbul Erkek Lisesi'ne kaydolar. Lise yılları aynı zamanda edebiyata ve şiire ilgisinin giderek artmaya başladığı dönemdir. Cemal Süreya ve Sezai Karakoç'la bu yıllarda tanışır. Süreya, Ergin Günçe ile tanışmasını şöyle anlatır:

“56 yılıydı. Yok yok, 57. Sezai Karakoç'la birlikte Beşiktaş'ta Veraset ve İntikal Vergi Dairesinin (şimdiki Deniz Müzesi binası) işlemlerini teftiş ediyorduk. Bize ayrılan odaya bir gün çok genç biri girdi. Kendisinin de şiir yazdığını, bizimle tanışmak için buraya geldiğini söyledi. İstanbul Erkek Lisesinde okuyormuş. Yaşından da küçük gösteriyordu. Orta ikide falan dersiniz. Üç defter vardı koltuğunda. Birinde yazdığı şiirler. İkinci defter İngilizce defteri. Üçüncüsü Fransızca. İki yabancı dili bir arada götürmek tutkusundaydı. Ergin Günçe'yi böyle tanıdım.” (Süreya, 2012: 91)

Burada Süreya tarihi yanlış hatırlamaktadır. Çünkü Ergin Günçe 1955'te İstanbul Erkek Lisesi'ni birincilikle bitirir. Ardından Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne girer (Atabaş, 2017: 26; Günçe, 2017).

Zorlu bir çocukluk ve lise yılları geçiren Günçe sürekli parasızlıkla mücadele etmek zorunda kalır. Parasızlıktan ve babasının çocuklarının eğitimlerine karşı olması gibi sebeplerden çok istediği hâlde doktor olamaz (Günçe, 2017). Siyasal Bilgiler'e de bir burs sayesinde girer. Arkadaşı Dincer Günday'a bu maliyet sıkıntısını, ailesinin durumunu şöyle anlatır:

“Siyasal Bilgiler'in imtihanlarını kazandığım halde Ankara'ya gelecek bir mali duruma sahip olamamıştım. Babam 8 kişilik bir aileyi geçindirmekle mükelleftir. Hepimizi de okutmak Vatana faydalı kılmak azim ve kararındadır. Kendisi ülkü için Anadolu'da görev almaktan yılmamış, çeşitli mahrumiyetler altında Vatanın en uzak köşelerinde çalışmış bir adamdır. Hâlâ yılmamıştır. En önce meydana getireceği eser ben olacağım.

Beni bu kötü durumdan Avukat Emin Abdullah Özeral ve Ahmet Özbey kurtarmaya ve ne olursa olsun Siyasal Bilgiler'de okumamı mümkün

kılacaklarına söz verdiler. Bu esastan olarak her ay bana 75 lira vermeyi kararlaştırdılar.” (Avan, 2012: 15).

Günçe fakülteye girdiğinde aynı üniversitede edebiyat ve şiirle meşgul olan tanıdık simalar da vardır: Tevfik Akdağ (1932-1993), Erdal Öz (1935-2006), Ece Ayhan Çağlar... Üniversite yılları şiire yoğunlaşmaya başladığı dönemler olur Günçe'nin. İlk kitabı olan *Gencölmek*'teki şiirlerinin bazılarını fakülte yıllarında yazar. Bunların bazılarını A dergisinde yayımlar. Bir ara Asya gribine yakalanan şair, halsiz düşer, fakültenin revirinde yatar. Hastalığı süresince arkadaşı Dincer Günday yanındadır. Günday, arkadaşının dergi, kitap, ıhlamur, limon gibi her istediğini alıp getirir. Hakkı Avan, Günçe'nin hastalığı nedeniyle sınavlara girmeyerek sınıfta kaldığını ifade etse de (Avan: 2012: 11-12) Dadal Günçe, siyasi sebeplerle bursunun kesildiğini ve bu yüzden parasız kalarak okulunun kesintiye uğradığını belirtir (Günçe, 2017). Aynı konuda Ayla Kutlu şunları söyler:

“Ergin, bir yıl önce fakülteye girmiş, o yıl kalmıştı. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde birinci sınıfta bu kaza çok olurdu. Tanıştığımız yıl, bir yıl önce ölen Sait Faik'le ilgili hoş bir hikâye anlatmıştı: Yazın Burgazada'ya gitmişti. Sait Faik'le ilgili bir şeyler bulmak isteyerek. Hayır yoktu. Hayat sıradan biçimde sürüyordu. Kalpazankaya'ya uzanmış, Sait Faik'in dolaştığı yerleri dolaşmıştı. Ayrılmadan önce, kıyıda ağlarıyla uğraşan balıkçıların yanına yaklaşmış:

“Usta, eskiden buralarda dolaşan bir adam vardı. Tanır mıydın onu?

Adam gözlerini kısarak, tartar gibi Ergin'e bakmıştı:

“Te vre, köpeği de vardı. Dolanır dururdu. Bizi gözlerdi. Eyi adamdı. Ne yaptık, ne ettik sorardı da, boyuna historya yazardı vre...” (Kutlu, 2017: 29)

1.3. Yazın Hayatı

Ergin Günçe, şiir yazmaya 1953'te lise yıllarında başlar (Atabaş, 2017: 26). İstanbul Erkek Lisesi yılları hem şiir anlamında hem edebi çevrelerle tanışma anlamında hareketlenmeye başladığı dönem olur. Cengiz Bektaş (1934-), Kemal Özer (1935-2009), Adnan Özyalçınar (1934-), Hilmi Yavuz (1936-), Ferit Edgü (1936-) ve Demir

Özlu (1935-) gibi yazar ve şairlerin bulunduğu edebiyat matinelelerine gider (Özyalçiner, 2016: 4). 1954'te bilinen ilk şiiri olan "Cebrik Şiir" *Onüç* adlı bir edebiyat dergisinde yayınlanır (Özkarıcı, 2017: 170).

1955'te İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olduktan sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne giren Günçe, bu yıllarda edebiyat dünyasında daha etkin olmaya başlar. Şiirlerini *Dost*, *A*, *Yelken*, *Papirüs*, *Değişim* gibi edebiyat dergilerinde yayımlar. Aynı zamanda *Sosyal Adalet* dergisinde sosyal ve siyasi yazılar yazar. Dönem dönem kapanıp açılan *Papirüs*'ün ilk dönemindeki dört sayıyı 1960'ta Cemal Süreya ile birlikte çıkarırlar. Günçe, ilk üç sayıda sahibi ve yazı işleri sorumlusudur. İkinci sayıdaki "Mandolin" şiirini okuyunca Sezai Karakoç "Kırık bir Verlaine var bu çocukta." diyecektir (Süreya, 2012: 92).

Günçe, 1964'te ilk şiir kitabı olan *Gencölmek*'i Dost Yayınlarından çıkarır. Dili deforme ederek kurduğu kitap adına karşı çok hassastır. Günçe kitabın adının asla "Genç Ölmek" şeklinde değil "Gencölmek" biçiminde söylenmesini ister. Hatta "Genç Ölmek" şeklinde telaffuz edildiği zaman kızar (Görün, 2017: 43).

Siyasi ve sosyal birçok çalkantının yaşandığı 1960'lı ve 1970'li yıllar Günçe'nin özel hayatına ve şiirine önemli ölçüde yansiyacaktır. Birçok kez işsiz kalır. Bu dönemdeki boykotlar, tutuklanmalar, hapisler ve idamlar onun şiirine konu olur. "Tutuklu Gençler Arasındayım", "Mayıs Günleri İçin Ağıt", "Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün" gibi şiirler bunlardan bazılarıdır. 6 Mayıs 1972'de Deniz Gezmiş ve Hüseyin İnan'la birlikte idam edilen Yusuf Aslan'la kaldığı Ulucanlar Cezaevi günlerini "Tutuklu Gençler Arasındayım" şiirinde anlatacaktır (Günçe, 2017). Şairin şiirlerinin incelendiği bölümde bu konuya daha geniş yer verilecektir.

Günçe, 1964'te ilk kitabı olan *Gencölmek* dışında bir şiir kitabı yayımlamasa da 1970'li yıllarda şiirlerinin birçoğunu *Yeni A* dergisinde yayımlamaya devam eder. Çoğunlukla dönemin toplumsal ve siyasi koşullarının ekseninde gelişen bu şiirlerin kitaplaşması ancak ölümünden beş yıl sonra 1988'de mümkün olacaktır.

1.4. İş Hayatı

Ergin Günçe 1960'ta Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olur. Ardından ODTÜ İdari Bilimler Fakültesi'nde asistan olarak çalışmaya başlar. Doktor olan Gülseren Eronat ile

1960'ta evlenir ve bu evlilikten 1963'te Dadal adında bir oğlu olur. 1962'de gittiği İngiltere'de London School of Economics'ten Master of Science (yüksek lisans) derecesi alır. Günçe'nin İngiltere'de eğitim hayatı dışında da bir çevresi oluşur. Can Yücel (1926-1999) ve Yaşar Kemal (1923-2015) bu çevrenin edebiyatçı yüzleridir. 1964'te ODTÜ'deki görevine geri döner (Görün, 2017: 42).

Şair, ODTÜ'deki görevine devam ederken 1966'da Paris'e doktora yapmak üzere gider. 1968'de Sorbonne Üniversitesi'nde adı sonradan Ekonometri olarak değişecek olan Ekonomi Matematiği üzerine doktorasını tamamlayarak ODTÜ'ye döner (Özkarcı, 2017: 171). Doktorasına denklik alamadığı için İstanbul Üniversitesi'nde sınava girer (Günçe, 2017) ve İktisat Fakültesi'nden *Millî Gelirde Makro-Paylaşım Sorununun Doğuşu ve İlk Temel Modeller: (Ricardo ve Marx)* adlı doktora teziyle denklik alır.

1960'lar dünyada olduğu kadar Türkiye'de de sosyal ve siyasi birtakım değişiklikler ve dinamiklerin yaşandığı yıllar olmuştur. Ülke ilk olarak 27 Mayıs darbesiyle sarsılmış ardından 1960'lı yılların bir başka olayı 68 Öğrenci Hareketleri ve "68 Kuşağı" ortaya çıkmıştır. İlk olarak Fransa'da üniversiteli gençler tarafından başlatılan hareket diğer ülkelere sıçramış ve Türkiye'de de büyük yankı bulmuştur. Öğrenci eylemlerine Günçe'nin de adı karışır. Birkaç kez bu eylemler sırasında tutuklanır, yargılanır. Bu yargılamalar süresince Uğur Mumcu, Günçe'nin avukatlığını yapar. Mumcu o yılları şöyle anlatır:

"Bir kez Ankara Adliyesinde bir ağır ceza mahkemesinde avukatlığını da yapmıştım. Bu yüzden ara sıra takılır; yazdığı bir şiirden birkaç dize okuyup: "Suç var mı üstad?" diye sorardı. Ve sonra eklerdi: "Dava açarlarsa avukatım böyle söyledi derim." derdi." (Mumcu, 2012: 96)

8 Nisan 1969'da ODTÜ'nün siyasi öğrenci grupları tarafından işgal edilmesi olayında öğrencilere önderlik yapmakla suçlanır. Rektörlükçe İş Kanunu'nun 17/II ç ve d maddeleri gereğince üniversitedeki işinden çıkarılır (Çalışkan, 2012: 121). Sonrasında tutuklanarak Ulucanlar Cezaevi'nde üç ay kadar kalan Günçe'nin daha sonra görevi iade edilir. Dadal Günçe o günlerle ilgili şunları söyler:

"İdari Bilimler Fakültesi'nde bir işgal kararı alınıyor. Çıkıyor bir konuşma yapıyor. "Yapacağınız eylem yanlıştır." diyor. Fakat içeriden gören idari

memurlardan bazısı konuşmayı duymuyorlar, anlamıyorlar. O kısmı biraz tartışmalı. Bazısının duymuş olabileceği ihtimali var. “Ergin Günçe çıktı konuşma yaptı sonra işgal başladı.” diyorlar. Yani işgali başlatan konuşmalardan birini yaptığı iddia ediliyor. Sonra rektörlüğe haber vermek için gidiyor koşup. Rektörlüğe giriyor ve bir dakika sonra da öğrenciler giriyor. Yani öğrencilerin önünde sanki o varmış gibi.

Öğrenciler hep lehine tanıklık ediyorlar. Önderlik etmediğini, onları uyardığını ifade ediyorlar. Birkaç tane ODTÜ’lü memur aleyhine tanıklık ediyor. Sonra bir tanesi babamı tanıyamıyor mahkemede. “Ergin Günçe kimdir? Göster.” dediklerinde başka birini gösteriyor. 4 yıl yargılandı o davadan. 1973’e kadar örgüt kuruculuğu gibi ceza kanununun en ağır maddelerinden yargılandı ve beraat etti.” (Günçe, 2017).

12 Mart 1971’de ordu hükümete muhtıra vererek 12 Mart Askeri Muhtırası olur. “Balyoz Harekâtı” nedeniyle birçok gazeteci, yazar ve akademisyen yargılanır. Ergin Günçe de gözaltına alınanlar arasındadır ve ODTÜ’den çıkarılır. Uğur Mumcu ile Ankara’da Yıldırım Bölge Tutukevi’nde hapis yatarlar. Uğur Mumcu, Günçe’nin hem avukatı hem de cezaevi arkadaşı olmuştur. ODTÜ’den çıkarılmasıyla işsiz kalan Günçe, çeviriler yaparak, öğrencilere özel matematik dersleri vererek hayatını devam ettirmeye çalışır (Günçe, 2017).

ODTÜ işgal davasından yargılanmakta olan Günçe 1973’te beraat eder fakat bir süre pasaport alamaz. 1974’te pasaportunu alır almaz öldürüleceğinden korktuğu için yurtdışına çıkar. Oğlu Dadal Günçe o günleri şöyle anlatır:

“Üzerine bir araba sürüldü Kızılay’da. Sonra arabanın plakasının sahte olduğu ortaya çıktı. Büyük ihtimalle bir arabayla çarpıp öldürmeyi düşünüyorlardı., öyle bir niyetleri vardı. Çünkü o yıllarda yapılan şeyler bunlar. Faili meçhul ya da trafik kazası deyip... başka bir öldürülme girişimi daha atlattı o yıllarda, bir Gölbaşı’na kaçırılma hadisesi de geçti başından. Kaçıran da tanıdık birisi bu arada, bir arkadaşı. “Arabaya bin evine götürüyüm seni” diyor, arabaya başkaları da biniyor yolda ve işte gözlerini falan bağlayıp Gölbaşı tarafına götürürlerken bir çocuğa çarpıyorlar çocuk ölüyor. Çocuğun ailesiyle

arabadakiler kavgaya tutuşunca kaçıyor ellerinden. O kargaşada ellerinden kaçmayı başarıyor, böyle karışık bir olay. Bu tür olaylar artınca artık “Burada bana hayat yok” dedi.” (Özkarıcı, 2017: 176).

İlk olarak bir projede çalışmak üzere İsviçre’ye gider. Oradan Fransa’ya geçer. 1975’te Frankfurt’ta özel bir sigorta şirketinde ekonomi danışmanı olarak çalışmaya başlar. 1977’de Türk hükümeti ve Alman hükümeti arasındaki ilişkileri düzenleyen bir ara kuruluştaki ekonomi danışmanlığı yapar (Günçe, 2017). Bu dönemde yurtdışında olması ve iş hayatındaki yoğunluk gibi nedenlerden edebiyat dünyasında pek fazla görülmez Günçe. Ara ara dergilerde şiir yayınlamaya devam etse de ikinci kitabını hayattayken yayınlamak mümkün olmaz.

1978 ve 1979 yılları arasında başbakanlık danışmanlığı yapar. 1979’da yurtdışından dönerek ODTÜ’deki görevine devam ederken 12 Eylül darbesi olur. 1982’de bir öğrencisi vasıtasıyla YÖK’ün üniversitelerden atılacaklar listesinde adının ikinci sırada olduğunu öğrenir. Şakayla karışık “Üniversiteden atılmak önemli değil de neden birinci sırada değilim?” gibi ifadeler kullanır. Asıl korkusu 12 Mart döneminde olduğu gibi pasaport alamamaktır. Fakat üniversiteden atılmalar gerçekleşmeden hayatını kaybedecektir (Günçe, 2017).

1.5. Ölümü

Libya’da ortak bir proje bularak bir haftalığına Libya’ya gider. Türkiye’ye gelmek üzere Trablus’tan uçağa biner. Oradan Paris’e, Paris’ten aktarmayla İstanbul’a, İstanbul’dan da Ankara’ya geçecektir. Hava şartları çok ağır olmamakla beraber kar yağmaktadır. Sabah 08.30’da dersi olduğu için Haydarpaşa’dan trene binmek yerine uçağı tercih eder.

Akşam saatlerinde Gülseren Hanım oğlu oğluna “Dadal koş” diye seslenir. “Uçak düşmüş.” Fakat hangi uçağın düştüğü belli değildir. Bir saat içinde düşen uçağın Ergin Günçe’nin bindiği uçak olduğu anlaşılır. Gülseren Hanım ve oğlu Dadal hastaneleri dolaşırlar. Gece 03.00 gibi eve dönerler. Hastanelerde bulamazlar Ergin Günçe’yi. Radyo 45 ölü ve 10 küsür yaralının olduğunu söyler. Ölülerin ismi sayılırken son isim olarak Ergin Günçe’nin adı söylenir (Özkarıcı, 2017: 188-189). THY Boeing-627 tipi “Afyon” adlı uçak, yoğun kar yağışından dolayı piste inememiştir. Ergin Günçe, 16 Ocak 1983’te karlı bir akşam, Esenboğa Havalimanının yanındaki tarlaya burnu ve

kuyruğu çarparak yanan uçakta can vermiştir. “Gencölmek” şiirinin adı kaderi olmuş ve 45 yaşında hayata gözlerini yummuştur.

2008 yılında şairin hatırasını yaşatmak amacıyla Çağdaş Şair ve Yazarlar Derneği ve ailesi tarafından iki yıl süren “Ergin Günçe Şiir Ödülleri” düzenlenmiştir.

1.6. Eserleri

1.6.1. Süreli Yayınlarda Yayımlanan Şiirlerin Kronolojik Listesi

“Cebrik Şiir”, *Onüç*, S: 6. Temmuz 1954.

“Recep Doğmakla Kırk Yaşında”, *A Dergisi*, S: 11. Mart 1957. s.4.

“Şapkamda Yağmur”, *Pazar Postası*, S: 10. 9 Mart 1958. s.10.

“Göl”, *Pazar Postası*, S: 39. 28 Eylül 1958. s.10.

“Bir Korku Temi Üstüne İki Masal”, *A Dergisi*, S: 18. Temmuz 1959. s.5.

“Evde Kalmış Kızların Masalı”, *A Dergisi*, S: 24-25. Ocak-Şubat 1960. s.4.

“Mandolin”, *Papirüs*, S: 2. Nisan 1961. s.2.

“Gencölmek”, *Dost*, S: 1. Nisan 1961. s.13.

“Yangın Çiçeği”, *Dost*, S: 3. Haziran 1961. s.15.

“Kıyıda Ölüm”, *Değişim*, Y: 1, S: 5. Mart 1962. s.20.

“Kırmızı Saçlı Çocuklar”, *Değişim*, Y: 1. S: 7. Mayıs 1962. s.8.

“Yirmi Yuvarlak Sigara”, *Yelken*, S: 73. Nisan 1963. s.11.

“Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin”, *Papirüs*, S: 6. Kasım 1966. s.22-23.

“Çiçek Kasidesi”, *Papirüs*, S: 15. Ağustos 1967. s.28-29.

“Cinayet Kasidesi”, *Papirüs*, S: 21. Şubat 1968. s.29.

“Blöf”, *Papirüs*, S: 24. Haziran 1968. s.35.

“Bildiri”, *Papirüs*, S: 30. Aralık 1968. s.46.

“Tutuklu Gençler Arasındayım”, *Ant*, 16 Eylül 1969. S: 142. s.15.

“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, *Yeni a*, S: 4. Haziran 1972. s.5.

“Geride Kalmış Bir Çocuk İçin Gazel”, *Yeni a*, S: 5. Ağustos 1972. s.2.

“Vur Kalbini Tabancayla”, *Yeni a*, S: 7, Ekim 1972. s.5.

“Alfabe İçin Bir Ağıt”, *Yeni a*, S: 9. Aralık 1972. s.2.

“Yemen Türküsü Cinsinden Bir Sıkıntı”, *Yeni a*, S: 10. Ocak 1973. s.3.

“Kış Dörtlükleri”, *Yeni a*, S: 12, Mart 1973. s.2.

“Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan’ın Plağından”, *Yeni a*, S: 13. Nisan 1973. s.8.

“Olmak Ya Da Vurmak”, *Yeni a*, S: 14. Mayıs 1973. s.3.

“Bayrama Gitmeyen Çocuklar”, *Yeni a*, S: 16. Temmuz 1973. s.3.

“Arındıkça”, *Yeni a*, S: 17. Ağustos 1973. s.3.

“Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün”, *Yeni a*, S: 20. Kasım 1973. s.5.

“Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana”, *Yeni a*, S: 21. Aralık 1973. s.3.

“Bir Cellâdı Tanımak için İlk Akla Gelen Sorular”, *Yeni a*, S: 22. Ocak 1974. s.6.

“Sen Neredesin, Yargıçlar Nerde!”, *Yeni a*, S: 25. Nisan 1974. S.26-27.

“Saçma Sapan Bir Şiir”, *Yeni a*, S: 27. Haziran 1974. S.8-9.

Bu şiirlerden “Cebrik Şiir” ve “Vur Kalbini Tabancayla” adlı şiirler Günçe’nin kitaplarında yer almamaktadır. Bunların dışında Günçe’nin mektuplar arasında kalmış şiirleri de vardır. Nedret Gürcan’a (1931-) yazmış olduğu bir mektuba ek olarak “Sorma-Sor”, “İnsanlar”, “Karanlıkta Akla Gelen” adlı şiirlerini göndermiştir (Çeviker, 2016: 268-269). Ayrıca *Ergin Günçe’yi Hatırlamak* adlı kitapta “İlk Kalem Denemeleri” başlığı ile verilen “Uykumda Beni Öyle Koyup Gitmişler”, “Liman”, “Çağrışım”, “Konuk”, “Son”, “I. Oluş”, “Yolculuk Var”, “Yalnız Kalanın Çocuğun Şarkılarından” adlı şiir çalışmaları yer almaktadır (Günday, 2012: 41-59).

1.6.2. Kitaplar

1.6.2.1. Gencölmek

1964’te Dost Yayınları’ndan çıkan *Gencölmek* şairin ilk kitabıdır. Günçe, ilk kez 1954’te *Onüç* adlı dergide “Cebrik Şiir” adlı şiiri yayımlar ancak bu kitaba almaz. *Dost*, *A* ve *Papirüs* gibi dergilerde yayımladığı şiirleri bu kitapta toplar. Otuz şiirden oluşan kitap toplam kırk beş sayfadır. Çocukluk ve ölüm izleğinin iç içe işlendiği bir

kitap olan *Gencölmek*'te şiir dili ve imgeye dayalı bir söyleyişi incelemek bakımından İkinci Yeni şiirinin ortak özellikleri görülmektedir. Kitapta yer alan otuz şiirden bazılarının daha önce yayımlandığı süreli yayınlar şu şekildedir:

“Recep Doğmakla Kırk Yaşında”, *A Dergisi*, S: 11. Mart 1957. s.4.

“Şapkamda Yağmur”, *Pazar Postası*, S: 10. 9 Mart 1958. s.10.

“Göl”, *Pazar Postası*, S: 39. 28 Eylül 1958. s.10.

“Bir Korku Temi Üstüne İki Masal”, *A Dergisi*, S: 18. Temmuz 1959. s.5.

“Evde Kalmış Kızların Masalı”, *A Dergisi*, S: 24-25. Ocak-Şubat 1960. s.4.

“Mandolin”, *Papirüs*, S: 2. Nisan 1961. s.2.

“Gencölmek”, *Dost*, S: 1. Nisan 1961. s.13.

“Yangın Çiçeği”, *Dost*, S: 3. Haziran 1961. s.15.

“Kıyıda Ölüm”, *Değişim*, Y: 1, S: 5. Mart 1962. s.20.

“Kırmızı Saçlı Çocuklar”, *Değişim*, Y: 1. S: 7. Mayıs 1962. s.8.

“Yirmi Yuvarlak Sigara”, *Yelken*, S: 73. Nisan 1963. s.11.

1.6.2.2. Türkiye Kadar Bir Çiçek

Şairin ölümünden beş yıl sonra 1988'de içinde *Gencölmek* de olmak üzere toplu şiirler olarak Can Yayınları tarafından basılır. *Gencölmek* bölümü başlığındaki şiirlerin sıralanışında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Toplamda 160 sayfa olan kitabın “Türkiye Kadar Bir Çiçek” bölümünde ise -“Mayıs Günleri İçin Ağıt” şiirinin iki ayrı şekli olmakla birlikte- şaire ait toplamda kırk dokuz şiir yer almaktadır. Ayrıca “Paul Eluard'dan iki çeviri şiir”, “Ergin Günçe'nin Kısa Özgeçmişi” ve “Ardından Yazılanlar” bölümünde Cemal Süreya, Adnan Özyalçiner, Uğur Mumcu ve Dadal Günçe'ye ait şiir ve yazılar yer almaktadır. Kitapta yer alan şiirlerden bazılarının daha önce yayımlandığı süreli yayınlar şu şekildedir:

“Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin”, *Papirüs*, S: 6. Kasım 1966. s.22-23.

“Çiçek Kasidesi”, *Papirüs*, S: 15. Ağustos 1967. s.28-29.

“Cinayet Kasidesi”, *Papirüs*, S: 21. Şubat 1968. s.29.

“Blöf”, *Papirüs*, S: 24. Haziran 1968. s.35.

- “Bildiri”, *Papirüs*, S: 30. Aralık 1968. s.46.
- “Tutuklu Gençler Arasındayım”, *Ant*, 16 Eylül 1969. S: 142. s.15.
- “Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, *Yeni a*, S: 4, Haziran 1972. s.5.
- “Geride Kalmış Bir Çocuk İçin Gazel”, *Yeni a*, S: 5. Ağustos 1972. s.2.
- “Alfabe İçin Bir Ağıt”, *Yeni a*, S: 9. Aralık 1972. s.2.
- “Yemen Türküsü Cinsinden Bir Sıkıntı”, *Yeni a*, S: 10. Ocak 1973. s.3.
- “Kış Dörtlükleri”, *Yeni a*, S: 12, Mart 1973. s.2.
- “Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan’ın Plağından”, *Yeni a*, S: 13. Nisan 1973. s.8.
- “Olmak Ya Da Vurmak”, *Yeni a*, S: 14. Mayıs 1973. s.3.
- “Bayrama Gitmeyen Çocuklar”, *Yeni a*, S: 16. Temmuz 1973. s.3.
- “Arındıkça”, *Yeni a*, S: 17. Ağustos 1973. s.3.
- “Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün”, *Yeni a*, S: 20. Kasım 1973. s.5.
- “Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana”, *Yeni a*, S: 21. Aralık 1973. s.3.
- “Bir Cellâdı Tanımak için İlk Akla Gelen Sorular”, *Yeni a*, S: 22. Ocak 1974. s.6.
- “Sen Nerdesin, Yargıçlar Nerde!”, *Yeni a*, S: 25. Nisan 1974. s.26-27.
- “Saçma Sapan Bir Şiir”, *Yeni a*, S: 27. Haziran 1974. s.8-9.

Bu şiirlerden bazılarının başlıklarında ve içeriklerinde çeşitli değişiklikler yapılarak kitaba alındığı görülür. Kitapta “Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin” şiiri “Ben Uzağa Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin” başlığı ile; “Çiçek Kasidesi” “Türkiye Kadar Bir Çiçek” başlığı ile; “Bildiri” şiiri “Paris Bildirisi” başlığı ile; “Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan’ın Plağından”, “Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan Efendinin Plağından” başlığı ile; “Olmak Ya Da Vurmak”, “Olmak Ya Da Vurmak Öldürmek” başlığı ile; “Bayrama Gitmeyen Çocuklar”, “Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” başlığı ile; “Arındıkça” “Mayıs Günleri İçin Ağıt” başlığı ile yer alır.

Türkiye Kadar Bir Çiçek 2008’de Çağşad (Çağdaş Şair ve Yazarlar Derneği) tarafından editörlüğünü M. Mahzun Doğan yaptığı ilave şiirler ve fotoğraf albümüyle birlikte basılır fakat bandrol alamadığı için dağıtımı yapılamaz. Haziran 2014’te YKY

tarafından basılan kitapta *Gencölmek* ve *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitaplarına ek olarak yirmi şiirden oluşan “Günlerden Eylül Aylardan Ergin Günçe” bölümü yer alır. Toplamda 97 şiir ve 198 sayfa olan kitabın ikinci baskısı Haziran 2016 tarihlidir.

1.6.2.3. İstatistik Sözlüğü

Şair kimliğinin dışında akademisyen kimliğine de sahip olan Ergin Günçe'nin istatistik alanında hem bir sözlük hem de bir gramer kitabı niteliği taşıyan eseridir. Toplam 153 sayfa olan kitap, Başnur matbaası tarafından 1969'da basılır. “Olasılık ve Şans Değişkenleri”, “Tek Değişkenli Dağılımlar”, “Çok Değişkenli Dağılımlar”, “Teorik Dağılımlar (Olasılık kanunları)”, “Tahmin ve Testler”, “Anket ve Örnekleme”, “Demografi”, “Zaman Dizileri”, “Endeksler”, “Şansa Dayanan (Stokastik) Model ve Süreçler”, “Deney Plânları” ve “Nitelik ve Güvenirliğin İstatistik Yoluyla Kontrolü” başlıklarını içeren kitap toplamda on iki bölümden oluşmaktadır.

1.6.3. Yazılar

Ergin Günçe, şiir dışında birçoğu akademik ve düşünsel alanda olmak üzere çeşitli yazılar kaleme almıştır. Çoğunlukla ekonomi, sosyal ve siyasi içerikli olan bu yazıları *Yeni A*, *Sosyal Adalet* dergilerinde ve akademik dergilerde yayımlamıştır. Henüz kitaplaşmayan yazılar ve yayımlandığı yerler şu şekildedir:

“Yanlış Bir Anlayış” *Pazar Postası*, Y:5. S:2. 6 Ocak 1957. s.7-11.

“Balıkçılığımız” *Forum*, S: 174. 1 Temmuz 1961. s.9-10.

“Kurulu Düzenin Son Umudu: Vergi” *Sosyal Adalet*, Y: 2. S: 19/1. 19 Nisan 1964. s.12-13.

“Türkiye İşçi Partisi Büyürken” *Sosyal Adalet*, Y: 2. S: 8. Kasım 1964. s.23-24.

“Enflasyonun Suçu İşçilere Yüklenemez” *Sosyal Adalet*, S: 10. Ocak 1965. s.14-16.

“Dış Ticaretin Devletleştirilmesi ve Kalkınma Sorunumuz” *Sosyal Adalet*, S: 12. Mart 1965. s.20-21.

“Sosyalist İktisat İlmi İktisadi Olayları Değişik Şekilde İnceliyor” *Sosyal Adalet*, S: 14. Mayıs 1965. s.14-16.

“Nisbî Artı-Değer Tekeller ve Emperyalizm” *Sosyal Adalet*, S: 16. Haziran 1965. s.20-23.

- “Kapımıza Dayanan Faşizm” *Sosyal Adalet*, S: 17. Ağustos 1965. s.38-40.
- “Anti-Emperyalist Savaş Bir Bütündür” *Sosyal Adalet*, S: 18. Eylül 1965. s.17-18.
- “Çekirdekteki Enflasyon” *Sosyal Adalet*, S: 19. Ekim 1965. s.42-44.
- “Aydın İşsizliği” *Türkiye Mühendislik Haberleri*, S: 200. Kasım 1971. s.16-19.
- “Türkiye’de Enerji Sorunu ve Bir Seminer” *Elektrik Mühendisliği*. S: 188. Ağustos 1972. s.15-26.
- “Bu Kaçınıcı Plân”, *Elektrik Mühendisliği*. S: 192. 1972. s. 43-51.
- “Mizahın Oynadığı Oyun”, *Yeni A*. S:7. Ekim 1972. s.1-2.
- “Türkiyede Planlamanın Tarihçesi” *Mimarlık*. S: 11. Kasım 1972. s.19-25.
- “Pi Sayısı ve Özgürlük”, *Yeni A*, S: 9. Aralık 1972.
- “Kalkınma İçinde Teknik İnsangücü Sorunu ile İlgili Bazı Düşünceler”, *Türkiye Mühendislik Haberleri*. S: 218. 1973. s.10-20.
- “Nasıl Yapmalı Mı? Ne Yapmalı Mı?” *Yeni A*. S: 11. Şubat 1973. s.1-5.
- “Hümanizma Gündeş Bir Sorundur”, *Yeni A*. S: 12. Mart 1973. s.1-5.
- “Her Şey Biraz Gericiliktir” *Yeni A*. S: 26. Haziran 1974.
- “Dışgöç Öyküsü, Ali S. Gitmez” *ODTÜ Gelişme Dergisi*. S: 24-25. 1979. s.431-434.
- “Türkiye’de Planlamanın “Dünü-Bugünü-Yarını”” *Toplum ve Bilim*. Yaz 1981. s.84-97.

1.6.4 Çeviriler

1.6.4.1. Gerilla Savaşı ve Marksizm

William J. Pomeray tarafından Marx, Engels, Lenin, Minz, Fydorov, Connoly, Lister, Tito, Grenier gibi isimlerin çeşitli yazılarının derlendiği bu kitap çevirmen olarak Metin Altıok ve Ergin Günçe’nin müstearı olan Hasan Dadal imzası taşır. Hasan, Günçe’nin dedesinin, Dadal ise oğlunun adıdır. 1969’da Ekim Yayınları tarafından basılan eser 432 sayfadır. Kitabın sonunda “Bu eserin, 5-134, 232-273, 348-415 sayfalarını Metin Altıok; 137-231, 273-347 sayfalarını Hasan Dadal çevirmiştir.” ibaresi yer alır. Ancak Metin Altıok tarafından çevrildiği ifade edilen bölümleri Altıok’un eşi Füsün Akatlı çevirmiştir. Hapis ve kitabın toplatılması gibi durumlar düşünülerek çevirmen olarak kapağa Altıok’un adı yazılmıştır (Dağıstan, 2010: 28).

1.6.4.2. Büyümenin Ekonomi Politikği

Paul Baran tarafından 1956'da kaleme alınan bu eser, sekiz bölüm ve 524 sayfadan oluşmaktadır. Kitap "Genel Bakış", "Ekonomik Artık Kavramı", "Tekelci Kapitalizmde Durgunluk ve Devinim I", "Tekelci Kapitalizmde Durgunluk ve Devinim II", "Gerikalmışlığın Kökenleri", "Gerikalmışlığın Yapısal Sorunları I", "Gerikalmışlığın Yapısal Sorunları II" ve "Dik Yokuş" başlıkları olmak üzere sekiz bölümden oluşmaktadır. Günçe'nin ekonomik düşünceye katkıda bulunması ve çağdaş ekonominin politik sorunlarını anlamak noktasında önemli gördüğü bu kitap, Ekim 1974'te May Yayınları tarafından basılmıştır.

1.6.4.3. Kalkınma Yöntemleri

Oscar Lange'nin geri kalmış ülkeleri kalkındırma sorunlarına dair yapmış olduğu konuşmaları içeren bu eser, 1964'te Sosyal Adalet Yayınları tarafından Ergin Günçe ve Mehmet Selik çevirisiyle yayımlanır. "İktisadi Gelişme Biçimleri", "Planlı İktisadi Gelişme", "İktisadi Kalkınma ve Milletlerarası İşbirliği" ve "Sosyalizmin Siyasi İktisadi" olmak üzere dört bölümden oluşan eserin ilk üç başlığını Mehmet Selik, dördüncü bölümü ise Ergin Günçe çevirmiştir.

1.6.4.4. Çeviri Yazı ve Şiirler

"Deniz Suyu Baladı" Federico Garcia Lorca, *Pazar Postası*, Y: 6. S: 42. 26 Ekim 1958. s.7.

"Kafka Üzerine Notlar" Brod Max, *Pazar Postası*, Y: 6. S: 44. 2 Kasım 1958. s.12.

"Sanat ve Başkaldırma" Albert Camus, *Pazar Postası*, Y: 6, S: 45. 9 Kasım 1958. s.11.

"Kafka Üzerine Notlar" Brod Max, *Pazar Postası*, Y: 6. S: 46. 16 Kasım 1958. s.15.

"İnsanın Doğadaki Yeri" Julian Huxley, *Pazar Postası*, Y: 6. S: 47. 23 Kasım 1958. s.7.

"Çağdaş Arap Şiirinden Örnekler" Bülent El-Haydarî, *Pazar Postası*, Y: 6, S: 48. 30 Kasım 1958. s.12.

"Çin'e Kar Yağıyor" Ay Çing, *Sosyal Adalet*, Y: 2, S: 8, Kasım 1964. s.25.

BÖLÜM 2: ERGİN GÜNÇE’NİN ŞİİRLERİNDE İÇERİK

2.1. Ölüm

Ölüm, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana insan zihnini kurcalamıştır. Gerek algılarla tam olarak anlaşılmasının mümkün olamamasından gerek dünya hayatının sonu olarak değerlendirilmesinden, insan ölüm kavramına bir “bilinmez” olarak yaklaşmıştır. Bu bilinmezlik, felsefe ve din gibi alanlar tarafından irdelenmiş ve konumlandırılmıştır. Özellikle din, ölümü bir son olarak değil, ahiret hayatının bir başlangıcı olarak değerlendirir. Felsefe ise daha ziyade bireyin hayatı algılayış biçimi ve düşünce dünyasıyla ilişkili olduğu için, ölümü ele almada daha fazla değişkenlik gösterir. Sanatın varoluş nedenlerinden biri de hayata ve ölüme bakıştaki bu çeşitliliğdir.

Sanatçıların ölüme karşı yaklaşım biçimleri, hayata ve ölüme bakış açılarına, dünya görüşlerine göre değişiklik gösterir. Ölümü bir son olarak gören sanatçılar, genellikle “korku duyulan” ve “ürperti veren” bir hadise olarak algılarken; ahiret hayatına inananlar onu “başlangıç” ve “asıl vatanına dönmek” şeklinde değerlendirirler (Ongun, 2017: 139).

Bütün sanat dallarında işlenmesine karşın, insanın duygu dünyasını en çok ele alan şairler ve yazarlar ölüm kavramı üzerinde daha sık durmuş ve onu eserlerinin malzemesi haline getirmişlerdir.

İslamiyet öncesi Türk toplumunda ölen kimsenin ardından düzenlenen yuğ törenlerinde, ölen kişinin kahramanlıkları anlatılır ve ozanlar kopuzlarıyla sagular söylerdi. İslamiyet sonrası Türk Edebiyatında ölen kişilerin ardından söylenen şiirler olarak Divan Edebiyatında mersiyeler ve Halk Edebiyatında ağıtlar vardı. Sagu, mersiye ve ağıt ölümden ziyade ölen kişilerin iyiliklerini, kahramanlıklarını ve ölümlerinden duyulan acıyı dile getiren türlerdi.

Tekke Edebiyatında ölüm, korkulacak bir durum ve bitiş olarak değil, yeni bir hayata başlangıç ve yaradana kavuşma biçiminde değerlendirilir.

Tanzimat Edebiyatının birinci nesli, daha çok hürriyet, adalet, hak ve eşitlik gibi toplumsal konulardan bahsederken bireysel konulara çok sık yer vermez. Fakat ikinci nesille birlikte ölüm, yalnızlık ve aşk gibi temalar Tanzimat Edebiyatında daha sık yer

almaya başlamış, ölüme ve ölümden sonraki hayata metafiziksel sorgulamalar getirilmeye başlanmıştır. İnsan hayatının başlıca problemlerinden birisi olan ölüm üzerine düşünmüş ve ölüm karşısında derin bir ürperti hissetmiş en önemli şairlerden biri olarak görülen (Çonoğlu, 2007: 29) Abdülhak Hâmid Tarhan (1852-1937), eşi Fatma Hanım'ın ölümü üzerine kaleme aldığı "Makber" şiirinde şöyle diyecektir:

"Ölmek diyoruz, nedir bu ta'bir

Cânan mı ede bu hâli tefsîr?

En ince yerim kırıldı Yarab,

Karşımda nedir bu burc-ı akreb?"(Tarhan, 2013: 112)

Cumhuriyet Dönemi şiirinde de ölüm en çok işlenen temalardan biridir. Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956), ölümü, hayat ve ölüm arasındaki gerilimi en çok ele alan şairlerdendir. Tarancı'yı ölüm temasını işlemeye iten şey ise "dar kalıbından duyduğu memnuniyetsizliği ile hayata olan sonsuz sevgisi ve bağlılığın çatışma noktasında kalması"dır (Dağıstan, 2010: 147).

"Ne yapsam, gün doğmuyor gönlümce;

Sudur akar kendi bildiğince,

Hangi pencereye koşsam gece;

Gitmiyor bu can bu tende ölüm." ("Ölüm", Tarancı, 1994: 131)

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983), Cumhuriyet Dönemi'nin ölümü en çok işleyen şairlerinden biridir. Kısakürek, İslami duyuşa sahip olan bir şair olarak ölüme trajik bir son olarak bakmak yerine, onu bir "bayram" olarak değerlendirir. Ölümün gelişine sevinir:

"Ölüm ölene bayram, bayrama sevinmek var;

Oh ne güzel, bayramda tahta ata binmek var!" ("Bayram", Kısakürek, 2010: 148)

Genellikle hayata ve hayatın sunduklarına bağıllık gösteren bir şiir yazar Orhan Veli, ölüme ironik bir dille yaklaşır ve bazı şiirlerinde yaşamdan kopmanın, ölmenin zor olduğunu anlatır:

“Biliyorum, kolay değil yaşamak;

Ama işte

Bir ölünün hala yatağı sıcak,

Birinin saati işliyor kolunda.

Yaşamak kolay değil ya kardeşler,

Ölmek de değil;

Kolay değil bu dünyadan ayrılmak.” (“Yaşamak”, Kanık, 2013: 149)

Ergin Günçe'nin şiirinde ölüm teması büyük bir yer kaplar. Şairin ilk kitabı olan *Gencölmek*'teki 30 şiirden 18'inde ölümden türetilen sözcükler yer almaktadır. Şairin ölümünden sonra yayınlanan *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te ise 47 şiirin 29'unda ölümden türeyen sözcükler vardır ve 75 kez ölüm kelimesi geçmektedir. Şairin 2014'te basılan toplu şiirlerine eklenen *Günlerden Eylül Aylardan Ergin Günçe* bölümünde ise 20 şiirden 13'ünde ölümden türeyen sözcükler kullanılmıştır (Ergür, 2014). Ayrıca şiirlerinin içeriğine bir bütün olarak bakıldığında şiirlerinde çok sayıda ölümü işaret eden metafor ve çağrışımlar bulunduğu görülür. Ölüm ve doğrudan ölümle ilişkili kelimelerin yer aldığı şiir başlıkları da bulunur: “Kıyıda Ölüm”, “Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, “Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün”, “Olmak ya da Vurmak Öldürmek” “Bir Dostu Ölü Götürmek”.

Günçe, ölüme ürperti veren ve kendisinden korkulan bir olay olarak bakmaz. Kabullenilen ve tevekkül gösterilen bir durum da değildir ona göre ölüm. Çünkü böyle bir inanışta merkezde ölüm vardır ve aktif olan odur. Fakat Günçe'nin hayat algısında ölüm özneye göre daha pasif bir rol oynar. Yani ölüm özneye göre şekillenir. Şair, ölümü olumlu çağrışımlarla verir. Ölüm korkulacak bir olay olmaktan ziyade hoş bir

şekilde gerçekleşecek durumdur. Hatta Tuğrul Asi Balkar'a göre "Mandolin" şiiri yayımlandığında Sezai Karakoç'a "Kırık bir Verlaine var bu çocukta." dedirten Verlaine'nin "art de mourir en beauté" yani "güzel olarak ölme sanatı" nitelemesidir (Balkar, 1992).

"Eski bir mandolindi ölümdü anlatılan

Kır kahvesinde çocuklara çalardı

Temmuz örerken evini sarmaşıkla" (s. 48)*

Şair, ölümü bazen bir sığınak ya da kurtuluş olarak görür ve ölümden korkmaz. Öyle ki Günçe'nin algısına göre ölümün Tanrısal bir yanı da vardır:

"Korkmadım, çünkü Ölüm Tanrı gibidir

(...)

Ölüm Tanrı gibidir esirger ve bağışlar" ("Mor Bir Ay İçin Gazelimiz", s. 176)

Ergin Günçe'nin şiirlerinde ölüm olumlu çağrışımlarla iç içedir. Ölümün insan zihninde oluşturduğu karanlığı, aydınlık bir imge ya da kelimeyle dağıtır. Böylelikle ölüm ürpertici dünyasından sıyrılarak naif ve yumuşak bir hâle bürünür. Gerçekleşmesi kolay olan bir olay olarak sunulur. Günçe "ölümden korkmaz ama onu sorgulayarak yaşama yanıtlar arar." (Ünsal, 1991: 8).

"Solup ellerinde yangın çiçeği

Yakında ölümün çiçekleri açacak

Halıdan su içer gibi geyikler" ("Yangın Çiçeği", s. 27)

"Halıdan geyiklerin su içmesi", "ölümün çiçeklerinin açması" gibi ifadeler ölümün çarpıcılığını kıran imgeler olarak karşımıza çıkar. Bunun bir başka örneği "Evde Kalmış Kızların Masalı" şiirinin üçüncü bölümünde görülür:

* Tezde yapılan şiir alıntıları Günçe, E. (2016). *Türkiye Kadar Bir Çiçek*. 2. Baskı, İstanbul: YKY baskısına aittir.

“Bizim oralara da uğrarsa birgün ölüm

Açarlar o üç kız pencereyi

Yüzlerinde ince bir gülümseme

Limon çiçeklerine eğilir gibi” (s. 30)

Şair, burada ölümü gülümseyerek karşılar. “Limon çiçekleri” imgesini kullanarak da ölümü ferahlatıcı bir hadise olarak vermek ister.

“Sen Neredesin, Yargıçlar Nerde?” şiiri ölümün bir leitmotiv olarak kullanıldığı şiirlerden biridir. Bu şiirde Utku Özmakas Günçe’nin çoğulluklar evrenine girdiğini söyler (Özmakas, 2017:142). Günçe, ölümün geçtiği beyitlerin her birinde onun yıkıcılığı azaltan bir imge ve ironik bir dil kullanır. Değişerek tekrarlanan dizelerin ilki “Kişi, kendi ölüm törenine bizzat katılmalıdır!” diye çarpıcı bir biçimde karşımıza çıktuktan sonra diğer mısralarda şairin ölümüne “zambaklar” taşıması, “kemanla” ve “gülerek” katılması ölüm karşısındaki alaycı tutumunu sergiler:

“Kişi, kendi ölüm törenine zambaklar taşır!

(...)

Kişi, kendi ölüm törenine bir kemanla katılır!

(...)

Kişi, kendi ölüm törenine gülerek katılmalı!” (s. 86-87)

Cemal Süreya’nın deyimiyle bir “ruh temizliğinin kitabı” olan, şairin ilk kitabı *Gencölmek*’te “çocukluk -ölüm duygusu temaları yan yana- hatta iç içe”dir (Süreya, 2012: 92). Bu iki temanın iç içe olması sadece tematik anlamda değildir. Günçe’nin ölüme bakışında ve onu kavrayış biçiminde de çocuksu bir taraf vardır. Şair, ölüme giderken yaşama sevincini kaybetmez hatta bir çocuk umursamazlığı ile ölüme meydan okur (Özyalçınar, 2012: 95):

“O kadar çocuktuk ki ölürken

Okuldaki bir şarkıya başladı” (“Sarışın Ağıt”, s. 18)

Ölüm kavramını çocukların algılaması, büyüklere göre daha zordur. Çünkü gerek algı dünyasının gelişmemiş olmasından gerek yaşamın başında olmalarından dolayı bir “bitiş” olan ölüm çocuklar için bir gizemdir. Günçe, bu gizemi insan zihnini kurcalayan “azgın bir bilmece”ye benzetir:

“Yeni yıkanmış bir çocuk için Ölüm

Azgın bir bilmecedir dönenip duran” (“Bir Salı Günü Boyunca”, s. 145)

Günçe’nin şiirlerinde ölüm ile ilişkili olarak çocukluk yaşantılarının da etkisi vardır. Çocukluğunda yaşanan olaylar, sevinçler, hüznler onun şiirini etkilediği gibi çocukluğunda meydana gelen ölümler de şiirlerinde yer alır. “Limon Rengindeki Ergin Konusunda Yeni Bir Açıklama” şiirinde çocuk gözüyle etrafında olup bitenleri anlatır. Bu olayların merkezinde ise ölüm/ölümler vardır. “Günler uzuyor, ölüme falan çalışıyoruz arkadaşlarla” dizesiyle başlayan şiirde çocukluk ve ölümün iç içe olduğu görülür:

“Günler uzuyor, ölüme falan çalışıyoruz arkadaşlarla

Kiraz günleri bunlar, dut ağaçlarına baykuşlar tünüyor

(...)

Kardan adam yapalım da inceleyelim, dedim

(...)

Derken bir ıslık çaldım, köpeğim koşup geldi bana

Biz içperlere girdik sonra Adam dışarıda kaldı ve eridi

İşte bütün bu örneklerle giriyorum ölüm konularına

Boğmaca çocuklara nasıl saldırmıştı, bütün çocuklar şaşırдық

Ne kadar çok öksürüldü o Kış Nadide’lerde

Ölenler duvarda grup halinde fotoğraftır hâlâ” (s. 137-138)

“Kiraz günleri”, “dut ağaçları” şairin çocukluğundaki yaz günlerine işaret eder. “Baykuş” ise Anadolu kültüründe çoğunlukla uğursuzluğu ve ölümü simgeler. Baykuşun bacasına konduğu eve ölüm getireceğine inanılır (“İkindiye Mandalinalar” şiirinde “Kim indirmiş o usta baykuşumu/ En güzel ölümü bana saklardı” (Günçe, 2016: 38) dizeleri de ölüm ile baykuş arasındaki ilişkiye bir başka örnek olarak verilebilir). Bu şiirde ölüm ve çocukluk iç içe olduğu gibi kış ve yaz günleri de birliktedir. Yani şair, çocukluğunun bir mevsimi aşan kısmını anlatmaktadır. Yaz gelince dut ağaçlarına tüneyen baykuşlar, kış geldiğinde “ölüm” getirir. “Kardan adam”ın erimesi ölümün meydana geldiğine işaretir. Çünkü şair, baştan beri vermiş olduğu bu örnekleri “ölüm konularına” bir giriş olarak değerlendirir.

Bu şiirde ölümlerin gerçekleşmesinde bir etkene işaret eder. O da çocukların kışın boğmacadan dolayı ölmeleridir. Bu kez ölüm bir hastalıktan dolayı gerçekleşecektir ve birden çok insanın canını alacaktır: “Ölenler duvarda grup halinde fotoğraftır hâlâ”.

Yazın işaret edilen ölüm, kışın gerçekleştikten sonra bahar gelir. Günçe şiirinde mevsimlerin de büyük bir yeri vardır (bu konuya “Mevsimler” başlığı altında yer verilecektir). Baharın gelmesiyle boğmacadan ölenlerden eser kalmamıştır. Aynı zamanda bahar, neşelenecek vakit, temizlik ve müjdedir:

“Her şey önce eridi sonra güçlendi Baharla

“Haydi artık gül, neşelen, Yurdumuza geldi bahar”la

Yeni üstlerimi giydim ben de, kolonyalandım biraz

Taradım saçlarımı, izinsiz, indim serin sokaklara

Kimseler kalmamış artık boğmacadan sonra

Demek ki Ölüm gümüş bir ibrişim kullanmış

Herkesi iliştiirmiş yamalı bohçasına

Ağzımı kavuruyor derken rüzgâr ve dağıtıyor beni de evime” (s. 138)

Günçe, burada ölümü “gümüş bir ibrişim kullanan” insana benzeterek, yukarıda verilen örneklere bir yenisini daha eklemiş olur. O, çocuk gözüyle bile ölümü korkutan, ürküten bir durum olarak görmez. Onun ölüme bakışı çocukçadır. Bu çocuksuluğu gösteren bir diğer örnek de “Kırmızı Saçlı Çocuklar” şiirinde geçen şu dizelerdir:

“Donuk sarı kum kıyılara

Ölümü yazmışlar renkli çakıllarla

Kasabanın kırmızı saçlı çocukları

Uyanıp portakal uykularından” (s. 47)

Ergin Günçe'nin ölen kimse arkasından yazdığı şiirler de vardır. Ölünün ardından duyulan acıyı ve arkasında bıraktıklarını anlattığı “Alfabe İçin Ağıt” şiirinde şöyle söyler:

“Güz Annemle birlikte gitti

AL FA BE DE kaldım.

(...)

Sağ kalan acemi Babam

(Eskiden bilardo oynardı ve çok yakışıklı) ve Pipoya başladı

Yüzme bilmez, Denizyollarından emekli

ANNE'min saatini durdurdu ve duvara astı

Komşular geldi ve ağladık.

(...)

ve gömdük öz annemizi

ÇOCUKLAR DERSİMİZ BİTTİ ” (s. 134-135)

Şair, bu şiirde başlı başına annesinin ölümünü işler. Günçe'nin ölüm ve çocukluk arasındaki kurduğu tematik ve dilsel bağ bu şiirde de devam etmektedir. Şiir sanki bir

çocuğun ağzından yazılmış gibidir. Annenin ölümünden sonra “sağ kalan acemi baba”nın “annenin saatini durdurup duvara asması” ölümün somutlaştırılması olarak görülebilir. Bu olay, çocukların zihninde soyut olan ölümün bir işaret ile daha somut hâle gelmesi olarak okunabilir. Annesinin hayatı ona göre bir “alfabe”, “ders”tir. Bu ölümle ders de bitmiştir.

Ölümün somutlaştırılması Günçe’nin başka şiirlerinde de görülür. O ölümü bir özneyle birlikte anmaktadır bu şiirlerde. Böylelikle maddi olmayan ve soyut olan ölüm, maddi ve somut bir alanın sınırlarına çekilir. “İçsel bir duygu patlaması değil, dışsal bir duygu zemini” (Özmkas, 2017:139-140).

“Ölürken görünmesin diye

Yumar sımsıkı gözlerini

Öper kendi dudaklarından” (“Kıyıda Ölüm”, s. 49)

“Üzümleri arılı ihtiyarın

Ölümünde dalgın yüzüm” (“İhlamur Korusu”, s. 13)

“Kim indirmiş o usta baykuşumu

En güzel ölümü bana saklardı” (“İkindiye Mandalinalar”, s. 38)

Şairin ölüm kelimesini kullanmanın dışında ölümü işaret eden çağrışımlarla ördüğü mısraları da vardır. Ölümünden sonra basılan *Türkiye Kadar Bir Çiçek* 1988 baskısının son şiiri olan “Avcı”nın asıl adı “Kalbim Emekli Bir Avcısın Ormanda”dır.* Şair, bu şiirde doğrudan ölüm kelimesini kullanmasa da ölümü çağrıştıran imgeler ve kelimeler kullanır:

“Güneş bir portakal çığlığıyla battı

*Bu şiirin Françoise Villon’a ait olduğu iddialar vardır. Fakat şairin oğlu Dadal Günçe konuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır: “Bu şiirin Françoise Villon’a ait olduğu iddiası Mustafa Ekmekçi’nin bir hatası nedeniyle yıllardır sürüp gitmektedir, internet ortamında da bazı tartışmalara rastlayabilirsiniz. Şiir Ergin Günçe’ye aittir. Bunu her ortamda kanıtlayabilirim. (Her ihtimale karşı tüm Villon külliyatını Fransızca-İngilizce karşılaştırmalı taradım ve en küçük benzerlik içeren bir şiire rastlamadım) Villon’un 15. yüzyılda yaşamış bir şair olduğunu bilmek ve “tüfek” “fişek” “istasyon” “ağızlık” “pipo” gibi kelimelerin Villon’un şiirinde ne aradığını sormak sanırım bu tartışma için sonlandırıcı bir referans olabilir. (Villon Amerika kıtasının keşfinden 30 yıl kadar önce ölmüştür) (Günçe, 2012: 86).

Tutukluk yapıyor kırma tüfeğin

Derme çatma kulübenden uzaksın

Kalbim bir telgraf çek kendine

Seni bekliyor son yolculuğun

Tenha bir istasyonda” (s.170)

Bu dizelerdeki “güneşin batması”, “tüfek”, “son yolculuk”, “tenha bir istasyon” gibi imgeler ölümü çağrıştırır. Şair, şiirin başlığından da anlaşıldığı gibi kalbi ya da insanı bir avcıya benzetir. Avcı, artık avını bitirmiş ve ölüm zamanı gelmiştir: “Yolun sonuna ulaştın artık/ Güzel bir durum kıyısındasın”(Günçe, 2016: 169).

Ergin Günçe'nin ilk kitabı olan *Gencölmek* ile ölümünden sonra yayımlanan *Türkiye Kadar Bir Çiçek* arasında tematik bakımdan olduğu kadar aynı temalara bakış açısı bakımından da farklar vardır. Bu farklılardan biri de ölüm temasını işleyişte görülür. Günçe, *Gencölmek*'te ölümü çoğunlukla çocukluk teması ile bağlantılı olarak işleyip, ölüme çocuksu bir bakış ile yaklaşırken; *Türkiye Kadar Bir Çiçek*, ölümün siyasi anlamda da değerlendirildiği bir kitaptır.

1988'de yayınlanan *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'in 1965 ve ölüm tarihi olan 1983 yılları arasındaki siyasi ve sosyal alanda birçok hareketin meydana geldiği dönemde yazılan şiirlerden oluştuğu düşünülürse siyasi anlamdaki ölümün şiirlerinde yer almasının son derece doğal olduğunu söyleyebiliriz. Şair, bu şiirlerin tohumunu ilk kitaba adını veren “Gencölmek” şiiriyle atmış “genç ölenler”in şiirini yazmıştır. Günçe bu şiirde ölümden korkuyla bahsetmez. Hatta ölümlü öylesine içli dışlı olan şair, ölüme doğrudan karşı çıkar (Özyalçın, 2016: 4). Ölümü bir dansa benzetir ve onu davet eder:

“Ölüm alışsın artık bize

Bir dans gibi bahçemize gelsin

Gelsin otursun ılık minderimize” (s. 25)

Zafer Demir bu şiir hakkında şunları söyler:

“Hayatla erken bir hesaplaşma, ölümle bir yüzleşme özelliği gösteren bu şiir, ihtimal 1960’lı yılların başında yazılmış olsa da, 1969 yılında yirmi bir yaşında öldürülen Taylan Özgür’ün şahsında, sonradan hayattan erken göçüp gidecek olan bütün devrimcilere adanmış gibidir.” (Demir, 2017: 38-39)

Nitekim “Kış Dörtlükleri” adlı şiirin bir dörtlüğünde Taylan Özgür’ü anlatır. “68 Kuşağı”nın sembol isimlerinden olan Özgür, Eylül 1969’da İstanbul Üniversitesi’nde çıkan olaylarda öldürülen ODTÜ’lü bir öğrencidir.

“Saat 19 haberlerinde Taylan Özgür’ü vurdular

Bütün yanaklarım sapsarı

Güneş, aklında tut bunları

Matematik, hesapla bunları” (s. 125)

Bu şiirde ölüm siyasi tutum ile birleşir. Ölüm burada kişinin kendi tercihiyle değil bir başkası tarafından vurulması ile gerçekleşir. Yani “ölmek” değil, “öldürülmek” olarak kendini gösterir. Ölümün dehşeti karşısında güneş (doğa) ve matematik (kültür) yanıtsız kalır. “Ölümün biricikliği, ele geçirilmezliği ve sert yapısı şairin okuruna mükemmel bir biçimde iletildiği acıda kaynaşmıştır” (Özmağas, 2017: 143).

“Kış Dörtlükleri”nin IV. bölümünde şair bu kez ölüm kelimesini kullanmasa da imgelerin işaret ettiği ölümdür:

“İri puntolarla vurulan öğrencilerim

İnce sıtmalarla geliyor güz

Kırmızı suratımı siliyor yağmur

Zaman birdenbire kısalıyor.” (s. 121)

Burada “vurulan öğrenci” ile dönemin siyasi olayları esnasında ölen öğrenciler kastedilir. Ölüm, yukarıdaki dizelerde olduğu gibi burada da “öldürülme” yoluyla gerçekleşen bir durum olarak karşımıza çıkar. “Zamanın akışı”, “sıtma hastalığı” ve “vurulan öğrenci” gibi söz öbekleri ölümü işaret etmektedir (Uygun, 2016: 230).

Ölümün siyasi bir anlam kazandığı şiirlerden biri şairin “Bir Yaz Ölümüne Hazırlık” adlı şiiridir. Şiirin başlığından da anlaşılabilceği gibi ölüm bu şiirde başat izlektir. Ayrıca Günçe’nin şiirinde önemli bir yeri olan yaz mevsimi burada da kendini göstermektedir.

Bu şiir Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan’ın Mayıs 1972’de idam edildikten bir ay sonra Haziran 1972’de *Yeni A* dergisinde yayınlanmıştır. Devrimci duyarlılığın hissedildiği şiirde ölümün devrim ile iç içe işlendiği söylenebilir:

“Ölüm üstüne uzman şiirler, Kırmızı bir Gülüm var

Çünkü yüzümün suluboyasından

Vurulmuş çocuklar damlar” (s. 100)

“Vurulmuş çocuklar” öğrenci gösterilerinde, boykotlarda ve idamlarda öldürülen insanları işaret eder. Şair, artık “ölüm üstüne” şiirler yazmakta ustalaşmıştır. Bu da artan ölümlerin onda bıraktığı derin etkinin göstergesi olan bir imge olarak açığa çıkar.

“Saçlarına kiraz miraz tak, yulğın olma

Bak, birtakım düşünceler birtakım duygularla geliyor

Her Ölüm bir noktadır, satırbaşı yap

Tambur çalarak geliyor gene” (s. 103)

Ölümler devrim için bir yıldırıcı değil müjde olarak gelecektir. Şair, ölümden korkmayacak, “her ölüm”ü “bir nokta” olarak gördükten sonra “satırbaşı” olarak “diriliş”i işaret edecektir. Bu diriliş aynı zamanda bir devrimin müjdecisidir. Burada “yaz ölümü”nün devrimi imlediği söylenebilir.

Kısa bir değerlendirme yapılacak olursa, ölüm Günçe şiirinin başat unsurlarından biridir. Şair, ölümden korkmaz hatta genel olarak ölümü olumlama yoluna gider. Çocukluk ve ölüm arasında dilsel ve tematik anlamda bir ilişki kuran Günçe, ölüme bir çocuk algısıyla yaklaşır. Bazen bir çocuk merakıyla onu irdeler ve umursamaz. Çocukluk döneminde şahitlik ettiği ölüm hadiseleri de Günçe’nin şiirinde yer almaktadır.

Siyasi bir söylem olarak ölüme anlamlar yükleyen şair, ideoloji uğruna ölmeyi idealleştirir. Bu ölüm ona korku vermeyecek ve onu ürkütmeyecektir. Devrim ve devrim uğruna ölenler onun şiirinde yüceltilir.

2.2. İnsan ve İnsana İlişkin Tematik Unsurlar

2.2.1. Çocukluk

İnsan gelişiminin önemli evrelerinden biri olan çocukluk, insanoğlunun karakterinin ve hayatı boyunca gösterdiği davranışların temellerinin oluştuğu dönemdir. Bu dönemde çevre, aile, eğitim gibi etkenler insanın psikolojik gelişiminde katkısı olan ana faktörlerdendir. Bu faktörlerin etkisiyle ruhsal ve bedensel değişiminin büyük bir kısmını çocukluğunda tamamlayan insanın hayatı da bu ruh ve düşünce dünyası etrafında şekillenir.

Tarih başlangıcından bu yana insanın asıl vatanı çocukluğudur. İnsanlığın bir tarih olarak vasıflandırılmasında etkisi olan etkenlerden biri de çocukluktur. Agamben tarih ve çocukluk bağlamında şöyle söyler:

“Sırf insanın bir çocukluğu olduğundan, sırf dil insani olan ile tam özdeşleştiğinden, dil ile söylem arasında, göstergesel ile anlamsal arasında bir fark olduğundan, işte sırf bu yüzden tarih vardır, işte sırf bu yüzden insan tarihsel bir varlıktır” (Agamben, 2010: 63).

Çocuk ve çocukluk yılları insanlık tarihinin olduğu kadar sanat alanlarının ilgilendiği konular olmuştur. Özellikle edebiyatın çocuk ve çocukluğa en çok eğilen sanat dalı olduğu söylenebilir. Hatta “çocuk edebiyatı” diye bir alan oluşmuştur. Masal, fabl, bilmece, tekerleme, ninni gibi türlerin çıkış noktası da çocukluktur.

Klasik Türk edebiyatında Arapçadan geçen “tıfl” kelimesiyle karşılanan “çocuk” daha çok sevgiliyle ilişkili olarak kullanılır. Sevgilinin çocukça davranışları vardır. Ayrıca sevgili, aşğının gözünde hiç büyümmez. Aşık ise sevgilinin gözünde bir yetim gibidir. Bu anlamda başlı başına bir tema olmak yerine çocukluk klasik şiirde soyut bir anlam ifade eder (Aktaş, 2012: 131).

Tanzimat döneminde çocuk edebiyatına ilişkin çeviriler yapılmaya başlanır. Şinasi'nin (1826-1871) 1859'da *Tercüme-i Manzume* adlı kitabında yayınladığı La Fontaine' den

fabl çevirileri, Rezaizâde Mahmut Ekrem'in (1847-1914) çevirdiği fablleri yayınladığı *Naciz*, Ahmet Mithat Efendi'nin (1844-1912) Fransızcadan yaptığı çeviriler bu dönemde çocuğa ve çocuk edebiyatına yönelmenin önemli adımları sayılabilir (Çıkla, 2005: 94-95).

Servet-i Fünûn döneminde çocuğu ele alan şairlerden biri Tevfik Fikret'tir (1867-1915). Fikret'in "Hasta Çocuk", "Haluk'un Bayramı", "Balıkçılar" gibi şiirleri; *Şermin* adlı kitabı çocuğu ve çocukluğu ele alması bakımından önemlidir.

Mehmet Akif Ersoy (1873-1936) toplumsal duyarlılık bakımından çocuğa şiirlerinde yer veren şairlerden biridir. "Küfe", "Amin Alayı" ve "Hasta" gibi şiirler Ersoy'un çocuk ve çocukluk ile ilgili önemli şiirlerindedir.

Cumhuriyet döneminde Nazım Hikmet (1902-1963), Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsni Dağlarca (1914-2008) gibi şairler çocuğa ve çocukluğa çeşitli anlamlar yüklerler. Cahit Sıtkı "Çocukluk" şiirinde çocukluğu özlenen bir dünya olarak işler. Çocukluğuna özlem duyan bir yetişkinin dile getirdiği çocuksu bir söyleyiş tarzını taşır:

"Affan Dede'ye para saydım,

Sattı bana çocukluğumu.

Artık ne yaşıım var, ne adım;

Bilmiyorum kim olduğumu.

Hiçbir şey sorulmasın benden;

Haberim yok olan bitenden." (Tarancı, 1994: 163)

Nazım Hikmet, çocuğu savaşlardan, felaketlerden acı çeken varlıklar olarak görerek, bu anlamda onlara toplumsal bir bakış ile yaklaşır. İkinci Dünya Savaşı'nda atom bombası atılmasıyla birçok kişinin öldüğu Hiroşima'da hayatını kaybeden bir kız çocuğunun ağzından yazdığı "Kız Çocuğu" adlı şiirde şunları söyler:

"Çalıyorum kapınızı

Teyze, amca bir imza ver

Çocuklar öldürülmesin

Şeker de yiyebilsinler” (Hikmet, 2008: 1581)

Çocuk ve Allah adlı eser Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Cumhuriyet şiirinde çocuğa bakış anlamında zenginlik içeren kitaplardan biridir. “Çocuk severliğim şiir severliğime eşittir.” diyen Dağlarca Allah, sanatçı ve çocuk arasında sıkı ve komplike bir ilişki kurar. “Çocuğun aynasında Allah'ı, Allah'ın nazarında ise çocukları açılar.” (Aktaş, 2012: 132):

“Çocuklar korkunç Allah'im

Elleri, yüzleri, saçları.

Uyurlar bütün gece

Yok sana ihtiyaçları.” (“Çocuklar Korkunç Allahım”, Dağlarca, 2010: 21)

Ergin Günçe'nin şiirlerinde çocukluğun, ölüm temasından sonra en fazla yer alan tema olduğu söylenebilir. Özellikle *Gencölmek*'te çocukluk ve ölümün iç içe işlendiğini söylemiştik. “Kırmızı Saçlı Çocuklar”, “Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk”, “Geride Kalmış Bir Çocuk İçin Gazel”, “Çocuklar İçin Faşizm”, “Çocuk Yılı Törenleri Kapanış Söylevi”, “Soğukta Gitar Çalan Çocuk İçin Şiir”, “Çocuk Şiiri” gibi başlıklar şairin şiirlerinde çocuğa ve çocukluğa dair alana işaret etmesi bakımından önemlidir. “Çocuk/luk’ onda bir tema değil, bir aidiyet olarak ‘tekel’ine aldığı, mülk ve yurt edindiği bir ‘dert’tir” (Ergülen, 2017: 93). Günçe şiirinde çocukluk sadece tematik anlamda değil imge ve şiir dili bağlamında da belirir. Mahmut Temizyürek'e göre Günçe'nin şiirleri çocukluğu işleyiş bakımından Miro'nun resimleri gibidir.

“Çocukluk dönemini çoktan aşmış birinin nesnelere birbirleriyle bağlarını, kompozisyonunu, çocuğun hissettiği, tasarladığı ya da tasarlayabileceği bir biçimde çizebilmesi için, deyim yerindeyse “kendinde çocuk” değil “kendisi için çocuk” olmayı seçmesi, bunun sanatsal imgelemde nasıl bir üsluba karşılık olduğunu düşünmüş olması gerekir.” (Temizyürek, 2017: 74).

Günçe'nin çocukluğu çok hareketli geçer. Gerek babasının görevinden dolayı sıkça şehir değiştirmeleri, gerek erken yaşta çalışmaya mecbur kalması onun şiir dünyasında

çocukluk anılarının çok fazla yer almasında etkili olacaktır. Şiirlerinde taşranın izleri, küçük yaşta çalışmak zorunda kalan çırak, tutuklu, öğrenci çocuklar şairin yaşadığı çocukluğun bir yansıması olarak okunabilir. Daha ilk kitabı *Gencölmek*'in ilk şiiri olan “Geri Dönen Uzun Yaz” şiirinde Günçe çocukluğuna yönelir. “Yaz mevsimi” ile çocukluk anılarını özdeşleştirir şair:

“Ben yeni bir çocuk oldum elmalar asılı her yerimde

Uzun yaz dallarda kendine bir şeyler ekler

Bizim Engin, denizleri sayıp dinlenir gözlerinde

Ben yeni bir çocuk oldum, tüneyen kuşlar yüreğimde” (s. 11)

Şairin “yeni bir çocuk” olması, çocukluğun tekrar yaşanmak istenmesine bir işarettir. Burada çocukluk olumlu anıları çağrıştıran bir dönem olarak ele alınır. “Elmalar asılı her yerimde” ve “tüneyen kuşlar yüreğimde” ifadeleri çocukluğu olumlayan birer imge olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat çocuklukta özlenen yaz günlerine dönmenin artık bir yolu yoktur. Onu sadece çocuklar yaşayabilir:

“Artık dönülecek yollar bir yangınla örtülüyor

Uzun yaz yalnız şimdi akasyalarında yalnız

Çocuklar girer kollarına.” (s. 11)

Çocukluk anılarının geçtiği birçok şiiri vardır Ergin Günçe'nin. Şairin hayatının anlatıldığı bölümde de değinildiği gibi şiirlerinde bu anlamda otobiyografik bir iz sürülebilir. Taşra yaşamına ilişkin görüntüler şairin şiirlerinde çoğunlukla çocukluğuyla ilişkilidir. “Yaşamın Mor Kâğıdı İçin Bir Şiirimiz” adlı şiirde “şimdiki adresiniz çocukluk anılarıdır” diyerek bu anıları dile getirir:

“Okulda pul değişiriz, eller küçük ve nazlı

Sünnet düğünümüzde keçiler kesilmiştir

Bir öğretmen vurulmuştur bayrak törenimizde

Kaymakam köye gelip bize bir konuşma yapmıştır” (s. 163)

Çocukluğuna dair anıların görüldüğü bir başka şiir, “Yaz Dörtlükleri” adlı şiirin IV. bölümüdür:

“Biz onunla yakın şehirlerde büyüdük

Ben toz toprak içindeydim, O Mandolin çalardı

Neriman Öğretmenin çok sesli korosunda

Çocuktum, üzgün olurdum, saçlarım kıvrıkcıktı” (s. 129)

Şairin bu şiirde “O” dediğinin kim olduğu meçhuldür. Fakat o dönemde Köy Enstitülerinin sanat derslerinde enstrüman olarak mandolin çalındığı ve “Neriman Öğretmenin çok sesli korosunda” dizesinin gerçekliği göz önüne alınırsa Günçe’nin bir öznenen bahsettiğini söylemek daha mümkün hâle gelir. Şair, böylelikle çocukluğunu anımsama yoluna gider.

Günçe’nin çocukluğunun geçtiği yerlerden biri Gelibolu’dur. “Yokuş Kasaba” şiirinde Gelibolu günlerini anlatır (Özkarıcı, 2017:170). “Ben burada onu aradım kimdi nerde tanışmıştık” diye açılan şiir, çocukluğun kapısını aralar gibidir:

“İlkin mintanımı yırttım bir çalılıkta

Sonra dalgın kalabalıkta dolaştım

(...)

Biber dizmişler mi tarhana sermiş kimler var

Sokaklardan akan rakılı duman

Akşam olsa ararlar mı

Koşup bahçelere saklansam” (s. 24)

Şiirde “İlkin mintanımı yırttım bir çalılıkta”, “Koşup bahçelere saklansam” gibi bireysel hatıraların dışında “Biber dizmişler mi tarhana sermiş kimler var/ Sokaklardan akan

rakılı duman” gibi dizelerde yöre halkının yaşamı ve çevrenin onda bıraktığı izler görülür. Şair, bütün bu anıları hatırlayarak çocukluğunu özler:

“Bari şurda tavşan kanı bir çay olsa” (s. 24)

“Çocuk” adlı kısa şiirde şair, çocukluğuna olan özlemi ve büyümüş olmanın huzursuzluğunu işler. Bunu yaparken çocukluğunun tekerlemelerinde geçen “aydede” ye sığınır. “Günlerin hiç kimseye bir anlam getirmediği” gerçeğini “sırtlan” imgesiyle verir:

“Anlat bize bir gençlik maceranı

Aydede

Günler hiçbirimize

Bir anlam getirmiyor

Saklanıyor bir sırtlan

Eliši sepetlerimize” (s. 168)

Çocukluğun bitip gençliğe adım atış Günçe’de sigara içmekle özdeşleşecektir. “Yirmi Yuvarlak Sigara” adlı şiiri şöyle sonlandırır:

“Şimdi büyüdüm çünkü sigara içiyorum” (s. 35)

“Sigara içmek” ve “büyümek” arasındaki ilişki “çocuk” kelimesinin başlıkta yer aldığı şiirlerden biri olan “Kırmızı Saçlı Çocuklar” şiirinde de görülür. Taşra yaşamına ilişkin betimsel ve pastoral görüntüler çocukluk ile ilgili birçok şiirinde olduğu gibi burada da karşımıza çıkar. Çocukluğundan yola çıkarak ve bir çocuk gözüyle dünyayı anlamlandırmaya çalışır.

“Aşı boyalı evlerine kasabanın

Bir ay doğar al yanaklı

Kurar kınalı ninem semaverini

Al yanaklı aya karşı

Ay. Denizde bir portakal” (s. 47)

Şair, ayı çocuk bakışıyla bir portakala benzetir. Gök ise onun gözünde sonsuz bir gizemdir:

“Kuşlar konuyor dudaklarıma

Gök. Büyük bir soru işareti” (s. 47)

Konan kuşların dudaklarından kalkmasıyla çocuk büyüyecek ve sigara içecektir:

“Kuşlar kalkıyor dudaklarımdan

Karanlık. Sigara yüzüme yaklaşıyor” (s. 47)

Sigara içmenin dışında büyümenin bir göstergesi de “adam vurmak” tır. “Çocuk” un toplumcu gerçekçi bir bakış kazandığı *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabında “Olmak Ya Da Vurmak Öldürmek” şiirinde şair artık öfkeli bir genç olacaktır. “Alıngan ve içli çocuk”, “bankanın camını kıracak” kadar öfkeli ve “adam vuracak” kadar büyümüştür. Çocukluğunu hatırlasa da o artık çocuk değildir:

“Kumral bir Yaz peşimdedir, dolaşırım ben

Altı yaşında tütüne gittim, oğlak güttüm, çırak

Neler de çıkıyor eşelenince

İnsan büyüyor adam vurarak” (s. 105)

Günçe'nin çocukluğu oğlu Dadal Günçe üzerinden ele aldığı şiirler vardır. “Ben Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin” adlı şiirinde oğlundan uzakta olan şair, ona olan özlemini çocuksu bir söylemle anlatır. Oğlunun yüzünü, gülüşünü, konuşmasını, yürüyüşünü, soru soruşunu betimler:

“Dünya kendi çocuğun kadar geniş ya da dar

Uzak bir çayırda şimdi sana çiçekli bir diken

Dikenli bir balaban. Yumuk gözlü sana benzer

Kamyonlar çakıllar bütün merakı

(...)

Alnı yerleşir yerine çizgiler çünkü gülse

Kaşlarıyla biryere (ama nereye) açılır kapılar

Koşarken bıdık ve çekirge sekişli

Zalimdir üstelik soru sormakta:

“Ay da bir adam mıdır Baba

“Bu görünen tepesi mi?”

(...)

Onun yüzü melez Anadolunun en verimli

Kazı yapılacak bölgelerindedir” (s. 108-110)

Baştan sona oğlu Dadal'ı ve ona olan özlemini anlatan bu şiir, 1966'da *Papirüs* dergisinde yayımlanır. Şair bu dönemde Paris'tedir. Şiir, eşi Gülseren Hanıma ve oğluna yazdığı bir mektup söylemi taşır:

“Yabancı ülke serin sokaklara uzanır

Yağmur her zaman suratımızda olağan bir Ekim sonu

Dört mum yak Gülseren ve bir Pasta yap

Üflesin onu oğlumuz üzgündür bugün

Bir Dede evindedir” (s. 109)

Paris günlerinde yazdığı bir başka şiir olan “Paris Bildirisi” de bütün olarak okunduğunda Dadal’ın hasretini ve oğlunun yaş gününde uzakta olmanın hüznünü taşıyan durgun bir hava çizer:

“Olmuyor bunlar olmadı şimdilik

Dadal’ın yaş gününde, ihtiyar uzaktayım

Bakıyor bir akvaryum bana balıklarıyla

Durup suratımı seyrediyorum” (s. 107)

“Kış Dörtlükleri” adlı şiirin ilk dördlüğü de Dadal’ın betimlendiği şiirlerden biridir:

“Birinciliği alan açık güvercin

Dadal’ın saçındaki buğdaydan

Havayı üzmeden kalkar

Konmuyor başka çocuğa” (s. 118)

Günçe’nin şiirleri kronolojik ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde ölüm teminde olduğu gibi çocukluğa bakış açısı bakımından da iki kitabı arasında farklar olduğu söylenebilir. “Küçük bir huzursuzluğun kitabı” olan *Gencölmek* “çocukluğun yaşanmamış olması” ve “çocukluğun ölümü”dür (Özkarıcı, 2017a: 17). Bu anlamda çocukluk izleği ilk kitapta daha bireysel bir alana tekabül ederken *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’te toplumsal ve siyasi bir bakış kazanır. Çalışmak zorunda kalan, zulüm gören, tutuklanan, “portakal küfesini taşıyan”, “sübyan koğuşunda üşüyen”, “sanayi çarşısı çırağı” çocuklar şiirlerin öznelidir (Günçe, 2016: 147).

“Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” adlı şiirde Günçe, “emekçi”, “okuyan” ve “hapse düşen” üç çocuğu simgeleştirerek “çırak”, “öğrenci”, “tutuklu” alt başlıklarıyla üçe ayırır. “Çırak” bölümünde Günçe, oyun çağında çocukların çalışmasını ve savaşı eleştirir:

“Tam kuşlara buğday serpmeye saati

Savaşları okuyor renkli gazetelerde” (s. 88).

“Öğrenci” başlığında şair, çocuğa siyasi bir yön verir. Yukarıda bahsettiğimiz “çocuğun büyümesi”nin “adam vurmak/öldürmek” ile ilişkisi burada da görülür. Öğrenci olan çocuk artık büyüyecek ve “Mayıs bayrakları ile donatılan” kentlerde bildiri olarak dağılacaktır. Günçe, burada öğrenci hareketlerine ve 1 Mayıs’a işaret etmektedir. “Bayrama gitmeyen çocuk” miting alanlarını, meydanları dolduracak, kavga edecek hatta birilerini bile vurabilecektir:

“ Şimdi okuldan sansar gibi çıkmalıyım

“Koşup dağılmalı Mayıs bayrakları dalgalandıran kente

“Bildiri olup dağılmalı insan büyüyünce

(...)

“Olmazsa olmasın, amcamda bir tabanca var

“Ve çok sever beni

“Nasıl vururum birilerini!”” (s. 89)

“Tutuklu” alt başlığını taşıyan üçüncü bölümde Günçe, hapiste yatan bir çocuğu anlatır. Şiirin tamamında çocuksu bir söyleyiş hâkimdir. Şiir bir bütün olarak okunduğunda tutuklu bir çocuğun annesine yazdığı mektubu anımsatır:

“karpuz istedi canım bugün bir de ekşi elma

vardır ya vardır ya kiraz getirseniz biraz belki

sokmazlar kantinde var derler çünkü

parayla ya da işle satarlar

(...)

hepinize hoşça selam eder ellerinden öperim” (s. 91)

“Tutuklu Gençler Arasındayım” şiirinde de çocuk siyasi bir hâl kazanarak karşımıza çıkar. Bu kez “çocuk” hapishanelerde yatan devrimci gençtir. Şair her ne kadar tutuklulara “çocuk” diyerek hitap etse de bu onların çocukluğuyla değil şairin onlarla

kurduğu yakınlık ile ilintilidir. Günçe, devrimci gençlere sabır telkin etmekte ve onlara “tutsaklık”, “bağımlılık” ve “düzen” ile mücadele ruhu vermekte; “özgürlük”, “bağımsızlık”, “yarın” ve “devrim” gibi müjdelere umut aşılamaktadır:

“Çocuklar sabırlı olun

Tutsaklık özgürlük arasındayız

Bağımlılık bağımsızlık arasındayız

Bugün ile Yarının arasındayız

Düzen ile Devrim arasındayız” (s. 99)

“Çocuklar İçin Faşizm” şiirinde, çocuk üzerinden faşizm eleştirisi vardır. Burada “çocuk” faşizmden eziyet görenleri işaret eder. Dayak atan baba, üvey anne, haksız kuvvet uygulayan kim varsa faşist odur:

“Faşizmi çocuklar da anlayabilir

Dayak yemektir serseri bir babadan

Karanlık odaya kapatılmaktır

Hakkını istemekte direttiğin zaman

Üvey ana, yarı güleç öksüze

Sabunlu eliyle tokadı yapıştırır

(...)

Nerde bir kuvvet birikmişse haksız

Nerde bir zartzurt ya da cartcurt

Nerde elimizden kapılmışsa ekmek

Sınıfta, sokakta, evde, çarşıda

İşte çocuklar faşizm ordadır” (s. 144)

Günçe'nin çocuk ve çocukluğu ironik bir dil oluşturarak kullandığı şiirleri de vardır. Çocuk üzerinden döneme, devlete, “çocukları yalnız törenlerde görenlere” eleştirilerde bulunur:

“Davudun karşısında Golyat gibi dururlar

Çocukları yalnız törenlerde görürler

Uçak biletini ve Dolarları severler

Çok da sık giderler Amerika'ya” (“Çocuk Yılı Törenleri Kapanış Söylevi”, s. 147)

Şair Davud ve Golyat kıssasına atıf yapmaktadır. Tevrat'ta anlatıldığı üzere Golyat bir Filist savaşçısıdır. Boyu altı arşın bir karış, zırhı beş bin şekel, zırhının mızrağının sapı kocamandır. Yani Golyat çok güçlü bir savaşçıdır. Karşısında ise İsraili İşay adında bir adamın en küçük oğlu olan çoban Davud vardır. Onun silahı ise yalnızca sapan ve taşır. Golyat'ın kibrine ve silahlarına karşı Davud onu sadece sapan ve taş ile yenmiştir (Samuel, 17: 1-51). Günçe burada çocukların “çocukları yalnız törenlerde gören” insanların kibirlerine karşı elde edecekleri galibiyeti bu tarihi olaya telmih yaparak anlatır. Şiirin son mısraları ise İslam tarihinde bu olayın bir benzeri olarak nitelendirebileceğimiz Fil Suresini hatırlatır. Tıpkı Ebrehe'nin fil ordusuna karşı galip gelen ebabil kuşları gibi, çocuklar da “hiç çiçek ve çocuk olmamış o adamların tüfeklerini” ürkütecektir:

“Kuşlarımız ürkütür tüfeklerini

Hiç çiçek ve çocuk olmamış o adamların” (s. 148)

Günçe şiirine bir bütün olarak bakıldığında çocuk ve çocukluğun önemli bir yer tuttuğu açıktır. Tematik olmanın da ötesinde şiir dilini kurma bakımından çocukluğun işaret ettiği alan çok büyüktür. Çocuksu söyleyiş, çocuğun masalsi dünyası, çocukluk anıları ve taşra yaşamının iç içe girdiği görüntüler, toplumcu gerçekçi ve siyasi bir bakış ile işlenen çocukluk bize Günçe şiirinde çocuğa bakış açısının izlerini veren anahtar tanımlamalardır.

2.2.2. Çerkeslik

Cemal Süreya “Şairin Hayatı Şiire Dahil” başlıklı yazısında eserlerde sanatçıların, özellikle şairlerin otobiyografik izlerinin çok fazla bulunabileceğini söyler (Süreya, 1992: 61). Ergin Günçe’nin şiiri, Süreya’nın bu savını doğrular niteliktedir. Günçe’nin yaşamına ilişkin bilgiler az olsa da şiirlerinde büyük ölçüde hayatının izi sürülebilir. Bu izlerden biri de onun şiirlerinde sıkça rastlanan Çerkeslik ve Çerkes göçüdür.

Ergin Günçe etnik köken bakımından çok çeşitli bir aileden gelmektedir. Anne tarafından Bulgar göçmenliği ve Araplık; baba tarafından Lazlık ve Çerkeslik vardır. Baba tarafının Kafkasya göçmeni Çerkeslerden gelmesi onun şiirinde önemli bir alan kaplar. Çerkes göçlerini kendisi yaşamasa da dedelerinin yaşadığı bu tecrübe onun şiir dünyasını ve imge anlayışını zenginleştirir.

Çerkeslerin göçünü ve şairin şiirlerinde bu göçün görünümünü anlayabilmek için tarih sayfalarına bakmak gerekir. Çerkes göçleri 19. yy. boyunca Rusya’nın Kuzey Kafkasya’ya hâkim olma amacıyla uygulamış olduğu baskı karşısında direnişin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Yel ve Gündüz, 2008: 956). Osmanlı, Rumeli ve Anadolu’da Müslüman nüfusunu ve ordunun nitelikli savaş gücünü artırmak amacıyla Çerkes boylarını Osmanlı’ya çekmek için 9 Mart 1857’de Muhacirin Kanunu çıkarır (Berzeg, 2006: 187). Kuzey Kafkasya halkları bu tarihten itibaren kitleler hâlinde vatanlarını terk etmeye başlarlar. Bu göçlerin iktisadi ve sosyal sebeplerden ziyade siyasi sebeplerden kaynaklanan “zorunlu göç” olduğunu belirtmek, göç esnasında yaşanan zorlukların derecesini anlamak bakımından önemlidir.

İlk kitabı olan *Gencölmek*’te Çerkeslik izlediği “İkinciye Mandalinalar” adlı şiirde görülür. Şair, Çerkes göçünü çocuk duyarlılığıyla öreerek anlatır. Sanki göçü kendisi yaşamış gibi yansıtan şiir öznesi bunu hikâye üslubuyla verir:

“Kocaman yüreğimi süsleyen samyeli

Uykudadır şimdi bütün çerkes çocukları

Atlar kişniyor neremde kimbilir atlar kişniyor

Zaten beni, çingeneden aldılar

Ben kötüyüm babam karaduta bağladı

(...)

Benim yüzüm çerkes yüzüdür

Öğünür eğlenirken samyeli kulaklarımda” (s. 37)

Göç esnasında yaşanan bir geceyi anlatır gibidir. “Atların kişnemesi” önemli bir çağrışımdır. Günçe’nin Çerkeslik tarafının görüldüğü şiirlerin birçoğunda “at” sık görülen bir kelimedir. Burada Çerkeslerde atın önemine kısaca değinmek lazımdır. Özellikle bozkır ve göçebe kültüründe önemli yere sahip olan at savaş bineği olma bakımından önem arz eder.

Çerkeslerde binicilik ve at terbiyeciliği, onların Mısır ve Osmanlı’da paralı asker olarak karşımıza çıkmalarının sebeplerinden biridir. Evliya Çelebi (1611-1682), seyahatnamesinin Balkanlar bölümünde Belgrat’ta şehit olan bir Çerkes’in atının sahibini öldürenlerle mücadele etmesini anlatır. Ayrıca Urfalı Nabi (1641-1712), *Hayriye* adlı eserinde haksızlığa uğrayan Çerkeslerin atlarına atlayıp kılıç kuşandıklarını söyler (<http://www.cerkes.net/kulturumuz/cerkeslerde-atin-onemi-17144.html>).

Çerkeslik ve atın aynı bütünlük içinde ifade edildiği şiirler *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabında da devam eder. Şair, “Saçmasapan Bir Şiir”de Çerkes göçünü anlatırken ata bu kez dağlardan inip kente yerleşirken kullanılan bir araç olarak işaret eder.

“Yüzüm de bir kedidir boş zamanlarımda

Kalbimde kuş kadar bir köpek havlar

Kafkas Haritasından Çerkes köylere indik biz

Atlarını vurdu ve gömdü, kente yerleşti

Gümüş eyerlerini karartıp sakladı

Ne diye homurdanır sanki Dedem” (s. 116)

Bu şiirde “Kafkas Haritasından Çerkes köylere indik biz” diyerek Kafkas dağlarından kentlere yerleştirilen Çerkesler imlenmektedir. Atlar bu göç sırasında bir binek hayvanı ve yoldaştır. Fakat bu “yol arkadaşlarına” kentte yer yoktur. Günçe burada bir yabancılaşma duygusunu da açık bir şekilde vurgular. “Atların vurulup gömülmesi”, “eyerlerin saklanması” ve “kente yerleşmek” göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçişin vermiş olduğu bir uyumsuzluğu da beraberinde getirecektir. Taşra duyarlılığı oldukça derin olan ve taşra yaşamına ilişkin birçok unsuru şiirinde barındıran Günçe, taşradan ve Kafkas dağlarından inerek kendine ve kente yabancılaşmayı Çerkes imgesi üzerinden verecektir:

“İğdiş geyik gibidir Çerkes tabanca olmayınca

Çaresi arada kovboy sinemaları

Kamu düzeni ile aramda fark var” (s. 116)

Burada şiire bir de “tabanca” imgesi girer. Silah, Çerkesler için çok önemli bir unsurdur. Savaşlarda şehit olan askerin arkadaşları onun silahına sahip çıkmak zorundadır. Çerkes geleneğine göre bir insanın silahının elinden alınması onurunun ayaklar altına alınması anlamına gelir (Dönmez, 2016). Bu mısralarda kente yerleştirilerek tabancası elinden alınan şair, durumunu ifade etmek için “iğdiş geyik” benzetmesi yapar. Silahın yokluğuna yerleşik hayatta “kovboy sinemaları”na giderek suni bir teselli arar gibidir. Yalnızca benlikle ilgili olanı değil aynı zamanda toplum ile ilgili bir uyumsuzluğu, “kamu düzeni”ne olan karşıtlığı vurgular. “Çerkesler bile eskir zamanla Fakat” (Günçe, 2016: 117) diyen şair, şiirin sonunda bu yabancılaşmayı en açık şekilde dile getirir. Günçe, burada kentin kaybettiği Çerkes kimliğinden yola çıkarak kendi “ben”ine yabancılaşmaya doğru gider:

“Çerkesce konuşmayı bilmezsin, Lazca bilmezsin

Unuttun bıçak atmayı ve saplamayı

Adam olsan bir köpek ve tay edinirdin

Bana kalırsa kendinden boşan

Bir celsede boşanırsın

Yeter artık bu kadar yabancılaşman!” (s.117)

Şair her ne kadar Çerkesce ve Lazca bilmese de, Çerkesliği yüzünden okunur:

“Benim yüzüm çerkes yüzüdür” (“İkinciye Mandalinalar”, s. 37)

“Senin saçlarında Macar kırmızı var

El yazması Kur’anlar

ve Benim yanaklardaki Çerkeslik

Daha bir sürü çiçekler” (“Türkiye Kadar Bir Çiçek”, s. 58)

“Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana” adlı şiir Çerkes oluşun açık bir şekilde karşımıza çıktığı şiirlerden biridir. Çerkes göçü çocuksu bir duyarlılıkla verilir. Çocukluk anıları ve göç iç içe anlatılır:

“Güvez kazağını giydim muşmula yerken düşündüm

Uyuzduk o yaz, katran süründüm, gölgede uyurken düşündüm

Saçlarım uzamıştı ve içimde bir bağıрма vardı o gün” (s. 75)

Çocuk bakışıyla göçün içinde uyandırdığı hisleri hikâye üslubuyla anlatır. “Uyuz olan, katran sürünen, gölgede uyurken düşünen” çocuğa eşlik eden biri vardır yanında: dede. Dedesiyle yaşadıklarını anlatırken de tahkiye üslubunu elden bırakmaz:

“Dedemle elele (iki arkadaş) söğütlü yollarda gezdik

Alçak sesle Gökyüzünü konuştuk

(...)

Ondan öğrenmişimdir olup bitenleri ve eski Arabistanları

Kur’an sözü bilen Suriye göçmenidir onun da dedesi var elbet

Kökenimiz zaten Kafkasya

Leblebi Suresini ve Deve Suresindeki çapkınlığı o öğretti bana

Aydınlık sorularıyla Cebir bilen Çerkes Beyleri” (s. 75-76)

Şairin hayatıyla ilgili bölümde de değinildiği gibi Günçe'nin çocukluğuna dair anılar ve izler zihin dünyasında fazlasıyla yer tutar. Çocukluğunda dedesinin anlattığı Kur'an surelerini hatırlamaktadır. Leblebi suresi yüksek ihtimalle Leheb suresidir. Ses benzeşimiyle ilgili bir deformasyona uğratarak “leblebi” olarak söyler. Deve suresi ise Ahzab suresi olabilir. Yapmış olduğumuz alıntıda Çerkeslik çocukluğu ile bir çağrışım kurarak ortaya çıkar. Dedesi tarafından kökeninin Kafkasya olduğunu belirtir. Dedelerinin bir süre Suriye’de kaldıklarını anlatmaktadır. Çerkeslerin 1864’te Kafkasya’dan Ortadoğu’ya ve Anadolu’ya zorunlu göçe tabi tutulduklarını hatırlamak gerekir (Balkar, 1992).

“Tutuklu Gençler Arasındayım” adlı şiir Günçe'nin Çerkesliğe atıf yaptığı bir başka şiirdir. Burada da Çerkesliğin yanı başında “at” imgesi yer alır. Ayrıca etnik bir köken olmaktan çok hayat tarzıyla ilişkilendirerek “yörük”lerin göçebe yaşam biçimiyle birlikte anılır:

“Münir Aktolga, Münir Ramazan

Ataların Yörük ya da Çerkes

At sırtında yaylalardan indiler

Yüzünü yazdılar sana, çekik gözlerini çizdiler” (s. 98)

Görüldüğü üzere Ergin Günçe şiirlerinde görülen Çerkeslik temini Çerkes göçleri, kente yerleşen bireyin yabancılaşması, “at” ve “silah” gibi Çerkes kültürüne dair önemli unsurlar üzerinden okumak mümkündür.

2.2.3. Toplumsal-Sınıfsal İnsan Tipi

Sanatın başlıca çıkış noktası olan insan, tarihten günümüze eserlerde en çok yer bulan temalardan biri olmuştur. İnsanoğlunun duygu dünyasından düşünce alanına, yaşam biçiminden dünya görüşüne kadar birçok konuyu ele alan şiir sanatı, bu yönüyle insanın tarihsel, ekonomik ve psikolojik gelişimini irdelemiştir. Bu irdeleyiş, sanatçının dünya görüşü, insana yaklaşım biçimi, hayatı algılayış şekli gibi unsurlarla ilişkili olarak değişkenlik gösterir.

Ergin Günçe'nin şiirlerinde işçiden öğrenciye, çocuktan yetişkine, tutukludan idam edilene kadar birçok insan tipine rastlanır. Bunlar genellikle duygularıyla ön plana çıkmaktan çok dönemin toplumsal ve siyasal koşulları ekseninde şekillenen insan tipleridir. İlk kitabı olan *Gencölmek*'te yer alan "Recep Doğmakla Kırk Yaşında", "Evde Kalmış Kızların Masalı", "Eski Mustafa" ve "Basri Dede" gibi şiirlerde daha çok sıradan insanın günlük yaşantısına dair izler görülürken, siyasal bir düzleme doğru evrilen *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'teki şiirlerde insan, dönemin toplumsal ortamıyla ilişkili olarak sınıfsal ve siyasi bir kimlik kazanır.

"Recep Doğmakla Kırk Yaşında" şiirinde şair, Orhan Veli'nin (1914-1950) "Kitabe-i Seng-i Mezar" şiirinde görülen Süleyman Efendi profiline yakın bir insan tipi çizer. Sıradan insanın gündelik hayatına ilişkin izlerle örülen şiirde Recep adeta yaşamın zorluklarından dolayı bir anda kırk yaşına gelmiş bir masal kahramanını andırır:

"Atladı eyere ve üzülmeden doğurdu anası yavaşça

Kendini Recep diye tanıdı bir de baktı kırkında.

(...)

Kadın onda, kumar, sigara onda

(...)

Çirkin yüzünde nakış dögme güller var

Sahici bir adam gibi ütülü pantolon giyer

Yemeklerden dolmayı. İçkilerden rakıyı sever.” (s. 19-20)

“Basri Dede” şiirinde yaşlı bir insanın eski günlerini yâd edişi lirik bir üslup ile anlatılır. Sıradan insanın günlük yaşamına dair örnekler burada da belirir:

“İçerde yatıyor gibi

Bir haftalık sakalıyla

Bahçeye ayvalar dökülüyor

Kalkıp onları toplasa” (s. 41)

Türkiye Kadar Bir Çiçek kitabı ile birçok temada olduğu gibi şiirlerde görülen insan tipinde de değişiklikler olduğu gözlenir. Dönemin siyasal ve toplumsal yapısındaki hareketlenme ile ilişkili olarak ortaya çıkan sınıfsal farklılıklar ve bu sınıfları temsil eden insanlar şiirlerde yer almaya başlar. İdam edilen gençler, tutuklular, tutukluların aileleri, çalışmak zorunda kalan çocuklar, öğrenciler, işçiler vb. gibi çoğunlukla halk tabakasında yer alan insanlara rastlanır. “Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” şiirinde, “çırak”, “öğrenci” ve “tutuklu” alt başlıklarıyla üç insan profiline yer verir. “Çırak” küçük yaşına rağmen çalışmak zorunda kalmıştır. Çocuğun zihninde ya gerçek olan “işçi” ya da çocuk yanının hayal dünyasının belirtisi olarak “korsan” olmak vardır:

“En iyisi büyümeden buralardan kopup gitmek

İşçi mi korsan mı bir şey olmak üzere” (s. 88)

“Öğrenci” başlığında, devrimci bir tavır taşıyan öğrencilerin amaçları doğrultusunda verdiği mücadelelere işaret eder şair. Çırağın “kopup gitme” isteği burada başka şekilde açığa çıkar. O artık başka bir ülkeye gitme arzusunu taşır:

““Gel be ipimizi koparalım, ev ve iştah da ne

“Yeni bir töreye doğru yeni bir donanma

“Başka bir ulus belki, başka bir ülke” (s. 89)

Bir çocuğun ağzından yazılan bir mektup havası taşıyan “Tutuklu” başlığında hapishanedeki farklı insan tiplerine yer verilir. Gardiyan, dayak atan öğretmen, hapisteki diğer mahkûmlar bu tiplerden bazılarıdır:

“burda okul bile var remziye teyze

dayak bile yiyoruz öğretmenimizden

(...)

ömer abi var yozgatlı bir gardiyan vurmaz insana

vurur gibi yapar

(...)

cepçi olan yeni çocuk adını garip koyalım bu kedinin dedi de” (s. 90)

“İbrahim Kehribar” şiirinde cezaevinde yatan “tütün kaçakçı”sının hapiste ve dışarıdaki yaşamına dair izler verilir. “Sözlük kullanmadan okurum ben böyle adamları” diyen şair, bir anlamda işçi kesimiyle arasındaki samimi havayı hissettirir:

“Gözleriyle ve sigara içişiyle konuşuyorum

Boş yere yatıyor bu dördüncü yılı

(...)

Birlikte güzel günler yattık arada görüşürüz

Bir kaçakçı: Belki de doğadaki bir boşluğu dolduruyor” (s. 185-186)

Günçe, şiirlerinde yakınları cezaevinde olan insanlara da yer vermiştir. “Kış Dörtlükleri” adlı şiirde kızları tutuklu olan anneyi anlatır bu kez şair. “Hüznün haritası” çizilir yüzlere. Anneler gene de sabırlıdır. İnsanın iç dünyasına hâkim olan karamsarlık, çarpıcı imgelerle sunulur:

“Yüzüme bir hüznün Haritasını

Üsküdar Türkçesiyle çizer kızı tutuklu bir Kadın

Gökyüzü pistir ve kalın. Analar dayanıklıdır

Çamur gibidir içimde ikindi duygularım” (s. 124)

Ergin Günçe, şiirlerinde çoğunlukla halk tabakasında yer alan emekçi, öğrenci, tutuklu, çocuk gibi farklı insan tiplerini işlemiştir. Sıradan insanın günlük yaşantısını verirken çekilen zorluklara da değinen şair, sınıfsal anlamda işçi kesiminde yer alan insanın siyasi ve toplumsal mücadelesini de konu edinmiştir.

2.3. Tabiata İlişkin Unsurlar

İnsan etkisinin dışında kendiliğinden var olan canlı ve cansız nesnelerin tümü olarak tanımlanabilen tabiat, insanoğlunun milyonlarca yıldır içinde yaşadığı, insanı besleyen, barındıran bir anlamda onu var kılan çevredir. Tabiatta var olan insan, diğer canlı ve cansızlarla her zaman ilişki içinde olmuştur. Bu çevre, insanların yaşayış biçimleri ve beslenme şekilleri gibi fiziksel yönlerini etkilemesinin yanı sıra karakter ve ruhi yapılarını da etkiler. Dolayısıyla hayvanlar, bitkiler, nehirler, ormanlar, dağlar, doğa olayları gibi akla gelen birçok unsur hem insanoğluna hem de onun ortaya koyduğu eserlere etki etmektedir. Sanat dallarının ortaya çıkışında ve bu dalların içeriğine etki etme bakımından tabiatın varlığı yadsınamaz.

İnsanı ve insana ait olanı yansıtan bir ayna olan edebiyat tabiattan yararlanma konusunda en geniş alana sahip olan sanatlardandır. Mekânlar, mevsimler ve mevsimsel geçişler, doğa olayları, hayvan ve bitkilerin yaşam alanları gibi çok geniş bir çerçeveyi içinde barındıran edebi eserler bunları işleyiş ve kullanım bakımından çeşitlilik gösterir. Örneğin; romanlarda kahramanların yaşadığı coğrafya, mevsimlerin ve doğa olaylarının kahramanlar üzerindeki etkisi; fabllarda hayvanların konuşmaları; şiirlerde bunların tümü çağrışım, imge, tema, metafor vb. unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ergin Günçe'nin şiirlerinde tabiat genellikle ana unsur olmasa da ana temanın etrafında oluşan yan unsurlar olarak önemli bir yer tutar. “İhlamur Korusu”, “İkinciye Mandalinalar”, “Limon Rengindeki Ergin Konusunda Yeni Bir Açıklama”, “Elmalı Ay Kahverengi”, “Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, “Geri Dönen Uzun Yaz”, “Kış Dörtlükleri”, “Yaz Dörtlükleri”, “Bir Yazdan Geride Kalan Hıştırtılar””, “Kara Kelebek Defterim”, “Attan Düşen” gibi şiir başlıkları tek başına bile dikkate alındığında Günçe şiirinin mevsimleri, hayvan ve bitkileri içinde barındırması açısından ne kadar zengin olduğu

görülebılır. Bu bakımdan şairin şiirlerinde tabiat temini mevsimler, flora (bitki adları), fauna (hayvan adları) olmak üzere üç kısımda inceleyeceğiz.

2.3.1. Mevsimler

Tabiatın bir parçası olan mevsimler, Ergin Günçe'nin şiirlerinde tabiatın izi olma bakımından en geniş etkiye sahip izleği teşkil eder. Bu mevsimlerden en çok görüleni ise yazdır.

Yaz, çocukluğun hatırlanmasında en önemli etkenlerden biridir. Yazın başlaması ile okulların tatil olması, hasat mevsiminin başlaması, ağaçların meyve vermesi, oyunların oynanması çocukların zihninde en çok yer eden olaylardandır. Günçe, ilk kitabının ilk şiiri olan “Geri Dönen Uzun Yaz” şiirinde çocukluğuna özlem bağlamında yaz günlerini hatırlar:

“Azala azala yıkanan bir güvercin aklığı

Şimdi sıra bekliyor o uzun yazda

(...)

Ben yeni bir çocuk oldum elmalar asılı her yerime

Uzun yaz dallarda kendine bir şeyler ekler

(...)

Uzun yaz yalnız şimdi akasyalarında yalnız

Çocuklar girer kollarına” (s. 11)

Yaz, Günçe için aynı zamanda bir durgunluk hâlidir de. Birçok şiirinde yazın durağanlığı ve tekdüzeliği farklı çağrışımlarla bezenerek verilir. Kendini bu durağanlığın dışına atmak ister şair. “Hayatın yavaşladığı yazdan bir an önce çıkmalıdır, çünkü sürekli bir hareket hâlidir onun şiirini özetleyen.” (Kurtuluş, 2017: 87).

“Yaz kötü başlamıştı zaten hep kötü başlar” (Günçe, 2016:167) diyen şair, yazın başlangıcından bitimine kadar bir durgunluk ve atalet içindedir. “Kara Kelebek Defterim” adlı şiirde yazın bu durağanlığını imleyen birçok imgeye rastlanır:

“Bütün yaz yaban balı dağlarda ekşidi

Yaz ne kadar yorulur güller ne kadar yorulur

Güçlkle uyanılan bu kuşluk vakti

Herkes bir başka göğün altındadır

(...)

Ölü beyazlığıyla bir tavuk sokakta

Yalnız bir ağlama çevrede avlu boş

Bir kuş ölse yerinde duyuyorum sanki” (s. 26)

“Bütün yaz güllerin yorulması”, “güçlkle uyanılan kuşluk vakti”, “bir tavuğun sokakta olması”, “avlunun boş olması” gibi imgeler yazın durağanlığını en açık şekilde ifade eden çağrışımlardır. Bu “yorgun yaz”, insanın hareket etmesini engelleyen bir sebep olarak insana da yorgunluk verir:

“Kan şerbetleri, bol öğle uykusu, deniz, denizde boğulanlar

Bütün gün satranç, hiçbir yere gidememek

Yorucu bir yaz geçirdik

Önümüzde yüklü bir kış var” (“Bir İntihar İçin Müzik”, s. 22)

Tüm bu yorgunluklardan nasibini alan yalnızca insanın fiziki tarafı değildir. Yazın bitişiyle birlikte tabiat ve insan ruhu da yorgun düşer. Hayata karşı olan sevgi bağı azalır:

“Güneş, uzun günlerden öylesine yoruldu ki

Öylesine yoruldu ki hayata karşı sevgi

Çılgınlığı unuttu bütün çocuklar

Kapılar ardına dek kapanıverdi.” (“Özlem”, s.17)

“Kıyıda Ölüm” adlı şiir, yazın hüznü olarak karşımıza çıktığı mısralar içerir. Şiirde geçen ölüm imgeleriyle yazı olumsuzlama yoluna gitmiştir:

“Bir yaz şarkısı, hüznü

Ayva çiçekleri ak dallarda

Eğik uçan deli kırlangıç

Yaz günü kimsesiz sokaklarda” (s. 49)

Yazın tenhaliğini şair “Son Günlere Dair Mırıltılar” şiirinde serbest çağrışımlarla vermeye çalışır. Yaz mevsiminin tabiat üzerinde yarattığı değişim de görülür. Yaz günü güneşin doğup batışı ve su üzerindeki aksini verir:

“Kalbimiz تنها bir Mevsimin özdeş parçası olmuştur

Birkaç kuşluk vakti daha gezinir, harmanlar buralarda

Boşuna süslendik Bir Sarı Suda, Bir Mor Suda” (s. 153)

Burada Günçe pastoral bir tablo çizer. Harmanların kuşluk vakitlerinde uçuşması, suların bir sarıya bir mora çalması okuyucuya panoramik bir taşra yaşamını çağrıştırabilir. Bu pastoral tasvirler ve mevsimlerin tabiat üzerindeki değişimini anlatan dizeler başka şiirlerinde de görülür. “Göl” şiirinde, Ahmet Haşim’in (1884-1933) manzara tasvirlerini anımsatan betimlemeler bulunur:

“Kiraz dallarında ılıklaşan gölge

Yıldızlar getirilip çizilmiş uzaklardan

Vişne çürüğü

Entarin sularda

(...)

Yaz sonbahar ilkbahar kış

Dallarda yüzünün şarkısı söylenir” (s. 50-51)

Yaz, bazı şiiirlerde hüüzün ile birlikte umudun da habercisidir. “Evde Kalmış Kızların Masalı” adlı şiiirin ikinci bölümünde şair, yaz günlerini genç kızların umutlarının bir parçası olarak ifade eder. Yuva kurmak isteyen genç kızların hayallerinde bir ferahlatıcı atmosfer olarak durur yaz. Bu yuvada “Kedi” ve “horoz” eve yani iç dünyaya; “buğday” ve “yağmur” ise bereket ve yazı çağrıştırma bakımından dış dünyaya işaret eder:

“Bir horoz, bir kedi, bir ev birikir içlerinde her yaz

Her yaz: bir buğdayla başlayıp bir yağmurla biten” (s. 29)

Bu umut sadece “evde kalmış kızların” değil, oğlundan uzakta olan bir babanın yani şairin de umududur. Çocukluk başlığı altında söylediğimiz gibi Günçe “Paris Bildirisi” adlı şiiiri yurt dışındayken yazar ve Dadal’a olan özlemini dile getirir. Fakat bu özlemin sona ermesi ancak yazın bitmesiyle gerçekleşecektir:

“Olmadık bir sokak ırmağa akar

Pat diye biter Yaz geri dönerim

Göğsümün çanı duyulmaz olur

Bunu artık kimseye bildiremedim” (s. 107)

Günçe şiiirinde ilkbahar ise birkaç değini dışında daha çok “Ankara’da Bir Bahar Gününü ve Bazı Duygularımızı Anlatan Kısa Şiiir” adlı şiiirde belirginleşir. Bahar, her şeyin yenileyicisi ve güzel hisleri doğuran bir mevsimdir. Bu tarafıyla şair baharı, “aşkın çırağı” olmakla vasıflandırır. “Kuytu gönülleri” diriltecek olan bahardır:

“Ey Bahar sen mutlaka bir Aşkın çırağısın

Bize de bir kaygı ver kitaplarınla

Kuytu gönüllerimiz Ay gibi tutulmuştur

Çırpınıp yorulmaktayız ve eskiyoruz işte” (s. 150)

Fakat tıpkı “Ankara’da bir tek gün süren Bahar” gibi, bahardan beklenen umut da kısa sürecektir. Baharın bir tek gün sürmesini şair, tırtılın kozasından çıkıp bir kelebek olup

ölmesine benzetir. Bu süre aynı zamanda insan ömrünü de tarif eder. Baharda yani “bu dünyada” gülmeyen şair, acaba “öteki dünyada” gülecek midir?

“Bir tırtıldan çıktı ve öldü bir kelebek gibi

Kim olacak, Ankara’da bir tek gün süren Bahar

Bu dünyada gülmedik de, öteki de şüpheli.” (s. 151)

Ergin Günçe’nin şiirlerinde görülen “güz-kış” izleği, genellikle klasik anlamda değerlendirilen “hayatın son demleri, ölüm, hüznün” gibi temalar etrafında birleşir. Güz mevsimi Günçe’nin annesinin ölümü ile yer eder zihninde:

“Güz Annemle birlikte gitti

AL FA BE DE kaldım.

(...)

Saksağan renklerini ayvalar narlar üstüne çizdi

Sular da soğudu

ANNE’min torunları hırka giydiler

Sokaklar ve Aşklar soldu.” (“Alfabe İçin Bir Ağıt”, s. 134)

“Ayva”, “nar”, “soğumak”, “hırka”, “solmak” gibi kelimeler güze işaret eden unsurlar olarak verilir ve ölüm ile birlikte anılarak okuyucunun zihninde hüznü bir güz resmi çizilir. Buna benzer bir örnek de “Kalbim, Emekli Bir Avcısın Ormanda” adlı şiirdir:

“Kalbim, bu sessiz sonbaharda

Bugünkü atlaslara inanma sakın

Düz bir tepsidir dünya

Yolun sonuna ulaştın artık

Güzel bir durum kıyısındasın.

Bir kırmızı fenersin bir hayli dokunaklı

Uzayan kar tipisi altında

Kalbim, dağların kaybolmuş senin

Kurtlar falan inmiştir bembeyaz ovalara

Bir ağlayışı sustuğun belli

Şarkılarını söylerken” (s. 169)

Sonbahar, şaire göre “sessizlik” ve “yolun sonu”dur. Ölüm ise “güzel bir durum”dur. Sonbahardan sonra gelen kış, sadece bir mevsim olarak değil aynı zamanda şairin benliğini/kalbini saran bir imge olarak sunulur.

“Kış Dörtlükleri” adlı şiirin ikinci bölümünde ninesinin ölümünü “kış” ile birlikte anar. Kış mevsimi onun zihninde yer eden bir anıyı bütünleyici öğelerden biri olmuştur:

“Senin kendi ölümün, Ninem Güzel Em’ne Hanım

Bize onun yansımasından

Daha ahşaptır

Şu güneşli Edirne Kışında” (s. 119)

“Gömme Töreni” adlı şiirde tema olarak mevsimler işlenmese de şiirin sonunda şair, yazın bitip kışın yaklaşıyor olmasını sitemle karşılar. Turgut Uyar’ın “Eylül toparlandı gitti işte/ Ekim falan da gider bu gidişle” (Uyar, 2011: 547) dizelerini hatırlatır:

“İşte Eylül de bitti bütün Eylüller gibi

Yaz uzak bir arkadaş gibi unutulur yakında

Mektupların arası zamanla uzar” (s. 179)

2.3.2. Fauna (Hayvan Adları)

Tabiatın bir parçası olan hayvanlar, Ergin Günçe’nin şiirinde çok fazla yer alır. Şair, hayvan adlarını imgeye dönüştürerek okuyucuya sunar. Gerek somut benzetmeler,

istiareler yaparak gerek okuyucuya göre farklı anlamlar kazanabilecek serbest çağrışımlarla şiir dünyasını zenginleştirir.

Günçe'nin toplam 98 şiirinde geçen fauna elemanları şu şekildedir: Akrep, angut, ardıç kuşu, arı, at, atmaca, balık, baykuş, beygir, bıldırcın, bülbül, deve, eşek, fare, fil, güvercin, gelinböceği, geyik, hindi, hünnap kuşu, ipekböceği, karınca, karatavuk, kanarya, katır, karga, kaz, keçi, kedi, keklik, kelebek, kırlangıç, kısrak, köpek, kurt, kuş, kuzu, leylek, maymun, martı, oğlak, ördek, saksağan, sansar, sığırcık, sırtlan, sincap, tarla kuşu, tavuk, tavus kuşu, tay, turna, yılan.

Günçe'nin tüm şiirlerinde geçen fauna elemanının sayısı 53'tür. Bu sayının bu kadar fazla olması şairin tabiata ve tabiattaki hayvanlara karşı ne kadar dikkatli olduğunu göstermeye yeten bir örnektir. Ayrıca Günçe'nin şiirlerinde tabiat ve tabiata ait unsurların bu kadar geniş olması, onun ve şiirinin taşra ile olan ilgisine dikkat çekme bakımından önem arz eder.

Şiirlerde geçen hayvanların birçoğu bireysel anlamlar ifade etmekte ve serbest çağrışım görevi görmektedir. Bunlardan en çok işlenen “horoz” imgesine değinmek gerekir.

Günçe'nin şiirlerinde en çok yer alan hayvan adı “horoz”dur. Horoz, Ergin Günçe şiirinde genel anlamıyla “sabahın oluşu”nu çağrıştırırsa da “diklenme, karşı koyma” gibi anlamlara gelen “horozlanma” tabirine uygun bir biçimde kullanıldığı da görülür.

“Anı” şiirinde horoz sabahın oluşunu temsil eder. Çocukluk “anı”sı bağlamında ele aldığı bu şiirde horoz, çocuk bakışıyla sabahı betimlemenin motiflerinden biri olarak karşımıza çıkar:

“Sabahın horoz sesi ve nalın

Değmemiş göğsüne açılıyor pencerem

Odama ilk giren ışığa

Kanım kaynıyor” (s. 15)

“Kıyıda Ölüm” adlı şiir de horozun böyle bir kullanımla ortaya çıktığı örneklerden biridir:

“Saat beş. Penceremi açtım

Bir kına gökyüzüne yayılmış

Horozlar ötüyor kaba yağmurda” (s.49)

Yukarıda belirttiğimiz gibi sabahın oluşunu ifade etmek dışında, bir “kavga, diklenme, karşı çıkma, direnme” gibi anlamlara gelecek şekilde kullanılan horoz imgesi, Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan’ın idamlarını anlattığı “Mayıs Günleri İçin Ağıt” şiirinde hüznün ile birlikte işlenir. Bu ölümler karşısında “horozla donanan yürek” direnişi temsil etse de, şair son derece hüznüldür:

“Uzatırım hüznü beş vakit elem kılarım

Horozla donansa da dalgın yüreğim” (Günçe, 2016: 61)

“Cinayet Kasidesi” adlı şiir horozun “diklenen ve kavga eden” tarafını temsilen kullanılır. Şair, içindeki kavgacı çocuğun bir işareti olarak horozu kullanır:

“Elimden bir cinayet tuttu mu

Alkışlar yüreğimde o çocuk

Ben artık onun horozuyumdur” (s. 92)

Horozların ötüşü ve sabahın oluşu aynı zamanda bir umudun ışıltısı demektir. Çocukların faşizme karşı örgütlenmesini telkin eden dizelerle biten “Çocuklar İçin Faşizm” şiirinde “horoz” bu umudun bir yansımasıdır:

“Hepimiz elele tutuşmalıyız

Korkmadan yürümek için gecenin ötesine

Güneş nasıl olsa doğacaktır

Horozlar ötmeye başlar başlamaz” (s. 144)

Ergin Günçe’nin şiirlerinde “at, kısrak, beygir, tay” gibi hayvan adları da sık geçmektedir. Tuğrul Asi Balkar bu durumu “Çerkes ruhunun kentte ve duygulanım

coğrafyasında sürmesi” olarak nitelendirir (Balkar, 1992). “İkindiye Mandalinalar” adlı şiirde “at” Çerkes göçü ile birlikte verilir:

“Kocaman yüreğimi süsleyen samyeli

Uykudadır şimdi bütün çerkes çocukları

Atlar kişniyor neremde kimbilir atlar kişniyor” (s. 37)

“Saçmasapan Bir Şiir” şiiri de böyle bir kullanımın örneklerinden biridir. Fakat şair bu kez “at” ile birlikte başka hayvanlar da kullanarak geniş bir çağrışım alanı açar:

“Yüzüm de bir kedidir boş zamanlarımda

Kalbimde kuş kadar bir köpek havlar

Kafkas Haritasından Çerkes köylere indik biz

Atlarını vurdu ve gömdü, kente yerleşti

Gümüş eyerlerini karartıp sakladı

Ne diye homurdanır sanki Dedem” (s. 116)

Burada “atın vurulup gömülmesi” aynı zamanda yerleşik hayata geçişle attan vazgeçmek zorunda kalmanın bir göstergesi olarak açığa çıkar.

Şiirlerinde birçok hayvan adı görülen Ergin Günçe, özellikle “horoz” ve “at” üzerinde durur. Horoz imgesi “diklenme” ve “kavga etme” gibi anlamları içeren şiirlerinde; “at” ise çoğunlukla Çerkes kültürüne dair izlerin görüldüğü metinlerde yer alır.

2.3.3. Flora (Bitki Adları)

Ergin Günçe’nin şiirlerinde tabiatın büyük bir parçası ve yansıması olan bitkilerin çok sık yer aldığı görülür. Günçe’nin şiirlerinde geçen bitki adları şunlardır: akasya, arpa, asma, armut, ayçiçeği, ayva, badem, balaban, biber, buğday, çançiçeği, çam, çavdar, çınar, çiğdem, deve diken, dut, ebegümece, elma, erik, glayöl, gül, gürgen, hünnap,

ıhlamur, ısırğan otu, incir, kabalak, kahve, karanfil, karadut, karpuz, kavak, kavun, kestane, kiraz, lale, limon, mandalina, mısır, meşe, mum çiçeği, muşmula, mürdüm, nar, papatya, patates, pirinç, portakal, sardunya, söğüt, şerbet çiçeği, tütün, üzüm, vişne, yasemin, zambak, zanzalak, zakkum, zerdali, zeytin.

Tüm şiirlerinde geçen flora sayısı 61'dir. Bunlardan birçoğunun şiirlerde defalarca tekrarlandığı göz önünde bulundurulursa Günçe şiirinde flora zenginliğinin ne derecede önemli olduğu anlaşılmaktadır.

İlk kitabı olan *Gencölmek*'te bu bitkilerin birçoğu çiçek, dal ya da ağaçlarla birlikte kullanılır. Bu imgeler taşranın çocuk bakışıyla yapılan pastoral resminin öğeleri gibidir:

“Atları çayıra saldım diş kamaştırın erik ağaçları altına

(...)

Bahçemdeki korkuluk nar ağacıdır” (“Gencölmek”, s. 25)

“O yaz zaten deliydim bir bahçe

Herkes bilir incir ağaçlarımı” (“İkindiye Mandalinalar”, s. 37)

“Gecedir şimdi üşüten boynunuzu

Bodur çam ağaçları altında

Kesilirken kara bir tavuk” (“Bir Korku Temi Üstüne İki Masal”, s. 44)

“Karanlık kış parklarında

Usulca içiyor sigarasını

Ayva dalları altından geçiyor gibi

Soğuk bir yağmuru kurutarak saçlarında” (“Basri Dede”, s. 42)

“Nar çiçekleriyle aydınlanan bir eylül” (“Kırmızı Saçlı Çocuklar”, s. 47)

İkinci kitabı olan *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te de benzer şekilde çocukluk anılarını çağrıştıran birer öge olarak görülür bitkiler. “Limon Rengindeki Ergin Konusunda Yeni

Bir Açıklama” adlı şiir “dut, kiraz, zakkum, portakal, kestane, üzüm, limon” gibi kelimelerin çok geçtiği flora bakımından zengin bir şiirdir. Günçe, ölüm ve çocukluk temalarının iç içe olduğu bu şiirde bitkileri bir anıştırma unsuru olarak kullanır. Ayrıca çocukluğundaki yaşam sevincini “İçime özsular, üzümler yürüdü o Yaz” gibi mısralarla bitkilerin çağrışım alanlarından yararlanarak verdiği örnekler bulunur:

“Senin gözlerinde mi durur hâlâ o kış portakalı

Okullar tatildi ve Güneşin ayazında uyuyorduk

(...)

Kardeşim durmadan andı bunu düşündü durdu

Sonra gitti mangaldan bir kestane kopardı

(...)

İçime özsular, üzümler yürüdü o Yaz

(...)

Günler uzuyor, yağmurlar sıcak, kirazlar, dutlar başlıyor” (s. 137-139)

Bu kitapta bitki adları genel olarak imge ya da tema olarak kullanılmaktan çok tabiata ait unsurlar olarak karşımıza çıkar. Bu tarafıyla meyveler, ağaçlar, çiçekler derin bir çağrışım dünyası kurmaya etki eden kullanımlardır.

2.4. Toplumsal ve Siyasi Konular

Berna Moran sosyolojik eleştiri yönteminin “edebiyatın kendi başına var olmadığı, toplum içinde doğduğu ve toplumun bir ifadesi olduğu ilkesinden hareket ettiği”ni belirtir (Moran, 2013: 83). Bu ifade kimi şair ve yazarlarda çok açık bir şekilde görülse de bazılarının eserlerinde bir “sinme” olarak karşımıza çıkar. Yani bazı sanatçılar toplumsal olaylardan doğrudan etkilenip ve bile isteye beslenirken, kimi sanatçılar ise farkında olmadan sosyal hayatın etkilerini eserlerine yansıtır (Yılmaz, 2015: 98).

Ergin Günçe’nin yaşadığı ve şiir yazmış olduğu dönem Türkiye Cumhuriyeti tarihinde sosyal ve siyasi hareketlilik bakımından birçok çalkalanmanın yaşandığı bir dönemdir.

27 Mayıs darbesi, 1968 öğrenci hareketleri, 12 Mart 1971 askeri muhtırası, 12 Eylül darbesi gibi siyasi ve toplumsal olaylar Günçe'nin yaşamına olduğu gibi şiir dünyasına da derinden etki etmiştir. Cemal Süreya "12 Mart ve Şiirimiz" adlı yazısında Ergin Günçe şiirinin bu dönemde yeni bir çıkış yakaladığını söyler (Süreya, 2000: 340). Haydar Ergülen (1956-) ise Günçe şiirinde "68 Kuşağı"na dikkat çeker. Ergin Günçe, "68 Günleri"ni ev içlerine kadar sokmaktan çekinmeyen bir şiir yazmıştır." (Ergülen, 2017: 92).

Ergin Günçe, yaşamı boyunca birkaç kez tutuklanır ve hapse atılır. ODTÜ'deki görevinden uzaklaştırılır. Pasaport alamaz. Bütün bu yaşananlar göz önüne alındığında toplumsal hareketliliğin sanatçının eserlerine yansımalarının sebepleri daha açık bir şekilde belirir.

İlk kitabı 1964'te yayımlanan Ergin Günçe'nin daha sonra dergilerde yayımladığı şiirlerin birçoğunda toplumsal duyarlık ve dönemin sosyal yansımaları yer alır. Siyasi çatışmalar, cinayetler, boykotlar, grevler, idamlar, hapishanelerde yaşanan işkenceler ve daha birçok toplumsal olay özellikle *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabında yer alan şiirlerin geniş izleğini verir. Bu bağlamda iki kitap arasında tema ve söyleyiş bakımından farklılıklar olduğu söylenebilir. Cemal Süreya bu değişimi şöyle ifade eder:

"Gencölmek'teki şiirlerle daha sonra tek tek dergilerde yayımlananlar arasında şöyle bir ayırım var: Gencölmek'tekiler İkinci Yeni döneminin ortak çizgilerini de taşıyor. Çocukluk -ölüm duygusu temaları- yan yana, hatta iç içe. (...) Daha sonra dergilerde tek tek yayımlanmış şiirlerde ise düşünce ağır basmakta. Siyasal bir tavır var. (...) Ergin Günçe'nin şiiri de hayatı gibi, birdenbire çocukluktan bilgeliğe geçmiştir." (Süreya, 2012: 92-93).

Gencölmek'te toplumsal temalara değindiği "Recep Doğmakla Kırk Yaşında", "Eski Mustafa" ve "Basri Dede" ve "Bir Kral mı Önemli Bir Kedi mi" şiirleri vardır. Bu şiirler de siyasi söylemden ziyade gelir eşitsizliği, fakirlik, savaş gibi temlerin izleri görülür. *Türkiye Kadar Bir Çiçek* şiirinden itibaren ise siyasi ve toplumsal meseleler derin bir söyleyiş ile geliştirilmiştir. Günçe'nin şiirlerinde tutukluluk, 68 Kuşağı, 12 Mart ve dönemle ilişkili olarak cinayet ve idamlar, gelir eşitsizliği, savaş, barış ve kavga gibi toplumsal ve siyasi meseleler fazlasıyla yer alır.

2.4.1. Ölümler: Cinayetler ve İdamlar

1960 ve 1970'lerin Türkiye'sine bakıldığında karmaşık bir toplum düzeni/düzensizliği görülür. Gerek siyasi olaylarla birlikte gelişen halk oluşumları gerek bu oluşumlar arasındaki gerginlik bir süre sonra siyasi kutuplaşmalara yol açacaktır. Bu kutuplaşma arasında cinayet, idam, ölüm, işkence ve birçok yargılanma yaşanır.

Türkiye Kadar Bir Çiçek'in ikinci şiiri olan "Mayıs Günleri İçin Ağıt" 1973'te *Yeni A* dergisinde "Arındıkça" başlığı ile yayımlanır. Günçe'nin ölümünden sonra yazıları arasında bu şiirin iki ayrı şekli bulunur. Başlığı "Arındıkça" olan şiirin de bazı farklı dizeler dışında bu şiirle aynı olduğu düşünülürse şiirin üç farklı biçimi olduğu söylenebilir. Bu şiir Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamından bir yıl sonra yayımlanmıştır ve şiirde onlara yapılan birçok gönderme yer alır. "Kelimedem ve ustadan kurtuldum/ Aşk gitti, başka kaleler kaldı geriye" diyen şair, bir anlamda genel şiir izleğindeki değişimi de belirtir gibidir (Uygun, 2016: 236). O artık "aşk"ın değil ölenlerin, asılarak ölenlerin şiirini yazacaktır:

"Susun ki boynu vurulanlar olabilir

Aysız durur kanla soğutulmuş gece

Susun ki göğüs kafesimden geçer yüzleri

Eller arkadan kelepçe gözler incedir"(s. 60)

Şiirde geçen "boynu vurulanlar" ve "eller arkadan kelepçe" idamlara açıktan bir göndermedir. "Kanla soğutulmuş gece" imgesi ölümün çarpıcılığını artırır. Şiirin ikinci şeklinde ise aynı hisler benzer biçimde şu şekilde ifade edilir:

"Ortalık karışıktır

Ezanda Çocukları asabilirler

Aysız ve Kanla ıslatılmış Gece

Bir Mayıs gecesi belki de" (s. 62)

Ortalığın karışık olması, genel anlamda ülkenin siyasi ve toplumsal karmaşası; özelde ise idam kararları, bu kararların uygulanmasındaki karışıklıklar ve insanda uyandırdığı

hislerin bir yansıması şeklinde okunabilir. “Ortalık karışıktır” dizesi her bölümün başında yer alır. Şiirin bu şeklinde ise “Ezanda Çocukları asabilirler” dizesi idamlara doğrudan bir göndermedir.

Şiirde baştan sona hissedilen idam edilerek ölmenin soğuk ve ürkütücü yüzü farklı çağrışımlar ve imgelerle karşımıza çıkar:

“Bağırdım, Yusuf’un bir gömleği bende kaldı

Bu boyunlar, alınmaz hınçlar, hesaplar olmasın

Suladım, nar çiçekleri serptim topraklarına

Uzun gün, uzun gece karanlıkta kalmasın” (s. 61)

“Yusuf’un gömleği” ile Yusuf Aslan’la kaldığı Ulucanlar Cezaevi günlerine bir gönderme yapar şair. Ayrıca “Yusuf’un gömleğinin Günçe’de kalması” gibi bir olayın gerçekleşmiş olup olmadığı bilinmemekle beraber Günçe, zindanda kalan Yusuf peygambere ve Yusuf’un gömleğine bir telmih yapmış olabilir. Şiirin ikinci şeklinde Yusuf ile birlikte Deniz Gezmiş ve Hüseyin İnan’ın adlarıyla kurulan dizeler, böyle bir anıştırma yapmış olmasını daha güçlü kılar:

“Ortalık karışıktır

Yusuf’un ütüsüz bir gömleği bizde

Hüseyin yüzümde bir rüzgâr Hüzün kaldı

Deniz bir koyu ateşle tutuşup yandı işte” (s. 62)

Genç yaşta idam edilerek ölmenin acısını Yunus Emre’nin (1238-1320) dizesini hatırlatarak “Oğulları gök ekinlere benzetir Yunus Baba” şeklinde anlatır şair. Her ne kadar umudu “horoz” imgesiyle diriltse de, bu gerçekleşen ölümlerin hüznünü dağıtmaya yetmez:

“Her şeyi yarım kalmış bir ikindi kuşu gibi

Uzatırım hüznü beş vakit elem kılarım

Horozla donansa da dalgın yüreğim” (s. 61)

İdam haberlerini aldığıında duymuş olduğu acıyı şiirin ikinci şeklinde daha çarpıcı ve hüznü bir biçimde anlatır. “Her şeyi yarım kalmış bir İkinci Kuşu” gibi kalır ölenlerin ardından:

“Ortalık karışiktır

Halük koşarak geldi bir Gazeteyle

Susmaya başladım birden

Düştüm ve soludum devedikenler içinde

(...)

Ortalık karışiktır

Yazların ve Güzlerin acemi sözleriyim

Her şeyi yarım kalmış bir İkinci Kuşunun

Tek başına yuvasına dönüşüyüm artık” (s. 62-63)

“Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” şiirinin “Tutuklu” adlı üçüncü bölümü de bu idamlara değinen dizeler barındırır. Tutuklu bir çocuğun ağzından anlatır idamları şair:

“dün burda üç abiyi asmışlar

suç anayasayı devirmek

zor mudur acaba asılmak” (s. 91)

Tüm bu idamlar gerçekleşmeden önce ülkenin içinde bulunduğu günlerde de birçok insan hayatını kaybeder. Sokaklarda çatışma sırasında öldürülenler, siyasi eylemlere karışanlar, faili meçhul cinayetler, tutuklanmalar vs. dönemin gazetelerinde en fazla yer alan haberlerdir. 1973’te *Yeni A* dergisinde yayımlanan bir şiir olan “Kış Dörtlükleri” hem şairin bireysel duygularının hem de bu toplumsal kargaşanın bir izdüşümü olarak okunabilir. 23 Eylül 1969’da İstanbul Üniversitesi’nde öldürülen Taylan Özgür’ün haberi de bu kargaşanın acı sonuçlarından biridir:

“Saat 19 Haberlerinde Taylan Özgür’ü vurdular

Bütün yanaklarım sapsarı

Güneş, aklında tut bunları

Matematik, hesapla bunları” (s. 125)

Bu ölümlerin iç acıtıcı taraflarından biri de idam haberlerinin kısa yayınlanması ve ölenlerin bir fotoğrafının bile olmamasıdır. Bu bağlamda şairin dönemin medya organlarını eleştirdiği söylenebilir. Çünkü bu haberlerin kısa tutulması bir anlamda toplumda doğacak tepkilerin şiddetine ket vurma çabası ve ölenlerin hayatına önem vermemektir:

“Her zaman dağların bir sahibi var mıdır

Çatışmada ölenler fotoğrafsız kaldıkça

Ve idam haberleri kısa yayınlandıkça” (“Yaşamın Mor Kâğıdı İçin Bir Şiirimiz”, s. 162)

“Kış Dörtlükleri”nin dönemin ölümlerine ilişkin bir başka kısmı dördüncü dörtlüktür. Günçe burada eylemler esnasında ölen öğrencilerine dikkat çeker:

“İri puntolarla vurulan öğrencilerim

İnce bir sıtmayla geliyor Güz

Kırmızı suratımı siliyor Yağmur

Zaman birdenbire kısalıyor” (s. 121)

Vurulan öğrenci ile dönemin siyasi hareketinin üstü kapalı olarak eleştirisini yapan şair, “zamanın kısalması”, “sıtma hastalığı” ve “vurulan öğrenci” gibi söz öbekleriyle ölümlere işaret eder (Uygun, 2016: 230).

“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık” şiiri de “vurulan çocuklar” a gönderme yapılan bir başka şiirdir:

“Ölüm üstüne uzman şiirler, Kırmızı bir Gülüm var

Çünkü yüzümün suluboyasından

Vurulmuş çocuklar damlar” (s. 100)

Sokakta vurularak ölen çocukların ağıtlarını, geride kalan çocuklar yakar. Öyle ki ölüm ve ağıtlar kumbaraları doldurur:

“Öğüt sen de bu acıyı Kalbim İşsiz kaldıkça

Ölümleri, Ağıtları biriktiren kumbara” (s. 123)

Bu ağıtlardan birini 1972’de yardım ve yataklıktan tutuklanıp, 24 Temmuz 1973’te kaldırıldığı Haydarpaşa Hastanesi’nde yaşamını yitiren mimar Hatice Alankuş için yakar şair (Cengiz, 2011: 74). Günçe’nin “Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün” adlı şiiri, Alankuş için Kemal Özer tarafından yazılan “Yiğit Bir Genç Kızın Tabutu Önünde” şiiriyle 1973’te *Yeni A* dergisinde yayımlanır. Günçe, şiir boyunca “yorgun günler” tamlamasını tekrar ederek bu sancılı günlere işaret eder. Alankuş’un ölümü ve geride kalanlar üzerinde ölümün bıraktığı etkiyi bir ağıt havasıyla anlatır. “Gencölümler”, “kınasız kuzum”, “mor gelinim”, “tabutunda solgun temmuz gülleri” gibi ifadeler şairin içinde bulunduğu ruh hâlini en iyi yansıtan terkiplerdir. Alankuş’un mimarlığıyla ilgili kelimelere de yer verilir. Ölüm karşısında hayatın ve hareketin durması, bürünülen ruh hâli içten ifadelerle anlatılır:

“Kırışır planlar, bir T cetveli, bir Gönye kırılır

Çok yorgun günler

Elimi şakağıma koyarım ve düşünemem

ve ağlayamam ve susamam ve konuşamam

Ortaya ağıtlarım söylenir çünkü sızlarım artık

kemiklerimden” (s. 104)

Ergin Günçe’ye göre bu ölümlerin sebeplerinden biri de “adam öldürme tekeline eline alan devlettir.” Bu devlet, yurttaşlık bağının olduğu devlet de değildir yalnızca

(Kurtuluş, 2016: 85). Günçe, “Stammheim Dörtlümü”nde ironik bir dil kullanarak “devlet” olgusunu eleştirir:

“Adam öldürmek devletin tekelinde mi?

Yoksa ben de öldürebilir miyim istediğimi

Devleti öldürebilir miyim örneğin

Ve öldürmek istediğim öteki zulümleri” (s. 187)

Stuttgart’ta bir cezaevi olan Stammheim’de işlenen cinayeti anlatır şiir. Almanya’da Kızıl Ordu adıyla anılan Rote Arme Fraktion adlı örgütün iki önemli adamı olan Ulrike Meinhoff ve Andreas Baader’in öldürülmesine işaret eder (Kurtuluş, 2017: 85).

“Devlet” eleştirisinin vurulan insanlar üzerinden verildiği başka mısralar “Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan Efendinin Plağında” adlı şiirde yer alır.

“Su içerken vurulmuş bizimkiler

Devletin zulmüdür Türkünün özü

Bir Dağ isterim ben de kendime” (s. 115)

Burada şair, “bizimkiler” ifadesiyle siyasi anlamda tarafını da belli etmiştir. “Devlet zulmü” görerak ölenlerden yana olan şair bir “dağ” imgesini kullanarak haksızlıklar karşısında isyanı işaret eder.

Zulmün, baskının, şiddetin ve siyasi olarak insanları sindirmenin “çocuk” imgesi üzerinden anlatıldığı “Çocuklar İçin Faşizm” şiirinde bu kez zulmün kaynağı “faşizm”dir. Şiirde siyasi söylem, çocuklara herhangi bir dersi anlatır tarzda içten bir üslup ile birlikte işlenir:

“Nerde bir kuvvet birikmişse haksız

Nerde bir zartzurt ya da cartcurt

Nerde elimizden kapılmışsa ekmek

Sınıfta, sokakta, evde, çarşıda

İşte çocuklar faşizm ordadır” (s. 144)

Dönemin üniversite öğrenci olaylarına, aydınların tutuklanmasına ve kitapları dahi yakan baskıya “Olmak Ya Da Vurmak Öldürmek” adlı şiirde şiddeti imleyen “ateş”, “yakmak”, “sivri öğrenci”, “bıçak” gibi kelimelerle üstü kapalı bir şekilde işaret eder.

“Duygulu ve sivri bir öğrenci oldum

Ateş okudum kitap yakarak

Artı-değer kavramı ve günlerce Matematik

Bıçaklar edindim Bursa’ya giderek” (s. 105)

2.4.2. Tutukluluk ve Hapishane

Ergin Günçe, yaşamı boyunca birkaç kere yargılanır ve tutukluluk süreci geçirir. Ulucanlar Cezaevi’nde, Ankara’da Yıldırım Bölge Tutukevi’nde kaldığı dönemler olur. Ayrıca dönemin siyasi ve sosyal olaylarıyla ilişkili olarak birçok arkadaşı cezaevine girip çıkmış, işlerinden atılmıştır. Özellikle 12 Mart askeri muhtırası döneminde “balyoz harekâtı” kapsamında çok sayıda yazar, gazeteci, akademisyen yargılanır, tutuklanır. Birçok aydının yargılandığı ve tutuklu kaldığı bu dönemde Ergin Günçe, tutukluluğun iç âleme yansımaları ve tutuklunun bireysel yaşantısını şiirlerinde işlemiş; bunu toplumsal duyarlılık ile hikâyeleştirerek anlatmıştır. Hapishanelerin durumu, tutukluların yaşadığı zorluklar, çocukları tutuklu olan anneler, sorgularda yapılan işkenceler gibi birçok sosyal konu şiirlerinde yer alır.

“Tutuklu Gençler Arasındayım” şiiri tutukluluk teminin hâkim olduğu şiirlerden biridir. Şiir, baştan sona tutukluların ruh dünyasını, günlük yaşamını ve yaşanan acıları yansıtır. Şair, bunu yaparken kendi yaşamına göndermeler yaparak şiire samimi bir hava kazandırır:

“Yusufla bir Gül koparıyoruz

Birinci Koğuşun havuzundan

Şakayla karışık bir hüznün Gülü

Tutuklu olmanın gülünçlüğü

Umudun yağmuru kırmızı çiçek

Devrimin rengi, uçucu ve berrak” (s. 96)

Yusuf Aslan’la beraber kaldığı Ulucanlar Cezaevi’ne bir gönderme ile başlar şiir. “Birinci Koğuş” ise açık görüştür (Özkarcı, 2017: 174).

Cemal Süreya kendi şiirini açıklarken “Gülümsemeyle hüznün yan yana gider benim şiirimde. (...) Özgürlük ve kendime güven durumu beni lirizme, sıkıntı ve bunalım ise humora atmış.” der (Süreya, 1992: 16-17). Bu durumun ironik ve mizahi bir dil kurma bakımından Süreya ile poetik akrabalığı olduğunu söyleyebileceğimiz Günçe için de geçerli olduğunu belirtmek mümkündür. Günçe “şaka” ve “hüznün” kelimelerini birlikte kullanır. “Tutuklu olmak” bir anlamda “gülünç” bir durumdur da ona göre. Siyasi görüşe dair söylemler karşımıza çıkar. “Devrim”e doğru “umudun yağmuru”nu hiç kaybetmez şair. “Gül” imgesi burada umudu temsil eden başka bir unsurdur. Ayrıca “gül”ün kırmızı oluşuyla “devrimin rengi”ne yani “kızıl”a gönderme yapar. “Gül”ün umut çiçeği olduğunu ifade eden başka mısralar da yer alır şiirin devamında. Şair, son derece umutludur. Hatta damarlarını kesseler akacak olan gene “gül” ve “umut”tur:

“Yusuf”la bir Gül koparıyoruz

Birinci Koğuşun havuzundan

Gül: her zaman yerini bulan gürültülü çiçek

Umudun yağmuru sevdalı çiçek

Devrimin rengi uçucu ve berrak

Çakıyla kessem göğsümü, akan Gül olsa gerek

Kalın, kıllı bileğimi kessem” (s. 99)

Şiirde değinilen bir başka nokta hapishanelerin sağlıklı ve temiz olmayan ortamı, mahkûmların günlük yaşantısı ve tecrit odalarıdır. Tecrit odaları bir veya birkaç kişinin birlikte kaldığı insanı fiziki ve psikolojik olarak yıpratıcı hücrelerdir. Şair, yukarıda söylediğimiz gibi burada da “boğucu bir gece”yi ve “güldürü”yü yan yana kullanır:

“ ‘‘Tecrit’’te boğucu bir gece

Beygiri bağlasak ölür

Sabaha kadar güldük durduk

Sulu bir düzenin Cezaevi güldürüsü

Muammer, Metin, Ergin

Aynı yatağa sığdık’’ (s. 96)

‘‘Beygiri bağlasak ölür’’ mısrasıyla tecrit odalarının durumunu açık bir şekilde veren Günçe, hapisanenin fiziki ortamındaki olumsuzluklara da değinir:

‘‘Uyuz kediler, saldırgan fareler arasındayız

(...)

İşlek helâ kokusunda karışan

Yemek kokuları arasındayız

(...)

Cezası: bir tencere su getirmek koğuşun helâsından

Biz tahta kaşıkla içerken suyu

Nasıl yakalandığını anlatıyor Mardin’de’’ (s. 98)

Bütün bu olumsuz koşullarda yaşamak zorunda kalan mahkûmların hapisanede günlük yaşantısını verir. Hapishane aynı zamanda ‘‘halkı tanımak’’ ve ‘‘devleti görme’’nin yollarından biridir şairin gözünde:

‘‘Ertesi sabah Koğuşlardayız

Kesmediler saçımızı, tifo iğnesini atlattık

Herkes bize can kadar yakın

Her aydın hapse girmelidir

Halkı tanımak, Devleti görmek için” (s. 96)

Suçlu olarak kalanlar kadar suçsuzların da olduğu bir koğuştur bu. Polis telsizinin karıştırmamasından meydana gelen mahkûmiyetler, haksız yere yatanlar, hapishanenin ağır şartlarından dolayı sağlıklarını kaybedenler de vardır:

“Yarısı suçluysa çoğu suçsuz

Köylüler işçiler arasındayız

(...)

“Bîgayrihakkına yatıyorum” diyor

“Kan doldu ciğerlerime hâkim bey” diyecek ilk

duruşmada

(...)

Nasıl yakalandığımı anlatıyor Mardin’de

Polis telsizinin yanlışlığı yüzünden

İzrar yerine Esrar suçundan” (s. 96-98)

Şiirde hapiste yatan gerçek kişilerin isimleri sayılır. İrfan Uçar, Ulaş Bardakçı, Münir Ramazan Aktolga gibi isimler 1969’un Nisan ayında ODTÜ’nün işgal edilmesi olayında adı geçenlerdir (Çalışkan, 2012: 121). Bunların dışında Yusuf, Ali, Erhan Yıldırım, Tunca, Birol Ertuğrul, Müfit, İbrahim ve Ergin Günçe’nin beraber tecritte kaldığı Metin ve Muammer isimlerine de şiirde yer verilir. “Tutuklu gençler arasında” kalan Ergin Günçe, bu şiirde “devrim”, “düzen”, “bağımsızlık”, “tutsaklık” ve “özgürlük” gibi siyasi anlamlar içeren birçok kelime kullansa da bunu slogan düzeyine indirmez.

“Cemile Hanıma Son Gelen Fotoğraflar Üstüne Bir Söyleşi” Ertuğrul

Kürkçü'nün annesi Cemile Hanıma gönderdiği fotoğraflar üzerine yazılmış bir şiirdir. Günçe, o yıllarda Almanya'dadır. Bu şiir Ertuğrul Kürkçü Niğde Cezaevi'ndeyken annesi tarafından gönderilir. Ergin Günçe, Almanya'da annesinin komşusudur. Günçe, Kürkçü'nün annesine gönderdiği fotoğrafa bakarak, şiiri oğlunun özgürlüğe kavuşacağı günü uzaklarda bekleyen bir annenin hislerine bürünerek yazmış gibidir.*(Kürkçü, 2017: 39-40). Hüzün, şiir boyunca kendini gösterir. “Tutuklu Gençler Arasındayım” şiirinde olduğu gibi bu “hüzün” “neşe”nin içinde saklıdır:

“Hüzünlü bir neşeyle uzatırlar geceyi anneler belli etmezler” (s. 142)

Oğullarından gelecek mektupları bekleyen anneler işçi kesimindedir. Siyasi tutuklu olan oğlundan yeni fotoğraflar alan Cemile Hanım da işçi sokağında oturan annelerden biridir. Günçe, bu fotoğrafları betimleyerek anlatır:

“Oğlundan yeni fotoğraflar almıştır aslında kadın

Taş bir duvar, bir avlu, suç ortağı arkadaşlar

Tarihte bir fidanları oldu elbet, kanla sulandıydı bu da

Düşler birbirine karıştı önce ve sonra: Suçlar kısa cezalar uzun” (s. 142)

Mahkûmların fotoğrafta görülen fiziki ve ruh hâllerini lirik bir dille anlatır şair. “Kanla sulanan fidan” onların gençlikleridir. Fotoğraflara bakıldıkça anın içinden çıkarak anıların ve duyguların yolculuğuna çıkar anneler:

“Ertuğrul'un yanında Orhan, yerde sağdan sola sabırla oturanlar

Bir başta Münir Ramazan, iki kişi daha biri ötekenden inceyağız

Fotoğraflar rüzgârla ürpertir bakmasını bileni

Duyguların ve zamanın ahşap kapısındırlar” (s. 142)

“Sen Nerdesin, Yargıçlar Nerde” adlı şiir tutukluluğun “içerde bir oğul” üzerinden işlendiği şiirlerden biridir. Şiir öznesi “oğul” diye seslenir. Kelimelerin farklı anlamları

*Ertuğrul Kürkçü, bu tanımlamaları “Tutuklu Gençler Arasındayım” şiiri için kullansa da burada bir karışıklık ya da yanlış hatırlama gibi bir durum söz konusu olabilir. Ertuğrul Kürkçü'nün şiirde adının geçtiği ve annesinin adının Cemile olduğu göz önüne alındığında bahsedilen metnin “Cemile Hanıma Son Gelen Fotoğraflar Üstüne Bir Söyleşi” olma ihtimali daha fazladır (Günçe, 2017).

düşünülecek kurulan ve böylelikle okuyucunun zihninde birden çok anlam katmanı oluşturan dizeler, tutukluya seslenen bir hitap olarak karşımıza çıkar:

“Oğul, ud çaluyorsun dudaklarınla belli

Sen bu kanunlardan dışarılardasın.

(...)

Oğul, arka balkondasın belli ki ve tüfeğin var

Sen bu saçmalardan dışarılardasın!” (s. 85)

Tutuklu “kapalı koğuştaki bile kavgada” iken, dışarıyı düşünmekten, hayal kurmaktan vazgeçmez. Yazın bitip güzün gelişini düşünür:

“Galiba, Yaz yakında bitiyor Orta Anadolu’da

Pencerede mısırlar, biberler ve sanki bir ud sesi

Bir dalgınlık olarak birikiyor içine” (s. 86)

Günçe, “ateş” imgesini siyasi bir anlam yükleyerek kullanır. “Ateş” dışarıda devrim, içerde umuttur. Bu umut ateşinin yüzdeki yansıması olan “gülüş”ler daima olmalıdır. Tutuklular halk için ateşi yakmayı göze alanlardır.

“Ateşi birlik yaktık, halkımız ısınsın diye

Yüzünde bir gülüş bulunmalı

Canın istemese bile” (s. 85)

Şair, devrim ateşinin tutuştuğunu, daha da büyüyeceği umudunu verir. Hatta bu ateş “kanlı iklimlerde” acılar yaşanarak, bedeller ödenerek yakılan ve işçilerin, köylülerin, öğrencilerin ardından koşarak ilerleyeceği bir ateştir:

“Ateşi tutuşturdu bizim çocuklar

Daha büyük bir ateş yakıştır senin de ellerine

Çünkü daha on yedi yaşındasın

Tutukevine müjdeler getiriyorsun.

(...)

Bir ateş ki en kanlı iklimleri dolaşır

İşçiler, köylüler, öğrenciler ekler peşine!” (s. 86-87)

“Geride Kalmış Bir Çocuk İçin Gazel” şiirinde, içinde bulunulan sosyal ortamın karmaşıklığını ailesi dağılan bir yetim üzerinden çarpıcı bir biçimde verir şair. Evlerinden tutuklanarak alınan babalar, işkencelerle delik deşik edilen ablalar, eylemlerde öldürülen ağabeyler dönemin siyasal ve toplumsal karmaşasının açık birer yansımasıdır. Ağabeyi, Ankara sokaklarında vurulur yetim bir çocuğun:

“Abisi boynundan Ankara’da vurulmuş

Kardeşler gibidir yüzünün bilmecesi

Kuşların bu erken saatinde” (s. 136)

Ablası sorgularda dayak yiyerek ve işkence edilerek delik deşik hâle gelmiştir. Şair, bütün bu işkenceleri ve ölümleri çarpıcı imgelerle işler:

“Sanki ablası sorgularda delik deşik

Sıcak dar kanlı gece

Geride kalanlar gibidir yüzünün bilmecesi” (s. 136)

Babası tutuklanarak cezaevine götürülür çocuğun. Doğrudan “cezaevi” ifadesi kullanılmasa dahi “mektup yazılmayan yer” ve “küf” gibi çağrışımlarla sezdirilir okuyucuya:

“Babası tutuklu götürülmüş, mektup yazılmayan yere

Küfler gibidir yüzünün bilmecesi

Yağmurun bu erken saatinde” (s. 136)

2.4.3. Kavga, Şiddet ve Savaş

Ergin Günçe *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabından itibaren öfke, kavga, barış ve savaş gibi toplumsal izleğe işaret eden imgeler dünyasına girer. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu kitapta tematik anlamda ve temalara bakış açısında görülen değişim, dönemin siyasi ve sosyal ortamına Günçe'nin kayıtsız kalmamasından kaynaklanır. Bu dönemde sosyal ve siyasi dinamiğin arttığı düşünülürse kavganın başlaması kaçınılmazdır. Bunda elbette şairin devrimci duyarlılığının da etkisi vardır. Fakat bu duyarlık şairin şiir estetiğine gölge düşürecek biçimde politize etmesine sebep olmaz. Kitap boyunca siyasi, sosyal bir düzlemde ilerleyen kavga ve kavganın şiddeti zengin çağrışımlarla ve imgelerle verilir.

Kitabın ilk şiiri olan “Türkiye Kadar Bir Çiçek”te şair “Belki de barışa bir savaşla varılır” diyerek kavganın yolunu açar. Günçe, barış üzerine düşünmeye başlamış ve bunun “savaş” ile gerçekleşeceği kanısına varmıştır.

“İyisin sevgilim, aceleci ve sabırlı

Belki de barışa bir savaşla varılır

Çünkü işleten sevgiyi

Öfkenin kurucu meclisidir

Tarihi hızlandırmanın çiçeği” (s. 58)

“Öfke”yi “sevgiyi işleten” bir tetikleyici olarak görmesi de barış karşısında savaşın konumunu belirlemesiyle benzerlik gösterir. Artık “Öfkeler, şiirin öznesi ve yüklemi” olmuştur (Günçe 2016: 80). “Mayıs Günleri İçin Ağıt” şiirinde sanat anlayışındaki bu değişimin farklı söyleyiş biçimleri yer alır:

“Şiir tabanca oldu artık

(...)

Aşk gitti, başka kaleler kaldı geriye

(...)

Şiir de barut kokmalıdır son günlere geldik

(...)

Şiir zorlu bir saldırmadır, oluklu hem de Sürmene

(...)

Boşaldı şiir yayından, gözü keskin çocuk” (s. 60-61)

Verilen alıntıda “tabanca”, “barut”, “saldırma”, “oluklu hem de sürmene” ve “gözü keskin çocuk” gibi sözcüklerin anlam değerleri ile oluşturulan bütünlüğe bakıldığında, şairin bir savaşa ya da kavgaya soyunduğu açık bir şekilde görülür. Kavganın devrimci duyarlık ile açığa çıktığı bir başka şiir “Eski Şiir”dir. “Eski şiir”lerini “sütle kaymakla beslenen”, “pasaport alabilen” diye tanımlayarak kavga ve gerilimden uzaklığını eleştirir ve “eski şiir”e saldırır. “Hayat”ın gerdiği yerde artık “koru”ların tetiklediği bir “savaş” başlar:

“Sütle, kaymakla besleniyor Eski Şiir bu arada

ve daha nice kanıtlarım var

İşte bütün bunlar anlamlı geliyor bana

Geriyor beni Hayat ve bir Savaştır başlıyor

Kargalarla ve Korkularla

(...)

İçinden gelmeyen gözyaşlarını

Sakıncalı bulur Devrimci Çocuk

ve gülümser işte

Saldırır Eski Şiire” (s. 65-66)

Barışa gidilen yolun kavgalardan geçtiğini “Ortalama Bir Tacir İçin Kurnazca Öneriler” adlı şiirde “Ben de ıslıkla çalarım öfkeli umutlarımı/ Barışımın yolunu kavgalardan

kurarım” (Günçe, 2016: 77) diye ifade eden şairin şiirlerinde bu öfkenin bir şiddet olarak açığa çıktığı da görülür:

““Olmazsa yıkılalım, kim bu sıkıntı her zaman göğüste

“Olmazsa olmasın, amcamda bir tabanca var

“Ve çok sever beni

“Nasılsa vururum birilerini!” (“Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk”, s. 89)

Kavga, iç sıkıntısının vermiş olduğu gerilimin ateşlediği noktada bir dışavurum olarak şiddete yol açacaktır. Bu dışavurumun belirginleştiği durumda “vurma” düşüncesi açığa çıkar. Dönemin siyasi ve toplumsal karmaşası içinde yaşanan olaylar da şiddeti doğuran sebeplerdendir. Cinayetler, siyasi idamlar, faili meçhuller, işkencelerin sebep olduğu ölümlerden sonra şair bir “bayram” a hazırlanır gibi “savaş” a hazırlanır:

“Eve gidip fişekler takınmalıyım

Bunca çileden ölümden sonra

Her savaşa her bayrama artık soyunurum ben” (s. 115)

“Cinayet Kasidesi” şiddet ve gerilim ile örülü bir şiirdir. Kullanılan imgeler ve çağrışımlar ile bir cinayet havası çizilir. Kavga ve şiddet bu kez topluma bir tepki, sevimsiz “dostluk”lara, alık ve sapa “komşu”lara bir isyan olarak açığa çıkar:

“Güzeldir zembereği dolan azgınlık

Beni dürterek uyandırmakta

Bir bıçağın sapı avcumun ortasında

(...)

Komşular saygılıdır “Ergin Bey” filan derler

Hepsi alık ve sapa, dostluklara iştah yok

Git devir saksıları, şeytan diyor, kavgalarla süsle” (s. 92)

Şiirde geçen “köpek”, “zemberek”, “bıçak”, “kavga”, “cinayet”, “horoz” gibi sözcüklerin anlam değerleri ile oluşturduğu bütünlüğe bakıldığında kavga ve şiddet atmosferi açıktan hissedilir.

2.4.4. Gelir Eşitsizliği, Sınıfsal Ayrım

Uğur Mumcu, Ergin Günçe'nin Marksizmin tabu olarak görüldüğü zamanlarda dahi göğsünü gererek Marksist olduğunu söylediğini aktarır. Fakat o, Marksizmi bağnaz bir ideolojik söylem olarak gören biri değil “ütopik sosyalizm özlemcisi”dir Mumcu'ya göre (Mumcu, 2012: 96). Sanatı bir üretim aracı olarak gören Marksist sanatçılar, “anlatım aracından toplumsal pratiğe” uzanan bir anlayışla hareket etmişlerdir. “Böylece üretim araçlarını ele geçirerek, ekonomik ve kültürel özgürlüklerini ilan edeceklerdir.” (Geçgel, 2008: 97). Şairlerin üretim aracı da “dil” ve dili kullanarak meydana getirilen “şiir sanatı”dır.

Siyasi, toplumsal ve ekonomik bir öğretisi olan Marksizmden etkilenen Günçe'nin ekonomik sömürü, sınıfsal ayrım, sermayenin tek bir elde toplanması, sınıflar arasındaki gelir eşitsizliği vb. gibi toplumsal konulara duyarsız kalması beklenemez. Ergin Günçe ilk kitabı olan *Gencölmek*'te toplumsal konulara çok değinmediği gibi bir şiiri dışında sınıfsal ayrımı ve sınıflar arasındaki gelir eşitsizliğini işleyen mısralara rastlanmaz. “Bir Kral Mı Önemli Bir Kedi Mi” şiiri “kral” ve “kedi” simgeleri üzerinden toplumun zengin ve yoksul kesimini ve bu iki sınıf arasındaki adaletsizliği ironik bir dille işler. “Kral” kocaman olması, gözlerini herkesten kaçırmaması, kendisi dışında kimseyi umursamaması ve kendini üstün görmesi bakımından toplumun “üst sınıf”ını; “kedi” ise kokması, ölümlerinin değersiz oluşu, bu dünyada yerlerinin olmaması gibi özelliklerinden dolayı “alt sınıf”ı temsil eder (Uygun, 2016: 235):

“Gecenin bu ucunda yalnızlığından

O kedi bir krala bakıyor ağzı yeni süt

Daha dün doğmuş daha tüyleri kokuyor

Durmuş koskoca krala bakıyor” (s.52)

Toplumun yoksul ve zayıf tabakasını temsil eden “kedi” karşısında güçlü, “koskoca” “kral” benzetmesiyle bir karşıtlık yaratır şair. Bu iki sınıf arasındaki mücadelede taraflar

nettir. Sürekli gözlerini kaçırarak “kral” bir anlamda yoksul alt tabakayı görmeyen/görmekten kaçınan, şehrin “elit” bölgelerinde oturan üst tabakayı temsil etmektedir:

“Kimi kediden olur kimi kraldan besbelli

Kral kedinin gözlerinden kaçır kedi kralın gözlerinde şimdi” (s. 52)

Yoksul ve zenginliğin açıkça ifade edildiği mısralar da yer alır bu şiirde. Günçe, zenginlerin “yoksulları ısıtacak güneş” bulacak şartlara bile sahip olup olmamasını mevzu ederek ironinin çarpıcılığını artırır:

“Kediler bu dünyaya göre değil diye bir yalan uydurulmuş

Isıtamıyor bu güneş onları deyince bir çocuk

-N’apalım yeni bir güneş mi bulalım şimdi n’apalım

O kadar zengin miyiz yoksullar almış yürüyor” (s. 53)

Marksist bir şair ve ekonomist olan Ergin Günçe, üretim ve tüketimden çok sık söz eder. “Üretim ve tüketim geri kalmış bir saat”tir ona göre (Günçe, 2016: 165). Sınıflar arasındaki gelir dağılımındaki eşitsizliği, burjuva sınıfının orta gelir düzeyine sahip kesime karşı tutumunu, menfaate dayalı ticari kaygıları “Ortalama Bir Tacir İçin Kurnazca Öneriler” adlı şiirinde ironik bir dil ile eleştirir. “Ticaretten sakınan” bir şairdir Günçe. “Üretim ve tarih ötesi bir suratın mülk sahibi” olan tacirlere, dini kendine menfaatine göre yorumlayarak istismar edip ticaret yapanlara, “aşk”ı dahi yapaylaştıran ekonomik kaygıya karşıdır:

“Umutsuz bir tacir tanırım dargındır şiire

Ölüdür şu anda uzansam yüreğine herifin

Defterlere cüzdanlara dayalı aşkın baharatıdır

Özetle: üretim ve tarih ötesi bir suratın mülk sahibi

Yeniden Sûreler indiriyor ve tespihleri var

Birdenbire kalkıp hacca gider her sefer

Daha kolay kaydırır dönünce terazisini” (s. 77)

Şair, üretim ve üleşimin ortak olduğu bir dünyayı arzular. Hatta öyle ki bu dünyada ticarete dahi yer yoktur. Banka, sigorta ve ticaretin olmadığı bir ideal dünya algısını tanımlar. Bunu yaparken de “burjuva”yı ironik bir dil ile eleştirmekten vazgeçmez:

“Benim dileğim ticaretsiz bir dünya a kızlar

Bankaya, Sigortaya metelik vermem

Bütün duygularıyla çalarım ıslığımu

İşte böyle dokunaklı eytişimler bilirim

İnat olsun diye burjuva kaygılarına” (s. 78)

“Şiirin amacı ticareti kaldırmak”, “Ticaretten büsbütün sakınırım/ Kitapta, şiirde, toplumculukta” diyen şair, “kedi” simgesine bu şiirde de yer verir. “Akla ve bilime dayalı” bir sistem üzerine kurduğu ekonomik önerileri vardır:

“Benim önerilerim akla ve bilime dayalı

Miraslar kedilere paylaştırılsın

Emeğin anıtı kendisinde kalmalı

Kitaplar da zaten bunları yazıyor” (s. 82)

Toplumsal sınıflar arasındaki gelir eşitsizliğine, üretim ve üleşimin adaletsizce dağılmasına karşı çıkan Günçe, bunu şiirlerinde çoğunlukla ironiye dayalı bir dil ile eleştirmiş ve bu sisteme “akla ve bilime dayalı bir sistem” ile karşı koymuştur.

BÖLÜM 3: ERGİN GÜNÇE’NİN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

3.1. Anlatım Teknikleri

3.1.1. Konuşma Dilinden Yararlanma

Şiirin kalıcı olmasını sağlayan ve onu çekici kılan etkenlerden biri konuşma dilinden yararlanmaktır. Bu yararlanma, günlük dilde kullanılan rahat ve içten bir söyleyiş, atasözü ve deyimler gibi kalıplaşmış ifadeler, kısa ve eksilteli anlatımlar, devrik cümle, argo ve hitap kelimeleri gibi birçok yolla gerçekleşir. Şair, bu yol ile okuyucuya samimi bir hava hissettirdiği gibi şiirin doğallığını da artırarak güçlü bir şiir dili oluşturma yoluna gider. Fakat bu dil konuşma dilinin birebir aynı değil, artık “seçkin bir topluluğun estetik beğenisine seslenen yapay bir nesne halini almış” bir dildir (Akay, 2006: 70).

Ergin Günçe, *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’teki şiirleri başta olmak üzere şiirlerinde günlük konuşma diline, hitap ifadelerine, atasözü ve deyimlere başvurur.

3.1.1.1. Rahat ve İçten Söyleyiş

Şiiri çekici kılan ve ona içtenlik getirerek etkileyici ve kalıcı olmasını sağlayan hususlardan biri doğal söyleyiştir (Aksan, 2016: 51). Rahat ve içten söyleyiş şairin yeteneği doğrultusunda şiire güç kazandırdığı gibi, şiirde yoğun ya da yanlış bir biçimde işlendiğinde şiir dilini bozarak şiirin yapısına zarar verebilir.

Ergin Günçe’nin şiirlerinde karşılıklı konuşma havasında yazılan mısralara rastlanır. Bu söyleyişin ölçüsünü Günçe, şiir diline zarar vermeyecek biçimde ayarlamayı başarmış bir şairdir.

Konuşma dilindeki seslenme biçimleri ile Günçe, içten bir söyleyiş yakalar. “Yargı Yöntemi Dersleri” adlı şiirde “arkadaşlar” hitabı şiire içtenlik kazandıran bir ifadedir:

“Arkadaşlar, Yargı çok’a ayrılır, ilk dersimiz bu

(...)

Arkadaşlar, azılı bir eytişimdir çocuk

(...)

Arkadaşlar, gerekçeli yaşamalıyız” (s.71-73)

“Sen Nerdesin, Yargıçlar Nerde” şiirinde ise “oğul” hitabıyla samimi bir atmosfer hissedilir şiirde:

“Oğul, ud çalıyorsun dudaklarınla belli

(...)

Oğul, arka balkondasın belli ki ve tüfeğin var

(...)

Oğul, kapalı koğuştta bile kavgada sayılırsız

(...)

Oğul, bugünler kan lekeleri” (s. 85-87)

Günlük hayatta kullanılan bir hitap biçimi olan “oğlum” kelimesi de şairin şiirlerine samimi bir hava katar:

“Nedir oğlum bu düzen, geniş bir bahar budalalığı” (s. 94, Yemen Türküsü Cinsinden Bir Sıkıntı)

“Oğlum Ergin sen galiba üzüntülü adamsın” (s. 117, Saçmasapan Bir Şiir)

Seslenme sözcükleri karşılıklı konuşma biçiminde verilir “Bir Yaz Ölümüne Hazırlık” şiirinde:

“ – Oğlum Ergin!

–Buyur Usta!

–Korkma sakın!

–Yok Usta!

–Bak şu yana!

–Baktım usta!

–*Yaz geliyor...*” (s. 103)

Günçe, konuşma dilindeki biçimleri kullanarak hem bir sessel sapmaya başvurup hem de samimi bir hava yaratır. “Blöf” şiiri konuşma dilinin rahatlığından çokça yararlanan bir şiidir:

“Bu adam denize şa’aptı diye

(...)

Dedim: Bi daha buraya işşeme” (s. 93)

Ayrıca bu örnekte görülen “dedim” ifadesini karşılıklı konuşmanın şiir diline aktarılışı olarak da değerlendirebiliriz.

Günlük konuşma dilinden yararlanırken Günçe, “m”li ikilemeler, anlamsız ikilemeler ve kalıplaşmış ifadelerle başvurur. “Çocuklar İçin Faşizm” şiirinde şair, “zartzurt” ve “cartcurt” ikilemelerini kullanarak şiirin temasına ilişkin olarak “faşizm”i küçümseme yoluna gitmiştir. Ayrıca “nerede” yerine konuşma dilinde olduğu şekilde “nerde”; “orada” yerine “orda” biçimini kullanması da “çocuk dili”ndeki içtenliği artırmıştır:

“Nerde bir kuvvet birikmişse haksız

Nerde bir zartzurt ya da cartcurt

(...)

İşte çocuklar faşizm ordadır” (s. 144)

“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık” şiirinde günlük dilin anlatım biçimlerinden biri olarak m li ikilemeler yer alır:

“Saçlarına kiraz miraz tak, zalim olma

(...)

Tambur mambur çal” (s. 100)

Günçe'nin, okunduğunda karşılıklı sohbet havası veren ya da bir mektuptan alınmış satırları andıran, rahat ve samimi söyleyişinin izleri görülen birçok şiiri vardır. Kalıp ifadelerden, konuşma dilindeki anlatım biçimlerinden faydalanır.

“Ömrümüzün çoğu mezarlıkta geçecek

Diye şakalaşan eski Arkadaş

Ne yapıyorsun sen Bandırma'da

Ölsek de dinlensek biraz, bana kalırsa” (“Yaz Dörtlükleri“, s. 133)

“Bilmiyorum Cem Çakmak, Amasya'dan geçtin mi

Kayalıklar içinden

Kurumuş bahçelerden.

Hatırlarsın bir mevsim orda sürgündeydim ben.

Erik falan çıkmıştı

Bahar falan gelmişti” (“Bir Tanıtma Yazısı”, s. 164)

“Sevmiyorum be usta ben bu akşam vaktini” (“Yontma Bir Taş Devrini”, s.194)

İronik ve alaycı bir dil kullanırken de şair, günlük hayattaki söyleyiş biçimlerinden yararlanır “Türkiye Kadar Bir Çiçek” şiirinde:

“Benim poliste kaydım varmış, hohho

Poliste kaydı olmanın çiçeği

(...)

Kaydımız olsa da olmasa da sevgilim, ohho

Kaç kere yıkadık birbirimizi” (s. 57-59)

3.1.1.2. Argo

Konuşma dilinin bir parçası olan argo, “her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim, serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim” gibi anlamlara gelir (Türkçe Sözlük, 2011: 148). “Ortak dilden ayrı olarak daha çok kendini gizlemek isteyen belli topluluklar tarafından kullanılan, herkesçe anlaşılmayan, ortak dildeki kelimelere farklı anlamlar yükleyen, mecâzî anlamların önemli bir yer tuttuğu özel dil” (Ayverdi, 2011: 65) olarak da tanımlanan argodan şairler ve yazarlar, şiirde gerçekliğe yaklaşmak ve şiire içtenlik katmak gibi amaçlarla yararlanmışlardır. Neyzen Tevfik (1879-1953), Salâh Birsal (1919-1999), Can Yücel, Metin Eloğlu (1927-1985) gibi şairler argoyu şiirlerinde işleyen sanatçılar arasındadırlar.

Ergin Günçe de konuşma dilinden yararlanarak şiirlerindeki içtenliği artırmak ve gerçekliğe yaklaşmak gibi amaçlarla argoya başvurmuştur. Günçe'nin en sık kullandığı argo kelime “herif”tir.

“Umutsuz bir tacir tanırım dargındır şiire

Ölüdür şu anda uzansam yüreğine herifin” (“Ortalama Bir Tacir İçin Kurnazca Öneriler”, s.77)

“Herif, zaman kazanmak için tarihten

Bak durmadan satırbaşı yaptırıyor!” (“Sen Nerdesin, Yargıçlar Nerde”, s.86)

“İngilizi andıran tüccardan bir herif

Beni sana seni bana kırdırıyor” (“Yemen Türküsü Cinsinden Bir Sıkıntı”, s.94)

Örneklere görüldüğü gibi “herif” kelimesini kullanarak şair, ticarete hile yapanlara, ticari kaygılarla savaşımlara sebep olanlara, düzenin aksayan yerlerine ironik biçimde yaklaşır.

Günçe, çok sık olmamakla birlikte günlük dilde küfür denilebilecek “yavşak” ve “orospu” gibi kaba sözleri de kullanır.

“Kestanecileri ve orospuları

“İşçiler-Emekçiler” olarak alması tuhaftır” (“Eski Şiir”, s.64)

“Sıcak bir soluk takılmıştı göğsüme. Kurnaz bir adamdı o

ve Gayet tüketici, gayet yavaşak, gayet yavan.” (“Yemen Türküsü Cinsinden Bir Sıkıntı”, s. 95)

“Hergele” ve “hovarda” kelimeleri de şairin başvurduğu argo kelimelerdendir.

“Komşulardan çekinmesen hüngür hüngür ağlarsın

O zaman da hergele gazeteler yazar” (“Saçmasapan Bir Şiir”, s.116)

“İpek yolu Baharat yoluyla nerde kesişir

Tevfik Abi bunu da bilir belki

Ne de olsa hovarda adamdır” (“Tevfik Abi’nin Kendisi Ve Eski Bir Fotoğrafi”, s.161)

Verilen örneklerde kullanılan kaba sözler ilk bakışta şiirde kullanılması uygunsuz gibi görülen tabirler olsa da şiirin bütünlüğü içinde ve gerçeklik ile bağ kurması bakımından değerlendirildiğinde şiir diline sahicilik katmıştır.

3.1.1.3. Deyimler ve Kalıplaşmış Sözler

Bir kavramı özel kalıp içinde veya çekici hoş bir anlatımla ifade etmek amacı taşıyan deyimler konuşma dilinde sıkça kullanılan kalıplaşmış ifadelerdir (Aksoy, 1993: 41). Konuşma dilini zenginleştiren atasözleri ve deyimler şairler için de şiiri güçlendiren ve ona içtenlik kazandıran kaynaklardır.

Ergin Günçe’nin şiirlerinde deyimler ve tekerleme gibi kalıplaşmış ifade biçimlerinden yararlandığı görülür. Bu örnekler ilk kitabı *Gencölmek*’e göre konuşma dilinden daha çok yararlandığı, toplumsal konuların şiire hâkim olmaya başladığı *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’te daha fazla yer alır. En çok kullandığı deyimler genellikle “karşı koyma, sinirlenme” gibi şiddet ve öfkeye işaret eden deyimlerdir.

“kafam çok kızıyor ama ben burda herkesten

küçüğüm tabi ve marangoza ancak yazarlar yaz bitince” (“Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk”, s. 90)

“Hele parklarda dolaşması ve avareliği

Bana büsbütün saçma geliyor

ve Çıkıyor kanım tepeme” (“Eski Şiir”, s.64)

“Tâ beşe kadar saydığım Pazar günü başladı

Bu soru sorma kafa tutma yangını” (“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, s. 102)

Ritmi ve söyleyiş tarzıyla çocuk dilini anımsatan veya masallarda görülen kalıplaşmış ifadelere ve tekerlemelere yer verilir.

“Burası kış köşesi, benimdir der dururum

Burası Yaz köşesi, bir Deliyi vururum” (“Yaz Dörtlükleri”, s.128)

“Çık kerevetine çık kerevetine

Tutup bir uzak Baba görüntüsü eteklerinden” (“Ben Uzağa Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin”, s. 110)

“Kara tavuk tepeli ve de kulakları küpeli” (“Ankara’da Bir Bahar Gününü ve Bazı Duygularımızı Anlatan Kısa Şiir”, s. 151)

Deyimleri dilde var olan biçimini değiştirerek de kullanır şair:

“Yeni Yılın kısa, Ömrün uzun olsun” (“Kış Dörtlükleri”, s.123)

“Ergin’in hakkı Ergin’e, Sezar’ın hakkı Tanrı’ya” (“Küçük Bir Tarih Dersi”, s. 166)

3.1.1.4. Kısa ve Eksilteli Anlatım

Aksan, şiir dilinde kısa anlatımın, anlatılacakları belli kalıplara sokmakla, en etkileyici, anlam açısından farklı çağrışımlara yol açan öğeleri seçmekle olduğunu ifade eder (Aksan, 2016: 63). Eksilti ise “bir cümlenin anlam bütünlüğüne zarar vermeksizin bir kelimesini bilerek ya da farkına varmadan eksik bırakmak” olarak tanımlanır (Aytaç,

2009: 337). Az sözle çok şey anlatmayı amaçlayan şiir sanatında her iki teknikten de yararlanılmıştır. Böylelikle şiirde net ifadelerden kaçınılarak, okuyucuya zengin çağrışım dünyası kurma ve anlamı tamamlama imkânı verilir.

Ergin Günçe, kısa ve çarpıcı bir anlatım oluşturmak, okuyucunun dikkatini çekmek, az söz ile zengin bir çağrışım dünyası sunmak gibi amaçlarla şiirlerinde kısa ve eksilteli anlatıma başvurur.

“Ne yalnızlık kalır ne aşk

Ne gizlice bildiği av şarkıları

Ay dudağında kurduğu zaman

Ve ne zaman görse çocukları” (“Mandolin”, s. 48)

Verilen örnekte şair “kalır” yüklemine ilk ve ikinci mısralarda eksik bırakarak düzyazının kesinliğinden ve tekrarın verdiği tekdüzelikten uzak bir dil kurmuştur.

Günçe, bazen mısralarında yüklemi hiç kullanmaz. Şiirin başlığı da dâhil olmak üzere öğeleri sıralayan şair, yüklemi eksik bırakır. Böylece okuyucuya birçok yüklem koyma ve anlamı tamamlama imkânı sunar:

“Parkları dıştan dolaşyoruz köpeğimle birlikte

Yontma taş devrinin acemi heykelleri” (“Yontma Bir Taş Devrini”, s. 194)

Günçe, yalnızca yapı bakımından cümleleri eksik bırakmaz. Sorular sorarak, yeni çağrışımlar yaratarak okuyucunun zihninde yanıtlar oluşturma yoluyla onu şiire dâhil eder. Böylelikle okuyucunun zihninde yoğun bir anlam dünyası oluşacaktır:

“Cellat olmasa nasıl kazanırdı ekmeğini?

Uzmanlığı her alanda, her yerde geçerli mi?

Yoksa aç mı kalır bu işinden atılsa?

Bu yüzden mi çalımı, büyük bir korkuyu örten?

Bir gece onun kapısı da çalınacak mı?” (“Bir Celladı Tanımak İçin İlk Akla Gelen Sorular”, s. 84)

Aksan, şiir dilinde kısa ve eksilteli anlatımın Japon şiirinin Haiku ve Tanka adını alan örneklerinde, Eski Çin şiirinde “dörtler” şiirinde, Doğu şiirinin rubailerde, Türk şiirinin manilerinde biçim açısından sınırlı türleri kullanarak sağlandığını belirtir (Aksan, 2016: 63). Günçe’nin dörtlük şeklinde bölümler hâlinde yazdığı “Kış Dörtlükleri” ve “Yaz Dörtlükleri” şiirleri kısa anlatım kullanarak çarpıcı bir anlatım oluşturduğu örneklerdir. “Kış Dörtlükleri”nin VIII. bölümünde “ölümü ve ölüm karşısındaki çaresizliği” etkileyici biçimde anlatır:

“Saat 19 Haberlerinde Taylan Özgür’ü vurdular

Bütün yanaklarım sapsarı

Güneş, aklında tut bunları

Matematik, hesapla bunları” (s. 125)

“Stammheim Dörtlüğü (Bir Çocuğun Ağzından)” şiiri de “ölüm” karşısında “devlet” eleştirisinin kısa ve çarpıcı bir ifadesidir. Ayrıca yukarıda değindiğimiz soru sorarak okuyucunun zihninde geniş bir alan oluşturma durumu burada da görülür:

“Adam öldürmek devletin tekelinde mi?

Yoksa ben de öldürebilir miyim istediğimi

Devleti öldürebilir miyim örneğin

Ve öldürmek istediğim öteki zulümleri” (s. 187)

3.1.2. Öyküleme

Çoğunlukla öyküleyici anlatım ile aktarılan roman ve öykü gibi anlatmaya dayalı metinlerde kullanılan öyküleme zaman, mekân ve kişi unsurlarına bağlı kalınarak bir olayın aktarılması şeklinde tanımlanabilir. Her ne kadar daha çok düzyazıda kullanılsa da zaman zaman şairler, öyküleme tekniğinden yararlanmışlardır. Tefik Fikret, Mehmet Akif, Nazım Hikmet ve Sezai Karakoç gibi isimler öyküleme tekniğinden en çok yararlanan şairlerdir.

Ergin Günçe'nin şiirlerinde öykülemenin en çok görüldüğü şiirleri şu şekilde sınıflandırabiliriz: Çerkes göçünü anlattığı şiirler, hapisane yaşamını ve tutukluluğu işlediği şiirler ve çocuk duyarlılığı ile taşra yaşamına ilişkin şiirler.

Günçe'nin Çerkeslik izleğinin görüldüğü “İkindiye Mandalinalar”, “Saçmasapan Bir Şiir” ve “Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana” gibi şiirlerinde öyküleme tekniğinden betimlemelerle birlikte yararlandığı görülür:

“Kocaman yüreğimi süsleyen samyeli

Uykudadır şimdi bütün çerkes çocukları

Atlar kişniyor neremde kimbilir atlar kişniyor

Zaten beni çingeneden aldılar

Ben kötüyüm babam karaduta bağladı

Köpeklerimi vurduğunda bir tren aradım

Üstlerine çam örttüm bildiğim kadar

Toprak bir gün sonra da kımlıyordu” (“İkindiye Mandalinalar”, s.37)

“Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana” ve “Saçmasapan Bir Şiir” adlı şiirlerde kişi olarak “dede” figürü girer şiire. Çerkes göçü sırasında dede ile birlikte yapılanlar, yaşananlar öyküleme tekniği ile bir atmosfer yaratılarak verilir okuyucuya:

“Güvez kazağımı giydim muşmula yerken düşündüm

Uyuzduk o yaz, katran süründüm, gölgede uyurken düşündüm

Saçlarım uzamıştı ve içimde bir bağıрма vardı o gün

(...)

Dedemle elele (iki arkadaş) söğütlü yollarda gezdik

Alçak sesle Gökyüzünü konuştuk

Açtık sonra bir dükkân, ısıttık halkı kömürle ve odunla

Süpürgeler, kuşkular, şakalar sattık

Kediler besledik, dondurmalar yedik

Zabitler, bu Tanrı dedemden kaldı bana” (“Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana”, s. 75)

“Yüzüm de bir kedidir boş zamanlarımda

Kalbimde kuş kadar bir köpek havlar

Kafkas Haritasından Çerkes köylere indik biz

Atlarını vurdu ve gömdü, kente yerleşti

Gümüş eyerlerini karartıp sakladı

Ne diye homurdanır sanki Dedem” (“Saçmasapan Bir Şiir”, s. 116)

Sosyal ve siyasi olaylar dâhilinde işlediği tutukluluk ve hapisane hayatına ilişkin şiirlerinde hapisanede yaşananları anlatırken öykülemeyi kullanır şair. “Tutuklu Gençler Arasındayım” şiirinde öyküleme tekniğinde kullanılan kişi ve mekân unsurları belirginleşir. Mekân, hapisane; kişiler, ODTÜ işgalinden tutuklu olarak yargılananlar; zaman ise -şiirde belirtilmese de- şairin hayatından ve olaydan anlaşıldığı üzere 1969 ODTÜ’nün işgali zamanıdır.

“Yusufla bir Gül koparıyoruz

Birinci Koğuşun havuzundan

(...)

“Tecrit”te boğucu bir gece

Beygiri bağlasak ölür

Sabaha kadar güldük durduk

Sulu bir dzenin Cezaevi güldürüsü

Muammer, Metin, Ergin

Aynı yataĝa sığdık

(...)

Ertesi sabah Koĝuřlardayız

Kesmediler saçımızı, tifo iĝnesini atlattık” (s. 96)

“Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” Őirinin çnc bölümü “Tutuklu”da Şair bir çocuĝun aĝzından cezaevinde olanları anlatır. Bir çocuk tarafından yazılmış bir mektup havası taşıyan Şiir baştan sona bir öykü gibi işlenmiştir:

“burda okul bile var remziye teyze

dayak bile yiyoruz ĝretmenimizden

(...)

Ötekiler herkes dver bu koĝuřta

dokuz çocuk olduk babası yurtdışında

sürgüne daĝıtıma gittiler ötekiler hep

elli kişi mi ne kaldık

kimisi de çıktı bu zeki de gider yakında” (s. 90)

Özellikle ilk kitabı *Gencölmek*'te taşra yaşamını ve çocukluk anılarını i içe geçmiş bir biçimde işleyen Günçe, çocukluĝundaki kahramanları ve olayları anlatırken ykleyici anlatım tekniĝini kullanır. “Recep Doĝmakla Kırk Yaşında” Şiirinde geçen “Recep” bu kişilerdendir:

“Geriledi Ankaraya, Merzifona kadar

Atını karanlıĝa takınca uçtu, uçtu.

Üç gün uğraşılan kar artık yoruldu

Kardan çocuk olup okula gitti, işte o yıl” (s. 19)

“Okulun ilk günü o geldi-mis gibi saten göğüslüğü

Kurşun kalem kokusu, herkes utanıyor birbirinden

Öğretmen yaşlanmıştı, günlerce yaz öyküleri anlatıldı

Biz onunla hep gölgede konuştuk” (“Bir İntihar İçin Müzik”, s. 22)

“1948 Yazına Güzelleme” şiiri gerek öyküleme tekniği gerek yalın ve akıcı bir dil kullanımıyla öyküye en çok yaklaşan şiidir. Şair-anlatıcının diliyle kurulan şiirde kişi, mekân, zaman ve olay gibi öykü unsurlarının hepsi bulunur. Tek bir olay bütünlüğü olmasa da olanlar tahkiye üslubuile okuyucuya aktarılır:

“Varolmak için mi yaşıyorduk yoksa başka bir amacımız mı vardı?

Sordum bunu kim bilir daha kaç yaz deliliğime

Babam atıldı öğretmenlikten

Annem de çok uzun hastalandı

Gül berberi Salih Divanyolu’nda ustamdı

(...)

Ablam Dedemleri Edirne’den getirdi

Taftadan sarı bir elbisesi ve kurdelası vardı

İlk kez tutuklandım Kapalıçarşı’da

Kaçak don lastiği satarken ve bileğim sicimle bağlandı

Dokuzundaydım artık ve polise amca dememeye başladım

Alemdar karakolunda sabahladık” (s. 187)

3.1.3. Betimleme

“Kelimelerle resim çizmek” diye tanımlayabileceğimiz betimleme, “kişilerin ya da nesnelerin, okuyucunun hayal gücünde net imajlar uyandıracak şekilde ayrıntılı olarak yansıtılması” (Aytaç, 2009: 370) şeklinde de tarif edilir. Betimleme tekniği genellikle öyküleme ile birlikte kullanılır. Çoğunlukla benzetme yoluyla, niteleme ve belirtme sıfatlarıyla kurulan betimleme tekniğinden okuyucunun zihninde canlandırmak, çağrışım dünyasını renklendirmek gibi amaçlarla şairlerin yararlandığı görülür.

“Ben yazarken sıfatları atarım” (Günçe, 2016: 80) diyen Ergin Günçe’nin her ne kadar bu mısraın da yer aldığı *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabında doğrudan bir söyleyişe giderek, süslü anlatımdan uzaklaştığı görülse de ilk kitabı *Gencölmek*’te betimleme tekniğinden yararlandığı örnekler mevcuttur.

Mevsim değişimlerinin farklı renklerle tasvir edildiği “Göl” adlı şiirde canlı bir tabiat ve göl manzarası çizilir:

“Kiraz dallarında ılıklaşan göle

Yıldızlar getirilip çizilmiş uzaklardan

Vişne çürüğü

Entarin sularında

(...)

Göle batı yeli dadanıyor

Güvercin uçuyor sanki kanatlarında

Ve üzgün güz iklimleri sarılığı

Özlemi oyuncak sanan çocuklarda

Entarin sular vişne çürüğü

Yıllar kartal sürüleriyle doğudan batıya

Yaz sonbahar ilkbahar kış

Dallarda yüzünün şarkısı söylenir” (s. 50-51)

Taşra yaşamına ilişkin şiirlerinde betimleme yaparken sık sık sıfatlara başvurur şair. Taşra sokaklarını, “evde kalmış kızların” iç dünyalarını zengin ve özgün sıfatlarla anlatır şiirlerinde:

“Ölü beyazlığıyla bir tavuk sokakta

Yalnız bir ağlama çevrede avlu boş

Bir kuş ölse yerinde duyuyorum sanki

(...)

Yangın yerinde bulduğumuz gümüş paralar

Artık bir neşe vermeyecek bize aşta

Ölü bir kartalla yüzen durgun sular” (“Kara Kelebek Defterim”, s. 26)

“Sonraya bırakılmış güzel günler varken

İçlerinde mavi bir çocuk da vardı

Zaman mor atlarıyla eriklere başı değerek geçer

İçlerinde sinsi bir kedi vardı gülerken

Durgun günler saçlarını bütün aka boyuyor

Kaç yıldır bilirim çil bir horoz taşırlar gözlerinde” (“Evde Kalmış Kızların Masalı”, s. 28)

Yalnızca tabiatı çizerken betimlemeden yararlanmaz Ergin Günçe. “Cemile Hanıma Son Gelen Fotoğraflar Üstüne Bir Söyleşi” adlı şiirde bir fotoğrafa bakarak gördüğü hapisaneyi, mahkûm insanların sıralanışını da çizer betimlemelerle.

“Oğlundan yeni fotoğraflar almıştır aslında kadın

Taş bir duvar, bir avlu, suç ortağı arkadaşlar

(...)

Ertuğrul’un yanında Orhan, yerde sağdan sola sabırla oturanlar

Bir başta Münir Ramazan, iki kişi daha biri ötekenden inceyağız” (s. 142)

3.2. Sapmalar

Sanatçının dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmayı, okuyan/ dinleyenin zihninde yeni değişik tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmayı amaçlayarak, sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde ve dilin sözdizimi açısından niteliklerinde bilinçli olarak değişiklik yapma, dilde bulunmayan yeni sözcükler ve anlatım biçimleri kullanma gibi eğilimler göstermesi “sapma” konusuna dâhil edilmektedir (Aksan, 2016: 165). Kısaca konuşma ve yazı dilindeki biçimsel, sessel ve anlamsal düzenin deforme edilmesiyle oluşan sapmanın örneklerine edebiyatımızın daha önceki dönemlerinde rastlansa da İkinci Yeni döneminde daha çok belirdiği görülür.

İlk kitabında “çocukluğunu anlatan bir devrimcinin, psikolojisini de şiirlerinde iyi yansıtabilmesi” sebebiyle İkinci Yeni şiiri ile akrabalığı görülse de (Özkarcı, 2017a: 19) İkinci Yeni şairlerinden ayrılarak kendine has bir dil kuran Günçe’nin şiirlerinde şekil ve anlam açısından alışılmamış örneklere rastlanır.

Ergin Günçe’nin şiirlerinde sapma türleri genel olarak sözcüksel sapmalar, yazımsal sapmalar, sessel sapmalar, anlamsal sapmalar, sözdizimsel sapmalar ve kesimsel sapmalar şeklinde altı grupta incelenebilir.

3.2.1. Sözcüksel Sapmalar

Genel olarak en çok başvurulan sapma türü olan sözcüksel sapmalar, dilde var olan kök ve ek biçimbirimlerin yeni yeni birleşimler içinde, yeni öğelerin türetilmesiyle böylece dilde bulunmayan göstergelerden faydalanmakla oluşur (Aksan, 2016: 166). Sanatçı bunu yaparak “dili işleme” sanatı olan şiirin çağrışım dünyasını genişletmek, yeni tasarımlar ortaya koymak ve okuyucuyu etkilemek gibi amaçlar taşır.

Günçe, dilde isimden fiil yapma ekleriyle oluşturulmamış yeni fiiller meydana getirir:

“Bütün güzelliklerini takip yanlarına

*Ağzlarını **bademler, kavunlarlardı**”* (“Sarışın Ağıt”, s.18)

*“Ve avutmaz **çinileyen** güzel gün bizi!”* (“Sen Nerdesin, Yargıçlar Nerde”, s. 87)

Verilen alıntılarda “badem-le-”, “kavun-la-” ve “çini-le-” kelimelerinin yazıldığı biçimde isimden fiil yapılma şekilleri yoktur. Günçe bu kelimeleri fiil olarak kullanarak bir sapma yoluna gitmiştir.

Sözcüksel sapmaların oluşturulmasında en çok kullanılan yöntemlerden biri de örneksime (Analogie) dir (Toklu, 2003: 32). Dilde var olmayan bir kelimeyi var olan örneklere benzetmek suretiyle yapılan örneksime Günçe’nin şiirlerinde de görülür.

*“Sağduyu **solduyu** sorgu savunma karar”* (“Yargı Yöntemi Dersleri”, s.72)

“Durum işte budur

***Saygıdeğmez** düşmanları şiirim*” (“Orta Yaşlı Bir Yazarın Cumhuriyet Bayramı Konulu İlk Şiiri”, s.141)

*“Kaçınıcı kuşağa erişmiş, kaçınıcı mertebe **Hitlerbilimde?**”* (“Bir Celladı Tanımak İçin Akla İlk Gelen Sorular”, s.84)

Dilimizde “sağduyu”, “saygıdeğer” ve “gökbilim, biçimbilim” gibi benzer şekilleri olsa da “solduyu”, “saygıdeğmez” ve “Hitlerbilim” kelimelerinin ilk kez kullanıldığı görülmektedir.

3.2.2. Yazımsal Sapmalar

Şiirin yazı düzeninde olan değişiklikleri içeren yazımsal sapmaların (Özünü, 2001: 142) Ergin Günçe’nin şiirlerinde en fazla görülen sapmalar olduğu söylenebilir. Dize başlarındaki harflerin büyük yazılması gerekirken küçük harfle yazma, özel isimleri küçük harfle başlatma, cins isimleri büyük harfle başlatma, bazı kelimeleri tamamen büyük harfle yazma, kelimelerin hecelerini ayırma, ayrı yazılması gereken kelimeleri birleşik yazma, noktalama işaretlerinin kuralsız kullanımı gibi birçok sapma biçimi

Günçe'nin şiirlerinde yer alır. *Gencölmek* kitabında yazımsal sapmaya birkaç şiir dışında rastlanmazken *Türkiye Kadar Bir Çiçek* zengin örnekler içerir.

Türk şiirinde özellikle Attilâ İlhan (1925-2005) tarafından tercih edilen mısra başlarını küçük harfle yazma örneği Ergin Günçe'nin mısralarında da görülür. “Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” şiirinin üçüncü bölümü olan “Tutuklu” başlıklı şiirde tüm mısraları küçük harfle yazar şair. Özel isimler dahi küçük harfle başlar:

“burda okul bile var remziye teyze

dayak bile yiyoruz öğretmenimizden

birdirbir oynuyoruz kimseye görünmeden zeki diye

bir çocukla ben

onunku da hırsızlık fakat çok komik bir suratı vardır” (s. 90)

Bu şiirin dışında tüm dizelerdeki kelimelerin baş harflerini küçük harfle yazdığı bir şiir yoktur fakat mısra başlarındaki kelimeleri büyük harfle yazdığı hâlde “ve” bağlacını küçük yazmayı tercih eder bazı şiirlerinde. “Ve” den sonra yazılan bazı fiil ya da cins isimleri de büyük yazdığı olur:

“Bana büsbütün saçma geliyor

ve Çıkıyor kanım tepeme

(...)

Balkondan aşırılan bir ip ile Baudelaire'e

ve Gençliğine tırmanır

ve Tombul olarak kalmıştır nedense aklımda” (“Eski Şiir”, s.64-65)

“Öyküleri uzun, sözleri kısık ve kısa

ve bir Hekim Albay'ın küçük oğlu olarak

ve Hacılar Çayırında at sürdüğünü

ve bir kısrak armağan ettiğini Kemal Paşa'ya

ve nasıl geldiklerini Yanya tarafından

ve erkenden öldüğünü ince yüzlü annesinin

Oturduk, çay içtik, anlattı bana” (“Tevfik Abi'nin Kendisi Ve Eski Bir Fotoğrafi”, s. 161)

Şair bazen özel adlara gelen ekleri kesme işaretiyle ayırmaz. Aynı dönemde yazılan “Recep Doğmakla Kırk Yaşında” ve “Sarışın Ağıt” şiirlerinde bunun örnekleri görülür:

*“Yanlı bir **İzmit**e başlar türkülerinde”* (“Sarışın Ağıt”, s. 18)

*“Geriledi **Ankaraya, Merzifona** kadar*

Atını karanlığa takınca uçtu, uçtu” (“Recep Doğmakla Kırk Yaşında”, s. 19)

Özel isimleri bazen küçük yazan ve onlara gelen ekleri kesme işaretiyle ayırmayan Günçe'nin cins isimlere gelen ekleri kesme işaretiyle ayırdığı görülür. O kelimenin şair için ifade ettiği özel bir anlamı olduğu ya da bir gönderme yapmış olabileceği ihtimali düşünülebilir. Örneğin “Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” şiirinde Ece Ayhan'ın “Meçhul Öğrenci Anıtı”nda “Buraya bakın, burada, bu kara mermerin altında/ Bir teneffüs daha yaşasaydı” (Ayhan, 2014: 123) mısraını hatırlayarak “teneffüs” kelimesini ayırır (Özmen, 2017: 118).

*“İçinden ağlama **teneffüsü'dür** şimdi*

Vietnam, Filistin, İrlanda” (s. 88)

“Dersimiz Aşk Çünkü, Söylemiştim” adlı şiirde “gül” kelimesini büyük harfle başlatarak kesme işaretiyle ayırır:

*“Annemiz bizi de elbet bir **Gül'de** biriktirdi”* (s. 159)

Günçe'nin cins isimleri büyük harfle başlattığı örnekler vardır. *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'in ilk şiirinden itibaren bu örneklerin sayısı oldukça fazlalaşır.

“Ayçiçeği

Gümüş çiçeği, Kavun Karpuz Mevsimi

(...)

Dul, Baldız, Bizim Güveyi

Bacanak çiçeği, ayıp çiçekler” (“Türkiye Kadar Bir Çiçek”, s. 57)

“Üstümüzde boydan boya Gökyüzü

Solarken ipek gibi bir Haziran bir Temmuz” (“Tutuklu Gençler Arasındayım”. s. 99)

“Yeni Yılın kısa, Ömrün uzun olsun

Kilitlenmiş Anadolu Çocuğu, Devrimci Atmaca

Öğüt sen de bu acıyı Kalbim işsiz kaldıkça

Ölümleri, Ağıtları biriktiren Kumbara” (“Kış Dörtlükleri”, s. 123)

Ergin Günçe annesinin ölümünü anlattığı “Alfabe İçin Bir Ağıt” şiirinde bazı kelimeleri büyük harfle başlatmakla kalmayıp vurgulamak maksadıyla “anne” kelimesini ve bazı kelimelerin tamamını büyük harflerle yazar.”Anne”ye gelen iyelik eklerini de kesme işaretiyle ayırır:

“ANNE’min torunları hırka giydiler

(...)

ANNE’min saatini durdurdu ve duvara astı

(...)

ANNE BANA ÇİÇEK AL

(...)

ÇOCUKLAR DERİMİZ BİTTİ” (s. 134-135)

Aynı şiirde annesine işaret ettiği “alfabe” kelimesini büyük harflerle yazdığı gibi hecelere ayırarak kelimeyi deforme etme yoluna gider.

“Sürüp götürecekler şimdi

AL FA BE DE YİM Hep

(...)

AL FA BE DE Kİ Başörtülü kadın” (s. 135)

Şair, bazen farklı amaçlarla kelimeleri birleşik yazar. “Türkiye Kadar Bir Çiçek” şiirinde Süleyman Çelebi’nin (1351-1422) Mevlid-i Şerif’inden “Geldi bir ak kuş kanadiyle revân” (Kahraman, 1976: 132) dizesini alıntılararak birleşik yazar:

“Kadınlar Mevlûdu, şerbet çiçeği

Geldibirakkuşkanadıylarevân ve benim uykum” (s. 58)

Kelimeleri birleşik yazdığı başka şiirler de vardır:

“Nişanlısını uzak bir yere götürmüşler

“Herşeyibilirim ama” dedim, o zaman ağladı” (“İkindiye Mandalinalar”, s. 38)

“Günlerin kısaldığı bir kenti izliyorum

Yaşıyoruz azçok ben, göğsüm ve köpeğim” (“Soğukta Gitar Çalan Çocuk İçin Şiir”, s. 156)

“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık” ve “Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” şiirlerinde noktalama işaretinin kuralsız kullanımıyla yapılan bir sapma söz konusu olur. Alıntı cümlelerde kullanılan tırnak işareti (“) dize başlarında kuralsız bir şekilde kullanılarak saptmaya yol açar:

“ “İnsan bir aşk bulmalı onu yaşamalıdır

“Geometri de, beden eğitimi de hiç ve boşuna

“Esnetir Tarih, takma dişleri sarı ve üstelik Coğrafya” (“Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk”, s. 89)

“Sinan bize şöyle söyler, söylemiştir belki de

“Annem beni bir yaz ölümüne

“Çiçekler gibi hazırlamıştır

“O bizi okullara havuzlara gönderdi” (“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, s. 101)

3.2.3. Sessel Sapmalar

Değişik amaçlarla ortak dildeki göstergelerin ses açısından değiştirilmesi yoluyla meydana gelen (Aksan, 2016: 177) sessel sapmalar, ortak dilde yer alan kelimelerin yapılarında bilinçli değişiklikler yaparak, sözcükleri halk dilindeki kullanım şekilleriyle şiire aktararak veya çeşitli yöresel ağızlardaki biçimleriyle vererek yapılan sapmalardır (Toklu, 2003: 41).

Ergin Günçe'nin şiirlerinde görülen ses sapmaları, genellikle kelimelerin konuşma dilindeki biçimleriyle kullanma ve ünlü harfleri düşürme yoluyla gerçekleşen sapmalardır. Günçe daha ilk kitabının adında hem sessel hem de yazımsal bir sapma oluşturur. Kitabının adını “ç” sesini konuşma dilindeki gibi ünsüz yumuşamasına uğrattığı gibi “genç” ve “ölmek” kelimelerini birleştirerek “gencölmek” şeklinde koyar.

Şair, “burada”, “şurada”, “orada”, “nerede” gibi yer bildiren kelimeleri “a/e” seslerini kullanmayarak konuşma dilinde kullanılan biçimde şiire aktarır.

*“Ben **burda** onu aradım kimdi **nerde** tanışmıştık*

(...)

***Orda** silah atılır tutulan aya*

(...)

***Burda** bütün gün bakındım şubattı*

(...)

*Bari **şurda** tavşan kanı çay olsa”* (“Yokuş Kasaba”, s. 24)

“İnsan dalgın hayvandır

***Nerededir** hiç belli olmaz”* (Bir Yaz Ölümüne Hazırlık, s. 100)

“Nerde bir kuvvet birikmişse haksız

Nerde bir zartzurt ya da cartcurt

Nerde elimizden kapılmışsa ekmek” (“Çocuklar İçin Faşizm”, s. 144)

Şair, bazen ses ya da hece düşmeleri yerine kesme işareti (‘) kullanır. Halk şiirinde hece ölçüsünü tutturma amacıyla yapılan bu değişiklik Günçe şiirinde vezin kaygısından çok konuşma diline yaklaşma eğilimi gösterir. Konuşma dilindeki akıcılığı bu yolla vermek ister:

*“Senin kendi ölümün, Ninem Güzel **Em’ne** Hanım*

Bize onun yansımasından

Daha ahşaptır

Şu güneşli Edirne Kışında” (“Kış Dörtlükleri”, s. 119)

““N’olur bir kedi alalım, n’olur bir köpek alalım” (“Saçmasapan Bir Şiir”, s. 117)

“Şi’rimiz göl vezinleri üzre dem tutar” (“Son Günlere Dair Mırıltılar”, s. 153)

“–N’apalım yeni bir güneş mi bulalım şimdi n’apalım?” (“Bir Kral Mı Önemli Bir Kedi Mi”, s. 53)

“Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan Efendinin Plağından” adlı şiirde bir şarkıdan yaptığı alıntıları şarkının söyleniş şekliyle uyumlu olacak şekilde bazı sesleri uzatarak yazar. Kesme işaretiyle kelimeyi ayırma durumu burada da söz konusudur. Birleşik yazdığı bazı kelimelerde yazımsal sapma da görülür.

““Kuuuuuş sesleriiii ovaalaara yayılıuur

“İ’üinsan bunaaaaa hayranoluuur ba’yılır

(...)

O, r’leri uzattıyor ben üzülürükçe:

“Kuzucuklar taze çimen ararlarrr

“Amber gibi mis kokuyor topraklarrr” (s. 113)

“Blöf” adlı şiirde bazı kelimeler konuşma dilindeki şekliyle aktarılır. “şey yap-” fiili “şa’ap-”; “işe-” fiili ise “ş” sesi ilave edilerek “işşe-” şeklinde yazılır. “Bir” kelimesindeki “r” sesi de düşmüştür:

“Bir adam denize şa’aptı diye

Tutup öldürdü onu. Gülerek öldü ölen

(...)

Dedim: Bi daha buraya işşeme” (s. 93)

3.2.4. Anlamsal Sapmalar (Alışılmamış Bağdaştırmalar)

Şiirin anlam alanını genişletmek, çağrışım dünyasını zenginleştirmek ve çarpıcı imgeler, buluşlar meydana getirerek şiirin etkisini artırmak amacıyla başvurulan sapmalardan biri de anlamsal sapmalardır.

Doğan Aksan’ın anlatımıyla dildeki göstergeler, genellikle tek başına kullanılmazlar; tamlamalar oluşturarak, birleşimler kurarak ve tümceler içinde yer almak suretiyle duygu ve düşünceleri ifade ederler. Dinleyen tarafından kolaylıkla algılanabilen, yadigarımayan bu türden tamlamalar alışılmış bağdaştırmalardır (Aksan, 2016: 150). “Alışılmamış bağdaştırmalar ise, gündelik dilden sapmaları, özgünlükleri, dilde ilk kez oluşturuluyor olmaları ve bireysellikleri ile alışılmış bağdaştırmalardan ayrılır ve şiirde kullanılan sapmaların başında gelir.” (Toklu, 2003: 20).

Özellikle İkinci Yeni şairlerinde çok sık görülen alışılmamış bağdaştırmalar, Ergin Günçe’nin şiirlerinde de fazlaca bulunur. Uzak çağrışıma sahip sözcükler bir araya getirilip birbirleriyle anlam ilişkisi kurularak anlamsal sapmaya neden olurlar. “Türkiye Kadar Bir Çiçek” adlı şiirde şair, şiirin merkezine koyduğu “çiçek” sözcüğüyle normal kullanım alanında bağdaşmayan birçok tamlama kurarak anlamsal sapmalar oluşturur.

“Ekinler sarardı biçtik güz geldi

Eskiden sevdiğim kızlar çiçeği

Öpemedik birbirimizi işte bunun çiçeği

Tay gibi dururdu tay gibi bir kız çiçeği

Benim poliste kaydım varmış, hohho

Poliste kaydı olmanın çiçeği

Bir davet olan çiçek

Süslerler eteklerini kikirdeyerek

Kaymakam evlerinde yastık çiçeği

Diz çiçeği. Türkçenin en ayıp kelimeleri

Dul, Baldız, Bizim Güveyi

Bacanak çiçeği, ayıp çiçekler” (s. 58)

Verilen alıntıdaki örneklerin dışında şiirde “Yüzünün ve taranmanın çiçekleri”, “Tarihi hızlandırmanın çiçeği”, “Kurtuluş Savaşının kaşındaki çiçek” gibi birçok alışılmamış bağdaştırmaya yer verilir.

Şair, bazen sözdizimsel sapma ile anlamsal sapmayı bir arada kullanır:

“Şemsiyemi açmıyorum ben

Yürüyorum koskoca bir Sağanağı” (“Ben Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin”, s. 109)

“Bir ses uyur kulaklarında elmalar çürüten” (“Evde Kalmış Kızların Masalı”, s. 28)

Ergin Günçe, bazı şiirlerinde benzetme yoluyla imajinatif bir söyleyiş yakalayarak anlamsal sapmalar oluşturur.

“O kızlar, delikanlılar ve lohusalar

Oyulmuş bir bebektirler ıhlamurdan” (“Gencölmek”, s. 25)

“Solup ellerinde yangın çiçeği

Yakında ölümün çiçekleri açacak

Halıdan su içer gibi geyikler” (“Yangın ieği”, s. 27)

Günçe, uzak çağrışımlı kelimelerle anlamsal bağ kurarak, aktarmalarla, benzetme yoluyla alışılmış normların dışına çıkararak sapmalar meydana getirir:

“Yürekleri iyi teyellenmiş terzi kızlar

Bazen oynayarak o uzun gözleriyle

Yanlış bir İzmite başlar türkülerinde” (“Sarışın Ağıt”, s.18)

“şurda atlarını güneşe tutuyor

(...)

Kardan ocuk olup okula gitti, işte o yıl

(...)

Güneş suçlu olduğunu anlayınca

Bıraktı ilk işini, Mısır arşısına ırac girdi” (“Recep Doğmakla Kırk Yaşında”, s. 19-20)

“Kalın harflerle yazılmış bir öksürük, bir Dua

Kuşlara yem serpen bir akşamüstü yorgunluğu” (“Bir Mesnevi Başlangıcı”, s. 180)

“Uzatırım hüznü beş vakit elem kılarım” (“Mayıs Günleri İçin Ağıt”, s. 61)

“Güneş bir portakal çığlığıyla battı” (“Kalbim, Emekli Bir Avcısın Ormanda”, s. 170)

Verilen alıntılarda da görüldüğu gibi “yanlış bir İzmite başlamak”, “atları güneşe tutmak”, “kardan ocuk olmak”, “güneşin suçlu olduğunu anlaması ve işi bırakıp ırac olması”, “kalın harflerle yazılan öksürük”, “akşamüstü yorgunluğunun kuşlara yem serpmesi”, “elem kılmak” ve “güneşin portakal çığlığı ile batması” gibi dilin normal kullanım alanı içinde olmayan alışılmamış bağdaştırmalar, Ergin Günçe şiirinin dili ve anlam dünyasını işaret eden örneklerdir.

3.2.5. Sözdizimsel Sapmalar

Kelimelerdeki dilbilgisi kullanımları ve kelimelerin cümle içindeki dizilimleriyle ilgili sapmalardır (Özünü, 2011: 147). Dildeki kullanım alanlarını zorlayan bir tür olan şiirin biçimsel formu ve anlatımındaki devingenlik sözdizimsel sapmaları olağan hâle getirmiştir (Gündoğdu, 2010: 269). Kelimelere gelen eklerin ve cümle içinde yüklem, özne, edat gibi türlerin alışılmış dizilimin dışında kullanılması gibi durumlar bu türden sapmalara girer.

Ergin Günçe'nin şiirlerinde sözdizimsel sapmalar farklı biçimlerde görülür. Ögelerin dizilimini alışılmışın dışında kurma, bazı ögeleri eksiltme, geçişsiz fiillere nesne getirme gibi örneklere rastlanır.

“Sarışın Ağır” adlı şiirde devrik kuruluşlarla ve ögeleri eksiltmeyle sözdizimsel sapmaya başvurur:

“O kadar cocuktuk ki ölürken çemberi peşinde

Alıp götürürlerken dizlerini taze kanamış

(...)

Hiç doğru değil bu yaptığı ölmek” (s. 18)

“Gibi” edatını bazen atarak, “gibi”nin geleceği ifadeyi doğrudan bir ismin sıfatı şeklinde kullanır. Böylelikle devrik bir söyleyiş oluşur:

“Acıları başlıyor arkadaşların

Sanki daha dün ölmüş” (“Anı”, s. 15)

Bazen “gibi” edatını alışılmışın dışında kullanarak ve geçişsiz bir fiile nesne getirerek bir dizede birden çok sapma meydana getirir:

*“Kibrit çakar suratını **gibi** öfkelenince” (“Ben Uzağa Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin”, s. 108)*

“Ben Uzağa Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin” adlı şiirde birçok sözdizimsel sapmaya rastlanır. Geçişsiz fiillere nesne getirerek, devrik cümleler kullanarak ve

cümleyi kurallı hâle getirmeyi zorlaştıracak şekilde öğelerin dizilişiyile devrik cümlenin etkisini artırarak dilin kullanım alanını genişletmeye ve orijinal söyleyişler yakalamaya çalışır:

“Alın yerleşir yerine çizgiler çünkü gülse

Kaşlarıyla biryere (ama nereye) açılır kapılar

(...)

Anar beni açar bir parantez olarak

(...)

Şemsiyemi açmıyorum ben

Yürüyorum koskoca bir Sağanağı” (s. 109)

3.2.6. Kesimsel Sapmalar

“Şiirin kendine özgü bir dil olmadığını ve belli bir dili konuşan her kesimden insanın kullandığı kesimsel dille de şiir söylenebileceği görüşünde olan şairler, şiirlerinde değişik kesimlerin kullandığı sözcüklere yer verirler.” (Özünlü, 2001: 152). Şiir dili içinde bu türden sözcüklerin kullanımıyla kesimsel sapmalar oluşur.

Ergin Günçe'nin şiirlerinde kesimsel sapmaların alanı geniştir. Kendisi de bir ekonomist olan şairin şiirlerinde ekonomik, mimari ve matematiksel terimler kullanılarak meydana gelen sapmalara rastlanır. “Ortalama Bir Tacir İçin Kurnazca Öneriler” adlı şiirde ticaret ve ekonomiyle ilişkili birçok terim görülür. Ayrıca bunlardan bazılarının baş harflerini büyük yazarak yazımsal sapmalar da oluşturmuştur:

“Sizi gidi kanunlar ve devlet sicili

Yevmiye, Büyük Defter, Envanter, Bilanço, Fatura

Onaylamıştır Noter ve yaldızlamıştır

(...)

Yeniden Sûreler indirmeye dönük bir Ticaret Hukuku

(...)

Papaz kaçtıya dadanmış iskambil kahvesinde

***Kâr ve Zarara** atılmıştır bütün duygular” (s. 77-78)*

Doktora eğitimini Ekonomi Matematiği üzerine yapan Günçe, şiirlerinde matematiksel terimlere de yer verir. Bu terimlerle hayatını ve yüzünü betimler:

*“Şu uzun ömrümdür **eşkenar üçgenimdir***

***Yamuk** çizilmiş biraz **teğetler** geçilmiştir*

Kendime göre bıyıklarım Pir Sultan Abdal

*Çileden çileye uzanan bir **çizgi**, bir **alandır**” (“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, s. 101)*

24 Temmuz 1973’te Haydarpaşa Hastanesi’nde hayatını kaybeden mimar Hatice Alankuş için yazdığı “Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün” şiirinde Alankuş’un mimarlığına göndermeler yaparak “T cetveli”, “gönye”, “plan” gibi mimarlık alanında kullanılan terimlere ve araçlara yer verir:

*“Kırışır **planlar**, bir **T cetveli**, bir **Gönye** kırılır*

Çok yorgun günler” (s. 104)

Bilimsel terimlerin dışında toplumda terzilik, çobanlık gibi meslek erbaplarının kullandığı terim, araç ve gereç adlarına da yer verir şair. Bunu benzetme ya da şiirin temasındaki atmosferin zenginleşmesi amacıyla yapar:

*“Yürekleri iyi **teyellenmiş** terzi kızlar” (“Sarışın Ağıt”, s. 18)*

*“**Kınnapları**, **hızarları** çoktan bırakmış*

*Bir **aşı boyası** gibi sürüp giden babası*

(...)

*Heybesinde tütünler, atında çifte **dişengi***

(...)

Herhalde yağmuru yamçısındanadır” (“İbrahim Kehribar”, s. 186-187)

3.3. Yinelemeler

Şiir dilinin özelliklerinden biri de seslerin, eklerin, kelimelerin, kelime gruplarının ve dizelerin şiirin farklı yerlerinde tekrar edilmesiyle oluşan yinelemelerdir. Bu tekrarlardan doğan ritmin yarattığı ahenk ile şiir dilinin estetik yapısı güçlenir. Bu yönüyle yinelemeler, Divan şiirindeki “sözün etkisini güçlendirmek amacıyla anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ya da söz öbeklerini arka arkaya yinelemek” (Dilçin, 2016: 452) olarak tanımlanan tekrar sanatıyla ilişkilendirilebilir. Ancak yinelemelerin ahenk ögesi olması dışında şiir diline kattığı farklı zenginlikler vardır. “Sapmaların oluşturduğu yabancılaştırma işlevine karşılık” lirik ögeler oluşturarak şiiri çekici kılan (Taşçıoğlu, 2008: 83) yinelemeler, “yazın yapıtlarına bir estetik güzellik getirmek, çağrışımlar yaratmak, anlamları ve kavramları pekiştirmek” (Özünü, 2001: 115) amacıyla şairler tarafından sıkça kullanılır. Bu bağlamda Doğan Aksan şunları ifade eder:

“Özellikle, sözcük ve öbeklerinin, bütün bir dizenin yinelenmesi ses açısından bir etki sağlamakta, bir uyum, bir ritim oluşturmakta, tıpkı müzik yapıtlarında zaman zaman ana melodinin yinelenmesi ya da çeşitlemelerle anımsatılmasında olduğu gibi, dinleyende uyanan ses imgesini pekiştirmektedir. Öte yandan bu yinelemelerle belli bir kavram ya da önermenin dinleyen/okuyanın zihninde yer etmesi, pekiştirilmesi de sağlanmaktadır.” (Aksan, 2016: 215).

Ergin Günçe, gerek şiir dilinde ahengi sağlayarak estetik haz uyandırmak gerek kavramları ya da anlamları pekiştirerek okuyucuya iletmek amacıyla yinelemelere başvurmuştur. Günçe'nin şiirlerinde yineleme grupları ses yinelemeleri, biçimbirimsel yinelemeler, anlamsal yinelemeler ve metinsel yinelemeler olarak başlıca dört grupta incelenebilir.

3.3.1. Ses Yinelemeleri

“Dil ile ortaya konulan en üstün insan eseri denilebilecek şiir”in müzik ile benzerlikler taşıyan bir yapısı olduğu söylenebilir. Bu sebeple ses şiirin genel yapısında önemli rol oynayan bir etkidir. Okurun zihninde oluşan düşünce sadece anlam ile değil, aynı

zamanda ses ögesi tarafından da desteklenir (Taşçıoğlu, 2006: 76-77). Ses yinelemelerinin ve diğer yinelemelerin atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış sözlerde görülmesi, sözleri ve metinleri hatırd tutabilme, kolay ezberleme, bunların zihinde kalıcı olması ve oluşan ritim nedeniyle insana estetik haz vermesinden kaynaklanmaktadır (Aksan, 2016: 203). Konuşma dilinden ayrılarak estetik bir yapıyı barındıran şiir dilinde ise ses yinelemeleri ahenk unsuru olmanın dışında konu, duygu ya da imgeye uygun biçimde kullanım açısından değerlendirilebilir.

3.3.1.1. Ünlü Yinelemeleri (Asonans)

Bir ya da birden fazla dizelerde bulunan ünlü harflerin yinelenmesi olan asonans, şiirde ahengi sağlama yollarından biridir. Şair, şiir dilindeki tekdüzeliği kırmak, ünlü harflerin birbirleriyle doğal uyumundan yola çıkarak ahengi sağlamak gibi amaçlarla asonansı kullanır.

Ergin Günçe'nin şiirlerinde ünlü harflerin çoğunlukla çocukluk, ölüm ve tabiat gibi temaların işlendiği *Gencölmek* kitabında asonans oluşturacak biçimde kullanıldığı görülür. Bu temalara ve şairin bunları ele alış biçimine bir bütün olarak bakıldığında ünlü harflerin verdiği yumuşak tını ile temaları işleyiş arasında bir bağ kurulabilir. Şairin çocukluk temasını işlediği "Geri Dönen Uzun Yaz" şiirinde çoğunlukla ince ünlülerin sıralanmasından kaynaklanan yumuşak tını ile müzikal bir uyum sağlanmıştır. Ayrıca ince ünlülerin bu sıralanışı arasında kalın ünlülerle tekdüzelik kırılmıştır:

"Bizim Engin, denizleri sayıp dinlenir gözlerinde

Ben yeni bir çocuk oldum, tüneyen kuşlar yüreğimde" (s. 11)

"Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan Efendinin Plağında" adlı şiirde şair, ünlü harfleri bir şarkının söyleniş şeklini anımsatacak biçimde kullanarak okuyucuya şarkıyı seslendirme edası vermeye çalışır.

"Kuuuuş sesleriiii ovaalaara yayılıuur

"İiinsan bunaaaaa hayranoluuur ba'yılır"(s. 113)

Şair, “u, i, a, ı” seslerini söylenen şarkıda icra edildiği uzunlukta metinde göstererek ünlü harfleri yineleme yoluna gitmiş böylelikle parçanın müzikalitesini metne aktarmıştır.

“Yangın Çiçeği” adlı şiirde Günçe tamamına yakını aynı tür ünlülerden oluşan mısralar kurmuştur:

“Büyüyüp küçüldükçe deniz pencerede

Taranmış saçlarıyla parmaklarında rüzgârın” (s. 27)

Birinci mısradaki “ü, e, i” gibi ince ünlülerin; ikinci mısradaki “a, ı” gibi kalın ünlülerin yinelenmesi şiirin müzikal tarafını güçlendirmiştir.

Ergin Günçe’nin kimi mısralarında çocuk dilini anımsatan, tekerleme havasına yaklaşan bir söyleyiş yakaladığı görülür.

“Kara tavuk tepeli ve de kulakları küpeli” (“Ankara’da Bir Bahar Gününü ve Bazı Duygularımızı Anlatan Kısa Şiir, s.151)

“Tepeli” ve “küpeli” kelimelerinde hem ünsüz ve ünlü harflerin birbiriyle olan uyumu ve mısranın bütününde ünlülerin kalın-ince-kalın-ince biçiminde sıralanışı hem de bir tekerleme yapısına doğrudan gönderme yapmasıyla bir ahenk oluşmuştur.

Görüldüğü gibi Ergin Günçe ünlüleri bazen bir tema, imge ya da verilmek istenen mesaja uygun biçimde kullansa da çoğunlukla şiirde ahenk unsuru olarak işler.

3.3.1.2. Ünsüz Yinelemeleri (Aliterasyon)

Bir ya da birkaç dizede ünsüzlerin yinelenmesiyle oluşan aliterasyon şiirsel söyleyişi sağlamanın önemli geleneksel faktörlerinden biridir (Taşcıoğlu, 2006: 82). Ayrıca şiirsel yapının ses yönünü güçlendirmesi dışında ünsüz yinelemeleri asonans gibi verilmek istenen mesaja, hissettirilmek istenen duyguya göre şairlerin tercihi olmuştur. Birçok ünsüz harfle aliterasyonu sağlayan Günçe’nin şiirlerine bir bütün olarak bakıldığında çocukluk ve tabiat gibi temalarda daha çok yumuşak ünsüzlerin; toplumsal konuların işlendiği şiirlerde ise sert ünsüzlerin çoğunlukta olduğu görülür. Bir tabiat tasviri çizilen “Göl” adlı şiirde bir mısradaki “g” sesi ile başlayan kelimelere yer vererek şiirin ritmik yapısını güçlendirir. Ayrıca “n” sesi de bu yapının desteklenmesini sağlar:

“Kaldırıp gitmişsin gri gözlerini gölden” (s. 50)

“Sen Neredesin, Yargıçlar Nerde” adlı şiirde tutukluluk, devrim ve kavga gibi izlekleri işleyen şair kavganın gerilimini daha çok sert ünsüzleri kullanarak artırır.

*“Oğul, **Kapalı Koğuşta** bile kavgada sayılırız*

Sen bir kelepçeden daha dışarıdasın!

(...)

Ateşi tutuşturdu bizim çocuklar

Daha büyük bir ateş yakışır senin de ellerine” (s. 86)

Verilen örneğe bakıldığında “k, ş, p, ç, t” gibi sert sessizler, oluşturduğu bütünlükle hem şiirin ahengini güçlendirmiş hem de kavganın etkinliğini artıran birer unsur olarak belirlemiştir. Toplumsal temaları doğrudan ya da ironik bir söyleyişle işlediği *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabında “Mayıs Günleri Ağıt” şiirinde de aynı durumun benzer örnekleri görülür.

“Ortalık karışıktır

Şiir bile Tabanca çektirirken

Bir Tetik, birdenbire bir Tetik

Kol düştü, başka Kaleler kaldı geriye” (s. 63)

Bu dizelere bakıldığında “t” ve “k” sessizlerinin sürekli tekrar edilmesi dikkat çekicidir. Aynı zamanda şair “tabanca”, “tetik”, “kol” ve “kale” gibi kelimelerin baş harflerini büyük yazarak hem bir yazımsal sapma yoluna gitmiş hem de kavga ve şiddetin ortaya çıkardığı gerilimi sert ünsüzlerle pekiştirmiştir.

Ergin Günçe’nin bazı şiirlerinde anlamı seslerle desteklemeye çalıştığı görülür. “Gencölmek” şiirinde “k” sessizi ile başlayan ”kara, köpek” kelimeleri ve bu kelimelerin oluşturduğu çağrışımlarla “ölüm”e işaret eder.

“Kara köpek karşı kıyıda uluyor” (s. 25)

Bu mısradaki “k” sessizinin sürekli yinelenmesinin ve “kara köpek” imgesinin çağrıştırdığı tema ölümdür. Ölüm düşüncesinin bunaltıcılığı, hem sessizlerin tekrarıyla hem de imgelerin işaret ettiği çağrışım alanıyla desteklenmiştir.

Günçe'nin tekerleme diline yaklaştığı ya da tekerlemelere doğrudan gönderme yaptığı mısralarında sessiz harflerin tekrarlanmasından oluşan ses uyumu açıkça görülür:

“Burası kış köşesi, benimdir der dururum

Burası Yaz köşesi, bir Deliyi vururum

Burası Güz köşesi, koklarım Dağları

Burası Bahar köşesi, kudururum Ormanda” (“Yaz Dörtlükleri”, s. 126)

Burada her mısramın ilk bölümünde “ş”, “k” ve “s” seslerinin hem de ikinci bölümlerdeki “r” sesinin yinelenmesiyle oluşan aliterasyon şiirdeki müzikaliteyi artırmıştır.

Günçe'nin şiirlerinde sessiz harflerin tekrarlanması ile anlam arasında bir bağ kurmak mümkündür. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde daha naif ve imgeye dayalı bir söyleyişi benimsediği şiirlerde yumuşak ünsüzlerin; doğrudan bir söyleyişe gittiği toplumsal temalı şiirlerde sert ünsüzlerin fazla olduğu görülür. Ayrıca şair ünsüz yinelemelerini bir uyum oluşturacak biçimde kullanarak şiirin müzikalitesini artırma yoluna gitmiştir.

3.3.2. Biçimbirimsel Yinelemeler

3.3.2.1. Bağlaç Yinelemeleri

Sözcükler arasında, bilinçli şekilde aynı türden ya da başka türden birçok kez bağlaç kullanmak biçiminde yapılan yinelemelerdir. Şiirde ritmi güçlendirmek ve anlam ayrımı verebilmek için bağlaç yinelemeleri kullanılır (Özünü, 2001: 117).

Ergin Günçe'nin en sık kullandığı bağlaç “ve” bağlacıdır. Sıralamaların verdiği tekdüzeliği kırmak, şiire ritim katmak ve anlamı pekiştirmek için sık sık “ve” bağlacına başvurur. “Yargı Yöntemi dersleri” şiirinde “ve” bağlacını şair, anlamı pekiştirmek ve eylemin sürekliliği göstermek amacıyla kullanır:

“Öteki, gözünde gözlük, kirada oturan bir Bay

Dinler ve dinler, yazdırır ve yazdırır ve kalemini kılar”(s. 72)

Şair “Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana” şiirinde “ve” bağlacını on dokuz kere yineleyerek uzun dizeler arasında bir durak şeklinde kullanmış ve bu sayede şiirdeki müzikal estetiği de artırmıştır. Şiirde altı dizelik bir bölümün beş dizesinde “ve” bağlacını kullanır. Ayrıca anlam ayırımının yanında “ve” bağlacının yinelenmesi ve devrik cümleler şiir dilinin düzyazıdan ayrılmasına da katkı da bulunmuştur:

“Tanrı vardır ve ben haylaz büyüdüm

Kandil gibi astım yıldızlarımı ve günü gelince

Ayı ikiye böleceğim ve Sopası Musa’nın nasıl ki yılanları yuttu

Kılıcı her zaman kınında görün ve sonra yargılayın kadını

Sevdim bütün bu sözleri kendimi zorlamadan ve hiç aldirmeden

Zorbalar, bu tokmak dedemden kaldı bana” (s. 76)

“Tevfik Abi’nin Kendisi Ve Eski Bir Fotoğrafı” adlı şiirin ilk on üç dizesinde “ve” bağlacı on bir kez tekrar edilir. “Ve” bağlacının mısra başlarında yinelenerek bir önyineleme örneği olarak sunulmasının yanında bunların küçük harfle yazılması dikkat çekicidir. Olayları sıralamak amacıyla kullanılan bağlaç, hem sıralamaların arasında düzenli olarak tekrar edilmesiyle şiirin ritmini sağlamış hem de mısra başlarında kullanılan “ve”ler okuyucuya görsel bir etki sunmuştur:

“Öyküleri uzun, sözleri kısık ve kısa

ve bir Hekim Albay’ın küçük oğlu olarak

ve Hacılar Çayırında at sürdüğünü

ve bir kısrak armağan ettiğini Kemal Paşa’ya

ve nasıl geldiklerini Yanya taraflarından

ve erkenden öldüğünü ince yüzlü annesinin

Oturduk, çay içtik, anlattı bana

İnsan da o günlere dönerken (dönebilirse)

Yanında ipek götürür ve karanfil

ve sarar duyguları kaçak bir sigaraya

ve benim hiç böyle bir fotoğrafım olmadı

ve asmaları yoran uzun bir güneş

ve Kurtuluş Savaşı günlerinde çekilmiş

Amasya'da bir Ermeni tarafından

Tevfik Abiyle ölmüş Ablası yanyana ”(s. 161)

“Ve” bağlacı kadar sık olmasa da Günçe'nin şiirlerinde görülen bir diğer bağlaç “da” bağlacıdır. Daha çok anlam ayrımı için kullanılan “da” bağlacı çoğunlukla isimleri birbirinden ayırmak için yinelenir:

“Yusuf da kızlar da beni anlamıyorlar” (“Limon Rengindeki Ergin Konusunda Yeni Bir Açıklama”, s. 137)

“İnsan da yargılanır, köpek de, kuş da” (“Yargı Yöntemi Dersleri”, s. 71)

3.3.2.2. Ek Yinelemeleri

Aynı çekim ya da yapım ekinin farklı sözcüklerle kullanılmasıyla yapılan ek yinelemesi (Özünü,2001: 122), “bir anlamda redifin dize sonunda sağladığı ritmi dize içinde sağlayarak, ritmi şiirin bütününe yayma görevini yüklenmiştir.” (Akpınar, 2006: 333).

Ergin Günçe'nin şiirlerinde karakteristik olarak belli eklerin belirleyiciliğinden söz edilemez. Ancak şair belli bir anlatıcı üzerinden kurduğu şiirlerinde şahıs ekleriyle; öyküleme tekniğini kullandığı şiirlerinde kip ekleriyle müzikaliteyi sağlama yoluna gider. Örneğin “1948 Yazına Güzelleme” adlı şiirde çocukluğuna dair izleri öyküleme tekniği kullanarak aktaran şair geçmiş zaman ekini sıklıkla yineleyerek anlamı pekiştirmenin yanında şiir dilini düzyazı diline yaklaştırarak yalın bir ifade gücü yakalar:

“Dördüncü sınıfı Cankurtaran’da okudum

Attila elleri üstünde yürürdü ve bir gün öldü

Menenjit olduğunu Başöğretmen bize anlattı

Kardeşim törende güldü ve utandım halimizden” (s. 189)

“Eski Şiir” adlı şiirde şimdiki zaman eki olan “-yor” ekinin belli aralıklarla tekrar edilmesi ve “k”, “r” sessizlerinin düzensiz biçimde mısralara yayılması şiirin ritimliliğini sağlama noktasında önemli bir etki oluşturmuştur. Şairin “eski şiir”le olan savaşını sert ünsüzleri kullanarak öne çıkarması da anlamı pekiştiren bir unsur olarak değerlendirilebilir:

“Eriyor kâr, söniyor Düzenin bir parçası olan Küllük

Sütle, kaymakla besleniyor bizim Eski Şiir bu arada

Ve daha nice kanıtlarım var

İşte bütün bunlar anlamlı geliyor bana

Geriyor beni Hayat ve bir Savaştır başlıyor

Kargalarla ve Korkuluklarla” (s. 64)

Verilen alıntıda “-yor” ekinin dışında “kanıtlarım”, “bunlar”, “kargalar” ve “korkuluklar” kelimelerinde kullanılan “-lar” çekim eki de dikkat çeken bir ek yinemesidir. Günçe’nin buna benzer bir örnek olarak gösterilebilecek bir başka şiiri “Evde Kalmış Kızların Masalı”dır:

“Zaman mor atlarıyla eriklere başı değerek geçer

İçlerinde sinsî bir kedi vardı gülerken

Durgun günler saçlarını bütün aka boyuyor

Kaç yıldır bilirim çil bir horoz taşır lar gözlerinde” (s. 28)

Burada şair, çokluk eki olan “-lar” ve “-ler” eklerini her mısram farklı yerlerinde kullanarak şiirin ritimliliğini sağlayan öğeler olarak değerlendirmiştir. Ayrıca aynı

ekleri yineleyerek okuyucuyu şiirin anlam ve çağrışım dünyasına yoğunlaştırmayı amaçlamıştır.

3.3.2.3. Önyineleme

Yunancada anaphore adıyla tanımlanan önyineleme, mısra başında yer alan sözcük, sözcük öbeğinin veya bir sentaktik yapının sonraki mısralarda yinelenmesidir (Aksan, 2016: 218). Ergin Günçe'nin şiirlerinde hem ritmi oluşturmak hem anlamı pekiştirmek amacıyla birçok kez önyinelemelere başvurulur. İlk kitabı olan *Gencölmek*'te nadir görülen önyineleme örnekleri daha uzun şiirlerin yer aldığı ve doğrudan bir söyleyişin öncelendiği *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te yoğunlaşır.

“Yürekləri iyi teyellenmiş kaptan kızları

Yürekləri çok kere gemi fenerlerinde” (“Sarışın Ağıt”, s. 18)

“Yürek” kelimesinin işaret ettiği çağrışım alanını zenginleştirmek ve okuyucuyu bu kelimeye yoğunlaştırmak amacıyla dört mısraın başında yinelemiştir.

Türkiye Kadar Bir Çiçek kitabında daha sık görülen önyinelemeler toplumsal temaları işleyişte daha çok anlamın etkisini artırmak amacıyla kullanılır. “Çocuklar İçin Faşizm” şiirinde faşizmi çocuklara belletmek ve bu anlamı pekiştirmek amacıyla şair, farklı örneklerin dizildiği mısraları aynı kelimeleri tekrarlayarak önyinelemeyi kullanmıştır:

“Nerde bir kuvvet birikmişse haksız

Nerde bir zartzurt ya da cartcurt

Nerde elimizden kapılmışsa ekmek

Sınıfta, sokakta, evde, çarşıda

İşte çocuklar faşizm ordadır” (s. 144)

Burada “nerde” kelimesiyle başlayan ilk üç mısradan sonra farklı örnekler verilmiş ve bunların hepsinin bir faşizm göstergesi olduğu bölümün son mısraında vurgulanmıştır.

“İbrahim Kehribar” adlı şiirde hapiste yatmakta olan halkın içinden gelen “sıradan insan” anlatılır. Günçe, bu kişi hakkındaki izlenimlerini anlatırken yer yer “herhalde”

sözcüğünü kullanır. Onun hapishanenin dışındaki hayatı hakkında tahminde bulunur gibi “herhalde” kelimesini yineler:

“Herhalde henüz kalbi seslerle süslü

Herhalde gene bir kasabadan evli

Herhalde yağmuru yamçasındadır” (s. 186)

Toplu şiirlerinin yer aldığı *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabında son üç şiirde önyineleme örnekleri yoğunlaşır. “Söyle Beni” adlı şiir bu açıdan dikkat çekici bir örnektir. On dokuz mısraın on sekizinin başında “söyle beni” söz öbeğini tekrarlanarak önyineleme örneği sunulduğu gibi, bazı mısraların sonunda “kalbim” kelimesini yinelenerek ardyinelemeye başvurulmuştur. Şiir bu yapıyla Halk edebiyatındaki “dedim-dedi” sözcükleriyle kurulan şiirleri andırır. Ritmik olarak tekrarlardan doğan bir akıcılıkla birlikte dizelerdeki öğelerin diziminin aynı olmasından kaynaklanan bir tekdüzelik dikkat çeker.

“Söyle beni yeni kurulmuş bir yağmur olan kalbim

Söyle beni dağılmış bir panayır olan kalbim

Söyle beni kaybolmuş bir uygarlık olan kalbim

Söyle beni oyuncu bir zaman olan kalbim” (s. 196)

Görüldüğü üzere Ergin Günçe, önyinelemeleri ritmik bir akıcılık oluşturmaktan çok anlamı pekiştirmek ve okuyucuyu şiirin sevk ettiği çağrışım dünyasına yoğunlaştırmak amacıyla kullanmıştır.

3.3.2.4. Ardyineleme

Birbiri peşisıra gelen tümcelerın sonundaki kelimelerin ya da kelime gruplarının yinelenmesiyle yapılır. Ritim için kullanılmasının dışında kelimenin anlamını pekiştirmek ya da vurgulamak amacıyla kullanılır (Özünü, 2001: 118).

Ergin Günçe'nin şiirlerinde çoğunlukla ardyineleme kullanımının amacı şiirin temasının işaret ettiği anlam alanını pekiştirmektir. “Kara Kelebek Defterim” adlı şiirde şair

ardiyinelemeyi şiire ritim kazandırma dışında işaret ettiği anlamı pekiştirmek amacıyla kullanır.

“Ölü beyazlığıyla bir tavuk sokakta

Yalnız bir ağlama çevrede avlu boş

Bir kuş ölse yerinde duyuyorum sanki

*Çocuklar neredeler **tüfekleriyle***

*Nerdeler neredeler **tüfekleriyle**” (s. 26)*

Çocukluk ve yaz mevsimi izleği etrafında gelişen bu şiirde Günçe, yaz mevsiminin vermiş olduğu atalet ve sakinliği ilk üç mısradaki betimledikten sonra “t, f, r” gibi sert sessizlerden oluşan kelimeleri kullanarak aliterasyon yapmış ve böylelikle yazın sessizliğini dağıtma yoluna gitmiştir. Ayrıca “tüfekleriyle” ve “nerdeler” kelimelerinin yinelenmesi anlamı pekiştirme noktasında dikkat çekmektedir.

Taylan Özgür’ün ölümünün anlatıldığı “Kış Dörtlükleri” şiirinin VII. Bölümünde ardyineleme okuyucuya verilmek istenen iletiyi vurgulamak amacıyla kullanılır:

“Saat 19 haberlerinde Taylan Özgür’ü vurdular

Bütün yanaklarım sapsarı

*Güneş, aklında tut **bunları***

*Matematik, hesapla **bunları**” (s. 125)*

“68 Kuşağı”nın simge isimlerinden biri olan Özgür’ün ölümünden duyulan üzüntü dile getirilir. Daha geniş çerçeveden bakıldığında “bunlar” sözcüğü ile kastedileni o dönemde ülkenin siyasi ve sosyal ortamındaki karışıklık, meydana gelen hadiselerin bütünü olarak okumak da mümkündür. Şair dize sonlarında “bunları” sözcüğünü yineleyerek anlamı pekiştirme yoluna gitmiştir.

Şiir dili ve yapısı bakımından zengin örnekler sunulan “Türkiye Kadar Bir Çiçek” şiirinde de şair ardyinelemelere başvurur. Ayrıca şiirde otuz dört kez “çiçek” kelimesini

tekrarlayarak şiirin ritmik yapısını önemli ölçüde sağlamlaştırdığı gibi kurulan imgeler ve dilsel sapmalardan doğan lirizmle çağrışım alanını genişletmiştir.

“Ekinler sarardı biçtik güz geldi

*Eskiden sevdiğim kızlar **çiçeği***

*Öpemedik birbirimizi işte bunun **çiçeği***

*Tay gibi dururdu tay gibi bir kız **çiçeği**” (s. 57)*

Tutukluluk hayatı ve hapisane ortamının anlatıldığı “Tutuklu Gençler Arasındayım” adlı şiirde Günçe, hapiste sıkışıp kalma ve hapisaneden önceki ve sonraki hayatın ara döneminde yaşıyor olma durumunu “arasındayız” kelimesini belli bölümlerden sonra sürekli yineleyerek aktarır. Şiirde toplam on dört kere “arasındayız” ibaresini kullanan şair, son bölümde ardyineleme kullanarak baştan beri çizdiği bu anlamı pekiştirmeyi amaçlar:

“Çocuklar sabırlı olun

*Tutsaklık özgürlük **arasındayız***

*Bağımlılık bağımsızlık **arasındayız***

*Bugün ile Yarının **arasındayız***

*Düzen ile Devrim **arasındayız**” (s. 99)*

3.3.2.5. Kıvrımlı Yineleme

Bir tümcedeki son kelimenin, daha sonra gelen tümcenin başında yinelenmesiyle yapılan (Özünlü, 2001: 120) kıvrımlı yineleme hem şiire ahenk katmak hem de anahtar sözcükleri değişik kombinasyonlarla yineleyerek anlamı yaymak ve pekiştirmek için kullanılır (Akpınar, 2006: 340).

Ergin Günçe'nin şiirlerinde kıvrımlı yinelemenin daha çok anlamı pekiştirmek ve çağrışım alanını genişletmek gibi amaçlarla kullanıldığı görülür. Bunun yanında şiirde ritmi sağlamlaştırmaya da etki etmiştir. “Basri Dede” adlı şiirde şair kıvrımlı yinelemeyi metnin farklı bölümlerinde yineleyerek metin yinelemesiyle birlikte kullanır.

“Damların üstünde dönüyor

Dönüyor yorgun baykuşlar

(...)

Damların üstünde dönüyor

Dönüyor ardıç kuşları” (s. 41)

Bu dizelerde “dönüyor” kelimeleri hem ilk dizelerin sonlarında hem de ikinci dizelerin başlarında tekrar edilmek suretiyle kıvrımlı yinelemeye başvurulmuştur. Böylelikle “dönme” eylemi anlamı pekiştiren bir işlev görmüştür.

“Bir Delinin İçli Şarkısı” şiirinde Günçe, kıvrımlı yinelemeyi araya farklı dizeler ekleyerek de kullanmıştır. Benzer ya da aynı dizeleri metnin farklı bölümünde yineleyerek bir metinsel yineleme örneği de gösteren şair, şiir boyunca “yağmur” kelimesini tekrarlayarak okuyucuyu şiirin çağrışım alanına yoğunlaştırır:

“Aşağılardan yukarılara boşanan yağmur

Ayaklarımı gıdıklar bütün gün

Yağmur. Onu insanlar öyle tanır

O çok daha başkadır yağmurdan

(...)

Yağmur: onu insanlar öyle tanır

O çok daha başkadır yağmurdan” (s. 46)

Anlamı vurgulamak amacıyla kıvrımlı yinelemenin kullanıldığı bir başka örnek “Mandolin” şiiridir. Ölüm teminin işlendiği bu şiirde ölüme karşı bir davet söz konusudur. Şair, bu daveti dize başında ve sonunda yineleyerek vurgulamıştır:

“Ölüm alışsın artık bize

Bir dans gibi bahçemize gelsin

Gelsin otursun ılık minderimize” (s. 25)

Günçe, kıvrımlı yinelemeleri yalnızca kelimelerle değil kelime gruplarıyla da kurar. “Özlem” adlı şiirinde “öylesine yoruldu ki” sözcük öbeğini yineleyerek yazın verdiği yorgunluk anlamını pekiştirir:

“Güneş, uzun günlerden öylesine yoruldu ki

Öylesine yoruldu ki hayata karşı sevgi

Çılgınlığı unuttu bütün çocuklar

Kapılar ardına dek kapanıverdi” (s. 17)

Kıvrımlı yinelemeler Ergin Günçe şiirinde ahengi besleyen bir ses unsuru olmaktan çok anlamı etkili kılmak için yapılan bir vurgu olarak belirir.

3.3.2.6. Zıt Koşut Yineleme

Tümce ya da bölük başlarındaki kelime ya da kelime gruplarının, bölük ya da tümce sonlarında yinelenmesiyle yapılır (Özünlü, 2001: 119). Zıt koşut yineleme ile şiire ait ses düzeni zıt paralel bir yolu takip etmek ya da kendi içinde kıvrılmak suretiyle canlı bir özellik kazanır (Kirkiz, 2013: 136).

Ergin Günçe’nin şiirlerinde diğer yinelemeler kadar fazla olmamakla birlikte zıt koşut yineleme örnekleri görülür. Çocukluk günlerine dair anıları anlattığı “Yokuş Kasaba” adlı şiirde “eski” sıfatını aynı dizede yineleyerek “eski” günlerin anlam alanını vurgular:

“Burda bütün gün bakındım şubattı

Parklarda simit yediğim o yalnızlığa

Eski gözlerden biri, eski seslerden” (s. 24)

Yukarıda başka alıntılarda da değindiğimiz yaz mevsiminin verdiği yorgunluk, atalet, sessizlik durumlarının yineleme yoluyla pekiştirildiği dize örnekleri “Kara Kelebek Defterim” adlı şiirde de görülür.

“Bütün yaz yaban balı dağlarda ekşidi

Yaz ne kadar yorulur, günler ne kadar yorulur” (s. 26)

Çerkes göçü ve çocukluğuna işaret eden mısralarla örülü “İkindiye Mandalinalar” adlı şiirde Günçe, göç sırasında kullanılan atlara zıt koşutlu yineleme yoluyla göndermeler yapar. Böylelikle göç ve at arasındaki anlam ilişkisi okuyucunun zihninde yoğunlaşır:

“Kocaman yüreğimi süsleyen samyeli

Uykudadır şimdi bütün çerkes çocukları

Atlar kişiyor neremde kimbilir atlar kişiyor” (s. 37)

3.3.2.7. İkizleme

Tümce içinde aynı kelimenin bağlaçla ya da bağlaçsız olarak tekrar edilmesiyle meydana gelen ikizleme (Özünü, 2001: 121) sözü daha etkin kılmak ve anlam yoğunluğunu sağlamak gibi amaçlarla kullanılır. Aynı kelimelerin tekrarlanması bakımından ikilemelerle biçimsel olarak benzerlik gösterse de işlev olarak ikizlemeler şiir diline farklı bir özellik sunar. Hangi söz öbeklerinin ikileme oluşturacağı önceden ayırt edilebilirken, ikizlemelerde böyle bir durumdan bahsedilemeyebilir (Kirkiz, 2013: 165). Bununla birlikte ikilemeler de birer ikizleme örneği olarak kabul edilir.

Ergin Günçe şiirinde ikizleme genellikle verilmek istenen iletiyi pekiştirmek amacıyla kullanılır. Çeşitli yineleme başlıkları altında değindiğimiz ilk kitabın ilk şiiri olan “Geri Dönen Uzun Yaz” adlı şiirde Günçe, ikiz yineleme yöntemi olarak ikilemeye başvurur.

“Okşaya okşaya başımı o uzun yaz bucağı göğü” (s. 11)

Şair burada “okşamak” sözcüğünü yineleyerek ikilemelerde görülen anlamı pekiştirme yoluna gitmiştir.

Günçe şiirinde yalnızca sözcüklerle değil sözcük öbekleriyle kurulmuş ikizlemeler de görülür. Birden fazla ikizleme örneğinin görüldüğü “Blöf” adlı şiirde şair, söz öbeklerini yineleyerek dizelerin anlamını yoğunlaştırmıştır:

“İki düşün vardı birikmiş o gece için

İkisini de kullandım

Biriyle zengin oldum, zengin oldum

(...)

İki düşünüm vardı. Biriyle katil oldum, katil oldum” (s. 93)

Şair burada iki düşünün olduğunu ifade ettikten sonra “zengin oldum” ve “katil oldum” söz öbeklerini yineleyerek hem “iki düş” ile uyumluluk gösteren hem de anlamı pekiştiren bir ifade kullanmıştır.

“Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana” adlı şiirin son bölümünde hem sıfatları sıralanarak hem de bir söz öbeği yinelenerek anlamın daha etkin kılınması amaçlanmıştır.

“Şimdi herşey çok azaldı ve o suskun o güleç ihtiyar kurtlar

Şimdi çok azaldılar, şimdi çok azaldılar” (s. 76)

İlk dizede kullanılan “herşey çok azaldı” ifadesini “şimdi çok azaldılar” biçiminde ikinci dizede yineleyen şair, azalma durumunu daha etkin biçimde sunmak için virgülle ayırarak ikiz yinelemeyi kullanmıştır.

3.3.3. Anlamsal Yinelemeler: Sıralama

Şiirde ifadenin etkisini artırmak için birbiriyle ilgili kelime ya da kelime gruplarını sıralamak sık rastlanan bir uygulamadır. Eskilerin tetrâc dediği bu uygulama çağrışım alanlarını genişleterek anlamı zenginleştirmek ve sözün şiddetini artırmak amacıyla yapılır (Taşcıoğlu, 2008: 96).

Ergin Günçe, sıralamaları kullanırken çoğunlukla genelden özele, güçlüden zayıfa vb. gibi derecelendirme yolunu izlemez. Günçe'nin şiirlerinde sıralamalar genellikle sıralanan kelimelerle çağrışım dünyasını genişletmek ve böylelikle anlamı desteklemek için kullanılır.

“Kan şerbetleri, bol öğle uykusu, deniz, denizde boğulanlar

Bütün gün satranç, hiçbir yere gidememek

Yorucu bir yaz geçirdik

Önümüzde yüklü bir kış var” (“Bir İntihar İçin Müzik”, s. 22)

Burada yazın getirmiş olduğu durağanlık hali -farklı yineleme başlıklarında değinildiği gibi- sıralamalar yoluyla anlam pekiştirilerek verilir. Şair “kan şerbeti”, “öğle uykusu”, “deniz”, “denizde boğulanlar” gibi ilk bakışta birbiriyle ilişkisi kolayca anlaşılabilen sözcük ve sözcük gruplarını sıralayarak çağrışım alanını zenginleştirmiştir. “Gitmek” adlı şiirde de benzer örnekler görülür:

“Bir faytonu durdurarak çekip gidiş

Nerdeyse öğle, deniz, kıyı bir yol ve kule” (s. 39)

Şair burada okuyucuya bir yerden çekip gitme duygusunu kelimelerle gidiş yolunun resmini çizer gibi düzenli bir sıralama ile verir.

Günçe, aynı tema etrafında örülen birbiriyle ilişkili kelimelerin dışında, sözcüğün anlamını daha belirgin kılmak ve ifadenin etkisini artırmak amacıyla sıfatları da sıralar.

“Yoksuldur Eski Şiir

(...)

İyi salata yapan biridir olsa olsa

Yorgun, sıtmalı, utangaç” (“Eski Şiir”, s. 64)

“Bayrama Gitmeyen Üç Çocuk” şiirinde Günçe, çağrışım alanını genişletmek amacıyla sıralamaya başvurur. Sıfatlarla yinelenerek ve belli düzen içinde aynı bağlamda kullanılan kelimeler her iki dizede sıralanarak işaret edilen anlam desteklenir:

“Annesini Perşembe gömdüklerine göre

Daha bir haftadır böyle algın

Islak, sarı toprak, günlük kokusu

Kuru, kanlı toprak, barut kokusu” (s. 88)

Şair, kimi şiirlerinde sıraladığı kavramların önüne, aynı sıfatı getirerek bir yineleme örneği gösterirken anlamı çarpıcı kılmayı ve pekiştirmeyi amaçlar:

“Sıcak bir soluk takılmıştı göğsüme. Kurnaz bir adamdı o

ve Gayet **tüketici**, gayet **yavşak**, gayet **yavan**.” (“Yemen Türküsü Cinsinden Bir Sıkıntı”, s. 140)

Burada hem sıralanan kelimelerin işaret ettiği anlam karşılığı hem de onları niteleyen sıfatların yinelenmesi suretiyle çarpıcı bir söyleyiş yakalanmıştır.

Farklı yineleme biçimlerinin sunulduğu bir şiir olan “Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün” adlı şiirde şair sıralama ve metin yineleme örneklerini okuyucuyu şiirin anlam alanına yoğunlaştırmak için kullanır. Mimar Hatice Alankuş’un ölümü üzerine yazılan şiirde onun meslek alanıyla ilgili terimler sıralanır:

“Kırışır planlar, bir T cetveli, bir Gönye kırılır

Çok yorgun günler

Elimi şakağıma koyarım ve düşünemem

ve ağlayamam ve susamam ve konuşamam” (s. 104)

Şair, “plan, T cetveli, gönye” gibi göstergeleri sıralayarak Alankuş’un mimar olduğuna işaret eder. Ayrıca “ve” bağlaçlarının yinelenmesi ve sıralanan kelimelerin duygu değerleri ile ölüm karşısında duyulan his etkileyici biçimde sunulmuştur. Günçe, şiirde anlamı yaymak ve okuyucuya etkileyici bir söyleyiş sunmak amacıyla farklı sıralamalar da kullanır. “Yorgun günler” söz öbeği şiirin farklı yerlerinde tekrarlanarak bir metin yineleme örneği olarak sunulduğu gibi çeşitli sıralamalar yoluyla şiirde lirizm artmış ve çağrışım alanı genişlemiştir:

“Benim El Kitabım ve Surelerim olan Gencölümler

Yorgun günler

Susmuş aklım, öfkelerin işlek türküsü, mühürlüdür

Yorgun günler, kuşluklar, ikindiler” (s. 104)

Görüldüğü üzere, Ergin Günçe şiirinde sıralamalar genellikle anlamı yaymak ve pekiştirmek, çağrışım alanını genişletmek amacıyla kullanılır. Tür olarak yalnızca isimleri değil sıfatları da sıralayan şair böylelikle anlamı ön plana çıkararak okuyucunun

zihninde belirgin hale gelmesini sağlar. Şair, sıralamalarla dize bütünlüğünü kurduğu gibi bazı dizeleri metnin farklı yerlerinde yineleyerek işlenen tema etrafında dönen bir eksen oluşturmuştur.

3.3.4. Metinsel Yinelemeler

Metnin belli bir bölümünün şiirin farklı yerlerinde yinelenmesi olarak tanımlanan metinsel yinelemeler halk edebiyatı eserlerinde ve müzikte bulunan nakarata benzetilir (Taşçıoğlu, 2008: 111). Ergin Günçe şiirinin halk şiiri gibi karakteristik bir nazım şekline sahip olmadığı göz önüne alındığında nakarat gibi düzenli metin yineleme örneklerinden söz edilemez. Ancak şair, metinde işlediği temayı belirginleştirmek, anlamı vurgulamak ve çağrışım alanını genişletmek gibi amaçlarla belirli dizelerin aynısını ya da farklı biçimlerini şiirin çeşitli yerlerinde yinelemiştir.

İlk kitabının ilk şiiri olan “Geri Dönen Uzun Yaz” şiirinde çocukluk temasını naif bir söyleyişle işleyen Günçe, bir dizeyi dörtlüğün birinci ve dördüncü mısralarında belirli değişikliklerle yineler:

“Ben yeni bir çocuk oldum elmalar aslı her yerimde

Uzun yaz dallarda kendine bir şeyler ekler

Bizim Engin, denizleri sayıp dinlenir gözlerinde

Ben yeni bir çocuk oldum, tüneyen kuşlar yüreğimde” (s. 11)

Bu dörtlüğün dördüncü dizesinde ilk dizede sunulan lirik buluşun farklı bir imge kurulumuyla yinlendiği görülür. Böylelikle hem şiirin lirizm derinliği artmış hem bu derinliğe bir yenisi daha kazandırılmış olur.

İlk kitabı *Gencölmek*'e adını veren “Gencölmek” şiirinde Günçe, okuyucunun zihninde çağrıştırmak istediği imaj dünyasını aynı dizeyi şiirin farklı yerlerinde üç kez yineleyerek pekiştirme yoluna gider.

“Ay mıdır kar mıdır pencerede

Boğulmuş çocukları martılara taşıyan

Kara köpek karşı kıyıda uluyor

Bence o çocuk öyle gülmemeli” (s. 25)

Ölüm izleği etrafında gelişen bu şiirde Günçe, “Bence o çocuk öyle gülmemeli” mısraını ikinci dörtlüğün üçüncü dizesi ve son beytin ilk dizesi olarak yineleyerek okuyucuyu bu imgenin işaret ettiği alana yoğunlaştırır.

Ölüm temasının işlendiği bir başka şiir “Kıyıda Ölüm”dür. Günçe, burada şiirin ilk bölümünü son bölüm olarak yineleyerek anlamı pekiştirmiş ve “Güneydeki deniz aldırılmaz buna” mısraını belli aralıklarla tekrarlayarak halk türkülerinde nakarata benzer bir örnek sunmuştur:

“Ölürken görünmesin diye

Yumar sımsıkı gözlerini

Öper kendi dudaklarından

Güneydeki deniz aldırılmaz buna” (s. 49)

Şair aynı biçimde kurulan metin yinelemelerini “Özlem” ve “Kıyıda Ölüm” şiirinden hemen sonra yer alan “Göl” şiirinde kullanmıştır. Renkli manzara tasvirlerinin çizildiği “Göl” şiirinde bazı dizelerin belli değişikliklerle şiirin farklı bölümlerinde kullanıldığı görülür. Böylelikle şair, canlı tabiat manzarası çizdiği tasvirleri pekiştirerek okuyucuyu şiirin his dünyasına yoğunlaştırmayı amaçlar.

“Gölü turnayla doldurunca batı yeli

Yüzün daha bir yüz oluyor kavaklarda” (s. 50)

Bu beyti şiirin giriş ve son bölümü olarak kullanan şair, “Yüzün kavaklarda daha da büyümüş”, “Yüzün kocaman bir çocuk şimdi kavaklarda”, “Çünkü hâlâ çocuktur yüzün büyüyen kavaklarda” gibi birbirine benzer dizeleri metnin farklı bölümlerinde yineler. Ayrıca “Yıllar kartal sürüleriyle doğudan batıya/ Yaz sonbahar ilkbahar kış” dizelerini başka bir dörtlükte tekrarlayan şair, bütün bu yinelemelerle yapılan tasvirlerin okuyucunun zihninde yoğunlaşmasını sağlar.

Görüldüğü üzere Ergin Günçe metin yinelemelerinden değişik biçimlerde yararlanmışır. Aynı dizeleri şiirin farklı bölümlerinde tekrarlamak, dizeleri belli değişikliklerle yinelemek ve bir bölümünü metnin başka bir bölümü olarak kullanmak suretiyle verilmek istenen ileti pekiştirilmiş ve anlam yoğunluğu sağlanmışır.

3.4. Koşut Yapılar

Şiirde yapı biçimi bakımından düzgünlüğü sağlayan üç özellik yinelemeler, sapmalar ve koşut (paralel) yapılar olarak değerlendirilir (Özönlü, 2001: 114). Farklı birleşimlerde, farklı tabakalar üzerinde benzer yapılarda tasarlanmış, bilinçli yinelemeler olarak tanımlanan koşut yapılarda sanatçı, dilde var olan ek, kök, sözcük, sözcük grubu, dize ya da bent gibi yapı birimlerini belli bir amaca bağlı olarak seçer (Taşçıoğlu, 2006: 172). Seçilen bu ögelerin birbirleriyle kurmuş olduğu örgü ya da sağladığı uyum sanatçının söyleyiş gücünü belirleyen önemli unsurlardan biridir. Bir anlamda metnin yapısında anlamın pekişmesinden ritmin sağlanmasına kadar farklı amaçlarla uygulanan yineleme biçimleri de temelde bir koşutluk oluşturur. Bu yüzden koşut yapılar ile yinelemeler arasında sıkı bir ilişki söz konusudur ve bu yolla öne çıkarılan ögeler, metnin yüzeyinden derinliğe doğru giden yolu imlemektedir. Değişen ve değişmeyen ögelerin bir arada bulunduğu yapı taslaklarını meydana getiren koşut ve yinelemeli birimler, aynı zamanda gösterilen düzeyindeki karşıtlıkların düzenlenmesinde de önemli bir işlev üstlenmektedir (Taşçıoğlu, 2008: 88).

Şiir dilini kurma bağlamında yinelemeler ve yapı taslaklarından faydalanan Ergin Günçe'nin şiirlerinde koşut yapıları sözdizimsel koşutluk ve soru yinelemeleri olarak iki grupta incelemek mümkündür.

3.4.1. Sözdizimsel Koşutluk

Değişen ve değişmeyen ögeleri içine alarak şiiri organik bir yapı hâlinde kuşatan, öne çıkarılmak istenilen değerler üzerinde durmak, vurgulanmak istenilen duygu ve anlamın değişmeyen ögeler yoluyla birbirine bağlanması, değişen ögelerle çeşitliliğin ve anlam zenginliğinin sağlanması amacıyla uygulanan koşutluklardır (Taşçıoğlu, 2006: 172). Ergin Günçe şiirinde koşut yapıların birçoğunun bu yolla uygulandığı görülür. İlk kitabı *Gencölmek*'te nadiren görülen sözdizimsel koşutluklar çoğunlukla mısra düzeyinde uygulanır. "Sarışın Ağıt" adlı şiirde düzenli bir biçimde değişen ve değişmeyen ögelerle

mısraları kuran şair, böylelikle farklı imgelerle çağrışım derinliğini artırmayı amaçlamıştır.

“O, sarı saçlarını nereden edindi

-İsveçli gemicileri unutmadık-

O, kül gözlerini nereden buldu

-Kedileri aklımızda-” (s. 18)

Burada üçüncü dizedeki “İsveçli” ifadesiyle ilk dizedeki “sarı saç”; dördüncü dizedeki “kedi” ifadesiyle üçüncü dizedeki “kül gözler” tamlamalarına bir göndermede bulunulmuştur. İlk ve üçüncü mısralardaki öge diziliminin aynı oluşu ile söyleyişte bir estetik yakalayan şair, soru yinelemesiyle de bir koşutluk uygulamıştır. Ayrıca verilen kavramların anlamsal ve sözdizimsel ilişkilerine bakıldığında geleneksel uygulamalardan biri olan leff ü neşr sanatına benzer bir taslak oluşturulduğu dikkat çeker.

Benzer biçimde kurulan başka mısralar yine *Gencölmek* kitabındaki “İhlamur Korusu” adlı şiirde görülür. Günçe, burada ilk dizedeki “fare” ve “balık” kelimeleriyle dördüncü dizedeki “kedi” ve “deniz” kelimeleri arasında bir bağ kurmuş ve değişmeyen öğelerle organik yapıyı sağlamıştır.

“O, omzunda kül gibi saçları

Tahtadan bir fare, bir de balık

Bütün yaz uğraştı ve başardı

Tahtadan bir kedi, bir de deniz” (s. 15)

“Ankara’da Bir Bahar Gününü ve Bazı Duygularımızı Anlatan Kısa Şiir” adlı metinde önyinelemeyle sessel ve anlamsal vurgulama yapıldığı gibi sözdizimsel koşutluk yoluyla anlamın pekişmesine katkı sağlanmıştır.

“İyi çalkantılar sana Bozkırdaki rüzgâr

İyi martılar sana uzaktaki Deniz

İyi boğulmalar size derin Duygularımız” (s. 151)

Görüldüğü üzere ögelerin dizilimi açısından aynı şekilde kurulan bölümde yatay ve dikey olarak değişen ögeler arasındaki ilişki dikkat çekicidir. “Çalkantı, martı, boğulma” ve “rüzgâr, deniz, duygu” kelimelerinin arasındaki bağ okuyucuya aynı anlam ekseninde gelişen farklı ifade biçimleri sunar. Kurulan zıtlıklar, duygu değeri olarak benzerlik gösteren ifadeler ve yinelemeler gibi önemli unsurlarla dizelerdeki anlam ve lirizm değeri kuvvetlenmiştir.

Ergin Günçe'nin sözdizimsel koşutlukları şiirin bütününde kurduğu örnekler, genellikle *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te görülür. Günçe'nin notları arasında bulunan “Mayıs Günleri İçin Ağıt” şiirinin son halinin hangisi olduğu bilinmediğinden bulunan iki örnek de kitaba alınır. Şairin bu şiir üzerinde yapmış olduğu değişikliklere bakıldığında “bilinçli yinelemeler” diye tanımlanan koşut yapıların kolayca belirdiği görülür. Şair, ilk metinde “şiir” kavramını ve “Aşk gitti, başka kaleler kaldı geriye” dizesindeki sözdizimini belirli değişikliklerle yineler.

“Şiir tabanca oldu artık

Bir tarih düşelim şuraya

Kelimededen ve ustadan kurtuldum

Aşk gitti, başka kaleler kaldı geriye” (s. 60)

İlk dizedeki ifadeyi “Şiir de barut kokmalıdır son günlere geldik”, “Şiir zorlu bir saldırmadır oluklu hem de Sürmene” şeklinde; dördüncü dizedeki “aşk” ifadesini aynı sözdizimi içinde değiştirerek “Gül düştü, başka kaleler kaldı geriye”, “Yol düşer, başka kaleler kalır geriye”, “Kol düşer, başka kaleler kalır geriye” şeklinde yineleyerek şiirin yapı bütünlüğünü oluşturmuştur. Şiirde bireysellikten toplumsal duyarlılığa geçiş izlerinin dikkat çektiği *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabıyla bir anlamda “şiir düşüncesi”ndeki değişimi de veren Günçe, değişen ve değişmeyen ögeleri kullanarak uyguladığı koşut yapılarla bu anlamı vurgulamıştır.

“Dersimiz Aşk Çünkü, Söylemişim” şiiri koşut yapının uygulanması bakımından dikkat çekici bir örnektir. Altı-üç-yedi-üç şeklinde dört bölükten oluşan şiirin ilk ve üçüncü bölümünde dizeler arasındaki kavramların ilişkisi söz konusudur.

“Dersimiz Aşk, konular Haydutluk ve Sarışıklık

Şimdi, şurdan koşsam Akdeniz’e çıkarım

Yörükler ve Develer arasından geçerim

Üzüm incir ve tütün, üzüm incir ve tütün

Dersimiz Aşk çünkü, söylemişim

Oturur, bir güneşle sigaramı yakarım

(...)

Dersimiz Aşk, konular Barut ve Av Tüfeği

Annemiz bizi de elbet bir Gül’de biriktirdi

Okullar bitti, Askere gittik ve hemen evlendik

Bahçeye bir Sığırcık bir de Köpek alıştırdık

Serentiler üstünde Biber ve Kırmızı Tarhana

Dersimiz Aşk çünkü, söylemişim

Oturduk son gece Balkonda Vişne yedik ve gülüştük” (s. 159)

Şiirin ilk dizesinde “haydutluk ve sarışıklık”ın yerini ikinci bölümde “barut ve av tüfeği”; ikinci dizedeki “Akdeniz”in yerini “gül”; üçüncü dizedeki “deve”nin yerini “sığırcık” ve “köpek”; “üzüm incir ve tütün”ün yerini “biber ve kırmızı tarhana” almıştır. Birinci bölümde “oturup güneşle sigarasını yakan” şair, diğer bölümün son dizesinde “balkonda oturup vişne yiyecektir”. Kullanılan kavramlara bakıldığında bunların arasındaki anlamsal bağ dikkat çeker. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde ilk bölümde çoğunlukla göçebe Yörük kültürüne dair unsurlar sıralanırken, simetrik olarak ikinci bölümde yerleşik hayata dair oluşturulan çağrışım alanı görülür. Bir dize fazla olan ikinci

kısımda simetri dışında kalan “Okullar bitti, Askere gittik ve hemen evlendik” mısraı da yerleşik düzene geçiş anlamını çağrıştıran bir gösterge olarak kurulmuştur.

Ergin Günçe şiirinde bir koşut yapı olarak sözdizimsel koşutluklar oldukça fazla yer almaktadır. Şair özellikle *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabında şiir bütünlüğünü kurmak, anlamsal değeri değişen öğelerle ön plana çıkarmak, çağrışım alanını genişletmek gibi amaçlarla sözdizimsel koşut yapılardan yararlanmışır.

3.4.2. Soru Yinelemeleri

Bir cevap amacı gütmeyen, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için ifadeyi arka arkaya yinelemek suretiyle yapılan soru yinelemeleri eskiler tarafından istifham adıyla bilinen söz sanatı olarak kabul edilirdi (Taşçıoğlu, 2008: 95). Ergin Günçe'nin şiirlerinde etkileyici bir söyleyiş yakalamak, okuyucunun zihninde soru işaretleri oluşturarak düşünsel zemini genişletmek gibi amaçlarla soru yinelemelerinden faydalandığı görülür.

“Yokuş Kasaba” şiirinde ifade gücünü artırabilmek için soru yinelemelerine başvuran Günçe, bu yolla çocukluk anlarına gönderme yaparak anlamı vurguladığı gibi söyleyiş güzelliğini yakalamayı amaçlamıştır. Ayrıca soru sorarak konuşma dilinin içtenliğine yaklaşmıştır.

“Biber dizmişler mi tarhana sermiş kimler var

Sokaklardan akan rakılı duman

Akşam olsa ararlar mı

Koşup bahçelere saklansam” (s. 24)

Türkiye Kadar Bir Çiçek kitabında soru yinelemeleri ile çoğunlukla söyleyiş özelliğini zenginleştirmekten çok anlamı vurgulamak ve soru sorarak okurun zihninde anlamın derinliğini genişletmek amaçlanır. “Stammheim Dörtlüğü” adlı şiirde şair, ironik bir üslupla söyleyişi etkili kıldığı gibi soru yinelemeleri ile okuyucunun zihninde anlam dünyasını genişletme yoluna gitmiştir:

“Adam öldürmek devletin tekelinde mi?

Yoksa ben de öldürebilir miyim istediğimi

Devleti öldürebilir miyim örneğin

Ve öldürmek istediğim öteki zulümleri” (s. 187)

Günçe'nin şiirlerinde soru yinelemelerinin oluşturduğu koşutlukların söyleyişi etkili kılmak, anlamı ön plana çıkarmak ve konuşma dilinin içtenliğine yaklaşmak gibi amaçlarla kullanıldığı belirir.

3.5. Özel Adlardan Yararlanma

Özel adlar, insanlar için, özel ve genel olmak üzere iki türden tasarım ve duygular içermektedir (Aksan, 2016: 105). Örneğin, “Ankara” kelimesi orada yaşayan bir kimse için anıları, kişisel olayları, o şehirdeki mekânları, insanları çağrıştırmasıyla özel duygu ve tasarımlar içinde yer alır. Aynı kelime genel anlamda ise Türkiye'nin başkenti olma, Anıtkabir, meclis vb. gibi düşünceleri beraberinde getirir.

Türk şiirinde özel adlar çerçevesinde tarihi şahsiyetlerin, toplumda çeşitli yönleriyle tanınan kişilerin, yer adlarının, halk efsanesi kahramanlarının vb. adlarının çok fazla kullanıldığı görülür (Toklu, 2003: 66). Şairler genel ve özel duygu ve tasarımlar yoluyla şiiri etkileyici kılmak, özgün imgeler bulmak, çağrışım dünyasını zenginleştirerek okuyucuya sunmak gibi amaçlarla özel adlardan fazlaca yararlanırlar. Örneğin, Türk şiirinde Cemal Süreya köy, kent, kıta isimleri; Türk ve dünya tarihinden tarihsel kişilerin isimleri, edebiyatçılar, kâşifler, mucitler vb. gibi geniş bir alana hem bir kültürel verim olarak yer vermiş hem de özel adlardan özgün imgeler oluşturmuştur (Asiltürk, 2015: 243).

Ergin Günçe'nin şiiri özel ad kullanımı bakımından oldukça zengindir. Yer adlarından kişi adlarına, halk kahramanlarından şair ve yazarlara, siyasi olaylardan idam edilenlerden toplum içindeki sıradan insanların adlarına kadar birçok özel ismi şiirinde kullanır.

Şairin ilk kitabı *Gencölmek*'teki özel isimler daha çok toplumun “sıradan insan” denilebilecek kesimindedir. “Basri Dede”, “Recep Doğmakla Kırk Yaşında” ve “Eski Mustafa” şiirlerinde geçen bu isimler çoğunlukla şairin çocukluk yıllarına işaret eden özel adlardır. *Türkiye Kadar Bir Çiçek* ile birlikte şiirlerde her alandan özel isimler çoğalmaya başlar.

“Mayıs Günleri İçin Ağıt II” adlı şiirde 6 Mayıs 1972’de siyasi suçlardan dolayı idam edilen Hüseyin İnan, Yusuf Aslan ve Deniz Gezmiş isimlerine yer verilir. Bu isimler okuyucuya dönemin siyasal ve toplumsal olaylarını ve genç insanların “ölüm”lerini çağrıştırır:

“Ortalık karışıktır

Yusuf’un ütüsüz bir gömleği bizde

Hüseyin yüzümde bir rüzgâr Hüzün kaldı

Deniz bir koyu ateşle tutuşup yandı işte” (s. 62)

“Şehirli Şairler Antolojisi” şiiri ise Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin birçok isminin yer aldığı şiirdir. Günçe, bu şairlerin şiirleri ve yaşamlarına ilişkin yakın ve uzak çağrışımlarla şiirini kurar. Eleştirel bir dil ile ironiyi ustalıkla işlediği şiirde birçok şairin ismi vardır:

“Bir adam oturmuş kendi kalbini tarıyor

Fildişi şiiriyle Yahya Kemal ustamızın

Bir başkası Ekmek için ölüyor

Nazım Hikmet adamın saçlarını tarıyor” (s. 67)

Günçe ayrıca şiirde geçen şu adlarla Cumhuriyet dönemi şiirinin isim tarihini verir gibidir: Orhan Veli, Oktay Rıfat (1914-1988), Melih Cevdet (1915-2002), Necip Fazıl, Ahmet Haşim, Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip (1909-1980), Necati Cumalı (1921-2001), Cahit Külebi (1917-1997), Fazıl Hüsnü, Attila İlhan, İlhan Berk, Metin Eloğlu, Edip Cansever, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Ülkü Tamer, Ece Ayhan, Behçet Necatigil (1916-1979), Sezai Karakoç, Ümit Yaşar (1926-1984).

Ergin Günçe, yaşamıyla ilişkin mısraların da bulunduğu bazı şiirlerinde özel ad olarak kendi ismine yer verir. Bir soyutlama biçimi olarak da düşünülebilecek bu tutum yer yer farklı özel adlarla birlikte kullanılarak karşımıza çıkar:

“Bir Yaz sahuru. Davul çalarak uyandıran eski Ramazan

Hasan Çavuş ve Ergin kuşku duymaya başlıyorlar” (“Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana”, s. 74)

“Komşular saygılıdır “Ergin Bey” filan derler” (“Cinayet Kasidesi”, s. 92)

“ – Oğlum Ergin!

–Buyur Usta!” (Bir Yaz Ölümüne Hazırlık, s. 103)

“Oğlum Ergin sen galiba üzüntülü adamsın” (“Saçmasapan Bir Şiir”, s. 117)

“Ergin’in hakkı Ergin’e, Sezar’ın hakkı Tanrı’ya” (“Küçük Bir Tarih Dersi”, s. 166)

Günçe’nin en çok özel ad kullandığı şiirlerden biri de “Tutuklu Gençler Arasındayım” adlı şiirdir. Kendi hayatından bir bölüm ile ilişkili olan bu şiirde şair, cezaevindeki mahkûmların adlarını kullanır. Bunlar 1969’da ODTÜ işgali olayında geçen isimlerdir: Yusuf, Ali, İrfan, Ulaş Bardakçı, Erhan Yıldırım, Tunca, Birol, Müfit, Münir Ramazan Aktolga, İbrahim, Metin, Muammer.

Ergin Günçe’nin özel adların kullanımını konusundaki zenginliği birçok alana dair isimlerin bir arada görülmesiyle belirginleşir. Ruhi Su, Hafız Burhan Efendi gibi sanat adamları; Pir Sultan Abdal, Köroğlu gibi halk şairleri; İsa, Musa gibi peygamber adları; Sezar, Heraklit, Genç Osman, Deli İbrahim gibi tarihi kişilikler onun şiirini çağrışım ve imgelerle zenginleştiren özel adlardır.

Şairin hayatıyla ilgili bölümde de belirttiğimiz gibi Günçe şiirinde yaşamına ilişkin pek çok iz bulunur. Bu izlerden biri de Günçe’nin bulunduğu şehirlerdir. Çocukluk dönemine ilişkin göndermeler, yurtdışındaki yaşamı boyunca sunduğu kesitler bağlamında şehir adlarına şiirlerinde yer verir. Edirne, Amasya, Merzifon, Ankara, Frankfurt, Paris bu adlardan en fazla görülenlerdir.

“1948 Yazına Güzelleme” adlı şiir Günçe’nin çocukluğunda zihninde yer eden birçok kişi adı ve yer adını içinde barındırır. Öyküleyici anlatım tekniğinin ustalıkla kullanıldığı bu şiir adeta şairin “otobiyografi”sinden bir kesittir:

“Gül berberi Salih Divanyolu’nda ustamdı

Yeşil Hoca tek başına bir tarikattı ve oraya gelirdi fal baktırmaya

Ramazan yaza rastladı

Pideli Sebilli ve Salihali تنها bir İstanbul'da

(...)

Ablam Dedemleri Edirne'den getirdi

Taftadan sarı bir elbisesi ve kurdelası vardı

İlk kez tutuklandım Kapalıçarşı'da

(...)

Dördüncü sınıfı Cankurtaran'da okudum” (s. 189)

Yurtdışındayken yazdığı “Paris Bildirisi” adlı şiirde Günçe, özel ad olarak “Paris” ile birlikte oğlunun adına da yer verir:

“Olmuyor bunlar olmadı şimdilik

Dadal'ın yaş gününde ihtiyar, uzaktayım

Bakıyor bir akvaryum bana balıklarıyla

Durup suratımı seyrediyorum” (s. 107)

“Ben Uzağa Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin” adlı şiire oğlu Dadal'ın adından başka eşi Gülseren girer:

“Dört mum yak Gülseren ve bir Pasta yap

Üflesin onu oğlumuz üzgündür bugün” (s. 109)

Ergin Günçe'nin şiirlerinde özel adların birçoğunun şairin yaşamıyla paralel olarak okunabileceğini söylemek mümkündür. Ayrıca şair özel adları hem kültürel bir verim olarak ele almış hem de yaşamına ilişkin çağrışımlar doğurabilecek imgeler oluşturarak okuyucuya zihinsel ve kültürel bir gelişim alanı sunmuştur.

3.6. Eşadlı ve Çokanlamlı Ögelerden Yararlanma

Şiir dilinde “anlama ilişkin bir anlatım yolu” (Aksan, 2016: 112) olarak eşadlı ve çokanlamlı kelimelerden faydalanılır. Her dilde eşadlı sözcükler bulunur. Türkçede “yüz”, “bin” “çay” gibi kelimeler yazılış itibariyle aynı olsa da farklı anlamları karşılayan sözcüklerden en çok kullanılanlardır. Örneğin, “bin” kelimesi hem bir sayı hem de bir şeyin üstüne çıkmak, oturmak anlamlarına gelmektedir. Çokanlamlılık ise özellikle aktarmalar yoluyla sözcüklere yeni anlamlar kazandıracak biçimde kullanmaktır.

Şairler zaman zaman eşadlı ve çokanlamlı ögelerden faydalanarak şiirin anlam ve çağrışım dünyasını zenginleştirme eğilimi göstermişlerdir. Ergin Günçe de çok fazla olmasa da zaman zaman bu yola başvurmuştur.

Günçe'nin “Sen Neredesin, Yargıçlar Nerde” adlı şiiri eşadlı ögelerden faydalandığı şiirlerden biridir:

“Oğul, ud çalıyorsun dudaklarınla belli,

Sen bu kanunlardan dışarlardasın.” (s. 85)

Şair burada “kanun” kelimesini hem bir müzik aleti olarak “ud” ve “çalmak” kelimeleriyle tenasüp oluşturacak biçimde, hem de “yasa” anlamına gelecek şekilde kullanır. Benzer örnekler şiirin başka mısralarında da görülür:

“Oğul, arka balkondasın belli ki ve tüfeğin var

Sen bu saçmalardan dışarlardasın” (s. 85)

Bu mısralarda da Günçe, “saçma” kelimesini “avda kullanılan fişeklerin içine konulan, türlü boylardaki küçük ve yuvarlak kurşun tanesi” (Türkçe Sözlük, 2011: 1999) anlamına gelecek şekilde “tüfek” ile ilişkili biçimde kullanarak tenasüp sanatı yaptığı gibi, “yersiz, akla aykırı, tutarsız söz” (Türkçe Sözlük, 2011: 1999) anlamlarına gelecek şekilde kullanarak Divan şiirinde görülen tevriye sanatını yapar. Böylelikle birden fazla anlamı karşılayacak geniş çerçeveli bir çağrışım dünyası oluşturmuştur.

3.7. İroni

Fransızca “ironie” kelimesinden gelen “ironi”, Osmanlıca’da “istihza” sözcüğü ile ifade edilirdi (Fedai, 2009: 1000). “Gülmece, söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme” (Türkçe Sözlük, 2011: 1205), “kastedilenin tersini söyleme” (Aytaç, 2009: 367) gibi anlamlarla karşılanan ironi, klasik Türk edebiyatında tecahül-i arif, istifham, kinaye, mübalağa gibi kavramlarla ilişkilendirilebilir. Bu kavramlardan en çok “bilinen bir gerçeği, bir noktaya dayanarak bilmiyormuş gibi söylemek” (Dilçin, 2016: 441) anlamına gelen tecahül-i arif sanatı ile bilinen bir gerçeği gizlemek gibi özelliğinden dolayı ironi arasında benzerlik kurmak mümkündür. Sözlüklerde ve teori kitaplarında ironinin tanımıyla ilgili kısa ve net ifadeler kullanılsa da uygulama alanlarında ironistin tutumuna ve sanat anlayışına göre uygulama biçimi farklılıklar arz eder. Bu bakımdan pratikte kullanma anlamında ironinin genel geçer ve kesin tanımını yapmak oldukça zordur.

İroni kavramının temeli Antik Yunan’a kadar dayanmaktadır. Aristoteles, ironi sözcüğünü kişinin kendi kendini önemsiz göstermesi biçiminde tanımlar. Ezilmiş ve zayıf bir kişiliğe sahip olan Eiron, sözleriyle ve davranışlarıyla kötü görünmeye çalışan biridir. İroni kavramının tarihi gelişimi içinde Sokrates’e de göndermeler yapılır. Sokrates, çirkin, şişman ve gülünç bir insan olmasının dışında karakteri ve zekasıyla da tam tersi bir kişiliği yansıtır. İç ile dışın arasındaki bu belirgin fark, ironi kavramının simgesel özünü oluşturur (Cebeci, 2008: 277-278). Bu bağlamda Soren Kierkegaard, ironi kavramının Sokrates ile birlikte dünyaya geldiğinin su götürmez bir gerçek olduğunu ifade eder (Kierkegaard, 2004: 11).

Felsefede, sanatta, edebiyatta ve günlük hayat içinde kullanılmakta olan ironi en çok edebiyat alanında kullanılmasıyla bilinmektedir. İroni ve ironik söylem Türk edebiyatında Ülkü Tamer, Cemal Süreya, Salâh Bırsel, Can Yücel, Metin Eloğlu, Orhan Veli gibi şair ve yazarların sıkça başvurduğu bir yöntemdir. Ergin Günçe ile sayılan şairler arasında ironiyi kullanma bakımından akrabalık kurmak mümkünse de Günçe ironiyi kendine has bir biçimde işlemeyi başarmıştır. Özellikle *Türkiye Kadar Bir Çiçek* ile ironinin kapılarını aralayan şairin siyasi söylemle kurduğu şiirlerini sloganik ve alışılmış bir söyleyişe düşmekten kurtarmada ironinin payı fazladır. “Şiirin ortasında okuyanı çırılçplak bir algıyla şaşkına çeviren, ezber bozan yıkıcı ironik bir dille ve

üslupla kendi poetikasını oluşturabilmenin yollarını” aramıştır Ergin Günçe (Umutlu, 2016: 3).

Açığı gizleme ya da gizliyi aşikâr etme, bilineni bilmezden gelme ya da bilinen bir şeyi anlamı kapatarak belirsizleştirme gibi özellikleri bakımından ironinin temelinde “tezat” vardır. Bu tezatlık Günçe’nin şiirlerindeki ironinin temel noktalarından biridir. Ayrıca bu zıtlık onun şiirinde ironik söylemi oluşturduğu kadar, ölüm ile dirimin, zenginlik ile yoksulluğun, varlık ve yokluğun birbirinin içine geçmiş bir biçimde ustaca işlenmesi de ironik söylemin şiire verdiği hazzı geliştirmiştir.

Hayriye Ünal, Ergin Günçe’nin fitri özellikleriyle, edindiği siyasal tavır arasında kapatılmayan bir açık olduğunu ifade ederek bu bağlamda şunları söyler:

“İroninin sahibini kısıvrak yakalayan bir niteliği var: söylenenler doğrudan ifade edilmek istenenler değilse konuşan özne sözleriyle ne kendini ne de muhatabını bağlar. Bu ironiyi ironi yapan en temel özelliklerden biridir. Konuşan, muhatabın ne kadarını ve ne doğrultuda kavradığını asla bilemez. Yoruma sınırsızca açık bu durum şiirsel bir vasıf olarak hoş dursa da o şairin siyasal tavır sahibi olduğunu ileri sürdüğünüzde bir açmazı sonuç verir. Örnek: Siyasal tavır tarafından içerilmesi beklenen “erdemli tutum”, ironik konuşmacının doğası gereği alayla yaklaştığı bir şeydir.” (Ünal, 2014: 88)

Utku Özmakas’a göre, Günçe şiirindeki ironi anlık parlamalarla ortaya çıkar.

“Anlık parlamaların izini sürmek oldukça zordur, kısa bir sürede göz yanlısı üretebilirler; ancak Günçe şiirinde ironinin parlaklığı anlık belirmelerin çifte katmanlılığıyla görülür. Birinci katman zaten “gizli ve saklı” olan bir şeyi açığa çıkmasıdır; ikinci katmansa açığa çıkanın zaten “skandal” olan boyutunun “sıradanlığı”dır.” (Özmakas, 2017: 141).

Gizli ve saklı kalması gerekenin açığa çıkarılarak (Özmakas, 2017: 142) ironiye başvurulduğu şiirlerden biri “Türkiye Kadar Bir Çiçek” adlı şiirdir. Bu şiirde Günçe ürkütücü olan durumları ironi yoluyla yıkar. Kötü durumları “çiçek” kelimesiyle olumlama yoluna giden şair böylelikle gerçekliği tahribata uğratar. Ayrıca konuşma diline has seslenme biçimleriyle bunları hafife alır:

“Benim poliste kaydım varmış, hohho

Poliste kaydı olmanın çiçeği

(...)

Amerikan polisinde bile fotoğrafım var, hah

Hangi hırsızın polisi, hani ev sahibi

(...)

Kaydımız olsa da olmasa da sevgilim, ohho

Kaç kere yıkadık birbirimizi” (s. 57-59)

İlk kitabı *Gencölmek*'teki kırılğanlığın yerini *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te ironinin aldığı ifade eden Özkarcı, Günçe'nin ironik dili bağlamında şunları söyler:

“Şiirin ironisi, güncel olanın yadsınması kadar şiirin daha açık bir şiir olmasını da tetikleyen bir etmen. Onun ironisi daha çok öfkeli bir ironidir. Geçimsiz bir ironi deyim yerindeyse... Cemal Süreya'da böyle bir ironiye rastlamayız pek. Cemal Süreya ironisi humoura yani mizaha yatkındır. Çoğunlukla bir durumun parodisine de yaslanabilir. Neşeli bir ironidir, Cemal Süreya ironisi yoğunlukla. Ergin Günçe'de ironi uzlaşmazdır.” (Özkarcı, 2017a: 21).

Bu “geçimsiz ironi” Günçe'nin şiirlerinde bir gerilim noktası da yaratmıştır. “Sevr ve Lozan bana vız gelir”, “Kamu düzeni ile aramda fark var” gibi mısraları yazan Günçe, devlet, iktidar, işveren, tüccar, baba gibi gücü elinde bulunduran ne kadar kurum ve kişi varsa bunlara ironik bir üslupla yaklaşır. “Ortalama Bir Tacir için Kurnazca Öneriler”, “Stammheim Dörtlüğü”, “Osmanlı Demokrasileri”, “Orta Yaşlı Bir Yazarın Cumhuriyet Bayramı Konulu İlk Şiiri” ve “Yargı Yöntemi Dersleri” gibi birçok şiir bu türden ironinin örnekleridir:

“Adam öldürmek devletin tekelinde mi?

Yoksa ben de öldürebilir miyim istediğimi

Devleti öldürebilir miyim örneğin

Ve öldürmek istediğim öteki zulümleri” (“Stammheim Dörtlüğü”, s.187)

“Ortalama Bir Tacir için Kurnazca Öneriler” adlı şiirde dini kullanarak hile yapan “tespihli tüccarları” ve ticari menfaate dayalı “burjuva kaygılarını” “öfkeli” ve ironik bir dil ile eleştirir:

“Yeniden Süreler indiriyor ve tespihleri var

Birdenbire kalkıp hacca gider her sefer

Daha kolay kaydırır dönünce terazisini

(...)

Benim dileğim tacirsiz bir dünya a kızlar

Bankaya, Sigortaya metelik vermem

Bütün duygularımınla çalarım ıslığı

İşte böyle dokunaklı eytişimler bilirim

İnat olsun diye burjuva kaygılarına” (s. 77-78)

İroninin işlevi noktasında ironinin temellerini mizaha dayandıran Mehmet Narlı onu mizahın bir görünüşü veya bir türü olarak kabul eder. Bu yönüyle ironi içinde gülmeyi de taşımaktadır. Fakat bu gülme kaba ve sebepsiz bir gülme değil; “aklın ve sezginin derecesine göre etkisi değişen işlevsel ve biraz acılı ve hüzünlü bir gülmedir.” (Narlı, 2007: 104). Bu mizahtan doğan acılı ve hüzünlü gülüş, ironiyi yer yer kara mizaha da dayandırmaktadır. Günçe, “mizahın oynadığı bu oyun” hakkında şunları ifade eder:

“Mizahın kökeni, bazen bir aşağılık duygusu, bazen bir büyük öfke, bazen nefret ya da kindir toplumu ve doğayı saran uyumsuzluklara, çelişkilere karşı. Bunları büsbütün sivrilteyim de, diyor insan bazen, herkese batsın, bir bana batacağına. Başkalarını da ortak edince azalır benim yüküm deniliyor. Bir bakıma kolay bir yöntem; kısa dönemli başarılar da sağlıyor. Fakat azaltmıyor o uyumsuzlukları o çelişkileri. Bir punduna getirip yan çizmiş oluyoruz güçlükleri, ateşin üstünden

atlayacağımıza yanından geçmiş oluyoruz. Böylece bir çeşit “kaçış mekanizması” olup çıkıyor mizah, bir çeşit aldatmaca.” (Günçe, 1972: 2).

Toplumsal sorunlar karşısında “bir kaçış mekanizması” olarak mizahi bir tarafı da olan ironik söyleyiş “Osmanlı Demokrasileri” şiirinde şöyle belirir:

“nc Abdülhamit ağına hazırlık yapıyorum

Halk dağınık ve dalgın ve soğuk btin kentler

Dörtlü nerge, İstanbul Sanayi Konferansı

ve ciklet çiğneyerek aramıza katılan Amerikalılar

Herşey sondan başa doğru unutulmuştur

(...)

Son yüzyılı bir bunak yaşamış olsa bile

Osmanlıda çok iş var!” (s. 188)

“şehirli şairler Antolojisi” ve “Eski şiir” adlı şiirler de Günçe’nin mizaha dayalı ironik bir üslup kullandığı şiirlerdir. şair hem eski şiire hem de şairlere alaycı ve eleştirel bir dil ile yaklaşır. Toplumsal sorunlara arkasını dönerek “pasaport alabilen, maaşlı” şiirleri “halkın arasına girmemekle” suçlar:

“Eski şiir savruktur

Yalanlar söyler, güleryüzlü ve ısrırgan

(...)

Naylondur Eski şiir

retimi, leşimi, dirliği bilmez

(...)

Pasaport alabilir çünkü maaşlı şiirdir

Hoppadır Eski şiir

Bir kedi yakalasa bıyığına karanfil takar

Ve Böylece devrime ulaştım sanır” (“Eski Şiir”, s. 64-66)

“Cemal Süreya hesaplı şair

Boyuna boynunu ve aşkını ölçüyor

İçi havayla dolu Ülkü Tamer’in

İnsanda bir çerez etkisi bırakıyor

(...)

Ümit Yaşar diye bir köfteci var

Şiirin Hürriyet Gazetesidir

Yeni yetme genç kardeşler de şair oldular

Bakalım hangi modaları getirecekler” (“Şehirli Şairler Antolojisi”, s. 69-70)

İroninin hüznle birlikte verildiği birçok mısraya rastlanır Günçe’nin şiirlerinde. Dönemin siyasi ve toplumsal karışıklıkları arasında insanların tutuklanması, sokaklarda vurulması, idam edilmesi gibi trajik olayları kara mizaha varan ironik bir üslupla işler:

“Sınavda hepinize başarılar dilerim

Soruları okumadan cevaplamayın

Can’la oynuyorsunuz şunun şurasında” (“Yargı Yöntemi Dersleri”, s. 73)

Burada şair, “can” kelimesini bir sapma biçiminde kesme işaretiyle ayırır ve ölümü kasteder. Fakat “şunun şurasında” diyerek aslında trajik olan ölüm hadisesini küçümser nitelikte bir ifade kullanır. “Tutuklu Gençler Arasındayım” adlı şiir de bu türden bir ironinin görüldüğü mısralar barındırır. “Usturalı saçlarla hapishaneye yakışmak”, “şaka”, “hüzün”, “gülünçlülük” gibi kelimeleri bir arada kullanarak hüznü bir ironiye yaslanır:

“Şakayla karışık bir hüznün Gülü

Tutuklu olmanın gülünçlüğü

(...)

Biol Ertuğrul –şaka bir yana-

Buraya en çok yakışanımız

Saçları usturalı daha ilk günden” (s. 96-98)

Günçe'nin ironik bir üslupla ele aldığı kavramlardan biri de tanrı olgusudur. Tanrıya bir gerçeklikten çok bir şüphe kaynağı olarak yaklaşır. “Kutsal kitapların gerçekliğini kabul etmekle birlikte varlığını tiye aldığı izlenimini veren” (Eser, 2015: 53) mısralar vardır:

“Bir Kitap da ben indirsem

Ustam kaşlarını çatar” (“Bir Yazdan Geride Kalan Hıştırlar”, s. 154)

“Şeriata girsem ben bir garibim

Tarikata katılsam tam göbekten girerim

Hakikati ararsan bir Tanrıyım aslında” (“...”, s. 197)

“Tanrı bile baksana senle oyalanıyor” (“Saçmasapan Bir Şiir”, s. 117)

3.8. Şiir Dilinde Halk Edebiyatı Unsurları: Masal ve Türkü

Söyleyeni belli olmayan sözlü geleneklerle aktarılan türkü, halk hikayesi, destan, bilmece, tekerleme, fıkra gibi türlerden, söyleyeni belli aşık ve tekke edebiyatına kadar çok geniş bir alanı kaplayan halk edebiyatı, Türk edebiyatı geleneği içinde uzun bir geçmişe sahiptir. Bazı şairler bu gelenekten hem edebi zevk ve anlayış açısından hem de kaynak bakımından çokça yararlanmışlardır.

Ergin Günçe'nin şiirlerinde gerek çağrışım alanı bakımından gerek söyleyiş açısından Halk edebiyatı türünün izlerine rastlanır. Kalıplaşmış ifadeler, tekerleme ve deyimler gibi anonim türlere ilişkin unsurlara “Deyimler ve Kalıplaşmış Sözler” başlığında değinmiştik. Günçe, halk edebiyatı unsurlarından masal ve halk türkülerinden faydalanır. Özellikle çocukluk ve ölüm temalarını iç içe işlediği *Gencölmek*'te “hafif, çocuksu ve rahat” bir söyleyiş ile (Akdağ, 1966: 40) masal dünyasının sınırlarına

dayandığı olur. *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te ise halk türkülerinden ve halk şairlerinden bir çağrışım unsuru olarak faydalanmıştır şair.

“Evde Kalmış Kızların Masalı”, “Bir Korku Temi Üstüne Masal” gibi şiir adlarının olduğu *Gencölmek*'te çocukluk yıllarına dair anılar, masalsı bir üslup ile anlatılır. “İhlamur Korusu” adlı şiirde çocukluğundaki bir deliyi ve onun ölümünü işler Günçe. Bu onun çocuk dünyasına masalsı bir atmosfer katar. Öyle ki delinin ince sakallarını anneler görse hemen bir masal uydurabilirler:

“Aklında arılar olurdu

Gözü denize aktığı zaman

Bir masal hemen uydurur anneler

Görseler ince sakallarından” (s. 12)

Çocukluğu oğlu Dadal üzerinden ele aldığı “Ben Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin” adlı şiirde masallara has olağanüstü durumlar gerçekleşir. Bununla birlikte masalarda görülen kalıplaşmış ifadeler de yer verilir:

“Bakır paralar, Mısır kebab, Şeytan minareleri

Deve hammal. Faytonlara bindik kendi masalımızda

Deniz Sarayımız, Güneş pire

(...)

Çık kerevetine çık kerevetine

Tutup bir uzak Baba görüntüsü eteklerinden

Her şey bir yeni Masal olsun sana” (s. 109-110)

Masallara ait dev, kambur, Kafdağı gibi unsurlar girer şiirlere. Çocukluğuna dair görüntülerin çizildiği “Anı” şiirinde çocuğun zihnine yer eden “Kafdağı”; “Bir İntihar İçin Müzik” şiirinde “devler”, bütün masalları bilen “nineler” yer alır:

“Düşüncemde kafdağı

Dudaklarımda bir düş bir kuruntu

Acıları başlıyor arkadaşların

Sanki daha dün ölmüş” (“Anı”, s. 15)

“Bir dev otururdu dağların arkasında

Boğulsun boğulsun çocuklar şarkısında

Dedesini görmüş ava çıktığında geçen kış

O da ablama anlatmış ve ablasına

Sonra bir boynuzu öttürüp kaçmış

(...)

Bana devleri öğreten odur ninesi bütün masalları bilir” (“Bir İntihar İçin Müzik”, s. 20-21)

“Bir Korku Temi Üstüne Masal” şiirine masalsı bir atmosfer hâkimdir. Hayal âleminde çıkıp gelen bir “kambur” çocuğun kapısını vurur. Şair, burada gündüz uykusunda olan bir çocuğun rüyasını/hayal dünyasını anlatır. Çocukları ürküten “kara tavuk”, “kambur” gibi semboller verilir:

“Kamburun biridir o, alçı gözlü

Gülerek uyandırır bir öğle uykusunda

Ilıktır çiçek bardağında su

Güneş halıda kedilerin karnında

(...)

İrkilir dönersiniz birden

İnce bileğiniz parmaklarında

(...)

Gecedir şimdi üşüten boynunuzu

Bodur çam ağaçları altında

Kesilirken kara bir tavuk” (s. 43-44)

Buna benzer bir korku unsuru olarak “Şapkamda Yağmur” adlı şiirde de şair yağmuru bir masal kahramanı gibi onu kişileştirerek anlatır. Masal türünün kip eki olarak bilinen duyulan geçmiş zaman eki olan “-miş” ekini kullanarak yağmurun yağışına masalsı bir atmosfer katar. Şiir, mensur bir metin biçiminde düşünüldüğünde masal havası verir:

“Küçük adımlarla inmiş şehrin batı kapısından

Şaşırtmış annemizi kocaman gözleriyle

Uykusundan etmiş keçileri oğlakları

Yollarda uygunsuz açık saçık yatan” (s. 34)

“Samyeli” şiirinde şair, bu kez samyelinin kişileştirir ve ona bir masal kahramanının özelliklerini verir. Çocuk kahramanın ağzından masalsı bir söyleyiş ile verilir samyeli. Annesinden dinlediği masallara benzetir samyelinin eserek kokuları taşımasını. “Bir dudağı dağlarda Bir dudağı Akdeniz’de” gibi masallara has olağanüstü benzetmelerden yararlanır:

“Gül bahçesinde ılık kokularla doyup

Eski masal dilindedir annemden

Ne zaman uyuyup kalsam bu bahçelerde

Okşaya okşaya yüzümü lekeleyen

Bir dudağı dağlarda bir dudağı Akdenize uzanır

Akdeniz henüz deniz bile değilken

Ebemkuşakları gömülürüm apansız

Ne zaman geçse yüzü samyelinden” (s. 33-34)

Ergin Günçe şiirlerinde halk edebiyatının diğer bir türü olarak türküler görülür. Türkü, ezgilerle söylenen anonim halk edebiyatı ürünüdür. Halk şiiri biçimleriyle söylenmiş, söyleyeni belli olan türkülerin de olması sebebiyle halk edebiyatının en zengin alanını teşkil eder (Dilçin, 2016: 289). Toplumun acılarını, sevinçlerini ve heyecanlarını toplumun dili ve duyarlılığıyla yansıtması bakımından özellikle toplumsal konuları işleyen şairlerin yararlandığı bir alandır. Ergin Günçe, *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te halk türkülerinden, halk şairlerinden göndermeler yoluyla faydalanmıştır.

“Yemen Türküsü Cinsinden Bir Sıkıntı” adlı şiirde Yemen Türküsüne göndermeler yaparak, içinde bulunulan toplumsal ve siyasi karmaşıklıkların verdiği sıkıntılara vurgu yapar. “İngilizi andıran tüccardan bir herif/ Beni sana seni bana kırdırıyor” diyen şair, silah tüccarlığı yapan emperyalist devletlerin kışkırtmasıyla siyasi çatışmalara sebep olanları eleştirerek meydana gelen ölümleri anlatır:

“Köylü candarmayla öğrenci çocuk

Kucak kucağa düşüp öldüler

Bir İngilizden ötürü (hep o deminki şişman İngiliz)

Havada bulut yok, kocaman duman

Kışlanın içinde redif sesi var

Yemene gidene ağlıyor sanki başörtülü kadın” (s. 94-95)

“Kuş Sesleri Ovalara Yayılır Hafız Burhan Efendinin Plağından” adlı şiirde “Türküler apayrı bir cumhuriyettir” diyen şair birçok türküye gönderme yapar. Çünkü türküler halkın dilini ve duygu dünyasını anlamamanın yollarından biridir:

“Duramam gayri buralarda nice türküler bilirim

Böyle saçmasapan hafızlık olmaz

Utanmasam bir katır edineceğim gene

Binerim üstüne ve gezinirim ve şunları söyleyerek

“Menekşeden martinimin demiri

Bu türküyü en iyi Enver bilir

“Dağlar dağlar viran dağlar

“Meşeler gövermiş varsın göversin

“Ürgüplü Cemalim algın Cemalim

Seni de mi pusuya düşürdüler

Türküler apayrı bir cumhuriyettir

Söylerim müzikten bütünlemeye kalan sesimle

Yakarım bazen ben de yanık türküler

Yakarım yeni ve uzun türküler” (s. 114)

“Bir kimsenin ölümü üzerine duyulan acıları anlatmak amacıyla söylenen şiirler” (Dilçin, 2016: 342), “insanoğlunun ölüm karşısında ya da canlı-cansız bir varlığı kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler” (Elçin, 1990: 1) şeklinde tanımlanabilen ağıt türü de “genç ölüm”lerin çokça yaşandığı bir dönemde eser veren Günçe’nin şiirlerinde yer alır. Hatice Alankuş için yazdığı “Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün” ve annesi için yazdığı “Alfabe İçin Bir Ağıt” bu türden şiirlerdir:

“Toprağa verildi kınasız kuzum bugün, mor gelinim

Yorgun günler

Tabutunda solgun Temmuz gülleri okunuyor.

Mimardı. Genç bir kadın.” (“Bir Temmuz Gelini Toprağa Verildi Bugün”, s. 104)

“Güz annemle birlikte gitti

AL FA BE DE kaldım

(...)

ve Gömdük kendi öz annemizi

ÇOCUKLAR DERSİMİZ BİTTİ” (“Alfabe İçin Bir Ağıt”, s. 135)

Bazı şiiirlerinde çağrışım yolu ve benzetme unsuru olarak halk şairlerinin adlarından, halk kültürü motiflerinden de faydalanır şair. Pir Sultan Abdal, Bolu Beyi, Köroğlu, Ruhi Su gibi isimler türkülerle birlikte anılır şiiirlerinde. Bolu Beyi’ne karşı mücadele eden Köroğlu’nun atını, Avşar kilimlerini de sembolik anlamlar yükleyerek ve çağrışım alanlarını genişleterek kullanır:

“İçlenir Ruhi Su türküleriyle

Köroğlunun atı, oklar ve Padişahın olmayan dağlar

Gitsin Bolu Beyleri, Gelsin Avşar kilimleri

Adı da türküsüyle birlikte yaşar” (“Ben Uzağa Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin”, s. 108)

“Kendime göre bıyıklarım Pir Sultan Abdal

Çileden çileye uzanan bir çizgi, bir alandır” (“Bir Yaz Ölümüne Hazırlık”, s. 101)

“Biçilir çelikten her bıçak, silah dökmek kolaydır

Hilesiz bir Köroğlu, Bolu taraflarından” (“Tutuklu Gençler Arasındayım”, s. 97)

3.9. İkinci Yeni ve Toplumcu Şiir Arasında Şiir Dili

Ergin Günçe’nin şiiri, şiir serüveninin başlangıç noktası ve gelişimi açısından İkinci Yeni şiirinin oluşum sürecine tekabül eder. Türk şiir tarihinin önemli oluşumlarından biri olan İkinci Yeni kuşağı, hem kendinden önce yazmaya başlayan hem de sonraki dönemlerdeki şairleri derinden etkilemiş bir şiir anlayışıdır. Bu bakımdan Günçe şiirinin

gerek dilsel gerek tematik anlamda İkinci Yeni şiiri ile olan bağından söz etmek gereklidir.

Lise yıllarında şiir yazmaya başlayan Ergin Günçe, ilk şiiri “Cebrik Şiir”i 1954’te *Onüç* adlı bir dergide yayımlar. Şiir serüveninin başlangıç noktası olarak nitelendirebileceğimiz bu yıllar İkinci Yeni anlayışının oluşum süreci olarak değerlendirilir. İkinci Yeni’nin önemli isimlerinden biri olan Ece Ayhan İkinci Yeni oluşumu içindeki öneminin tartışmaya açık bir durum olduğunu ifade ederek Ergin Günçe’nin İkinci Yeni ile olan bağıını şu şekilde yorumlar:

“Ergin Günçe İkinci Yeni’de başlangıçtan beri vardı çaktırmadan; Çatladıkapi’dan işte bir parasız yatılı daha. Onun ay mı, gezegen mi, yıldız mı olduğu belki tartışılabilir ama şiirlerindeki çocuk bakışının tek kürek Yalova yapmak sahiciliği, sahici sahiciliği kesinlikle yadsınamaz!” (Ayhan, 2016: 21).

Günçe, ilk kitabı *Gencölmek*’teki şiirlerini İkinci Yeni anlayışındaki şiirlerin ve bu anlayış üzerine tartışmaların da yer aldığı *Pazar Postası* dergisi ile birlikte *A, Papirüs, Dost* dergilerinde yayımlamıştır. Bu kitapta yer alan şiirlerin dilsel bütünlüğü bağlamında Cemal Süreya şunları söyler:

““Gencölmek” teki şiirlerle daha sonra tek tek dergilerde yayımlananlar arasında şöyle bir ayrım var: “Gencölmek” tekiler İkinci Yeni döneminin ortak çizgilerini de taşıyor. Çocukluk -ölüm duygusu temaları- yan yana, hatta iç içe. Kimi zaman adamakıllı uçlara, sınırlara götürülen dil deformasyonları bile bu temalarla lekesiz (chaste) bir durum kazanıyor. Ruh temizliğinin kitabıdır “Gencölmek”. Düşünce orada naifleşiyor, humor haline geliyor.” (Süreya, 2012: 92)

İkinci Yeni şiirinin öncülerinden olan Cemal Süreya’nın ve Ece Ayhan’ın bu ifadeleri Günçe şiirinin başlangıçta İkinci Yeni şiiri ile olan bağıını ortaya koyması bakımından önemli görüşlerdir.

Süreya, bu ifadelerle Günçe’yi ilk kitabında dilin deforme edilmesi ve temalara yaklaşım biçimi bakımından “İkinci Yeni döneminin ortak çizgileri”ni taşıdığını ifade etmektedir. Özdemir İnce ise 1969’da özel sayı olarak hazırlanan *Papirüs* dergisinin

“İkinci Yeni Antolojisi”ne iki şiiriyle alınan Günçe’nin bu şiirler üzerinden İkinci Yeni içinde zikredilmesine karşı çıkar:

“İsimler sözlükleri, antolojiler Ergin Günçe’yi “İkinci Yeni” akımına katarlar ama o İkinci Yeni şairi olmadığı gibi İkinci Yeni’ci de değildir. Yanlışlık Papirüs Dergisi’nin (sayı 41, Kasım 1969) özel sayı olarak yayınladığı “İkinci Yeni Antolojisi”nde başlıyor. Mehmet H. Doğan ile Turgay Gönenç’in hazırladığı bu antolojide Ergin Günçe’den iki şiir alınmış: “Mandolin” ve “Kıyıda Ölüm”. Bu iki şiirin İkinci Yeni sayılması epeyce tuhaf. Çünkü en azından dilsel deformasyon ve sapma yok.” (İnce, 2017: 49-50)

Bu iki şiirde dilsel deformasyon bulunmasa da *Gencölmek* kitabındaki şiirler bir bütün olarak değerlendirildiğinde özellikle şiir dilindeki sapmalar ve imgeye dayalı bir söyleyişi incelemek bakımından Cemal Süreya’nın değerlendirmesi yerindedir. Bu konu “Sapmalar” başlığı altında birçok örnekle işlendiği için burada birkaç örneğe değinmekle yetineceğiz.

İlk olarak 1958’de *Pazar Postası*’nda yayımlanan “Şapkamda Yağmur” şiirinde şair, alışılmamış bağdaştırmalar ve imgeye dayanmak bakımından İkinci Yeni şiirine benzer bir söyleyiş geliştirir. “Adam şapkasına rastladı sokakta/ Kimbilir kimin şapkası” (Süreya, 2013: 15) diyen Cemal Süreya şiirindeki “adam” burada “şarkı söyleyen bir yağmur” olarak belirir. Dolayısıyla İkinci Yeni şiirinde rastlanan alışılmış söylemin kırılması ve gerçeküstücülük eğilimi Günçe şiirinde de görülür:

“Şapkamda Yağmur içli bir şarkı söylüyor

Nasıl da söylüyor dudaklarıyla

O zenci gökyüzünün yıldızları ötmüyor

İşimiz artık ıslanmış horozlarla” (s.34)

Ergin Günçe’nin şiirlerinin imge, benzetme, eğretileme, alışılmadık bağdaştırmalar bakımından oldukça zengin olduğunu ifade eden Gonca Özmen bu bağlamda şu örnekleri verir:

“Öfkeli umutlar, öfke çiçeği, tilki kulaklı bir zaman, suratı çilli günler, Türkçe ağlayan bir çocuk, gümrükleri alınmış iğreti duygular, yanlış bir çarşı, uyuyan kahkaha, ağlama defteri, rüzgârın parmakları, aklın eşşeği, sarışın ağıt, hergele gazeteler, sazlama bir oğlan, güneşin ayazı, zenci gökyüzü, ayı koparılmış gece, suratlı çilli günler, ayıp çiçekler, yabancı uyruklu bir ikindi, ayın ötmesi, duyguları kaçak sigaraya sarmak, denizin-ovanın kilidi, konuşan testiler, Kurtuluş Savaşı'nın kaşı, kafamın hamamı...” (Özmen, 2017: 114)

Verilen alıntıdaki örnekler bakıldığında Günçe'nin şiir dilinde İkinci Yeni şiirinde olduğu gibi, alışılmamış bağdaştırmaların, imge merkezli şiir anlayışının, gerçekliği altüst eden şiir algısının önemini görmek mümkündür.

İkinci Yeni anlayışı üzerindeki tartışma konularından biri de şiirde anlam/anlamsızlık konusudur. Bu tartışmalar ekseninde Ergin Günçe'nin *Pazar Postası*'nda yayımlanan “Yanlış Bir Anlayış” yazısından bahsetmek gerekir. Bu yazı aynı dergide yayımlanan Muzaffer Erdost'un “Birşey Söylemeyen Şiir” yazısına cevap niteliindedir. Ece Ayhan'ın şiirlerinin bir şey söylemediğine dair bir görüşten alıntı yapan Erdost, “Ece Ayhan'ın şiirleri iyi ya da kötü olabilir. Önemli olan ikinci yeni diyebileceğimiz bir şiirin ozanlarından birini “Bir şey söylemiyor” diye kınamak günümüzün şiirlerinde beliren akınlardan birini anlamamaktır.” (Erdost, 1956: 6) şeklinde cevap verir. Söz konusu yazısında bu ifadeler ve şiirde anlamın rastgele kurulabileceğine karşı çıkan Günçe, şunları söyler:

“Birşey söylemediğini kabul ettiği bir kimseyi kınamak gerekmeseyse bile bu, ancak kınanacak bir değeri dahi taşıyamamasındandır. Birşey söylemeyen şiirden bir takım güzellikler çıkarabilmek olsa olsa geniş bir imgelemin işidir. (...) Şairin kelimelerle kurduğu mısradan her zaman bir anlam çıkmayabilir.” (Günçe, 1957: 7)

Nitekim bu sözlere paralel olarak Günçe'nin şiirinde anlam rastlantıya bırakılmaz. Birtakım sözcüksel sapmalarla dilde var olmayan kelimeler üretse de şiirde anlam noktasında uçlara dayanan İlhan Berk ve Ece Ayhan'dan çok, anlam yapısını büyük ölçüde korumak bakımından Cemal Süreya şiiri ile ilişkilendirmek daha yerinde olacaktır.

1964'te *Gencölmek*'in yayımlandığı yıllarda Türkiye'nin siyasi ve toplumsal devinimi açısından birçok hareketlenmenin yaşanması, 1968 öğrenci hareketleri, 1971 askeri muhtıra gibi Türkiye tarihinde önemli hadiselerin meydana gelmesinden oluşan olaylar zinciri Ergin Günçe'nin dünya görüşünün ön plana çıkmasına ve tüm bu olaylara bağlı olarak şiir çizgisindeki değişime neden olur. İkinci Yeni sonrası toplumcu şiirin önemli temsilcilerinden olarak görülen İsmet Özel, Ataul Behramoğlu, Özkan Mert, Süreyya Berfe, Refik Durbaş gibi isimler başlangıçta İkinci Yeni şairlerinden etkilenmekle birlikte sonradan İkinci Yeni şiir anlayışına ciddi eleştirilerde bulunacaklardır. Tematik anlamda bireyden topluma, dilsel anlamda imgeci ve soyut bir şiir dilinden daha açık bir dile doğru evrilen bu şiir anlayışı ile Ergin Günçe şiiri arasında tema ve bu temayı işleyiş bakımından bir etkileşim olduğu söylenebilir. Ancak bu etkileşim 1970'lerde bazı şairlerde olduğu gibi giderek artan sloganik söylemin şiir estetiğinin önüne geçmesine neden olacak biçimde görülmeyecektir. Bu anlamda şiirlerin yayımlandığı tarih ve tema benzerliği noktasında "1972 Şiirleri" diye bir sınıflandırma yapan Yücel Kayıran şu ifadelerle yer verir:

"1972 Şiirleri" dediğim şiirler toplamı, Türk şiirinde ayırt edici bir toplamdır. Gerçek ile kurgu iç içedir. 68'in devrimci gençleri başka hiçbir metinde, burada olduğu denli dokunulabilir hale getirilmiş değildir. (...) "1972 Şiirleri"nde ayırt edici olan, sol politik şiirin, toplumcu gerçekçi şiirin dışında ve karşısında kurulmuş ve bir başka sol politik şiir için yeni olanak içeriyor olmasıdır."
(Kayıran, 2016: 156-157)

"Liriği içererek aşan bir epiğe, imgeyi içererek aşan bir konuşmaya, muhayyel bir çocukluktan halkın içinde duran ve tarihten haberdar bir siyasi özneye" (Koytak, 2014: 37) geçilen "Türkiye Kadar Bir Çiçek" şiiri "Çiçek Kasidesi" başlığı ile 1968'de *Papirüs* dergisinde yayımlanır. "Benim poliste kaydım varmış, hohho/ Poliste kaydı olmanın çiçeği" (Günçe, 2016: 57) mısrayla Günçe şiirinde önemli bir izleği oluşturan kavganın ve şiir dilindeki ironik söylemin ilk belirtileri açığa çıkmaya başlar. Bu dönemde şiir Günçe için aynı zamanda devrimci kimliği de üstlenen bir tarafi içerir. Bu yönüyle dönemin toplumcu seslerinden biri olan İsmet Özel'in "Yıkılma Sakın" şiirinde "Sana durlanmış kelimeler getireceğim/ pörsümüş bir dünyayı kahreden kelimeler/ kelimeler, bazısı tüyden bazısı demir/ seni çünkü dik tutacak bilirim/ kabzenin çekicin

ve divitin/ tutulduğu yerden parlayan şiir” diye ifade ettiği (Özel, 1988: 61) tavra benzer bir nitelik taşır. Günçe, idam edilen Deniz Gezmiş ve arkadaşları için yazdığı “Mayıs Günleri İçin Ağıt” şiirinde şöyle diyecektir:

“Şiir tabanca oldu artık

Bir tarih düşelim şuraya

Kelimededen ve ustadan kurtuldum

Aşk gitti başka kaleler kaldı geriye” (s. 60)

“Kelimededen ve ustadan” kurtulan şair, böylece İkinci Yeni şiirinin “kelimeye dayanan” (Süreya, 1992: 23) şiir anlayışından uzaklaştığının da belirtilerini verir gibidir. Ancak bu uzaklaşma imgeden tamamen soyutlanma, dilin deforme edilmesi anlayışından kaçınma gibi algılanmamalıdır. Çünkü *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’teki şiirlerde her ne kadar daha doğrudan bir söyleyişi öncelense de bazı şiirlerde imgenin belirleyiciliği devam etmektedir:

“Güneş bir portakal çılgınlığıyla battı

Tutukluk yapıyor kırma tüfeğin

Derme çatma kulübenden uzaksın

Kalbim bir telgraf çek kendine

Seni bekliyor son yolculuğun

Tenha bir istasyonda” (“Kalbim, Emekli Bir Avcısın Ormanda” s.170)

Gencölmek kitabında görülmeyen ancak *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’te öne çıkan unsurlardan biri de ironidir. Düzen eleştirisi, siyasi ve toplumsal olaylara bakış, ticaret ekseninde gelişen gelir eşitsizliği, sınıfsal ayırım gibi konularda Günçe’nin ironik dili ön plana çıkar. Genellikle toplumcu şiirin siyasi söylemle örüldüğü bu dönemde şair, siyasi içerik taşıyan şiirlerinde keskin bir ironi; idamlar, sokakta öldürülenler vb. gibi hüznü denebilecek olayları içeren şiirlerinde ise kara mizaha yaslanan bir ironi kullanma yoluna gitmiştir. İroniyi kullanım bakımından İkinci Yeni şairlerinden Ülkü Tamer ve

Cemal Süreya gibi isimlerle bir akrabalık kurmak mümkünse de ironinin işlenişi noktasında Günçe'nin onlardan ayrılan bir tarafı olduğu söylenebilir. Ali Özgür Özkarcı, Cemal Süreya ile Günçe şiirindeki ironinin ayrımını şu ifadelerle dile getirir:

“Şiirin ironisi, güncel olanın yadsınması kadar şiirin daha açık bir şiir olmasını da tetikleyen bir etmen. Onun ironisi daha çok öfkeli bir ironidir. Geçimsiz bir ironi deyim yerindeyse... Cemal Süreya'da böyle bir ironiye rastlamayız pek. Cemal Süreya ironisi humoura yani mizaha yatkındır. Çoğunlukla bir durumun parodisine de yaslanabilir. Neşeli bir ironidir, Cemal Süreya ironisi yoğunlukla. Ergin Günçe'de ironi uzlaşmazdır.” (Özkarcı, 2017a: 21)

Nitekim Cemal Süreya şiirinde düzen ve devlet eleştirisi noktasında mizaha dayanan bir ironi dikkat çeker. Örneğin, Cemal Süreya, “Kısa Türkiye Tarihi” şiirinde “O yıllarda ülkemizde/ Çeşitli hükümetlerle/ Yetmiş iki dilden/ İkisi yasaklanmıştı:/ İkincisi Türkçe.” mısralarında dönemin siyasi otoritesini Türkçe üzerinden eleştirirken sert ideolojik eleştirinin aşırı ciddiyetini zekâya ve lirizme dayalı bir ironi ile kırmayı hedefler (Hüküm, 2017: 95-96). Ancak “Korkmadım kimsenin devletinden” diyen Günçe'nin devlet eleştirisi içeren şiirlerinde böylesi bir tutuma rastlanmaz:

“Adam öldürmek devletin tekelinde mi?

Yoksa ben de öldürebilir miyim istediğimi

Devleti öldürebilir miyim örneğin

Ve öldürmek istediğim öteki zulümleri” (“Stammheim Dörtlülüğü”, s.187)

Doğrudan bir akım içinde anılmayan Ergin Günçe'nin ilk kitabı olan *Gencölmek*'te imgeye dayalı bir söyleyişin öncelenmesi, dilin yapısını deforme eden kullanımların bulunması, şiir dilinde alışılmamış bağdaştırmalar başta olmak üzere birtakım sapmalara başvurulması bakımından İkinci Yeni dilinin izleri aşikârdır. Ancak Günçe, şiirin anlamı noktasında İlhan Berk ve Ece Ayhan gibi anlamsızlığa doğru uzanan bir yol izlememiş, şiirin anlam yapısını muhafaza etmiştir. *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabındaki şiirlerinde imgeyi de içermekle birlikte daha doğrudan bir söyleyişe geçen şair, toplumsal temaları işleyişte çoğunlukla slogan düzeyine düşmemiştir. Bunda

ironinin ve -her ne kadar yer yer epik bir üslup hissedilse de- şiirin derinliğine nüfuz eden lirizmin payının fazla olduğunu ifade etmek gerekir.

SONUÇ

Ergin Günçe 1954 yılında “Cebrik Şiir” adlı ilk şiirini, 1964’te *Gencölmek* adlı ilk kitabını yayımlamıştır. İmge kurulumu, dilsel deformasyon ve anlamın kapalılığı gibi özelliklerinden dolayı ilk kitabı *Gencölmek*’te “İkinci Yeni dilinin ortak çizgileri görülse de” *Türkiye Kadar Bir Çiçek* ile birlikte siyasi ve sosyal bir düzleme kayan Günçe kendine has bir şiir dünyası kurmuştur.

Ölümü ve çocukluğu genellikle iç içe işleyen şairin ölüme yaklaşımında çocuksu bir bakış ve onu işleyişinde alaycı bir tavır belirir. Bir çocuk merakıyla irdelediği ölümü korku duyulan, acı hissi uyandıran bir olgu olarak görmediği gibi ona karşı bir tevekkül göstermesi de söz konusu değildir. Çünkü Günçe, ölümün karşısında pasif bir duruş değil, etkin bir tavır sergiler. Dönemin siyasi ve sosyal ortamının karmaşası içinde meydana gelen ölümler de hüzünlü bir atmosfer ile verilir.

Ergin Günçe’nin şiirlerinde sıkça görülen temalardan biri de çocukluktur. Çocukluğuna dair anılar, çocuğun masalsı dünyası ve çocuksu dilin kullanımı şairin şiirlerinde oldukça geniş bir yer tutar. *Gencölmek* ve *Türkiye Kadar Bir Çiçek* arasında birçok yönden fark olduğu gibi çocukluk temasını işleyişte de farklılıklar görülür. *Gencölmek*’te çocukluk bireysel bir düzlemde ilerlerken, *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’te çocuk ve çocukluk sosyal ve siyasi bir anlam ile değerlendirilir.

Annesi tarafından Bulgar ve Araplık; baba tarafından Çerkeslik ve Lazlık gibi etnik olarak zengin bir aileden gelen Ergin Günçe’nin şiirlerinde bir diğer tema Çerkesliktir. Çerkes göçünü yaşayan dedelerine ve Çerkes kültüründe önemli yeri olan at ve tabanca gibi figürlere göndermeler yapar. Ayrıca göç ile birlikte bu figürlerin yansıttığı göçebe ve savaşçı yaşam tarzını terk edip yerleşik hayata geçişle birlikte bireyin yabancılaşmasını da verir.

Ergin Günçe, ilk kitabı *Gencölmek*’teki “Bastı Dede”, “Recep Doğmakla Kırk yaşında” gibi şiirlerde sıradan insan tipine yer verir. *Türkiye Kadar Bir Çiçek*’te daha çok toplumun emekçi kesimini temsil etmeye başlayan insan, öğrenci, tutuklu, tutuklunun yakınları vb. gibi insan tipleri üzerinden işlenmiştir.

Çocukluğunu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçiren şair, taşra yaşamının bir yansıması olarak tabiatı, tabiatın bir parçası olan mevsimleri, hayvanları ve bitkileri zengin çağrışım alanları oluşturacak biçimde işler.

Günçe'nin yaşadığı dönemin sosyal ve siyasi hareketlilik açısından oldukça çalkantılı bir dönem olduğunu ifade etmiştik. Şair, "Türkiye Kadar Bir Çiçek" şiiriyle birlikte toplumcu bir anlayışa ve siyasal bir söyleme geçiş yapar. Bu çalkantılar içinde siyasi suçlardan tutuklananlar, idam edilenler; toplumsal karmaşa sırasında sokaklarda öldürülenler; tutukluların kaldığı hapishaneler ve hapis hayatı şairin eğildiği toplumsal konulardan olmuştur.

Ergin Günçe'nin üslubu ve şiir dili de üzerinde dikkatle durulması gereken hususlardan biridir. İlk kitabında kısmen İkinci Yeni dilinin etkilerini taşısa da kendine özgü bir dil ve üslup kurmayı başardığını söylemek mümkündür. Anlatım tekniği açısından özellikle *Türkiye Kadar Bir Çiçek'te* konuşma dilinden ve onun rahat söyleyiş ve argo gibi imkânlarından büyük ölçüde yararlandığı tespit edilmiştir. Betimleme ve öyküleme tekniği ise taşra yaşamını pastoral tasvirlerle anlattığı şiirlerinde oldukça belirgindir. Bu tekniklerin ustalıkla kullanılmasında Günçe'nin yaşamındaki taşra gözlemlerinin etkisi olduğu söylenebilir.

Şiir dilinin belirgin hususlarından biri olan sapmalar Ergin Günçe şiirinde önemli ölçüde yer tutar. Özellikle noktalama işaretlerinin alışılmamış dışında kullanılması, büyük ve küçük harf kullanımındaki farklılık gibi yazımsal sapmalar ve konuşma dilinden doğan sessel sapmalar şairin şiirlerinde en çok göze çarpan örneklerdir. Şiir yapısında önemli bir öge olan yinelemelerden de yararlanan şair, bir ahenk unsuru olarak da başvurduğu gibi bunları daha çok anlam derinliğini belirginleştirmek ve çağrışım alanını genişletmek amacıyla kullanmıştır.

Günçe, siyasi suçlardan mahkûm olanlar, idam edilenler, halk şairleri, halkın içindeki sıradan insanlar gibi geniş bir alanı kaplayan özel adlardan yararlanmıştır. Halk şairlerinin adları dışında çağrışım alanı oluşturmakta ve şiir diline canlılık kazandırmakta Halk Edebiyatının masal ve türkü türlerine ait unsurlara başvurmuştur. Bu türden unsurların yer almasında Günçe'nin çocukluğunda annesinden dinlediği masalların ve halk türkülerinin etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Ergin Günçe'nin şiir dilinin belirgin ayrımlarından biri de şiirlerindeki ironidir. Özellikle süslü ve imgeci bir dilden daha açık bir söyleyişe geçtiği *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'te sosyal ve siyasi konuların işleyişinde ironinin önemi oldukça fazladır. Denilebilir ki siyasi ve sosyal konuları ele aldığı şiirlerinde alışılmış ve sloganik dili aşmada ironinin payı büyüktür.

İkinci Yeni ve İkinci Yeni sonrası toplumcu şiirin etkin olduğu yıllarda eser veren Günçe'nin şiirlerinin bu iki oluşum ile dilsel ve tematik anlamdaki bir bağdan söz etmek mümkündür. Doğrudan bir akım içinde anılmayan Ergin Günçe'nin ilk kitabı olan *Gencölmek*'te imgeye dayalı bir söyleyişin öncelenmesi ve şiir dilinde alışılmamış bağdaştırmalar başta olmak üzere birtakım sapmalara başvurulması bakımından İkinci Yeni dilinin izlerine rastlanır. Ancak şair şiirin anlamı noktasında İlhan Berk ve Ece Ayhan gibi anlamsızlığa doğru uzanan bir yol izlememiş, anlam yapısını muhafaza etmiştir. *Türkiye Kadar Bir Çiçek* kitabındaki şiirlerinde imgeyi de içermekle birlikte daha doğrudan bir söyleyişe geçen şair, toplumsal temaları işleyişte çoğunlukla slogan düzeyine düşmemiştir. Bunda ironinin dışında, epik bir üslupla birlikte şiirin derinliğinde hissedilen lirizmin de payının olduğunu ifade etmek gerekir.

Hayattayken önemli edebiyat dergilerinde şiirler yayımlamış ve eserler vermiş olan Ergin Günçe, Türk şiirinde bir ses yakalamış ve yer edinmiştir. Hazırlamış olduğumuz bu çalışma genel anlamda Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin tarihine katkıda bulunacaktır. Ayrıca bireysel temalarla birlikte, şairin yaşamış olduğu dönemde sosyal ve siyasi olayların sanatçının hayatına ve eserlerine yansımalarını ele alan bir çalışma olarak da dikkate degecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akay, H. (2006). *Şiir Alametleri*, İstanbul: 3F Yayınevi.

Akpınar, S. (2006). *Özdemir İnce'nin Hayatı-Sanatı ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma.Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, SBE.

Aksan, D. (2016). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, 2. Basım. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Aksoy, Ö. A. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Avan, H. (2012). Ergin Günçe'yi Arkadaşı Dincer Günday Anlattı. Dincer Günday (Ed.). *Ergin Günçe'yi Hatırlamak* içinde. İzmir: Etki Yayınları. 2012. 9-16.

Ayhan, E. (2014). *Bütün Yort Savul'lar!// 1954-1997 Toplu Şiirler*. 11.Baskı. İstanbul: YKY.

Ayhan, E. (2016). *Sivil Denemeler Kara*. 5. Baskı. İstanbul: YKY.

Aytaç, G. (2009). *Genel Edebiyat Bilimi*, 2. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.

Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Türkçe Büyük Sözlük*, 2. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Berzeg, N. (2006). *Çerkesler Kafkas Sürgünü: Vatansız Bırakılan Bir Halk*. İstanbul: Chivi Yazıları Yayınevi.

Cebeci, O. (2008). *Komik Edebi Türler*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Cengiz, G. (2011). *Kadınlar İçin Söylenmiştir*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Çalışkan, N. (2012). *ODTÜ Tarihçe: 1956-1980*. Ankara: ODTÜ Mezunları Derneği Yayınları.

Çeviker, T. (2016). *Nedret Gürcan'a Edebiyatçı Mektupları*. İstanbul: Ve Yayınevi.

Çonoğlu, S. (2007). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Ölüm (1920-1950)*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Dağıstan, T. (2010), *Metin Altıok Şiirlerinin Yapı, Tema ve Üslup Bakımından İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, SBE.

Dağlarca, F. (2010). *Çocuk ve Allah*. 1. Baskı. İstanbul: YKY.

Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. 11. Baskı. Ankara: TDK Yayınları.

Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ergülen, H. (2017). "Türkiye Kadar Bir Ergin", A. Ö. Özkarcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 91-97.

Eroğlu, E. (2011). *Modern Türk Şiirinin Doğası*. 3. Baskı. İstanbul: YKY.

Ferhad, H. (2016). *Şark Belleği*. İstanbul: YKY.

Giorgio, A. (2010). *Çocukluk ve Tarih*. B. Parlak (çev.). İstanbul: Kanat Kitap.

Günçe, D. (2012). "Ergin Günçe'nin Oğlu Dadal Günçe'den Açıklama". Dincer Günday (Ed.). *Ergin Günçe'yi Hatırlamak* içinde. İzmir: Etki Yayınları. 86.

Günçe, E. (2016). *Türkiye Kadar Bir Çiçek*, 2. Baskı. İstanbul: YKY.

Günday, D. (2012). *Ergin Günçe'yi Hatırlamak*. İzmir: Etki Yayınları.

Hikmet, N. (2008). *Bütün Şiirleri*. 4. Baskı. İstanbul: YKY.

- İnce, Ö. (2017). “Yazısı Güzel Ergin Günçe”, A. Ö. Özkarcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 45-54.
- Kahraman, A. (1976). *Süleyman Çelebi ve Mevlid*. 2. Baskı. İstanbul: Toker Yayınları.
- Kanık, O. V. (2013). *Bütün Şiirleri*. 33. Baskı. İstanbul: YKY.
- Karaca, A. (2013). *İkinci Yeni Poetikası*. 3. Baskı. Ankara: Hece Yayınları.
- Kayıran, Y. (2016). *Şiirimin Çeyrek Yüzyılı*. İstanbul: YKY.
- Kısakürek, N. F. (2010). 70. Baskı. *Çile*. 70. Baskı. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kierkegaard, S. (2004). *İroni Kavramı*. S. Okur (çev.). 2. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kirkiz, S. (2013). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şiirlerinde Yinelemeler*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi. SBE.
- Kurtuluş, A. (2017). Bugünü Kurcalayan Şiir. A. Ö. Özkarcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 81-88.
- Moran, B. (2013). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. 23. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mumcu, U. (2012). Ergin Günçe..., Dincer Günday (Ed.) *Ergin Günçe'yi Hatırlamak* içinde. İzmir: Etki Yayınları. 96-98.
- Özel, İ. (1988). *Erbain-Kırk Yılın Şiirleri*. 2. Baskı. İstanbul: İklim Yayınları.
- Özkarcı, A.Ö. (2017). Dadal Günçe İle Söyleşi. A. Ö. Özkarcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 168-190.

- Özkarıcı, A. Ö. (2017a). Bir Sunuş Yerine: Ergin Günçe Üzerine Derkenarlar, A. Ö.Özkarıcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 15-25.
- Özmağas, U. (2017). Ölümler, İroniler ve Çoğulluklar, A. Ö. Özkarıcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 135-144.
- Özmen, G. (2017). Kendi Göğünü Kendi Çizmiş Bir Şair: Ergin Günçe. A. Ö. Özkarıcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 107-132.
- Özyalçınar, A. (2012). Onun Başlattığı Şarkı Sonsuzca Sürecektir. Dincer Günday (Ed.). *Ergin Günçe'yi Hatırlamak* içinde. İzmir: Etki Yayınları. 94-95.
- Süreya C. (2012). Ergin Günçe. Dincer Günday (Ed.). *Ergin Günçe'yi Hatırlamak* içinde. İzmir: Etki Yayınları. 91-93.
- Süreya, C. (1992). *Folklor Şiire Düşman*. İstanbul: Can Yayınları.
- Süreya, C. (2000). *Toplu Yazılar II- "Günübirlik"ler*. İstanbul: YKY.
- Süreya, C. (2013). *Sevda Sözleri*. 51. Baskı. İstanbul: YKY.
- Tarancı, C. S. (1994). *Otuz Beş Yaş*. 9. Basım. İstanbul: Can Yayınları.
- Taşçıoğlu, Y. (2008). *Kader Hep Erken Zaman Hep Geç, Cahit Zarifoğlu'nun Şiiri*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Taşçıoğlu, Y. (2006). *Dar Vakitlerde Geniş Zamanlar, Behçet Necatigil'in Şiiri*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Temizyürek, M. (2017). Her Yanı Elmalar Asılı Bir Çocuktuk, Ölmeden Az Önce Gökyüzündeydi, A. Ö. Özkarıcı (hızl.). *Ergin Günçe Bir Kalkışma Yüreğinde Çiçek* içinde. İstanbul: Edebi Şeyler. 73-77.

Tarhan, A. H. (2013). *Bütün Şiirleri*. İ. Enginün (hzl.). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Toklu, M.O. (2003). *Şiir Dili ve Çevirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Türkçe Sözlük (2011). 11. Baskı. Ankara: TDK Yayınları.

Uyar T. (2011). *Büyük Saat Bütün Şiirleri*. 11. Baskı. İstanbul: YKY.

Sürelî Yayınlar

Akdağ T. (1966). “Gencölmek”. *Papirüs*. 1. 40-41.

Aktaş, H. (2012). Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi. *İdil Dergisi*. 1.4, 126-144.

Arolat, O. S. (1969). *Devrimci Genç Şairler Savaş Açıyor-Sanat Soruşturması II*. Ant. 154. 14-15.

Asiltürk, B. (2015). Cemal Süreya Şiirinde Dil, İmge ve Özel Ad Sürprizleri. *U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*. 18.29, 231-248.

Atabaş, H. (2017). “Ömrünü Dolduramayan Şairlerden Biri: Ergin Günçe”. *Kıyı*. 307. 26-29.

Çıkla, S. (2005). Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. *Hece (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*.104-105. 89-107.

Demir, Z. (2017). “Gencölmek”. *Kıyı*. 307. 34-40.

Erdost, M. (1956). “Birşey Söylemiyen Şiir”. *Pazar Postası*. 52.

Eser, K. (2015). “Ergin Günçe’de Tanrı Algısı”. *Afro*. 2. 51-54.

Fedai, Ö. (2009). Garip ve İkinci Yeni Şiirinde Bir Kaynak Olarak Humour ve İroni. *Turkish Studies International Periodical Fort he Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4.1. 997-1019.

Görün, F. (2017). Mülkiyeliler Birliği’nde Ergin Günçe’yi Anma Toplantısı. *Kıyı*. 307. 41-44.

Günçe, E. (1957). “Yanlış Bir Anlayış”. *Pazar Postası*. 2. 7-11.

Günçe, E. (1972). Mizahın Oynadığı Oyun. *Yeni A*. 7. 1-2.

- Geçgel, H. (2008). Arif Damar'ın Sanat Anlayışına Genel Bir Bakış. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*. 6-7. 91-102.
- Gündoğdu, A. E. (2010). Cemal Süreya'nın Şiirinde Sapmalar. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19.2, 263-275.
- Hüküm, M. (2017). Cemal Süreya Şiirinde İroni. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 42. 77-107.
- Koytak, E. (2014). "Yanımızda Bir Ses: Ergin Günçe" *Fayrap*. 64. 35-38.
- Kutlu, A. (2017). Ruhu Işıklı Yollarda Yürüsün. *Kıyı*. 307. 29-30.
- Narlı, M. (2007). Ömer Seyfettin'den Cemal Şakar'a Öykü ve İroni. *İlmî Araştırmalar*. 24. 103-115.
- Ongun, D. (2017). İhsan Deniz Şiirinde Hayat ve Ölüm Algısı. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 5.10, 138-157.
- Özyalçiner, A. (2016). Ergin Günçe Hep Aramızdaydı. *Parende*. 15. 4-5.
- Umutlu, S. (2016). "Kedilerin Krallara Baktığı Yerde bir yangının içinde Gencölmenin Şiiri ya da Bu Dünyadan Ergin Günçe Geçti Mi...". *Süje*. 18. 3. www.yersizyurtsuz.com/suje/eylul_2016/sayfalar/suje_sf_3.htm (15 Kasım 2017).
- Uygun, S.G. (2016). Ergin Günçe Şiiri Üzerine Tematik İnceleme, *Söylem Filoloji Dergisi*. 1.2, 228-240.
- Ünal, H. (2014). Doğadaki Boşlukları Dolduruyor Bir Şair: Ergin Günçe. *Hece*. 216. 86-92.
- Ünsal, K. (1991). Ergin Günçe Okuyarak. *Sombahar*, 6. 7-9.

Yel, S. ve Gündüz, A. (2008). XIX. Yüzyılda Çarlık Rusyası'nın Çerkesleri Sürgün Etmesi ve Uzunyayla Yerleştirmeleri (1860-1865). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*.3.4, 949-983.

Yılmaz, M. (2015). Attila İlhan'ın “Tutuklunun Günlüğü” Adlı Şiir Kitabında 12 Mart Dönemi'nin İzleri. *Gazi Türkiyat*. 16. 97-109.

Diğer Yayınlar

- Balkar, T.A. (1992) http://www.siir.gen.tr/siir/o/okuma_odasi/herkes_bir_baska_gogun_altinda_ergin_gunce_bile.htm(5 Eylül 2017).
- Dönmez Y. (2016), Çerkeslerde Savaş ve Düello Kanunları. www.cerkesfed.org/2016/08/25/cerkeslerin-savas-ve-duello-kanunlari (7 Eylül 2017).
- Ergür, G. (2014). Ergin Günçe, Distimi ve Tarlada Ölüm. <http://kulturgundemi.com/gokhan-ergur/ergin-gunce-distimi-ve-tarlada-olum-yazi-717> (12 Temmuz 2017).
- Eski Ahit (Tevrat). www.yolgosterici.com/tevrat/Tevrat.htm. (25 Eylül 2017).
- Günçe D. (7. 12. 2017). “Ergin Günçe’nin Hayatı ve Sanatı” konulu görüşme. Ankara. <http://www.cerkes.net/kulturumuz/cerkeslerde-atin-onemi-17144.html> (5 Eylül 2017).

EKLER

Ek.1. Ergin Günçe'nin Hayatı ve Sanatı Üzerine Dadal Günçe İle Bir Görüşme

(Konuşan: Durmuş ONGUN)

[Bu görüşme 7. 12. 2017 tarihinde Dadal Günçe İle Ankara Hazar Şiir Evinde yapılmıştır. Kaynakçada “Günçe D. (7. 12. 2017). “Ergin Günçe'nin Hayatı ve Sanatı” konulu görüşme.” künyesiyle verilen atıflar bu görüşmeye aittir.]

Dadal Günçe kimdir? Kendinizden bahseder misiniz?

Ergin Günçe'nin oğluyum. 1963 doğumluyum. Emekli doktorum. Beşiktaş taraftarıyım. Kedi ve köpekleri severim. Müzikle ilgileniyorum. Profesyonel bir ilgi değil bu. Daha düzgün daha güzel bir ülkede yaşamak istiyorum.

Babanız Ergin Günçe uzun bir süre unutulmuş olsa da 2000'den sonra özellikle hatırlanmaya, şiiri ve kendisi hakkında özel dosyalar, çalışmalar yapılmaya başlandı. Fakat genel olarak biyografisi hakkında açıklayıcı ve ayrıntılı bilgiler yok. En baştan başlayarak şöyle sormak istiyorum. Babası Bahtiyar Bey ve annesi Melahat Hanım kimdir?

Babası felsefe, annesi ilkokul öğretmeniydi. Babasının öğretmenliği nedeniyle köy enstitülerini dolaşıyorlar. Merzifon'da, İzmir'de, Gelibolu'da kalıyorlar. Hayatının bir kısmı Anadolu'da geçiyor. Anadolu'yu görme imkânı oluyor. Şiirlerine de yansır bu. İpuçları vardır şiirlerinde.

Ali Ersin Günçe adında şair kardeşi olduğunu biliyoruz. Onun dışında kaç kardeşti Günçe? Diğer kardeşleri kimlerdi?

Beş kardeşlerdi. Ali Ersin Günçe edebiyat dergileri çıkardı. İstanbul Cağaloğlu'nda bir matbaası vardı. Zannedersem iki tane de şiir kitabı var. İlk hayatını kaybeden babam. 16 Ocak 1983'te. Tesadüf eseri ondan sonra gelen Engin amcam 14 Ocak 1997'de vefat etti İstanbul'da. Ersin amcam gene 14 Ocak 2012'de hayatını kaybetti. Bu Ocak ayı üç kardeş için sıkıntılı bir ay oldu. En büyükleri Esin halam geçen Kasım ayının 26'sında vefat etti. Babam kardeşlere liderlik etmiş hep.

Genel olarak baba olumsuz biçimde anılıyor. Röportajlarınızdan babasıyla küs olduğunu de biliyoruz. “Çocuklar İçin Faşizm” şiirinde üvey anneden bahsediyor şair: “Üvey ana yarı güleç öksüze/ Sabunlu eliyle tokadı yapıştırır”. “Alfabe İçin Bir Ağıt” şiirinde annesini kaybedişinden bahsediyor. Günçe’nin babası ikinci bir hanım ile evlenmiş mi?

Şöyle oldu o. İzmir’de bu soruyu sordular bana. Babamı Siyasal’dan tanıyan arkadaşları ısrar ettiler “Ergin’in üvey annesi vardı.” diye. Yanlış bir bilgi bu. 1971’in Kasım ayında babaannem vefat etti. Ben ilkokul öğrencisiydim. Babaannem öz annesiydi babamın üvey annesi değildi.

Baba figürünün olumsuz olması çok normaldir. Küs olması da çok normal. Babaannemin ölümünden çok kısa bir süre sonra büyük babam evlendi. Büyük babam bize de kötü davranırdı. O yüzden mesela annem beni görüştürmek istemezdi. Öfkeli bir insandı. Döverdi. Bastonuyla filan vururdu. Çok çabuk sinirlenirdi. Pek öyle yanına yaklaşılacak bir adam değildi. Yani başkasını sinirlendirmeyecek bir şey onu hemen sinirlendirebilirdi. Annem istemedi görüşmemizi tabii babam da istemedi. Çünkü kendileri çok hırpalanmış çocukken. Öğretmen olmasına rağmen okuldan almış, eğitimlerini engellemeye kalkmış. Ortanca amcam matbaacıydı sanat okulu mezunu. Halam zannediyorum ticaret ortaokulu ya da ticaret lisesi mezunu. En küçük amcamın liseyi bitirip bitirmediğini hatırlamıyorum.

Babam da çok zor okuyor. Mühendis ya da özellikle doktor olmak istiyor. Parasızlıktan, burs bulamadığı için okuyamıyor. Çok pahalı kitaplar. Tabii normal bir memur ailesi çocuğuna tıp okutabiliyor aslında. Ama baba özellikle karşı çocuklarının okumalarına. Çocuklarına “Çalışın da eve ekmek getirin.” diyor. İşsiz dönemleri oluyor. Bir dönem Deniz Yolları’na giriyor.

“Yüzme bilmez, Denizyollarından emekli” diye bir dizesi vardı Günçe’nin.

Evet o doğrudur. Oradan emekli oluyor.

Liseyi bitirme tarihinde farklı şeyler yazılmış. Örneğin Kıyı Dergisinde Hüseyin Atabaş 1955’te liseyi birincilikle bitirdiğini söylüyor. Fakat Cemal Süreya

tanışmalarını anlatırken 1957’de Erkek Lisesinde öğrenci olduğundan bahsediyor. Liseden ne zaman mezun oluyor?

Evet 1955’te dönem birincisi olarak bitiriyor İstanbul Erkek Lisesi’ni. Amcamın oğlu da oradan mezun fakat ismini bulamadı. Yani o yıllara ait birinciler arşivini bulamadı. Fakat birinci bitirdiğini biliyorum. Çünkü lise birincisine armağan olarak verilen altın kaplı bir dolmakalemi vardı. Sonra evimize hırsız girdiğinde çaldı onu.

1957’de lise okuyor olamaz. Orada bir kayma var. Süreya yanlış hatırlıyor olabilir. Cemal Süreya ile Sezai Karakoç’un yanına gidiyor babam. “Ben de şiir yazıyorum.” diyor ve şiirlerini gösteriyor. Benim bulabildiğim en eski şiiri 1954’te *Onüç* diye bir dergide basılmış “Cebrik Şiir”di. Fakat onu *Gencölmek*’e almamış. 1955’te liseyi bitiriyor zaten.

Fakülteden de 1960’ta mezun oluyor. Hastalık dolayısıyla bir yıl uzatıyor sanırım...

Hayır hayır... Siyasi sebeple bursu kesiliyor. Komünist diye damgalanıyor. Hatta üç komünist diye bilinenlerden biri. Parasızlıktan telefon memurluğu yapıyor. Parasının bir kısmını da eve göndermesi lazım aldığı bursu da öyle yapıyor. Dolayısıyla derslerden ya da hastalıktan kalmıyor sınıfta.

Gülseren Hanım ile evliliği nasıl oluyor? O dönemden bahseder misiniz?

Annemle Ankara’da tanışıyorlar. Teyzem o zaman siyasalda okuyor. Ece teyzem. Ece Tunçay Eronat. Sonra bırakıp DTCF’ye geçiyor. Babamla arkadaşlar. Babam çok hastalanıyor. Zatürre gibi bir hastalığı var. Annem doktor. Teyzem babamı anneme muayeneye getiriyor. Öylelikle tanışıyorlar.

1966’da doktora yapmak üzere Paris’e gidiyor ve doktorasını tamamlayamıyor orada. İstanbul Üniversitesi’nde 1972’de tamamlıyor (Seher Gökçe Uygun, Hüseyin Atabaş). Neden tamamlayamıyor doktorasını?

Hayır şöyle... 1966’da gidiyor doktorasını 1968’in sonu ya da 1969’un başı gibi tamamlayıp geliyor. Fakat doktora denklik vermiyorlar burada. İstanbul Üniversitesi’nde denklik sınavına giriyor.

1969’da ODTÜ’nün işgali olayında öğrencilere önderlik etmek suçuyla atılıyor okuldan. O dönemden bahseder misiniz?

Tartışmalı bir durum o. Öğrencilere bir çeşit manevi önderlik ettiği doğru. Çünkü yıllar sonra Atilla Keskin “Biz ilk sosyalist teorik birikimimizi baban ve arkadaşlarından aldık.” diye yazdı bana. Teorik bir önderliği var çünkü o teoriyi çok önemserdi.

İdari Bilimler Fakültesi’nde bir işgal kararı alınıyor. Çıkıyor bir konuşma yapıyor. “Yapacağınız eylem yanlıştır.” diyor. Fakat içeriden gören idari memurlardan bazıları konuşmayı duymuyorlar, anlamıyorlar. O kısmı biraz tartışmalı. Bazısının duymuş olabileceği ihtimali var. “Ergin Günçe çıktı konuşma yaptı sonra işgal başladı.” diyorlar. Yani işgali başlatan konuşmalardan birini yaptığı iddia ediliyor. Sonra rektörlüğe haber vermek için gidiyor koşup. Rektörlüğe giriyor ve bir dakika sonra da öğrenciler giriyor. Yani öğrencilerin önünde sanki o varmış gibi.

Öğrenciler hep lehine tanıklık ediyorlar. Önderlik etmediğini, onları uyardığını ifade ediyorlar. Birkaç tane ODTÜ’lü memur aleyhine tanıklık ediyor. Sonra bir tanesi babamı tanıyamıyor mahkemede. “Ergin Günçe kimdir? Göster.” dediklerinde başka birini gösteriyor. 4 yıl yargılandı o davadan. 1973’e kadar örgüt kuruculuğu gibi ceza kanununun en ağır maddelerinden yargılandı ve beraat etti.

Marksist olmasına ve o öğrencilerle aynı görüşleri paylaşmasına rağmen o durumda çıkıp “Yapacağınız eylem yanlıştır.” demesi ilginç değil mi?

Hatta şöyle bir şey diyor: “Teoriyle uğraşmıyorsunuz. O yüzden içinizden bir Ziya Gökalp çıkmıyor.” Babam değişik bir adamdı bu açıdan. Mesela ekonomist olarak da en çok Marx’ı değil Adam Smith’i beğenirdi. Smith halbuki liberal ekonominin kurucusudur. Bilimsel değer ve içsel tutarlılığa bakardı. Farklı terazilerde tartardı. Marksist olduğunu da söylerdi. “Benim Smith’i beğenmem Marksist olmama engel değil. Adam Smith çok iyi bir sistem kurmuş ve bunu oturtmuş.” derdi.

12 Mart Muhtırası’ndan sonra Balyoz Harekâtı kapsamında ODTÜ’den ikinci kez çıkarılıyor ve Uğur Mumcu ile Ankara Yıldırım Bölge Tutukevi’nde kalıyor. Yusuf Aslan ile de Ulucanlar’da kalıyor.

Evet. İkinci atılışı o. 1969'da atılıyor. 1970'de geri alınıyor. O dönemde tekrar atılıyor. İşsiz kalınca, Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapıyor daha çok politik çeviriler. Lise ve üniversite öğrencilerine matematik dersi veriyor çok cüzi paralara. Özel şirketlerde işe girmeye çalışıyor. Fakat girdiği her işten bir ay sonra falan atılıyor. Hatta en son İstanbul'da bir özel şirkete başvuruyor orada bir buçuk ay çalışıyor fakat bir senelik maaş ödüyorlar herhangi bir problem çıkmasın diye.

Yusuf Aslan ile kaldığı dönem ile Uğur Mumcu'yla kaldığı dönem aynı değil. Yusuf Aslan'la 1969'da sanıyorum. Çünkü biz 69'da açık görüşe gittik annemle Ulucanlar'a. 1971'de Yusuf Aslan'la kalamaz. Çünkü onlar illegal bir döneme geçmişlerdi aranıyorlardı. Yusuf Aslan ODTÜ'de Fizik bölümünde öğrenciydi. Her zaman "hocam" derdi babama. Bizim eve gelir giderdi.

1969'da Yusuf Aslan ile kalıyor. Hatta "Tutuklu Gençler Arasındayım" şiirini o dönemde yazıyor sanıyorum... Şiirde geçen isimler ODTÜ işgaline adı karışanlar.

Evet öyle. Koğuş arkadaşları. Oradaki İbrahim de İbrahim Seven'dir sanırım. Yusuf dediği Yusuf Aslan'dır. Ulaş Bardakçı, Erhan Yıldırım onların isimlerini veriyor. Müfit dediği Müfit Özdeş'tir. Bir kısmı yaşıyor oradaki isimlerin.

Konu o şiire gelmişken... Ertuğrul Kürkçü, o şiir için "Şiirde ismim geçtiği için demiyorum tabii ki ama Ergin Günçe'nin o şiiri ("Tutuklu Gençler Arasındayım") çok güzel bir şiir." diyor. Fakat ismi o şiirde değil de "Cemile Hanıma Son Gelen Fotoğraflar Üstüne Bir Söyleşi" şiirinde geçiyor. Cemile Hanım da Kürkçü'nün annesi...

Evet. O fotoğrafı ben de gördüm. O gece ben de ordaydım. Cemile Hanım annesi. Biz onlarla görüşürdük. Almanya'da evlerimiz yakındı. Bir pazar akşamı "Bak Ertuğrul'dan ne geldi." dedi. Hemen birkaç saat içinde de zannediyorum o şiir yazıldı. Şiirin yazılma hikâyesi o şekildedir.

1973'te beraat edince yurtdışına çıkıyor. 1979'da dönüyor ODTÜ'ye. Bu dönemde İsviçre, Fransa ve Almanya gibi farklı ülkelerde değişik sektörlerde çalıştığını okuyoruz röportajlarınızda. Size ve annenize dair göndermelere sıkça rastlıyoruz şiirlerinde. "Dileğimdir: Gülseren'in ve Dadal'ın gelmeleri ve bir an önce, belki

yarından da yakın olsun ve hatta dün gelsinler.” diyor Orhan Suda’ya mektubunda (Kitaplık Dergisi S. 41). Çok nadir mi görüşürdünüz? Sonradan mı gittiniz yurtdışına?

1974’te pasaport alabildi babam. Çok zorlandı pasaport almakta. Çok uğraşıp üç aylık pasaport alabiliyor.

Ben şunu da hatırlıyorum. Hani “Amerikan polisinde bile kaydım var.” diyor ya bir şiirinde. Bir psikiyatri var o dönemde annemin arkadaşı. Amerikalı bir hastasını muayene ederken babam geçiyor oradan. “Bu gördüğünüz insan Türkiye’nin en tehlikeli komünistlerinden biridir.” diyor. Çıkıp bakıyor kapıya kim bu kadar tehlikeli diye doktor. Bakıyor ki babam. Hemen anneme gelip söylüyor bunu. 1966’da oluyor bu. Paris’e gitmeden. Annem de babama söylüyor. Tabii babam o anda bir anlam veremiyor. Fakat o dönemde Paris’te de rahat durmuyor. Oradaki Yunan öğrencilere yardım ediyor. Takip ediliyor sanıyorum. Bir şekilde Amerikalıların eline ismi geçiyor. Amerikan polisinin hikayesi o.

Bir dönem başbakanlık danışmanlığı yapıyor. Ülkü Başsoy (Kurşun Kalem, S. 22) 1978’de onun başbakanlık danışmanlığı görevi kapsamında Cenevre’de bir konferansa katıldıklarından bahsediyor. Ne zaman yaptı başbakanlık danışmanlığını?

O dönem başbakan yardımcısı Hikmet Çetin’di. Babamın siyasaldan arkadaşı. Dışarıdan destekli Ecevit hükümeti vardı. Babamı çağırıyor yurtdışından. Türkiye’ye gel, ODTÜ işini de hallederiz diyor. ODTÜ ile ilgili davası var çünkü o dönem. Planlamada çalışıyor. ODTÜ’yle olan davayı da kazanıp geri dönüyor ODTÜ’ye. 1978’in sonuyla 1979’da danışmanlık yapıyor.

Peki 1980 dönemi nasıl geçiyor? Atılıyor mu üniversiteden?

Hayır. Şöyle oluyor. Bu atılışlar 1982’den sonra başlıyor. Bir öğrencisi aracılığıyla YÖK listesinde ODTÜ’den atılacaklarda isminin 2. sırada olduğunu öğreniyor. Hatta neden birinci sırada değilim falan diyor. Korkusu pasaport alamamak. Yani okuldan atılışı sorun değil de yurtdışına çıkmak için pasaport alamam diye korkuyor. Yurtdışına çıkınca kabul edecek üniversiteler var. O dönemde atılanların bir kısmı da onu yaşadı.

Yurtdışına gidip oralarda iş buldular. Babam da “Ben yurtdışına gideyim, atıldığımı orada öğreneyim, sonra da dönmem.” diyordu. Planını o şekilde yapmıştı.

1983’te Libya’dan dönerken hayatını kaybediyor. Nasıl meydana geliyor kaza?

Evet Libya’ya gitmişti bir haftalığına ortak çalışma için. Paris üzerinden geliyor. Trablus’tan Paris’e, oradan İstanbul’a, İstanbul’dan da Ankara’ya geliyor. Son uçağa bilet de bulamıyorlar galiba. Öyle bir sıkıntı oluyor. Libyalılar araya giriyor. İstanbul’da kalma ihtimali söz konusu. Kalmak istemiyor çünkü ertesi gün sabah dersi var. Şuradan biliyorum. Havaalanında bir tanıdığımız diş hekimiyle karşılaşıyor. En son onunla konuşmuş. Oradan biliyorum.

Bazı şiirlerinde Amasya geçiyor: “Amasyada sürgündeydim” (“Bir Tanıtma Yazısı”). Merzifon’da çocukluğunun bir dönemini geçirdiğini biliyoruz. Onun dışında Amasya ile bir bağı var mıydı?

Amasya’ya 1966’da Fransa’ya gitmeden önce yazdığı bir yazıdan dolayı sürgüne gönderiliyor. Sabah akşam ya da haftada bir gibi falan imza veriyorsun. Şu an çok yok o ceza. O zamanlar çok yaygındı.

Akademik unvanı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Doktorasını yaptığını biliyoruz. Daha sonra yükseldi mi akademik hayatında?

Şimdi şöyle. Babam ODTÜ’ye döndüğünde ODTÜ’de Amerikan sistemi vardı. Yardımcı profesörlük unvanı vardı yani “Associate professor” dedikleri. Babamı verdikleri unvan oydu. Fakat sonra YÖK çıkınca eski sistemi iptal ediyor. Doktorayı tamamlamış ama doçentliğe başvurmamış olanlara yardımcı doçentlik veriliyor.

Şiir dışında eserleri nelerdir?

İstatistik Sözlüğü var. Hasan Dadal takma adıyla çevirdiği *Marksizm ve Gerilla Savaşı* var. Hasan dedesinin ismi. Dadal da ben. Füsün Akatlı ile birlikte onu çeviriyor. *Büyümenin Ekonomi Politikası* çevirisi var bir de.

Bir dönem futbol yazıları filan yazdı. Beşiktaşlıydı. “Beşiktaş halkın takımıdır.” diyen ilk isimlerden biridir sanıyorum. Beşiktaş şampiyon olamıyor. Ben bırakacağım

Beşiktaş'ı dedim. O zaman bana “Beşiktaş halkın takımıdır, gerçek şampiyon da halktır.” dedi.

***Ant ve Sosyal Adalet* dergilerinde siyasi yazılar yazıyor. Günçe'nin siyasetle bağı nasıldı?**

Siyasetle bağı hem çok fazla hem de çok azdı. Yani şu şekilde partilerde derneklerde yapılan siyasetten hoşlanmıyordu bir kere. İşin teorik yanıyla ilgileniyordu. Provokatif eylemlere karşıydı. Kendisi de birkaç kez gördüğü için bunu. Örgütlerde çok fazla ajan olduğunu, gençliğin kısırdırıldığını, öğrenci eylemlerinin bir kontrolü olması gerektiğini söylerdi. TKP ile ters düşmüştü. 1968'de bir hareketlenme oldu tabii öğrenci hareketleriyle. 70'lerde bu daha da sertleşti. O adamlar Doğu Almanya'da Doğu Almanya Komünist Partisi'nin verdiği lojmanlarda ve devletten maaş alarak yaşıyorlardı. Bunu eleştiren yazılar yazdı 1970'lerin başında. Hemen sonra *Atılım* dergisinde TKP babamın ajan olduğunu falan yazdı. Ajanlık atılacak en güzel çamurdur. Eğer tutturabilirsen adamın siyasi hayatını bitirirsin. Babamın aktif bir siyasi hayatı olmadığı için öyle bir durum söz konusu olmadı. Fakat Almanya'dayken “Ajanmışsınız doğru mu?” gibi saçma sorulara maruz kalabiliyordu. Önceden görüşüp artık görüşmek istemeyenler falan oldu.

Biraz da şiirinden ve okumalarından bahsedecek olursak... Cemal Süreya “13 yaşında Dostoyevski'yi okudum o gün bugündür huzurum kalmadı.” der. Günçe'nin şiire başlamasını tetikleyen ilk etmenler, ilk okumalar nelerdir?

Annesi, bir kere çok fazla masal anlatırdı. Beş çocuk annesi olduğundan onları yatıştırmak için çok masal anlatırdı. Sözlü anlatımı severdi. Engin amcam çok iyi bir meddahtı. Olağanüstü bir oyunculuk yeteneği vardı. Sanıyorum Atilla Özkırımlı'ya babam babaannemin ona Pearl S. Buck okuduğundan bahsetmiş. Onun dışında ilk olarak Rus klasiklerini okuyor. Herhalde ilk olarak Rus ve Fransız edebiyatını okuyor. İngiliz ve Amerikan edebiyatını keşfediyor daha sonra. Alanı çok genişti. Her röportajdan sonra şunu unutmuşum diyorum. Muhtemelen gene aynı olacak.

İlk kitabında daha naif bir dil kullanırken ikinci kitabında ironik, doğrudan ve alaycı bir söyleyiş kullandığını görüyoruz. Elbette bunda toplumsal temaların da etkisi var. Uğur Mumcu onun “şiddete, teröre” hiç taraftar olmadığını ama adının

hep böylesi olaylara karıştığını söylüyor. Günlük hayatta da “sivri dilli” biri diyebilir miyiz onun için?

Uğur Mumcu’yu iyi tanırdık. Yakın arkadaşığıdı babamın. Orada öyle bir ifade var -ki Uğur Mumcu’nun öyle bir şey diyeceğini hiç sanmıyorum- sanki sevmezdi ama gider gider bulaşırđı gibi bir anlam çıkıyor. Değil. Gerçekten şiddetten yana değildi babam. Ertuğrul Kürkçü mesela “Bizim yükseldiğimiz zamanlarda yanımızda değildi, düşerken yanımızdaydı.” diyor.

Evet kesinlikle sivri dilliydi. Mesela “Şehirli Şairler Antolojisi”ni yazdığında ben babama “Yayımlama bunu.” dedim. Ülkü Tamer’i çok severdi babam mesela. Ülkü Tamer de ölümünden sonra hiç kötü bir şey yazmadı gene de.

“Eski Şiir” de bu anlamda benzer bir üslup taşıyor.

Evet. O şiirde ağırlıklı olarak Attila İlhan ve Garipçileri kastediyor zannediyorum. “Pasaport alabilir.” falan diyor. Kendisi pasaport alamıyor çünkü. Yabancı kadın isimleri de geçiyor Pia vs.

Fauna ve floraya bu denli hâkim bir şairin hayvanları ve bitkileri çok sevdiğini düşünüyorum nedense. Hayvan besler miydi Günçe?

Evet tabii ki. Kedileri ve köpekleri çok severdi. Çuv köpek vardı bir tane şiirde geçen. Chihuahua cinsi bir köpekti çuv köpek, minicik, Meksika finosu denir ona. Meksika büyükelçisi o zaman Cevdet Sunay’a iki tane hediye ediyor. Onlar da yavruluyor. Cumhurbaşkanı’nın oğlu da annemin tıbbiyeden arkadaşığıdı. Birini de anneme hediye ediyorlar onun. O çok az yaşadı. Pepik vardı bir de. Pepik kedi. Çuv ile Pepik arkadaşlıklar. İki tane Pepik vardı. Pepik ismi Çek yazar Jaroslav Hasek’in bir öyküsünde genç ve yaramaz bir kahramanın adı. Anneannem onu bir kitapta görüyor. İlk Pepik Kurtuluş’ta kaldı bizimle gelmek istemedi, sürekli kaçtı. İkincisi de babamın ölümünden kısa bir süre önce ODTÜ ormanına kaçtı. Sonra tabii babam ölünce arayamadık kediyi. Babamdan üç gün sonra anneannem öldü bir de. Çok travmatik bir dönemdi. Sonra hayvan sevgisiyle ilgili şu referans da var mesela “Bahar içinde dur, beni bir Bahçede bekle/ Avluda Sarı adlı bir köpek de var”. Sarı bizim apartman bahçesinde beslediğimiz bir köpekti. Azgın son köpeğimizdi. “Kalbim, Emekli Bir

Avcısın Ormanda” şiirinde geçen odur. Ubi’den hiç bahsetmez. Çünkü Ubi yaşadığında ve öldüğünde babam Almanya’daydı. Adını o koymuştu ama. Sürekli kayboluyordu Ubi. Babam da Latince “Nerede?” anlamına gelen “Ubi”yi koymuştu.

Edebiyat çevresi nasıldı? Kimlerle görüşürdü Ergin Günçe? Yaşar Kemal, Can Yücel, Oğuz Atay gibi isimlerle görüşüyor bildiğim kadarıyla...

Evet, Yaşar Kemal ile tanışıklığını Arif Keskiner anlatıyor. Babamın Sultanahmet’ten çocukluk-gençlik arkadaşıydı Keskiner. Keskiner’i alıp gel seni hemşerinle tanıştırayım diye Yaşar Kemal’e götürüyor. Aralarında bir ağabey kardeş ilişkisi var babamla Yaşar Kemal’in. Can Yücel’in ikiz kardeşi annemin kuzeniyle evliydi. Bizim öyle bir aile ilişkimiz de vardı. Can Yücel ile İngiltere’de de beraberler. Babam içki içmeyi severdi ve iyi de içki içerdi. Fakat Can’a yetişemiyorum derdi. Oğuz Atay ile tanışıklığı vardı. Bir gün Hachette Kitabevi’ne gittik, babama Fransızca kitap bakmaya. “Bak bu adam Türkiye’nin en iyi romancısı.” dedi bana. Bir de Ayla Kutlu herkesi tanıdığını söylerdi. Gerçekten de öyle bir tarafı vardı. Mesela Oğuz Aral benim arkadaşım derdi. Bir gün Cağaloğlu’nda rastladık. Bayağı bir muhabbet etmişlerdi. Cemal Süreya var. Onunla ara ara küserlerdi. Çünkü Cemal Süreya alingan biriydi biraz. Babam da sivriydi. Turgut Uyar ile çok iyi arkadaşlıklar. Beni de tanıştırmıştı. Ece Ayhan’la muhabbeti çok iyiydi. Ahmet Arif ile iyi arkadaşlıklar.

Söylediğiniz yerlerden İstanbul’a çok sık gittiğini çıkarıyorum.

Ankara’da bulundu hep. Ama İstanbul’u çok severdi. İstanbul’a gitmek de istedi. Hatta öldükten sonra bile oraya gömülmek istedi. Ama o vasiyetini yerine getiremedik maalesef. Çünkü o şartlarda çok zordu.

Belki çok genel bir soru olacak. Elbette çoğu şair gibi okuma alanı geniştir. Fakat edebiyat ve şiir alanında özellikle kimleri okurdu?

Babam Sait Faik’i çok beğenirdi. Zirve isimlerinden biriydi Sait Faik. Orhan Kemal’i, Esenal’ı severdi. Şiir alanında Nazım Hikmet tabii ki. “Memleketimden İnsan Manzaraları”nı neredeyse ezbere okurdu. Çok iyi bir hafızası vardı.

Fransızca ve İngilizceye çok hâkimdi. Genellikle Fransız edebiyatının etkisi var Türkçede biliyorsunuz. Babam iyi İngilizce okurdu. Beat edebiyatını falan okurdu.

James Dean için söylenen “Hızlı yaşa, genç öl. Cesedin yakışıklı kalsın.” cümlesini alıp “Gencölmek” şeklinde kullandı.

Genel olarak edebiyat dünyasında “Akademisyenliğin şairliği öldürdüğü”ne dair bir kanı vardır. Özellikle edebiyat bölümü hocaları için kullanılır. Aynı zamanda bir akademisyen olan Ergin Günçe’nin şiirin yapısı bakımından olmasa da yayımlama, yazmaya imkân bulamama vb. gibi konularda akademik çalışmalarının şiirini kesintiye uğrattığı söylenebilir mi?

Hayır, tam aksine. Hayatında ne zaman bir yoğunluk olsa şiire yönelirdi. Mesela Paul Baran’ı çevirdiği dönemde ya da akademik hayatının yoğunlaştığı dönemlerde şiir de artıyordu. Şöyle bir şey de var. Yazmaya devam etti hep. Yazmak ile ilgili bir sıkıntı yoktu. Ama çok sık yayınlamıyordu.

II. Yeni ve toplumcu şiirin baskın olduğu dönemlerde şiir yazıyor Günçe. Fakat bazı yönleriyle her iki gruptan da ayrılarak kendine has bir şiir dünyası kurduğunu düşünüyorum. Akımlar ve kuşaklar içinde konumlandırmak gerekirse nasıl konumlandırabiliriz?

İkinci Yeni’ye bir bakımdan dâhil etmek zorunda hissederim tabii kendimi. İlk kitapta ve ilk kitaptan sonra da o etkiler sürüyor. Fakat daha sonraki dönemlerinde bir yere dâhil edemiyorum açıkçası. 1970’lere gelince Kubilay Ünsal “Ergin Günçe Okuyarak” yazısında “Şiirin örgüt bildirisi gibi yazıldığı dönemlerde bundan uzak durmuştur.” diyor. Bu çok yerinde bir tespit.

“Şiirlerimi ben öldükten 25 sene sonra falan okumaya sevmeye başladılar.” dermiş ya Ergin Günçe. Gerçekten de öyle olmuş. Bir müddet unutulmasına rağmen 2000’den sonra tekrar okunmasını, kitaplarının basılmasını nasıl yorumlarsınız?

Evet. Bunu dediği zamanlar ölümüne çok yakın dönemlerdi 1982’nin sonları falan. Mesela 90’larda ben babamın şiirlerini yayınlayacak dergi bulamadım. Sonra *Express* hem şiirlerini hem de “Pi Sayısı ve Özgürlük” yazısını bastı. 90’larda bir de bildiğimiz isimlerin dışında da bilinmeye değer isimlerin olduğu düşüncesi başladı. Arkadaş Z. Özger ve Nilgün Marmara bunlardan iki tanesi. Özellikle de şiirde “gizli kahramanlar”ın olduğu açığa çıkmaya başladı. *Sombahar* dergisi o zaman çok okunan

referans bir dergiydi. 1995'te galiba Haydar Ergülen ve Alihan İrmakkesen'in yazıları çıktı. 90'larda böyle ara ara parlamalar oluyordu. Tabii sonra internet çıktı, yaygınlaştı. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte daha da arttı bu ilgi.

Sosyal medyadaki paylaşımlarınızdan Günçe'nin kitaplarına almadığı şiirler olduğunu görüyorum. Bunları yayınlamayı düşünüyor musunuz?

Adnan Azar ile çalışırken Adnan ağabey "Kendisi istese koyardı, biz de koymayalım." dedi. Fakat bunun üzerine düşünüyoruz şimdi. Yeni çıkan şiirlerini ve düzyazılarını derliyoruz şu anda. Öyle bir proje var evet.

Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Bu çalışmanızdan dolayı tebrik ederim. Başarılar diliyorum.

Ek.2. Belgeler ve Fotoğraflar

Ergin Günçe, 1938'de Giresun'da doğar.

Soldan; Esin, Engin ve Ergin.

Ergin Günçe, bir müsamerede şiir okurken.

Cebrik şiir

Unuttun mu?

Beş kere beşin yirmi dört ettiği günü
Yalnızdık,

Altıdan yedi çıkar çıkmaz

Aşk faslına dalmıştık...

Unuttun mu?

5×5 'in 16 ettiği akşam üzeri

Günahsızdık

Sıfırın tutarınca dua etmiştik Allaha.

Rakamlar bizim değildi artık

Problemimiz imkânsızlaşmıştı.

...ve neden sonra

$(5 + 5)$ 10 oldu

Yedi altıdan «çıkمام» dedi

Birbirimize artı sonsuz kadar kızmış-
tık.

Sıfıra indirip aşkımızı

Sararıp solmuştuk en sonunda

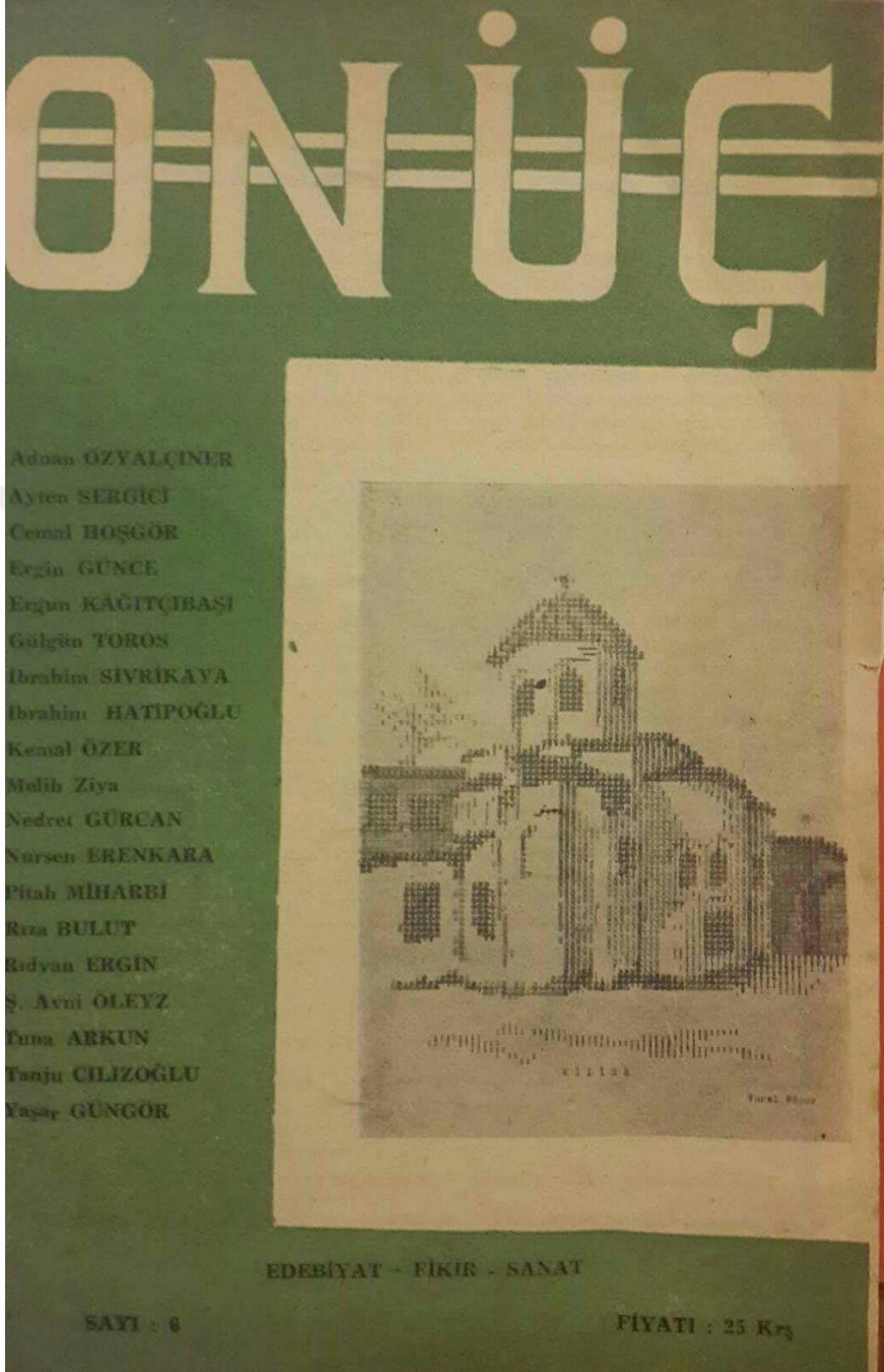
Sözün kıyası

«Sen + Ben = Deli gibi» ydik

Unuttun mu?

Ergin GÜNÇE

1954'te *Onüç* dergisinde yayımlanan ilk şiiri.

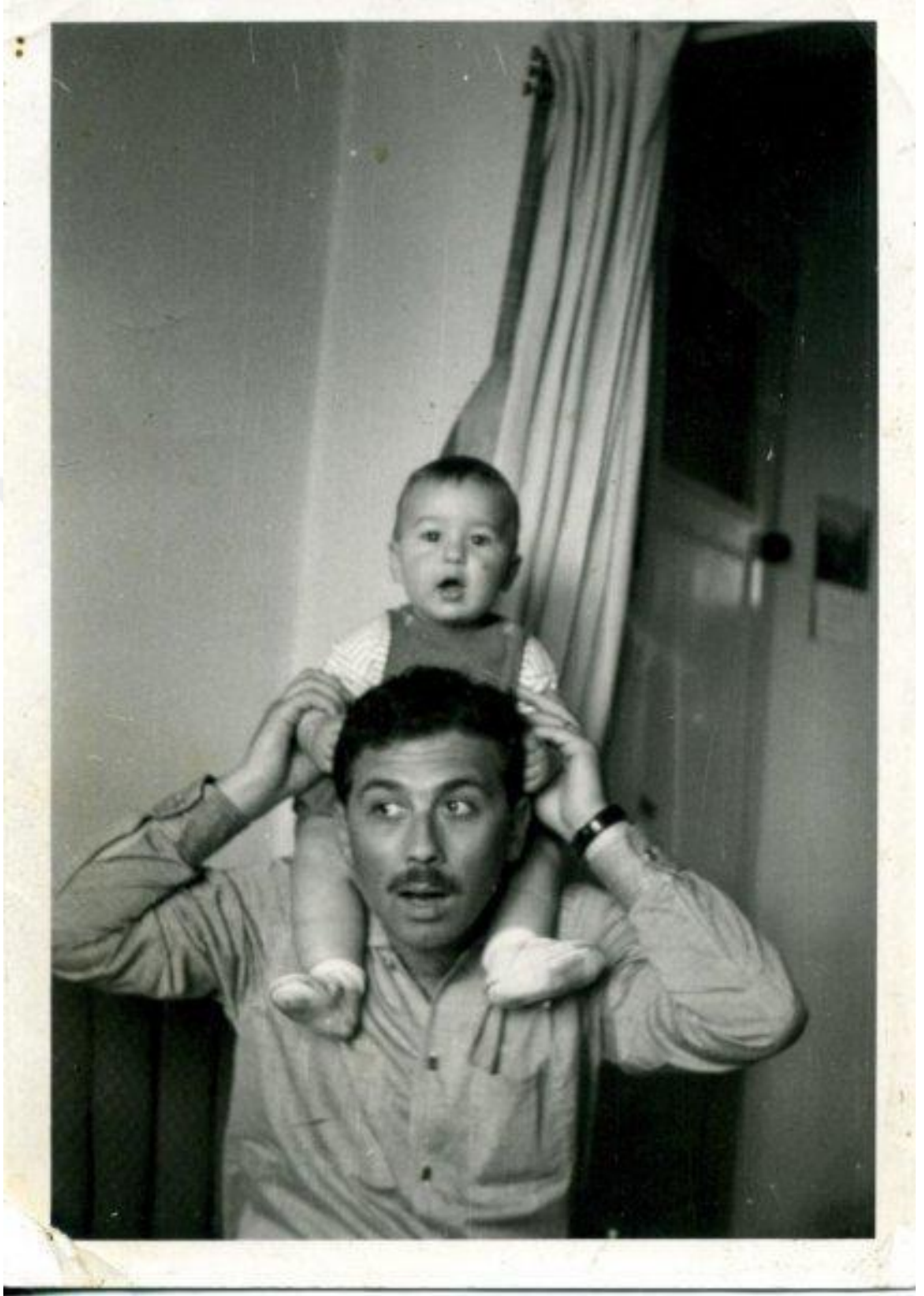

“Cebrik Şiir”in yayımlandığı *Onüç* dergisinin kapağı.

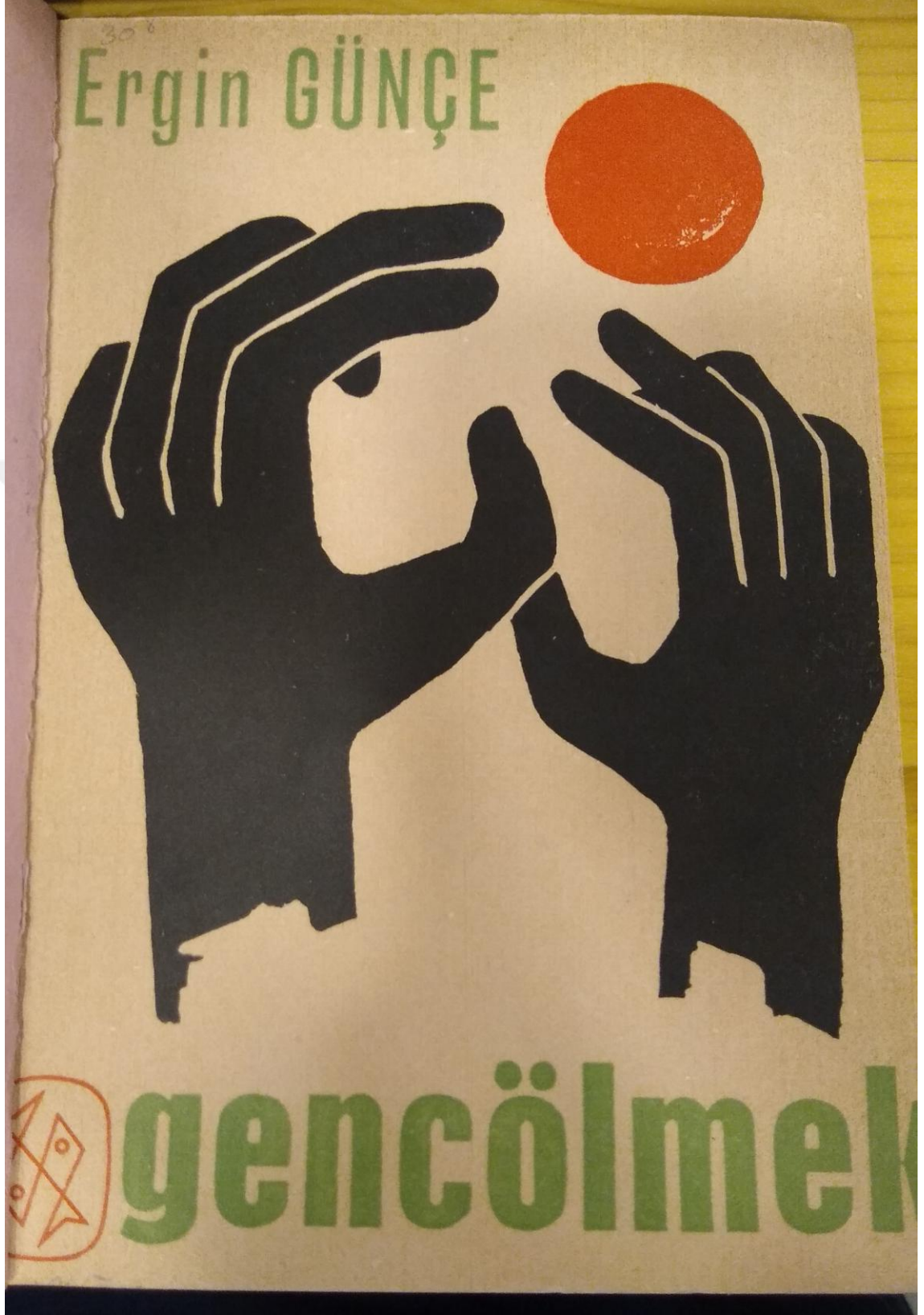

1960'ta Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bahçesinde Ergin Günçe (gözlüklü olan).

Oğlu Dadal Gönçe ile birlikte.

1964'te Dost Yayınları'ndan çıkan ilk kitabı *Gencölmek*.

3-10-1968

Paris.

Oğlum Dadal,
Sen orada büyüyor,
kuvvetleniyor, akullanıyor.
Ben burada ihtiyarlıyorum.

Senden ayrı olmak bana
üzüntü veriyor. Burada fakir
insanların da evi olsun, işi
olsun, karnı doysun diye
çalışıyorum. Büyüdükçe bunu
daha iyi anlayacaksın.

Fakir çocukların yaş günle-
ri bile hiç yok. Onlara acıma
lâzım.

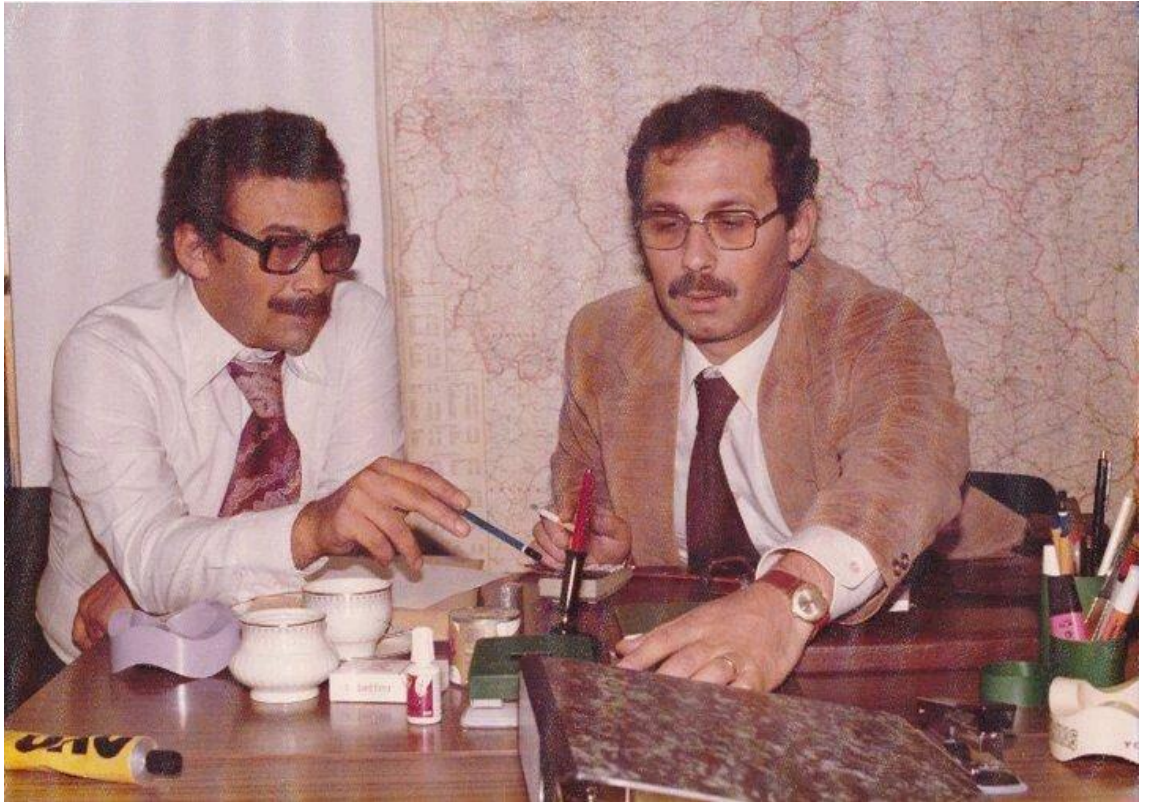
6 yaşına bastın. Artık
kimse seni kol güresinde
yeneemez. Seni çok öperim.

Gene bir cumartesi günü
doğmustun. ERBİR GÜVÜR

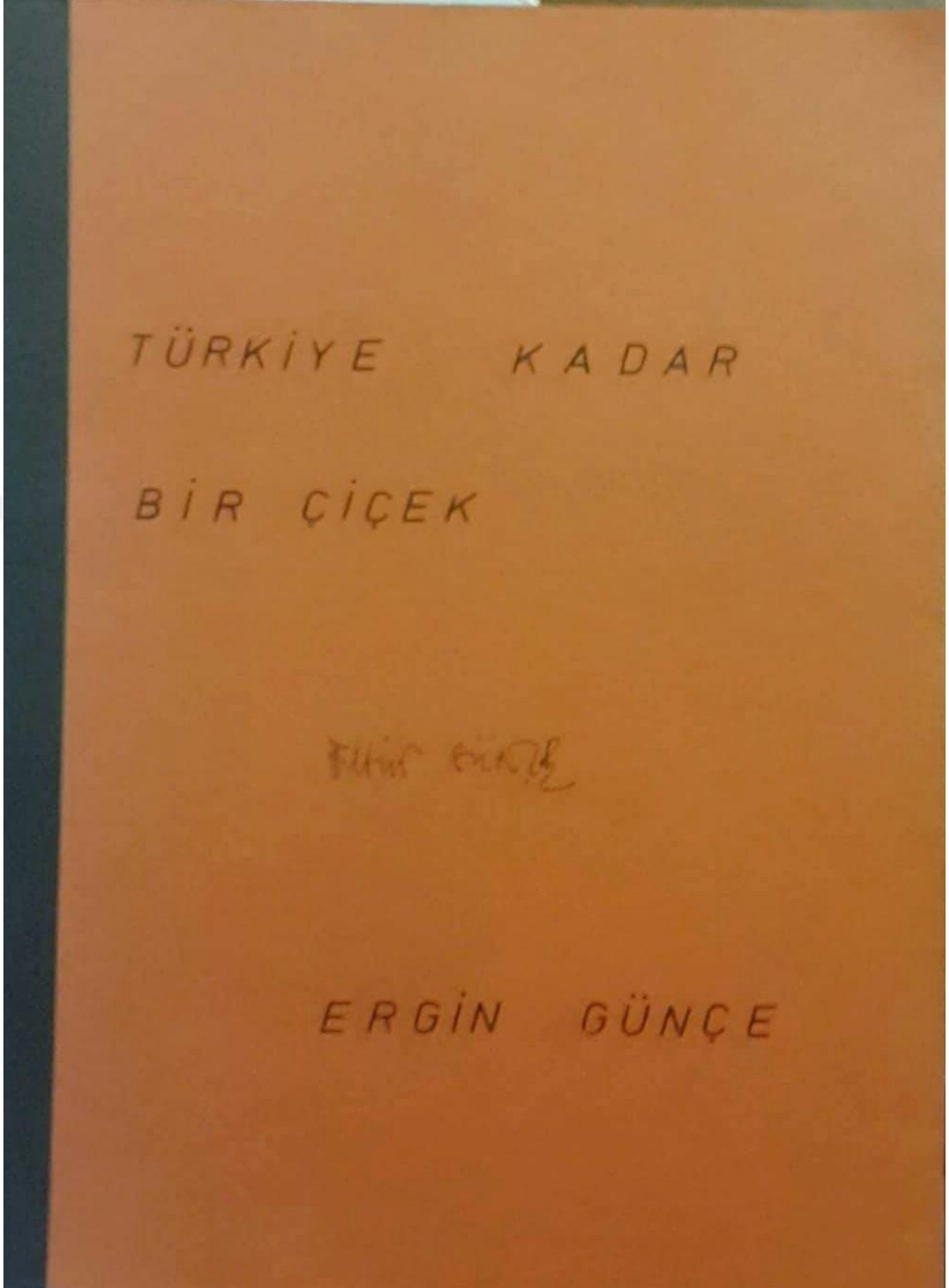
Oğlu Dadal Günçe'ye Paris'ten yazdığı mektup.

Eşi Gülseren Hanım ile 1976'da Rijeka (Hırvatistan)'da tatilleyen.

1976'da Kardeşi Engin Günçe'nin Stuttgart'taki ofisinde.

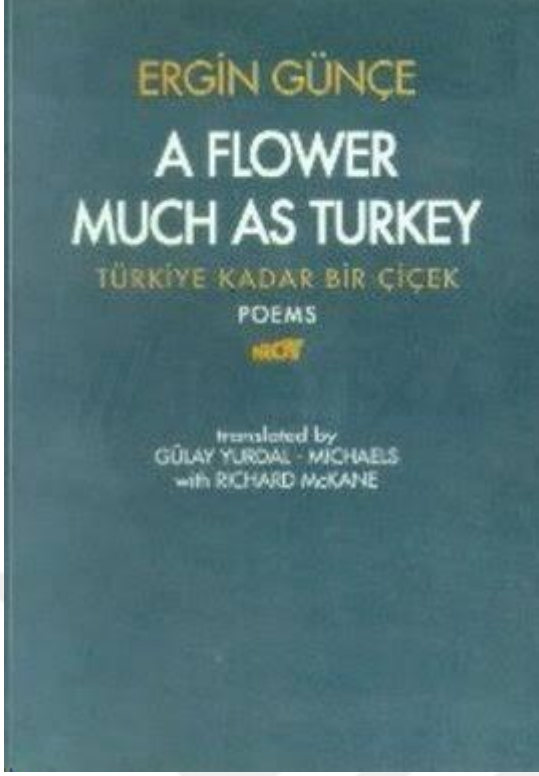

Almanya'da 1977'de oğlu Dadal Günçe ile hazırladığı *Türkiye Kadar Bir Çiçek*'in prototipi. 38 sayfa ve son şiir "Bir Salı Günü Boyunca".

Ergin Günçe
TÜRKİYE KADAR
BİR ÇİÇEK
bütün şiirleri

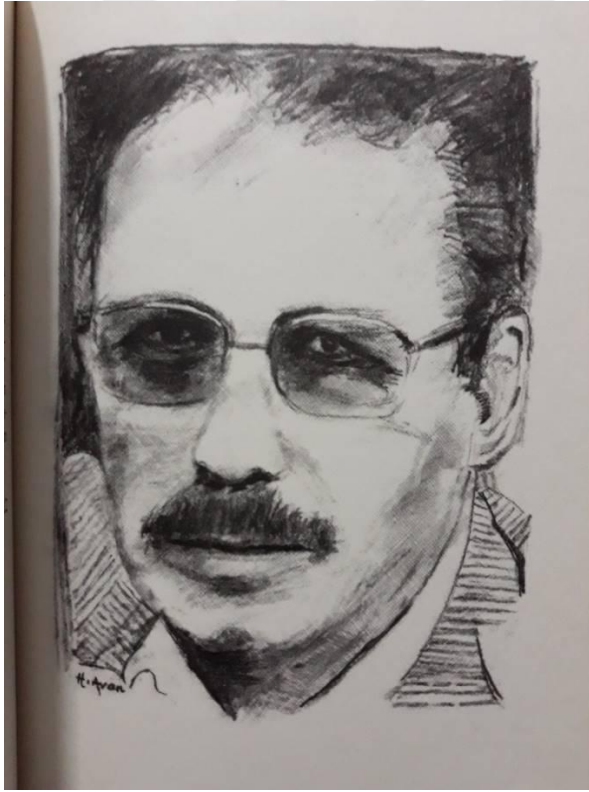
Can Yayınları tarafından 1988'de basılan *Türkiye Kadar Bir Çiçek*.

Türkiye Kadar Bir Çiçek'in İngilizce çevirisi.

Eşi Gülsüren Günçe ile 1978'de Batı Berlin'de.

Hakkı Avan tarafından çizilen Ergin Günçe portreleri. (Günday, 2012: 39,87)

8-T. 1956 Lor

Her gün bir gün geçmiyor.

Dinçercigim ?

İmam-ı Azam yazmamıştı. Nutlu kıldım beni. İyi oldu. Sana kitapları gönderecem. Yalnız, yimbeş kuruşum var cebimale. Ödemeli olarak yollamak istiyorum. Hem de "değerli" koli verecem. Ne yapalım cancağzım ne. Yapalım param yok. Bunun böyle olması da üzmez beni. Sana Tarih Atlası da gönderiyom. Sanıyom ki senin yok. Varsa da...olsun.

"Hiçbirsey güçlü değil seni sevmek kadar," demiş bi herifin biri. Ben allahsız bi şiire başladım. Sana soruları okurum.

Su boktan kitabı yutmaya falan kalkma. Senin iyi resim çizmeni olumsuzlaştıran küçük beynine yazık olur. Önce sunu söyleyeyim iş siyasalara aldırış etme. Genel kavramlardan yakala. Sana bulursam bazı çizelge (chéma) ler yollarım. Yıl içinde yaptığım.

Sen yokluğunda özlenen bi hergeleymişin, alim de öyle. alimi küççük harfle yazdım iyi oldu ponktüasyonu atıyorum fırsatsız canı ilerletmen için varsa dilediğin hitap göndereyim gökçe - yazın la ilgili okuma. Siyasal tarihçi ol ~~esmer~~ esmer'in ikinci kitabı yoğ ise onu da gönderirim Tonguş hergelesinin atasının 3 ay önceki ölümüyle duran karikatür makinesine benzin koyduk hergele giril giril büyük karikatüre sağıyor beyninin makaralarını su anda denizi almışım karşına tepe tepe bismiliyorum keyfimce daraltıp genişletiyorum onu. Dinçer cisim beynim gene büyük ağrıyor. Ne diye kururlar erzincanları istanbulların uzağına olağın işmir lu günaf be dinçer.

burası insanlara çok uzaklardan geldiğini kitaplardan okuduğum çaylardan ki pişirip yimbeş'e satıyo. Su anda çoğu bana

./.

ya enuqa dıyısınmı
43

Ne zaman adresini söyle miydi?
Nk 17.
Ereğli / Konya
İstanbul Cindeleki

elalem smarladı Radyo ve olanca uygarlıkla yanyana gittim. bana ezir
can diye zezzelelere geçen siirlere geçen ölümlere doğumlara kız koşır
malara geçen şekerin için ezircan olduğunu yaz için kars, antalya
smrynê (yalnız mı yazdım?) değil ora. niye dikmişler o sekri dağ
larınız çok yakın mı bulutlarınıza gökleriniz de aynı mı hiç fark
yok mu vardır vardır vardır

radyo 'kavuşmak ihtimali var, dedi ulan diye yadıyorum onu
senin aklın ermee kesi işine sen radyoğun ^{radyonun bütünü} Araspu uygarlığın bir par-
çasın diyorum ya o hep çalışıyor sınırlarımı düğünlüyor.

bu kağıdı beş kurusa aldım. yüzünü güneşle boyamış olduğuma
göre haftalığı 2,50 ₺. olan bi oğlandı bu utangaçtı. gözleri beni
sevin ulan insan gidileri diye bağırıyordu ulan çocuk diyorum seni seven
bin ben varım bu dünya denilen karpuzun üzerinde senin için ankar.
lardan geldim diyorum oraya mı niye gittim seni aramaya diyorum
ama ben oraya girdince benim indiğim tirene sen binmişin kaçanın
ankaradan diyorum ben II. mekiye bindim sen üçüncüde zorla
yer bulmuşsun diyorum umarsın ki hep aklımdan diyorum bunları
beşliği veriyorum kağıdı alıyorum gözlerine bi eyvallah çıkarıyorum
gözlerimnen. gözlerine bir ekvator sekri yerleşmiş gibi sıcak cıvı
cıvı zenci oğlanlar geziyor gözlerinde. nasıl gözler böyle bunlar
dınşer cigim.

^{ayın} Sonuna dek dinte kafacığını iki ayda her bakun altından
çıkarsın sen ötesi yok.

bütün kızlar güllü giyiyorlar kırmızı giyiyorlar siirlerine böyle
girmeyin diye bağırıyorum parla gibi girin diye bağırıyorum duymuyor.
lar ben bile duymuyorum öyle usul bir bağırış. İci bu ayakalanın
renksiz karaafiller takıyorlar benim ne suçum var bunda onlar
kendileri öyle istiyor sen dediklerini yap ve kemen yaz bana
anangillere selamım olsun kirpiklerin den öperim

esliya Selâma

Arkadaşı Dincer Günday'a yazdığı mektup (Günday, 2012: 24-25).

Boş Geçiren Günler

Aklımı kalbimde tahtlamıyorum
Bakıyorum etalite bir bozlaşma
Atım varmış da bir söğüde bağlanmış
Vurmuşum bir ille çulluk belli
Boş geçiren günlerim tiliheri aralarında

Hem deliyiz hem de güzel diğiliz
Bir bardak suda yaşay^{an} birileri
Ormandan korulmuş bir haydat ^{maske} gelin ^{pat}
Çam dalarken ıstıya ^{bir} ~~bir~~ ^{bir}
Hem deliyiz hem de güzel diğiliz.

Bugünlerin muhasebe defterlerinde
Bütüklüğü beş dakika görülen
Bir hadımın unutmayan gözleri de var
Aklım dağınk, holi, söğük ve ıstıhular
Kalbimle estiyorum ^{el} ^{pat} ^{pat}
Ülkepin keci geçmez dışı yollarından

Gök köpekli, çok kedili bu canlılar
Hiç bilmediğim bir alanda
Mara konmuş ^{pat} ^{pat} Devlet diğinci ^{pat} ^{pat}
Siz efeler ne siz kaladınızlar.

Uykumda Beni Öyle
Koyup Gitmişler.

Çekilip sonu olmayan uykulara daldı çocuklar
Bir mendil asılmış çaluya öyle durur
İkiye bölünmüş çan sesleri arasında..

Ben düdüğ çalmasam aksam olmaz, katıyın

Burada bir mendil unutulmuş kımındır.
Burası koskocaman bir şehirde bir sokak
Üçüncü ev bizim evdir bu da benim
Gözlerimi bürüyen bu mavi renk de caba !.

Kadınlar döşekler serdiler kadınsız uykulara
Bir bulut indi gökleri hu diye
Bir ceylan dağa kasti.

Uyandım ki bahçelere gel dadanmış
Karıncalı yaprakları alıp giden
Ağabeyim bir koku bile bırakmadan
yürümüş dağa

Ve gerçekten bir mendil var şu çalıda.

Eğin Güne

Kitaplarında yer almayan “Uykumda Beni Öyle Koyup Gitmişler” (Günday, 2012: 47) ve “Boş Geçiyor Günler” adlı şiirleri.

Milliyet
 Halk Gazetesi
 KURUCUSU: ALI NAĞI KARACAN

18 Ocak 1983
 360 TL, Kg.

45 KAZA KURBANI BURADAN ÇIKARILDI
 Bir kaptan pilotun iddiası: «Esenboğa'da güvenli inişi sağlayan aygıtlar arızalandı»

PILOT, "PİSTİ GÖRÜYÖRÜM" DEMİŞTİ

İHMAL Mİ TEKNİK ÂRIZA MI?

BUGÜN ÖLÜM ve KAZA!

ÖRŞAN ÖYMEN, BEKİR ÇELENK'LE GÖRÜŞTÜ

© 2009 Doğan Gazetecilik A.Ş.

Ergin Günçe'nin hayatını kaybettiği uçak kazası. 16 Ocak 1983.

Öğretim üyesi Günce de kazada öldü

ANKARA, (Cumhuriyet Bârosu) — ODTÜ Öğretim Üyelerinden Dr. Ergin Günce de önceki akşam Esenboğa yakınlarında meydana gelen uçak kazasında ölenler arasında bulunuyor.

Günce 1927 yılında Edirne'de doğdu. 1949'da İstanbul'da Sosyal Bilimler Fakültesini bitirdi aynı yıl Ortadoğu (Arkası Sa. 9. Sâ. 5 de)

Öğretim üyesi

(Başarılı 1. Sayfada)
Teknik Üniversitesi'ne öğretim üyesi oldu. 1954'de London School of Economics'de, 1958'de Paris Üniversitesi'nde lisansüstü çalışmalar yaptı. Günce, 1971'de ODTÜ'deki görevine son verilmek üzere ayrılarak İstanbul İktisat Fakültesi'nde doktora yaptı. 1974'de serbest araştırmacı olarak çalıştı. 1974-1979 yılları arasında Federal Almanya'da Alman Hükümeti'nin danışmanı olarak görev yaptı. Günce, 1979'da Türk Hükümeti'nin daveti üzerine DPT'ye gelerek Danışmanlık yaptı.

1980 yılının ocak ayında yeniden ODTÜ'ye dönen Günce'nin yayınladığı üç kitabı ve 39'a yakın makalesi ve şiirleri bulunmaktadır.

Kötü bir rahatsızlık Günce, şiirlerini «Günce Ölmek» isimli kitapta toplamıştı.

(Cumhuriyet Gazetesi, 18 Ocak 1983)

ERGİN GÜNÇE'yi

ytirdik.

Dostumuz, sevincimiz, coşkumuzdu: Acımız özlemimiz oldu.

SINIF ARKADAŞLARI
SBF - 1960 MEZUNLARI

(Cumhuriyet Gazetesi, 19 Ocak 1983)

Dadal Gönçe ve Durmuş Ongun Ankara Hazar Şiir Evi'nde. 7 Aralık 2017.

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında Denizli'nin Çameli ilçesine bağlı İmamlar Köyü'nde doğan Durmuş ONGUN, İlkokulu İmamlar Köyü'nde, ortaokulu Serinhisar ilçesinde, liseyi Mustafa Kaynak Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2009'da girdiği Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2013 yılında mezun oldu. Aynı sene Türk Dili ve Edebiyatı yüksek lisans eğitimine başladı. Akademik çalışmalarının yanı sıra *Türk Dili*, *Yedi İklim*, *İtibar* ve *Edebiyat Ortamı* dergilerinde şiirler yayımladı.

